Osynliga länkar. Berättelser [1904]

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1904. Tredje upplagan
EN JULGÄST

EN AF DEM, som lefde kavaljerslif på Ekeby, var den lille Ruster, som kunde transponera noter och spela flöjt. Han var af låg härkomst och fattig, utan hem och utan släkt. Det kom svåra tider för honom, då kavaljersskaran skingrades.

Han hade då ej längre häst och karriol, ej päls eller rödmåladt matsäcksskrin. Han måste färdas till fots från gård till gård och bar sin packning inknuten i en blårandig bomullsnäsduk. Rocken knäppte han igen ända upp till hakan, så att ingen skulle behöfva veta, hur det var beställdt med skjortan och västen, och i dess vida fickor förvarade han sina dyrbaraste ägodelar: den isärskrufvade flöjten, den platta lomflaskan och notpennan.

Hans yrke var att skrifva af noter, och om allt varit som i de gamla tiderna, skulle det ej ha fattats honom arbete. Men för hvarje gångande år blef musiken mindre öfvad däruppe i Värmland. Gitarren med sitt murkna sidenband och sina nötta skrufvar och det buckliga valthornet med urblekta tofsar och snören flyttades upp på den skräpiga vinden, och dammet lade sig tumstjockt öfver de långa, järnbeslagna fiollådorna. Dock, ju mindre den lille Ruster fick att göra med flöjten och notpennan, desto mer måste han sköta om lomflaskan, och till sist blef han rent försupen. Det var stor synd om den lille Ruster.

Än så länge blef han mottagen på herregårdarna som en gammal vän, men det var jämmer, då han kom, och glädje, då han gick. Det luktade snusk och brännvin om honom, och bara han hade fått ett par supar eller en toddy, blef han oredig och berättade otrefliga historier. Han var de gästfria gårdarnas plåga.

En jul gick han till Löfdala, där Liljekrona, den store fiolspelarn, hade sitt hem. Liljekrona hade också varit en af Ekebykavaljererna, men efter majorskans död drog han till sin goda gård Löfdala och förblef där. Nu kom Ruster till honom dagarna före julaftonen, midt i stöket, och begärde arbete. Liljekrona gaf honom litet notskrifning att syssla med.

»Du skulle hellre ha låtit honom gå genast,» sade hustrun, »nu drar han nog ut så länge med detta, att vi måste behålla honom här öfver julafton.»

»Någonstans måste han ju vara,» svarade Liljekrona. Och han bjöd Ruster på toddy och brännvin, höll honom sällskap och lefde om hela Ekebytiden med honom. Men han var förstämd och leddes vid honom, han som alla de andra, fast han ej ville låta märka det, ty gammal vänskap och gästfrihet voro honom heliga.

Men där i Liljekronas hem hade de nu i tre veckors tid rustat sig för att taga emot julen. De hade lefvat i otrefnad och brådska, vakat sina ögon röda vid talgljus och törstickor, frusit i boden vid köttsaltningen och i brygghuset vid ölbrygden. Men såväl husfrun som tjänstfolket hade underkastat sig det alltsammans utan knot.

Då alla sysslor voro slutade och den heliga kvällen ingick, skulle en ljuf förtrollning sänka sig öfver dem. Julen skulle verka, att skämt och gyckel, rim och lustigheter skulle komma dem på tungan alldeles utan ansträngning. Allas fötter skulle få lust att svinga i dans, och ur minnets mörka vrår skulle danslekarnas ord och melodier komma fram, fastän man alls ej kunde tro, att de funnos kvar där. Och så skulle de allesamman

vara så goda, så goda.

Men när nu Ruster kom, tyckte hela hushållet på Löfdala, att julen var förstörd. Husfrun och de äldre barnen och de gamla trotjänarna voro alla af samma mening. Ruster väckte hos dem en kväfvande ångest. De voro rädda för att när han och Liljekrona började tumla om i de gamla minnena, så skulle konstnärsblodet flamma upp hos den store fiolspelarn, och hans hem skulle förlora honom. Fordom hade han ej länge kunnat stanna i hemmet.

Ingen kan beskrifva hur de nu älskade husbonden där på gården, sedan de hade fått behålla honom hos sig ett par år. Och hvad han hade att ge! Hvad han var mycket för sitt hem, synnerligast om julen! Han hade ej sin plats i någon soffa eller gungstol, utan på en hög, smal, glattsliten träbänk i spiselvrån. När han kommit upp där, red han åstad på äfventyr. Han for rundt om jorden, steg upp till stjärnorna och högre ändå. Han ömsom spelade och talade, och allt husfolket samlades omkring honom och hörde på. Hela lifvet blef stolt och skönt, då denna enda själs rikedom öfverstrålade det.

Därför älskade de honom, såsom de älskade julen, glädjen, vårsolen. Och när den lille Ruster kom, var deras julfrid förstörd. De hade arbetat fåfängt, om denne skulle komma att locka bort husbonden. Det var orättfärdigt, att den suparen skulle sitta vid julbordet i ett fromt hus och fördärfva all julglädjen.

På julaftonens förmiddag hade den lille Ruster sina noter färdigskrifna, och han nämnde då några ord om att ge sig af, fast det naturligtvis var hans mening att stanna.

Liljekrona hade blifvit påverkad af den allmänna förstämningen och sade därför helt tamt och matt, att det var väl bäst, att Ruster stannade, där han var, julen öfver.

Den lille Ruster var eldfängd och stolt. Han vred upp sina mustascher och skakade det svarta artisthåret, som stod likt en mörk sky öfver hans hufvud. Hvad menade Liljekrona? Skulle han stanna, därför att han ej hade andra ställen att fara till? Å, tänk bara hur de stodo och väntade på honom på de stora järnbruken i Bro socken! Gästrummet var i ordning, välkomstbägaren fylld. Han hade en sådan brådska. Han visste bara inte till hvem han skulle fara först.

»Bevars väl,» svarade Liljekrona, »du skall nog få fara.»

Efter middagen lånade den lille Ruster häst och släde, päls och fäll. Drängen från Löfdala skulle skjutsa honom till något ställe i Bro och köra raskt undan, ty det såg ut att bli yrväder.

Ingen trodde, att han var väntad eller att det fanns ett enda ställe i trakten, där han var välkommen. Men de ville så gärna bli af med honom, att de fördolde detta för sig och läto honom fara. »Han har själf velat det,» sade de. Och så tänkte de, att nu ville de vara glada.

Men då de vid femtiden samlades i salen för att dricka te och dansa omkring julgranen, var Liljekrona tyst och förstämd. Han satte sig ej på äfventyrsbänken, han rörde ej vid te eller punsch, han mindes ingen polska, fiolen var i olag. De, som kunde leka och dansa, finge göra det utan honom.

Då blef hustrun orolig, då blefvo barnen missnöjda, allt i hela huset gick på tok. Det blef den bedröfligaste julafton.

Gröten skar sig, ljusen fräste, veden rykte, vinden rörde upp yrväder och blåste bitter köld in i rummen. Drängen, som skjutsat Ruster, kom ej hem. Hushållerskan grät och pigorna grälade.

Ändtligen påminde sig Liljekrona, att ingen kärfve hade blifvit utsatt åt sparfvarna, och han klagade högt öfver alla kvinnorna omkring honom, som öfvergåfvo gammal sed och voro nymodiga och hjärtlösa. Men

de förstodo nog, att det, som pinade honom, var samvetskval öfver att han hade låtit den lille Ruster resa bort från hans hem på själfva julaftonen.

Bäst det var, gick han in i sitt rum, stängde dörren och började spela, såsom han ej hade spelat, sedan han hade upphört att vandra. Det var hat och hån, det var längtan och storm. I tänkten binda mig, men I skolen smida om edra fjättrar. I tänkten göra mig småsinnad som I själfva. Men jag drar ut i det stora, i det fria. Hvardagsmänniskor, hemträlar, fången mig, om det står i er makt!

Då hustrun hörde de tonerna, sade hon: »I morgon är han borta, om ej Gud gör ett under. Nu har vår ogästvänlighet framkallat just det, som vi tänkte oss kunna undvika.»

Emellertid reste den lille Ruster omkring i yrvädret. Han for från den ena gården till den andra och frågade om där fanns arbete för honom, men han blef ingenstädes mottagen. De bjödo honom ej ens att stiga ur släden. Somliga hade huset fullt af främmande, andra skulle resa bort på själfva juldagen. »Far till nästa granne!» sade de allesamman.

Han kunde väl få komma och förstöra ett par hvardagars trefnad, men ej julaftonens. Året hade endast en julafton, och åt den hade barnen gladt sig hela hösten. Inte kunde man sätta den karlen vid ett julbord, där det fanns barn. Förr hade de gärna tagit emot honom, men ej nu, sedan han hade blifvit försupen. Hvar skulle man också göra af den fyren? Drängstugan var för simpel och gästrummet för fint.

Sålunda fick den lille Ruster köra från gård till gård i det piskande yrvädret. De våta mustascherna hängde slappa ned öfver munnen, ögonen voro rödsprängda och töckniga, men brännvinet blåste bort ur hans hjärna. Han började undra och förvåna sig. Var det möjligt, var det möjligt, att ingen ville taga emot honom?

Så såg han med ens sig själf. Han såg huru ömklig och förfallen han var, och han begrep, att han var människorna förhatlig. Det är förbi med mig, tänkte han. Det är förbi med notskrifningen, det är förbi med flöjten. Ingen på jorden behöfver mig, ingen har barmhärtighet med mig.

Yrvädret snurrade och lekte, ref upp drifvorna och vräkte ihop dem igen, tog en snöpelare i famnen och dansade utåt fältet, lyfte en flinga skyhögt och körde en annan ned i en grop. »Så är det, så är det,» sade den lille Ruster, »medan man dansar och far, är det lek, men när man skall ned i drifvan, bäddas ned och gömmas, då är det bedröfvelse och sorg.» Men ner skulle de alla, och nu var det hans tur. Tänk, att han nu var kommen till slutet!

Han frågade ej mer efter hvart drängen körde honom. Han tyckte, att han åkte in i dödens land.

Den lille Ruster brände inga gudar under den färden. Han förbannade ej flöjtspelet eller kavaljerslifvet, han tänkte ej, att det hade varit bättre för honom, om han hade plöjt jorden eller sytt skor. Men däröfver klagade han, att han nu var ett utspeladt instrument, som glädjen ej längre kunde använda. Ingen anklagade han, ty han visste, att då valthornet är sprucket och gitarren ej håller stämning, så måste de bort. Han blef med ens en mycket ödmjuk man. Han förstod, att det skulle bli slut med honom nu på julaftonen. Hungern eller kölden skulle förgöra honom, ty han förstod ingenting, dugde till ingenting och hade inga vänner.

Då stannade släden, och med ens blef det ljust omkring honom, och han hörde vänliga röster, och det var någon, som hjälpte honom in i ett varmt rum, och någon, som hällde i honom varmt te. Pälsen rycktes af honom, och flera människor ropade, att han var välkommen, och varma händer gnedo lif i hans valna fingrar.

Han blef så yr i hufvudet af allt detta, att han ej kom till sans på väl en kvart. Han kunde omöjligt begripa, att han hade kommit åter till Löfdala. Han hade alls ej varit medveten om att drängen hade tröttnat på att

fara omkring i yrvädret och vändt om hem.

Icke heller förstod han hvarför han nu blef så väl mottagen i Liljekronas hus. Han kunde ej veta, att Liljekronas hustru förstod hvilken tung färd han hade gjort denna julafton, då han hade blifvit afvisad vid hvarje port, där han hade klappat på. Hon hade fått ett så stort medlidande med honom, att hon glömde sitt eget bekymmer.

Liljekrona fortsatte med det vilda spelandet inne i sitt rum. Han visste ej af, att Ruster var kommen. Denne satt emellertid i salen med hustrun och barnen. Tjänstfolket, som också brukade vara där på julaftonen, hade flytt ut i köket från ledsamheten inne hos herrskapet.

Husfrun dröjde ej att sätta Ruster till arbete. »Ruster hör väl,» sade hon, »att Liljekrona ej gör annat än spelar hela kvällen, och jag skall se till dukningen och maten. Barnen äro rent öfvergifna. Ruster får ta hand om de här två minsta.»

Barn var det slags folk, som lille Ruster hade haft minst umgänge med. Han hade hvarken råkat dem i kavaljersflygeln eller i soldattälten, hvarken på gästgifvargårdar eller landsvägar. Han var nästan blyg för dem och visste inte hvad han skulle säga, som var fint nog för dem.

Han tog fram flöjten och lärde dem fingra på klaffar och hål. Det var en fyraåring och en sexåring. De fingo sig en lektion på flöjt och voro djupt intresserade af den. »Detta är A,» sade han, »och detta är C,» och så tog han tonerna. Men de unga ville veta hvad det var för A och C, som skulle spelas.

Då tog Ruster fram notpapper och ritade ett par noter.

»Nej,» sade de, »det är inte rätt.» Och de foro åstad efter en abcbok.

Då började lille Ruster förhöra dem alfabetet. De kunde och kunde inte. Det var skralt med vetandet. Ruster blef ifrig, fick piltarna upp på hvar sitt knä och började lära dem. Liljekronas hustru gick ut och in och hörde på helt förvånad. Det lät som en lek, och barnen skrattade hela tiden, men lärde sig gjorde de.

Ruster höll på en stund, men han var ej rätt närvarande vid det han gjorde. Han hvälfde på de gamla tankarna ute ifrån yrvädret. Detta var godt och behagligt, men för honom var det i alla fall slut. Han var utsliten. Han skulle kastas bort. Och rätt som det var, slog han händerna för ansiktet och började gråta.

Liljekronas hustru kom hastigt fram till honom.

»Ruster,» sade hon, »jag kan förstå, att han tror, att allt är slut för honom. Det går inte för honom med musiken, och han förstör sig med brännvinet. Men det är inte slut än, Ruster.»

»Jo,» snyftade den lille flöjtspelarn.

»Ser han, att sitta så som i kväll med de små, det vore något för honom, det. Om han ville lära barn läsa och skrifva, så skulle han åter bli välkommen öfverallt. Det är inga ringare instrument detta att spela på, Ruster, än flöjt och fiol. Se på dem, Ruster!»

Hon ställde de två små framför honom, och han såg upp, blinkande, som om han hade sett in i solen. Det var, som om hans små töckniga ögon hade svårt att möta barnens, som voro stora, klara och oskyldiga.

»Se på dem, Ruster!» uppmanade Liljekronas hustru.

»Jag törs inte,» sade Ruster, ty det var honom som en skärseld att genom de vackra barnaögonen se in i de obefläckade själarnas skönhet.

Då skrattade Liljekronas hustru högt och gladt. »Så skall han få vänja sig vid dem, Ruster. Han kan stanna i mitt hus som skolmästare det här året.»

Liljekrona hörde sin hustru skratta och kom ut ur sitt rum.

»Hvad står på?» sade han. »Hvad står på?»

»Ingenting annat,» svarade hon, »än att Ruster har kommit igen och att jag har stadt honom till skolmästare för våra små pojkar.»

Liljekrona blef alldeles häpen. »Törs du?» sade han, »vågar du? Har han lofvat att sluta upp – – –»

»Nej,» sade hustrun, »Ruster har ingenting lofvat. Men det blir mycket han får taga sig i akt för, när han hvarje dag skall se små barn i ögonen. Om det inte hade varit jul, skulle jag väl inte ha vågat detta, men när vår Herre tordes sätta ett litet barn, som var hans egen son, in bland oss syndare, så törs väl också jag låta mina små barn försöka rädda en människa.»

Liljekrona kunde alls ej tala, men det ryckte och slet i hvarenda rynka i hans ansikte, såsom alltid, då han hörde något storslaget.

Sedan kysste han sin hustru på handen så fromt som ett barn, som ber om förlåtelse, och ropade högt: »Alla barnen skola komma och kyssa mor på hand.»

Det gjorde de, och sedan hade de en god jul i Liljekronas hem.

EN HISTORIA
FRÅN HALSTANÄS

NÅGONSTÄDES UTMED VÄGEN låg förr i världen en gammal gård, som kallades Halstanäs. Den hade skogsbrynet alldeles bakom sig och var lågbyggd med långa räckor af rödmålade hus. Bredvid boningshuset stod en stor hägg, som öfversållade det röda tegeltaket med svarta bär. En vällingklocka med skärmtak hängde uppe öfver stallgafveln.

Alldeles utanför köksdörren fanns ett dufslag med små nätta balustrader vid flyghålen, på kontorsväggen hängde en ekorrbur, som bestod af två små gröna hus och ett stort ståltrådshjul, och framför den stora syrenhäcken stod en hel lång rad af barktäckta bikupor.

Gården hade en damm, som var full af breda rudor och smärta vattenödlor. Den hade en hundbur vid inkörsporten, den hade hvita grindar vid allén och vid trädgårdsgången och öfverallt, där en grind hade kunnat anbringas.

Den hade stora vindar med mörka vindskontor, som gömde urmodiga officersfrackar och hundraåriga fruntimmershattar. Den hade stora kistor, fyllda med silkeschalar och »brudgrannlåt», den hade gamla klavér och violiner och gitarrer och fagotter.

I byråar och skåp lågo handskrifna visor och gamla, gulnade bref, på väggarna i förstugan hängde jaktgevär och stora pistoler och skinnklädda jaktväskor, på golfven lågo trasmattor, där spillror af gamla satinklädningar voro sammanväfda med utnötta bomullsgardiner.

Gården hade en stor förstugukvist, där hundrofvan sommar efter sommar kröp uppför ett glest spjälgaller. Den hade stora, gula förstugudörrar, som stängdes med klinka och järnslå, den hade förstuga, som var strödd

med enris, den hade låga fönster med många små rutor och tunga träluckor.

En sommar kom gamle öfverste Beerencreutz resande till just denna gård. Det lär nog ha varit något af åren närmast efter det, då han hade flyttat från Ekeby. På den tiden var han inackorderad i en bondgård i Svartsjö, och det var blott sällan han begaf sig ut på resor. Han hade karriolen och hästen i behåll, men de fingo merändels vara i stillhet året om. Han sade alltid, att nu hade han blifvit gammal på allvar, och för gammalt folk passar det bäst att sitta hemma.

Beerencreutz hade också svårt att lämna det arbete han hade företagit sig. Han höll på att väfva mattor till sina två rum: stora, mångfärgade mattor i rikt och underfullt utfunderade mönster. Detta tog honom en oändlighet af tid, framförallt därför att han hade sin egen metod att väfva på. Han begagnade nämligen ingen väfstol, utan spände ut garnet tvärs öfver sitt ena rum, från vägg till vägg. Det gjorde han, för att han skulle kunna öfverse hela mattan på en gång, men att sedan smyga in väften och slå samman trådarna till en fast mattväf, det var intet litet arbete. Och så var det mönstret, som han tänkte ut själf, och färgerna, som skulle passas samman. Det tog mer tid för öfversten, än någon kunde tro.

Medan Beerencreutz arbetade på att få mönstret att gå ihop, och medan han arbetade med skel och inslag, satt han ofta och tänkte på Vår Herre. Han satt nog i en än större väfstol, han, och hade ett än underfullare mönster att väfva efter. Och öfversten förstod, att det fick lof att vara både ljust och mörkt i den väfven, för att den skulle taga sig något ut. Men Beerencreutz kunde ibland sitta och fundera på detta så länge, att han tyckte sig se hur hans lif och de människors lif, som han hade känt och följt, bildade en liten del af Guds stora väf, och han såg det stycket så tydligt utbredt för sig, att han kunde se både konturer och färger. Och om man nu hade frågat Beerencreutz riktigt noga, skulle han ha erkänt, att han väfde in sitt eget och sina vänners lif i mattan i en ringa efterlikning af det, som han menade, att han hade sett framställdt i Guds väfstol.

Men så upptagen öfversten var, brukade han dock göra en tur till några gamla gästvänner hvarje år strax efter midsommar. Han tyckte af gammalt bäst om att resa genom landet vid denna tid, då klöfvern ännu doftade på ängarna, och då blåa och gula midsommarblomster blommade utmed vägkanterna i två långa, obrutna linjer.

Detta år hade öfversten knappast hunnit ut på stora landsvägen, förrän han mötte sin gamle vän fänrik von Örneclou. Och fänriken, som året om var ute på resor och kände alla gårdar i Värmland, gaf honom ett godt råd. »Far till Halstanäs och hälsa på fanjunkar Vestblad!» sade han till öfversten. »Jag vill säga bror, att jag inte vet en gård i hela landet, där jag trifs bättre.»

»Hvad är det för en Vestblad bror talar om?» sade öfversten. »Bror kan inte mena den galne fanjunkarn, som majorskan körde på porten.»

»Just den menar jag,» sade fänriken, »men Vestblad är inte den han var förr. Han har blifvit gift med en fin fröken, med ett riktigt durabelt fruntimmer, som har gjort folk af honom. Det var en särdeles oväntad tur och lycka för Vestblad, att en så utmärkt dam blef kär i honom. Hon var väl inte så ung just, men ung är inte Vestblad heller. Käre bror bör fara till Halstanäs och skåda kärlekens underverk.»

Och så for öfversten till Halstanäs för att se om Örneclou hade talat sanning. Han hade nog ibland undrat hvad det hade blifvit af Vestblad. I ungdomen hade denne farit fram så vildt, att icke en gång majorskan på Ekeby kunnat ha fördrag med honom. Hon hade ej kunnat tåla honom på Ekeby mer än ett par år, sedan hade hon nödgats drifva bort honom. Vestblad hade varit så djupt förfallen, att en kavaljer knappast hade velat umgås med honom. Och nu påstod Örneclou, att han ägde en gård och var gift med ett framstående fruntimmer!

Så reste öfversten fram till Halstanäs och såg då vid första ögonkastet, att det var en riktig gammal herregård. Han behöfde bara se björkallén med alla de inskurna namnen och de höga, utgrenade träden. Han hade aldrig sett sådana björkar annat än på gamla, ansenliga ställen.

Öfversten körde sakta in på gården, och för hvarje ögonblick blef han allt nöjdare. Där funnos lindhäckar af den riktiga sorten, så täta, att man kunde gå ofvanpå dem, och där funnos ett par terrasser med stentrappsteg, som hade legat där så länge, att de halft hade gräft sig ned i jorden.

Då öfversten for förbi dammen, såg han rudornas mörka ryggar skymta i det gulaktiga vattnet. Dufvorna flögo upp från vägen med smällande vingslag, ekorren stannade sitt hjul, bandhunden låg stilla med nosen på frambenen, viftade och småmorrade på samma gång.

Alldeles bredvid förstugukvisten såg öfversten en myrstack, där myrorna gingo ostörda i sina ärenden fram och åter, åter och fram. Han såg på blomlisten i gräskanten, där växte alla de gamla sorterna: narcissa och vintergröna och morgonstjärna och taklök. Men uppe i gräsvallen växte små, hvita bellis, som hade blifvit så gamla på orten, att de sådde sig själfva och voro hållna som ogräs.

Beerencreutz upprepade det för sig själf. Detta var verkligen en riktig herregård, här hade visserligen både växter och djur och människor den allra största trefnad.

Då han ändtligen körde upp till förstugudörren, blef han mottagen så väl, som han kunde önska, och så snart han hade borstat af sig resdammet, blef han förd till bords. Och han bjöds på god, riklig, gammaldags mat, och till efterrätt fick han strufvor, sådana som hans mor brukade bjuda honom, då han kom hem från skolan om julen och som han aldrig förr hade ätit maken till någonstädes i världen.

Och Beerencreutz lade med förvåning märke till fanjunkar Vestblad. Där såg han honom gå omkring stilla och nöjd med lång pipa i munnen och rökmössa på hufvudet. Han hade en gammal hvardagsrock, som han hade svårt för att krypa ur, då han skulle göra sig fin till middagen. Detta var den enda kvarlefva af gammal vildman, som Beerencreutz såg hos honom. Han gick och skötte arbetsfolk, räknade dagsverken, såg efter hur det växte på åker och äng, plockade en ros till sin fru, då han gick genom trädgården, och hvarken svor eller spottade.

Men mest förvånad blef öfversten, då han såg, att den gamle fanjunkar Vestblad förde böcker. Han tog in öfversten på kontoret och visade honom stora böcker med röda skinnryggar. Och dem förde han själf. Han linjerade upp dem med rödt bläck och svart bläck, textade konton och namn och skref upp allt ända till ett brefporto.

Men fanjunkare Vestblads fru, som var en född fröken, kallade Beerencreutz för kusin, och de kommo snart att räkna släkt med hvarandra, och talade om alla släktingar. Och till sist fick Beerencreutz sådant förtroende för fru Vestblad, att han rådgjorde med henne om mattväfven.

Det var gifven sak, att Beerencreutz skulle stanna öfver natten. Han blef bäddad i bred sparlakanssäng på ett helt lass bolstrar i det bästa gästrummet till höger i förstugan, alldeles bredvid sängkammaren.

Öfversten somnade godt, så snart han hade kommit i säng, men frampå natten vaknade han. Han steg då genast ur bädden och gick och skrufvade luckorna från fönstret.

Han hade utsikt åt trädgårdssidan, och nu såg han i den ljusa sommarnatten alla gårdens gamla äppelträd, som stodo knotiga med maskstungna blad och med otaliga stöttor under de murkna grenarna. Han såg den stora vildapeln, där man till hösten skulle kunna skörda hela tunnor af oätbar frukt. Han såg jordgubbarna, som just hade börjat rodna under de täta tufvorna.

Öfversten stod och såg på det, som om han ej hade råd att sofva. Utanför sitt fönster hemma i bondgården hade han en stenig skogsbacke med ett par enbuskar. Det var ej utan, att en sådan man som Beerencreutz kände sig mera hemmastadd bland klippta häckar och blommande rosor.

När man ser en trädgård en stilla natt, får man ofta en känsla af att den ej kan vara äkta och verklig. Den kan vara så stilla, att man snarast kan tycka sig vara på en teater, man tror, att träden äro målade och rosorna hopklistrade af papper. Och något sådant var det också, som öfversten kände, bäst han stod där. Det kan ej vara möjligt, tänkte han, att allt detta är riktigt. Det är väl en dum dröm.

Men så föllo sakta ett par rosenblad till marken från den stora törnrosbusken, som stod alldeles utanför fönstret, och då kände han åter, att allt var äkta. Allt var äkta och riktigt, dag som natt var det samma frid och belåtenhet öfver alltsamman.

Då han åter gick och lade sig, lät han fönsterluckorna stå öppna. Han låg i sin högbäddade säng och såg gång på gång ut på rosenbusken. Det var ej ord för hvad den behagade honom. Han tyckte nog, att det var märkvärdigt, att en sådan en som Vestblad skulle ha ett sådant paradisbarn utanför sitt fönster.

Ju mer öfversten tänkte på Vestblad, ju mer förvånade det honom, att den fålen hade hamnat i ett sådant stall.

Det hade ej varit mycket med honom på den tiden, då han hade blifvit bortkörd från Ekeby. Det hade ej varit lätt att förutse, att han skulle bli en stadgad och förmögen man.

Öfversten låg och småskrattade och undrade om Vestblad numera kom ihåg hur han brukade roa sig förr i världen, då han bodde på Ekeby. Så snart det kom en riktigt mörk och ruskig natt, hade han brukat smörja in sig med fosfor, sätta sig upp på en svart häst och rida bort öfver bruksbackarna, där smeder och mjölnare hade sina bostäder. Och om då någon gammal kvinna händelsevis hade tittat ut och sett en ryttare spränga förbi, lysande af blåhvitt ljus, så hade hon skyndat sig att stänga både lucka och spjäll och sagt, att i natt var det bäst att väl läsa sina böner, ty nu var den onde själf ute på själajakt.

Åja, åja, att skrämma enfaldigt folk på det där sättet, det var det mången, som roade sig med förr i tiden. Men Vestblad dref skämtet längre än någon annan öfversten hade hört talas om.

Det hade dött en gammal rotegumma i Viksta, som var ett torp under Ekeby. Och Vestblad råkade att få veta det, och likaså fick han veta, att liket var utflyttadt och inburet i en lada. Då det blef natt, tog Vestblad på sig eldkläderna, besteg den svarta hästen och red bort i sporrsträck. Och folk på torpet, som hade varit uppe och ute, hade sett en eldryttare rida upp till ladan, där liket låg, kretsa omkring den tre gånger och så försvinna in genom porten. Man hade också sett ryttaren komma ut, återigen kretsa tre gånger om huset och så försvinna.

Men på morgonen när man kom till ladan för att se till liket, hade det varit borta. Och då trodde man, att den lede fienden hade bemäktigat sig den döda och fört bort henne, och härmed hade man låtit sig nöja.

Men ett par veckor senare fann man liket uppkastadt på höskullen inne i ladan, och så blef det stort bråk om saken. Då spanade man ut hvem eldryttaren var, och bönderna lade sig på lur för Vestblad för att få ge honom en minnesbeta, och majorskan ville ej se honom mer vid sitt bord och i sitt hus, utan fyllde hans matsäcksskrin och bad honom draga annorstädes hän.

Och Vestblad for ut i världen, han, och gjorde sin lycka.

Med ens erfor nu öfversten något helt besynnerligt. Det var nästan något i den vägen, som om han skulle börja bli rädd. Hade just aldrig förr riktigt tänkt på hur otäck den där historien var. Hade nog skrattat åt den

till och med, det var ju ej vanligt, att man tog sig så mycket af hvad som hände en gammal fotekäring. Men Gud sig förbarme, så rasande man skulle ha blifvit, om någon hade gjort så mot ens egen mor.

Det kom som en kväfvande känsla öfver öfversten. Han andades med svårighet. Det stod skrämmande styggt för honom det där, som Vestblad hade gjort. Det blef till en riktig mara för honom. Han var rädd för att han skulle få se den döda gumman komma fram bakom sängen. Han tyckte, att hon måste finnas här i närheten.

Och från rummets fyra hörn ljöd det till öfversten med en förfärande visshet. Detta förlåter inte Gud. Detta har aldrig Gud glömt.

Öfversten slöt ögonen, men då såg han med ens framför sig Guds stora väfstol, där väfven var väfd af människoöden. Och han tyckte sig se den ruta, som var fanjunkar Vestblads, och såg den omgifven af mörker på tre sidor. Och han insåg, han, som förstod sig på väfning och mönster, att den fjärde sidan också måste beläggas med mörker. Det gick ej an annorlunda, eljest blefve väfven förfelad.

Kallsvetten bröt fram i pannan på honom. Han tyckte, att han skådade ned på det obevekligaste och hårdaste i hela världen. Han såg hur det öde, som en människa hade skapat sig i sitt flydda lif, förföljde henne. Och det var detta, som en och annan tänkte att man skulle kunna komma ifrån!

Komma ifrån, komma ifrån! Allt var upptecknad och uppritadt, och den ena färgen och figuren framtvingade den andra, och allt blef så, som det måste bli.

Öfverste Beerencreutz satte sig med ens rätt upp i sängen, han ville se ut på blommor och rosor och tänka på att kanske ändå Vår Herre kunde glömma.

Då, i samma stund som Beerencreutz satte sig upp i sängen, öppnades sängkammardörren, och en främmande karl stack in hufvudet och nickade till öfversten.

Det var så ljust, att öfversten såg mannen alldeles tydligt. Det var sannerligen det fulaste ansikte han någonsin hade sett. Han hade grå grisögon och intryckt näsa och ett tunt och borstigt skägg. Inte kunde han säga, att mannen var lik ett djur, ty djur äro oftast vackra. Men han hade dock något djuriskt öfver sig. Hans underkäk var framskjuten, hakan var tjock, och hans panna försvann alldeles under det lurfviga håret.

Han nickade åt öfversten tre gånger, och mellan hvar nickning flinade han till med ett bredt grin. Så sträckte han fram en hand, som var röd af blod, och visade den liksom triumferande.

Ända hittills hade öfversten suttit stilla i ett slags förlamning, men nu rusade han upp och var framme vid dörren i två steg. Men när han kom dit, så var karlen borta och dörren stängd.

Öfversten ämnade just ropa och bulta, då det föll honom in, att dörren måste vara reglad från hans sida, såsom han själf hade gjort det på kvällen. Och när han undersökte den, var det så, och den hade ingalunda varit öppnad.

Och det kom som ett slags blygsel öfver öfversten, att han på sina gamla dar hade börjat se spöken. Han gick och lade sig utan vidare.

Då natten ändtligen var öfver och frukosten äten, var öfversten än mer skamsen öfver sig själf. Han hade skrämt upp sig så, att han både hade darrat och kallsvettats. Han nämnde ej ett ord om hela historien.

Men framme på dagen voro Vestblad och han ute på en vandring kring ägorna. Och då de nu råkade gå förbi en arbetare, som stod och skar upp torf ur ett dike, kände Beerencreutz igen honom. Det var mannen, som han hade sett på natten. Han kände igen honom drag för drag.

»Käre bror, den mannen skulle jag inte behålla i min tjänst en dag längre,» sade Beerencreutz, då de hade gått ett stycke.

Och nu berättade han Vestblad hvad han hade sett under natten. »Jag berättar detta endast och allenast, för att bror skall låta varna sig och drifva bort denna människa ur sin tjänst,» sade han.

Men Vestblad ville ej, han ville ej drifva bort just denne arbetare. Och då Beerencreutz blef allt enträgnare, erkände han till sist, att han ej ville göra den mannen något, därför att han var son till en rotekäring, som hade dött på Viksta nära Ekeby. »Bror minns nog historien,» tillade han.

»Är det så, då skulle jag hellre fara till världens ända än lefva en dag i närheten af den mannen,» sade Beerencreutz.

Och en timme därefter reste öfversten. Han hade råkat i sådant vredesmod öfver att ej hans varning blef åtlydd, att han ej ville stanna längre.

»Här sker en olycka, innan jag kommer hit igen,» sade öfversten till Vestblad, då han tog farväl.

– – –

Nästa år vid samma tid gjorde sig öfversten redo att fara till Halstanäs. Men innan han kom fram, fick han höra hemska nyheter därifrån. Just precis ett år efter den natten, då han hade legat där, hade fanjunkare Vestblad och hans hustru blifvit mördade inne i sin sängkammare af en bland sina torpare, en man med tjock tjurhals och intryckt näsa och grisögon.

DEN FÖRSTE I FÖRSTE
ÅR NITTONHUNDRA

DET VAR NYÅRSMORGONEN år nittonhundra. Klockan var nära nio, men i Svartsjö socken i Värmland var det ännu nästan mörkt. Solen hade ej hunnit upp öfver de långa, låga skogsåsarna.

Just då klockan slog, öppnades dörren till prästgården, och prästen kom ut för att gå till kyrkan. Men då han hade gått utför trappan, stannade han för att invänta någon. Han var en ung och otålig man, han stod och trampade upp och ned i snön som en ifrig häst.

Ändtligen syntes hustrun i dörren. Hon blef förvånad öfver att han hade gifvit sig tid att vänta på henne. »Det var snällt, att du väntade,» sade hon. – »Nej,» svarade mannen och smålog, »det var inte snällt. Det var något jag ville tala med dig om.»

Klockorna i Svartsjö kyrka började ringa, då han sade detta. Han gick närmare hustrun och frågade henne om hon kunde höra, att just nu ringde klockorna i Löfvik på andra sidan om sjön och i Bro däruppe i norr?

»Det är vackert med all denna klockklangen,» sade prästen. – »Ja,» sade hon, »ja, det är det.» – »Har du tänkt på att i natt ha de ringt in det nya året i hvarenda kyrka i hela Värmland? De stora malmgapen ha ropat ut i den mörka vinternatten likaväl från de små finnmarkskapellen som från Karlstads domkyrkotorn.» – »Ja,» sade hon återigen, »det har jag också tänkt på.»

»Men det är inte nog med Värmland,» sade prästen. »Kyrkklockor ha dånat i natt öfver hela Sverige, ja, öfver en god del af jorden.» – »Ja, det ha de väl,» sade prästfrun och undrade hvad det var, som mannen ville komma till.

»Det nya året, som föddes i natt, har ännu knappast varit med om annat än klockringning,» fortfor prästen. »Det låg i början och vaggade uppe i skyn litet bortkommet och yrvaket och kunde inte för det djupa mörkrets skull se hvart det var kommet. Så möttes det af klockklangen, som trängde upp till det, stark och fulltonig från de stora städerna, där kyrkorna stå nära hvarandra, svagare och liksom rörande entonig från de små glesa landtkyrkorna.

»Detta låg jag och tänkte på i dag på morgonen, sedan vi hade kommit hem från midnattsbönen,» sade mannen. »Du sade något, då vi gingo hem från kyrkan, som gjorde, att jag inte kunde sofva.»

Hustrun visste strax hvad han menade. På hemvägen hade de kommit att tala om den gamla låsta och förseglade kistan, som magister Eberhard Berggren för en åttio år sedan hade satt ned i Svartsjö kyrka, med föreskrift att den ej skulle få öppnas förrän nyårsdagen år nittonhundra. Hustrun hade sagt, att hon fann det orätt, att den nu skulle bli framtagen och öppnad. Hvarenda människa visste ju, att kistan ej innehöll annat än otrosskrifter och gudsförsmädelse.

Prästen hade menat, att då socknen en gång hade åtagit sig vården om kistan och lofvat uppfylla magister Eberhards vilja, kunde man ej underlåta att öppna den. Ingen visste ju heller riktigt hvad som fanns i den.

»Jag har hört, att gubben Eberhard var en gudsförnekare,» hade hustrun svarat. – Ja, det hade ju prästen också hört. – »Vore jag som du,» envisades prästfrun, »skulle jag utverka, att församlingen beslöte att låta kistan stå, som den står.» – »Nej, men hustru,» inföll då prästen, »vill du inbilla mig, att du tror, att den där gamle Ekebykavaljeren kan vara i stånd att rubba en enda människa i hennes gudstro?»

Prästfrun hade medgifvit, att hon ej trodde, att skrifterna voro farliga, men hon tyckte, att det var styggt, att de skulle dragas fram i ljuset genom en kristen präst och hans församling. Det var något anstötligt däri. Mannen kunde väl åtminstone föreslå sockenborna, att kistan finge vara oöppnad.

»Men det är död mans vilja,» hade prästen svarat, och då hustrun hade sett, att de ej kunde bli eniga, hade hon tegat.

Då nu hennes man sade, att hennes ord hade hållit honom vaken på morgonen, blef hon glad och frågade genast om han hade gått öfver till hennes mening.

»Det får bero på något, som jag nu skall fråga dig om.» – »Ja, inte blir det jag, som ger dig lof att öppna den där kistan.» Prästen skrattade åt henne. – »Det skall du inte vara så viss på,» sade han.

»Jag vaknade mycket tidigt,» fortfor prästen och drog genast eld på en tändsticka. »Klockan slog tre, och det första jag tänkte på var, att adertonhundratalet gått till ända i natt, och att vi nu skrefvo nittonhundra. I och med detsamma kom jag att tänka på klockklangen, som fyllde natten, och på det nyfödda året, som låg och lyssnade. Som jag låg där i halfsömn, såg jag tydligt för mig, att det gamla året hade blifvit brändt på bål någonstans borta i östern, och det nya året hade krupit fram ur askan och bredt ut sina vingar och farit åstad att taga världen i besittning. Nu ligger det och vaggar i klockklangen från Palestinas kloster och kyrkor, tänkte jag.

»Det behöfver alls inte röra vingarna, tänkte jag vidare, det bara håller dem utspända, och så komma ljudvågorna och ta fatt i det och gunga det från ett land till ett annat. Det ligger bara och vaggar och gungar. I mörkret vet det inte alls hvart det tar vägen. Allt hvad det förnimmer är klockklang och så törhända kyrkosång, orgeltoner och trampet från dem, som vandra till midnattsbönen.

»Det nya året kommer allt att tycka, att det är en helig jord, som det far fram öfver, tänkte jag, och jag kände mig rörd, där jag låg. Nu har det vaggats fram öfver Sankt Peterskyrkan i Rom, och sedan har det fladdrat öfver Alperna uppåt Tyskland. Längre fram på dagen skall det komma sväfvande ända upp till oss.

»Men då jag tänkte så, blef jag fullt vaken, ty nu kommo dina ord igen till mig. Om alltså det nya året skulle komma sväfvande öfver Värmland och Svartsjö, skulle det här få se en präst och hans församling, som öppna kistan med otrosskrifterna. Och jag tyckte, att det var synd, att det skulle få vara med om något sådant efter allt det vackra, som det hade upplefvat förut. I Rom hos katolikerna hade det sett påfven öppna »den heliga dörren» och inviga jubelåret, och häruppe i norden skulle det se oss öppna det lås, som stängde till om tviflet och förnekelsen. 'Det nya året får dåliga tankar om oss,' sade jag. 'Det kan rakt inte gå an att öppna den där kistan.»

»Ser du det! Jag visste, att du skulle komma att öfvergå på min sida,» sade prästfrun.

»Det var inte långt ifrån,» sade prästen, »men genast stod det för mig hur ogörligt det det var att handla mot en död mans vilja. Det var ogörligt det ena som det andra, både att öppna och låta bli att öppna. Och så började jag undra om det inte fanns någon utväg. Bara man tänker tillräckligt på en sak, brukar man till sist kunna fundera ut hvad som är rätt att göra. Jag låg och grubblade i ett par timmar. Jag tänkte igenom allt hvad jag visste om magister Eberhard Berggren för att kunna bli klok på hvad han hade lagt ned i den där kistan.»

»Fann du så reda på det?»

»Jag tror nog, att jag fann ut det, men jag vill också höra din tanke.» – »Den vet du redan,» sade hustrun envist.

»Du skall inte säga detta så säkert,» sade prästen, »du skall först försöka att tänka dig in i saken. Du skall försöka sätta dig in i magister Eberhards tankar. Så gjorde jag nu på morgonen. Om du nu vore en gammal man, sade jag till mig själf, om du vore magister Eberhard Berggren, en gammal lärd man, som inte trodde på Gud! Jag försökte inbilla mig, att jag hade tillbringat hela mitt lif vid skrifbordet, tänkande, skrifvande utan afbrott. Jag tänkte mig, att jag hade suttit år efter år i en vrå i kavaljersflygeln på Ekeby med böcker och papper omkring mig, och lif och skämt, sång och spel hade brusat genom rummet, men jag hade suttit knarrig och tyst bakom en mur af böcker och arbetat.

»Och så tänkte jag mig vidare, att efter många, oändligt många och långa år var jag ändtligen färdig med mitt arbete. Då hade jag offrat det alla mitt lifs krafter. Jag hade blifvit gammal och trött, och på sista tiden hade jag också börjat bli sjuklig. Jag hade ibland känt brännande smärtor i högra sidan, i trakten af lefvern, fastän jag inte gett mig tid att fråga efter dem. Men jag skulle nog inte tänka på hvad verket hade kostat mig, jag skulle bara ha varit lycklig öfver att ha det färdigt.

»Jag skulle också förstås vara viss om att det var alldeles fulländadt, att ingenting fattades. Alla andra filosofer hade blifvit öfverbevisade om någon lucka i tankegången, men sådant skulle inte kunna hända mig. Jag hade hittat på min egen filosofi, och den var alldeles utan brist. Den var säker och fast, från grunden och upp till tornspiran.

»Ja, jag försökte tänka mig än vidare in i saken,» fortfor prästen. »Om jag nu hade min bok färdig, hvad skulle jag då göra med den? Det skulle ju vara det allra enklaste att genast sända den till tryckeriet, men om jag vore en sådan där gammal man, skulle jag säkert betänka mig. Jag skulle betänka mig just därför, att jag så väl visste, att så snart min filosofi blefve känd, så kunde ingen motstå den. Alla människor skulle då på en gång upphöra att tro på Gud, och hoppet om evigt lif skulle de likaledes mista. Och jag måste ju säga mig, att detta skulle komma att kännas som en stor olycka för en hel mängd af dem, som jag kände och älskade. Människorna äro svaga, skulle jag säga till mig själf, de kunna ej tåla sanningen. Och så småningom skulle jag komma därhän, att jag beslöte mig för att gömma undan min bok och inte låta den komma i dagen förrän någon tid efter min död. Om jag gömde undan den ända till år nittonhundra, borde väl ett nytt släkte ha kommit, som bättre kunde tåla sanningens ljus. Jag tror inte, att det skulle vara omöjligt, att

jag fattade ett dylikt beslut, om jag vore en sådan där gammal man,» sade prästen och såg vädjande på hustrun.

»Ånej,» svarade hon, »det skulle nog inte vara omöjligt.»

»Jag låg där i mörkret och tyckte mig helt och fullt lefva hans lif,» återtog prästen. »Hvar skulle jag nu för det första kunna deponera manuskriptet? Jag skulle inte kunna försvara det i någon herrgårdsbyggnad. De voro alla af trä, förr eller senare skulle de brinna upp, och då vore mitt arbete förloradt. Och om jag satte ned det i en källare, skulle törhända fukten förstöra det lika grundligt, som någonsin elden kunde ha gjort.

»Nej, det enda säkra förvaringsrum jag skulle kunna tänka mig vore väl en af kyrkorna i Bro eller Svartsjö, som voro uppförda af sten. Nu vill jag säga, att om jag vore en sådan där gammal hednisk människa, skulle jag känna en viss motvilja vid att sätta ned mitt arbete i en kyrka. Men jag skulle väl snart trösta mig därmed, att då jag så säkert visste, att ingen Gud fanns, så kunde jag ju lika gärna sätta ned mitt arbete i en kyrka som i hvarje annan byggnad.

»Ja, jag skulle nog räkna det som en stor högtid den dagen, då jag hade fått allting klart, så att jag kunde sätta min stora dokumentkista i släden och köra ned till Svartsjö med den. Ty jag tänker, att om jag vore en sådan där gammal omtänksam man, skulle jag hellre förvara min kista i Svartsjö än i Bro, därför att komministern i Svartsjö var en vida medgörligare man än prosten i Bro. Jo, sannerligen skulle jag inte vara glad den vinterdagen, då jag för lätt före och en god häst åkte i väg från Ekeby. Om jag än de senaste dagarna hade känt af de där inre smärtorna, så är jag säker om att en dag som denna skulle de ha varit alldeles försvunna. Jag skulle endast och allenast sitta och tänka på hvilken verkan det skulle ha, då min bok en gång kom ut i världen, och hur berömdt mitt namn skulle bli då på en gång. Genom hela år nittonhundra skulle människorna inte tala om någon annan än Eberhard Berggren.

»Men fastän jag hade så stolta tankar, då jag åkte framåt vägen, så skulle jag dock lägga märke till en vandringsman, som gick vid vägkanten med ränsel på ryggen och ett stort pressjärn i handen. Och jag skulle säga till mig själf: Se där går den där lustige skräddar Lilje! Det är synd om honom att gå med ränsel och pressjärn. Jag skall fråga honom om han inte vill åka en bit här i min släde.

»Och nu föreställer jag mig, att sedan skräddar Lilje hade lagt ned pressjärnet och ränseln i släden och ställt sig själf på meden, så skulle han och jag snart komma i samspråk.

»Skräddar Lilje skulle fråga hvart jag ämnade mig med den där vackra kistan, och jag skulle inte kunna låta bli att berätta honom hvad som fanns i den. 'Ser han, Lilje,' skulle jag väl då säga, 'den här kistan innehåller hela den där boken, som jag har skrifvit, och nu reser jag ned till Svartsjö kyrka med den och sätter ned den där. Vi skola låsa och försegla kistan, prästen och jag, och ingen skall få öppna den förrän år nittonhundra.'

»Men nu skulle jag lägga märke till att Lilje höll sig tyst nästan hela tiden, och han brukade eljest inte kunna tiga en minut i sänder. Och detta skulle göra mig så förvånad, att jag till sist skulle fråga: 'Hvad är det fatt med honom, Lilje, hvad är det han tänker på?' Och ser du, hustru, om då Lilje svarade, att han bara stod och undrade om han tordes be mig om en sak, så skulle jag genast ge honom lof att tala ut.

»Troligtvis skulle jag inte höra mycket på Liljes historia just då, men efteråt skulle jag ändå kunna påminna mig hvarje ord af den. Jag skulle minnas, att Lilje talat om, att han för ett par dar sedan hade råkat på en landstrykare, just som denne låg och dog vid vägkanten. Den karlen hade bedt Lilje taga i förvar ett litet paket, som han räckte honom. Han hade uppdragit åt honom att gömma det någonstädes, där ingen kunde finna det. Han fick inte förstöra det. Om han blefve så gammal, att alla, som nu lefde, vore döda, skulle han få öppna det, eljest skulle han anförtro åt någon annan att förvara det. Och Lilje hade inte haft hjärta att neka en döende hans sista önskan, utan tagit emot paketet.

»Nå, om nu Lilje berättat mig allt detta, så skulle jag naturligtvis ha sagt: 'Det är bra, Lilje, jag förstår hvart han vill komma. Han skall få gömma paketet här i min kista.'

»Och så skulle jag ha stannat hästen och öppnat kistan, och vi skulle ha stoppat ned Liljes paket. Jag skulle ha fäst så liten vikt vid det, att jag knappt skulle ha brytt mig om att betrakta det, men efteråt skulle jag nog mången gång ha sett det för mina ögon. Det var ett blått konvolut utan adress eller skrifvet ord. Det såg ut att innehålla papper, men eljest kunde man inte på något sätt gissa sig till hvad det kunde gömma för hemligheter.

»Ja,» sade prästen, »nu på morgonen tänkte jag mig in i att det hade varit helt naturligt, om allt hade gått till på så sätt. Och jag tänkte mig också in i att sedan Lilje hade stigit ur släden vid en korsväg, så skulle jag förstås inte alls ha tänkt mer på honom, utan bara suttit och gått igenom min bok i tankarna ännu en sista gång, och då skulle jag ha funnit, att allt däri var felfritt och fulländadt och att inte ett ord fanns att ändra.

»Ja, om jag hade varit i Eberhard Berggrens kläder, skulle jag ha varit i samma goda humör äfven efter framkomsten till Svartsjö, och medan kistan låstes och förseglades. Men om prästen i Svartsjö då hade sagt något sådant, som att det här ju lätt kunde göras om igen, ifall jag skulle komma att ångra mig, så hade jag kanske svarat litet häftigt, därför att det skulle ha retat mig, att han trodde, att jag inte noga öfvertänkt hvad jag gjort. Nej, bror, här kommer ingen ånger i fråga, hade jag nog svarat, men det lofvar jag, att om brors Gud kan tvinga mig att öppna den här kistan, skall jag förstöra allt, hvad jag har skrifvit emot honom!

»Och om då prästen i Svartsjö hade förmanat mig att inte utmana den, som var starkare än jag, så skulle jag ha svarat, att jag bara utmanade den, som inte fanns till annat än i människors inbillning.

»Tror du inte, att jag skulle ha svarat alldeles så, om jag hade varit magister Eberhard?» frågade prästen och såg än en gång vädjande på hustrun.

»Åjo,» svarade hustrun och retades med honom, »det tror jag visst. Du håller ju på att bli alldeles lik gubben Eberhard.»

»Ja, det är just detta det gäller,» sade prästen. »Man måste alldeles vara som ett med den man skall bedöma. Eljest kan man inte komma till någon klarhet.

»Och tror du nu inte,» fortfor han, »tror inte du, som känner mig, att om jag hade varit Eberhard Berggren skulle jag ha känt mig djupt olycklig i samma stund, som jag satte mig i släden för att resa tillbaka till Ekeby? Tror du inte, att jag skulle ha känt en alldeles förfärlig saknad efter mitt arbete? Trots det, att jag nog skulle ha tyckt, att det var godt att vara färdig, skulle jag ha blifvit ytterligt nedslagen? Och tror du inte, att det skulle ha kommit en plötslig ålderdom öfver mig, och att sjukdomen, som jag allt hittills har mäktat kväfva med min vilja, nu skulle ha ansatt mig så svårt, att jag knappast hade förmått hålla mig uppe, tills jag hade kommit hem? Inte sant, tror du inte, att det skulle ha gått så?»

»Jag kan ju inte riktigt veta hvad jag skall tro,» sade hustrun, »men jag tänker nog, att du skulle ha saknat ditt arbete.»

»Ja,» sade prästen, »jag föreställde mig allt detta nu på morgonen. Jag förstod, att jag inte blott skulle ha saknat min bok, utan jag skulle äfven ha blifvit fruktansvärdt sjuk. Det onda skulle ha brutit in öfver mig med förfärlig kraft, därför att en sådan där gammal man, som jag var, inte nu mer hade något, hvarmed han kunde hålla det tillbaka, intet, som han måste lefva för, intet, alls intet annat att göra än att ligga och vänta på att få dö.

»Du skall komma ihåg, att på den tiden fanns ingen läkare här på orten, men någon klok gumma skulle väl bli tillkallad, och hon skulle känna igen sjukdomen och säga, att det var kräfta. Och märkvärdigt nog skulle

detta nästan räknas som en lycka, ty i de dagarna troddes det visst inte, att den sjukdomen ovillkorligen måste föra till döden. Och detta berodde på att det fanns en gammal familj, Amnerus hette den visst, som ägde ett recept, som botade för kräfta. Det ansågs som en stor skatt, det hölls alldeles utomordentligt hemligt och gick som ett fideikommiss inom släkten.

»Och nu förstår du väl, hustru, att om jag vore en gammal sjuk man, skulle jag passa på första dag, då jag vore så bra, att jag kunde sitta i en släde för att resa till de där människorna Amnerus, som ägde receptet, och visste bot för de förfärliga plågorna.

Nu tänker jag mig således, ser du, hustru, att jag kommer resande till herrskapet Amnerus. De bodde djupt inne i en skog. Där funnos inga ägor, ingen trädgård, utan skogen stod alldeles inpå huset. Och människorna voro små och ljusskygga med gammaldagskläder och tunna, pipande röster.

»Jag tänker, att jag genast skulle lägga märke till huru förskrämda de sågo ut, då de fingo se mig. Jag skulle allt undra hvarför de tycktes vilja springa sin väg, då jag framförde mitt ärende. Men det skulle snart bli min tur att bli rädd, jag skulle snart få höra, att anledningen till deras förskräckelse var den, att de inte mer hade det där receptet. Ja, hvad tror du, hustru, att en sjuk stackare skulle känna, då han finge höra, att det där receptet hade stulits från dem af en dräng, som hade varit i deras tjänst och fattat agg till dem? Hvad skulle en dödssjuk, som hade väntat lindring och förbättring, tänka, då de drogo ut lönnlådan i chiffonjén, där de hade brukat förvara receptet, och visade, att den var tom. Se, den var tom, de hade inte mer någon makt öfver sjukdomen.

»Naturligtvis skulle den sjuke fråga dem om de inte kände till den där blandningen så väl, att de kunde laga till den utan recept. Men detta skulle inte hjälpa honom. Det var ingen, som kände till läkemedlet, ty saken hade hållits så förfärligt hemlig, att endast en i sänder hade fått syssla med den. Och den af systrarna, som hade skött tilllagningen af läkemedlet, hade dött, dagen innan det stals bort. Tjufven hade valt ut just den tiden, eljest hade det ju ingen skada varit. Men hvar tjufven nu fanns, det visste de icke. Det hade varit en försupen och vildsint karl, han hade kanske redan omkommit i något slagsmål. De visste blott en sak säkert, och det var, att det var han, som hade tagit receptet. Han hade visat pigorna ett blått konvolut, innan han hade rymt, och skrutit med att husbondfolket nog skulle komma att sakna honom.

»Och nu vet jag säkert och visst, att om jag hade varit en sådan där sjuk, gammal man, skulle jag, då jag hade fått höra detta om det blå konvolutet, inte ha frågat ett ord vidare, bara gått ut ur rummet och satt mig i åkdonet och farit min väg.

»Ja, bara rest min väg, du hustru, för att få vara ensam och tänka igenom saken med mig själf. Det där blå konvolutet, det där blå konvolutet, jag skulle naturligtvis genast begripa hvar det fanns. Och det var jag, som hade sagt endast några få dagar förut: 'Om brors Gud kan förmå mig öppna den där kistan så – –' Nej, det kunde inte åtkommas, det där receptet, med mindre än att hela lifsarbetet måste tillintetgöras. Men det var i det där arbetet, som Eberhard Berggren lefde i ungdom och klarhet, det, som eljest i världen fanns kvar af honom, var bara en utlefvad gubbe. I forna dagar hade Eberhard Berggren aktat sitt arbete högre än glädje och lust och kärlek. Och så skulle jag väl knyta mina näfvar och tänka – – –»

Prästen kom tätt inpå hustrun. »Du, som känner mig, hvad tror du, att jag skulle besluta, om jag vore en sådan där gammal man? Tänk på att jag förvisso tror, att min bok är den bästa och visaste bok, som någonsin har skrifvits, och tänk på att jäg tror, att receptet ofelbart kan göra mig frisk. Säg, hur du tror, att jag skulle ha handlat!»

»Nog tror jag, att du skulle ha valt att dö för din bok,» sade hustrun.

»Ja,» sade prästen, »just så, nog skulle jag ha knutit näfven och tänkt, att jag ju inte nödvändigt behöfde det

där receptet, jag kunde ju dö. Och tror du äfven, att jag skulle ha hållit fast vid min föresats?»

»Jag vet inte,» sade prästfrun, »jag känner dig inte nog. Om det endast hade varit döden, men nu var det ju också plågor.»

»Jag skulle ha kämpat manligen,» sade prästen, »och de första dagarna skulle sjukdomen till och med ha vikit en smula, därför att jag hade fattat ett så fast beslut att låta den göra sitt värsta. Men om någon vecka skulle den falla öfver mig med en ny kraft, och på nytt skulle jag bli nedbäddad uppe i kavaljersflygeln och ligga där ensam hela långa dagen och kämpa med smärtorna.

»Men jag tror nog, att om jag vore en sådan där gammal orubblig man, skulle jag stundom alldeles mot min vilja få den föreställningen, att jag kämpade mot Gud. Jag skulle ha visat bort tanken. Jag skulle ha tänkt, att jag inte kunde kämpa med den, som inte fanns till. Det var bara en enkel tillfällighet skulle jag säga, att jag mötte Lilje med receptet. Det var ingalunda någon styrande försyn, som sände honom i min väg. Det finns ingen försyn, så att den kan intet sända.

»Men gång på gång skulle jag komma på mig med att jag låg och tvistade med Vår Herre. Kanske somliga skulle anse det som mildhet och nåd, skulle jag säga till honom, att du har låtit mig få reda på hvar det stulna receptet är till finnandes. Tjufven kunde ju lika gärna ha förstört det. Du vill väl, att jag skall räkna det som en synnerlig nåd, att det kom i Liljes händer. Men jag önskar, att det hade blifvit förstördt. Jag räknar det inte som en nåd, att jag vet hvar det finns. Jag anser det – – Ja, och så skulle jag på nytt påminna mig, att jag alldeles säkert hade bevisat i min bok, att det inte fanns någon Gud, och afbryta tvisten.

»Jag tänker, att det måtte ha varit en stor frestelse, en förfärlig frestelse för den gamle sjuke magister Eberhard. Bara ett ord till prästen i Svartsjö, och så hade han haft botemedlet i sin hand! Tror du inte, att plågorna kändes mångdubbelt svårare för denna frestelses skull? Det var ett förfärligt pris det gällde, men den, som är riktigt sjuk, frågar väl inte efter något annat än hälsan.

»Men i alla fall, om det hade varit jag, nog skulle jag ha försökt att härda ut, nog skulle jag ha försökt att visa Gud och människor hvad mannakraft förmår.

»Men värst skulle det ha varit en dag, då skräddar Lilje kom till gården. Då skulle plågorna ha blifvit så svåra, att jag hvarje timme kunde vänta min död. Och då skulle nog den tanken ha kommit för mig, att jag måste säga någon hvad som fanns i det blå konvolutet. Jag skulle plötsligen ha blifvit skrämd af den tanken, att jag gjorde en stor orätt mot mina medmänniskor, om jag inte bekände hvar det utmärkta läkemedlet fanns. Jag kunde ju ordna om det så, att det blefve framtaget efter min död. Då var det inte jag, som hade öppnat kistan, då kunde ju mitt arbete få ligga kvar orubbadt.

»Jag skulle nog tänka på att det vore säkrast att skrifva ned hemligheten och inte låta någon få ta kännedom om skriften förrän efter min död, men ser du, hustru, det skulle väl inte ha varit så lätt att föra pennan för en dödssjuk, som led svåra plågor af hvarje den minsta rörelse.

»Och till sist hade jag väl kallat in Lilje och anförtrott honom hemligheten och befallt honom att lämna det stulna konvolutet åter till ägarna. Men på samma gång skulle jag alldeles ha förbjudit honom att taga upp det ur kistan förrän efter min död. Först sedan jag väl vore nedbäddad på kyrkogården, skulle han gå och tala med Svartsjöprästen.

»Du kan vara viss om att så fort som jag hade talat vid Lilje, skulle jag ångra mig. Inte kunde jag lita på en sådan karl. Det var klart, att jag fick lof att säga någon hvar receptet fanns, men jag skulle ha skrifvit. Jag skulle inte ha låtit någon veta därom förrän efter min död.

»Och midt under detta skulle jag ligga med ett tyst, hemligt hopp, att Lilje skulle vara mig olydig.

»Någon dag senare skulle jag lägga märke till något eget, hemlighetsfullt hos kvinnan, som skötte mig. Jag skulle se, att det var något särskildt gladt och högtidligt öfver henne, då hon kom in till mig med en varm dryck. Jag skulle bli rädd, och jag skulle hviska till mig själf: Akta dig, drick inte! Det här kostar dig hela ditt lifs arbete.

»Men inte förty, ser du, hustru, skulle jag nog sträcka upp hufvudet och dricka, och för hvarje droppe, som flöt in öfver mina läppar, skulle jag känna lindring. Jag skulle vilja skjuta bägaren ifrån mig, då den var halftömd, men jag skulle ej kunna. Och då jag hade tömt den, skulle jag på en gång känna mig helt frisk, och jag skulle gråta af glädje.

»Nu skall jag säga dig hur det vidare skulle ha gått med mig, om jag hade varit gubben Eberhard. Nästa dag hade nog plågorna kommit tillbaka, och då skulle jag återigen ha druckit af den där drycken. Smärtorna skulle ha domnat af och vaknat till lif med små mellanrum, men på tredje dagen skulle de ha varit helt borta. Och jag skulle nog veta hvad det var för en dryck man hade gifvit mig, jag skulle nog förstå, att jag hade lidit nederlag, men jag skulle vara alltför lycklig att fråga efter det.

»Så skulle jag gå uppe igen och känna mig alldeles frisk. Men jag skulle nog akta mig att fråga någon hvarifrån den drycken kom, som botade mig. Och jag tror visserligen inte heller, att någon skulle säga mig, att kistan hade blifvit öppnad och receptet uttaget. Ingen skulle säga det, men jag skulle veta det i alla fall. Jag skulle åka ned till Svartsjö och se på kistan, och den skulle stå låst och förseglad inne i kyrkan, men jag skulle i alla fall veta, att den hade varit öppnad. Och så – –»

»Skulle du då anse dig tvungen att förstöra din bok?» frågade prästfrun.

»Jag tror nog, att jag skulle försöka att finna smyghål och undanflykter, men jag skulle inte kunna neka till att om jag ville vara en ordhållig man, så måste jag förstöra min bok.»

»Och skulle du också göra det?»

»Ja, hvad tror du? Tänk nu riktigt på hvad den där boken betydde för mig! Förstördes den, så förstördes också mitt namn och min berömmelse.»

Prästfrun såg upp på sin man med en varm blick. »Jo, du förstörde den,» sade hon, »du förstörde den!»

»Tack!» sade prästen.

Han gick tyst en stund.

»Nå, men hvad tänker du nu om kistan?» frågade hustrun.

»Jag tänker, att det inte är farligt att öppna den. Du har nu svarat på min fråga så, som jag önskade.»

»Du och magister Eberhard äro inte samma person,» sade hustrun.

»Kära vän,» sade prästen, »vi veta ju, att gubben Eberhard gick igenom allt det, som jag nu har talat om, och att man måste öppna kistan för att taga fram receptet, som botade honom. Men vi få inte tro, att magister Eberhard var en sämre man än hvem som helst af oss. Det är min fasta tro, sedan jag nu har tänkt igenom saken, att han i all hemlighet har tagit ut manuskriptet ur kistan, och att den stora otrosboken för länge länge sedan är förstörd.»

»Men kistan står där ju med alla sina sigill.»

»Ja, ser du,» sade prästen småleende, »alltför mycket får du väl inte begära af en gammal filosof. Du kan

inte begära af honom, att han skulle låta alla människor veta, att han hade blifvit tvungen att gifva vika. Jag tror nog, att det naturligaste var, att han lät kistan i alla fall stå kvar, som den stod. Han kunde väl inte tåla, att hvarenda gammal bekant skulle komma öfver honom och säga, att nu måtte han väl vara omvänd och tro på Gud.»

Hustrun funderade en smula öfver detta, och så sade hon: »Ja, vi få snart se, ty nu ämnar du visst öppna den där kistan.»

»Ja, nu öppnar jag den med gladt mod,» sade prästen.

Och om det unga året hade legat och sväfvat i skyarna öfver Svartsjö kyrka, så där framemot middagstiden på nyårsdagen år nittonhundra, då hade det fått se prästen och socknens förnämligaste män stå samlade kring en skön, gammal mosaikkista, som då den högtidligen öppnades, befanns innehålla några packor gamla rättegångshandlingar och tidningar.

Men af gudsförnekande, himlastormande filosofi – inte en rad.

DE FÅGELFRIE

EN BONDE, som hade mördat en munk, flydde till skogs och dömdes fredlös. Han fann före sig i vildmarken en annan fredlös man, en fiskare från de yttersta skären, som hade blifvit anklagad för att ha stulit ett sillnät. Dessa båda slogo sig samman, bodde i en jordkula, satte ut snaror, skäftade pilar, bakade bröd på en gråstenshäll och vakade öfver hvarandras lif. Bonden gick aldrig ur skogen, men fiskaren, som ej hade begått ett så afskyvärdt brott, lade stundom öfver skuldran bördor af fällda djur och smög sig ned bland människorna. Då fick han i utbyte mot svart tjäder och blåglänsande orre, mot långörad hare och finlemmadt rådjur mjölk och smör, pilspetsar och kläder. Detta satte de fredlöse i stånd att uppehålla lifvet.

Kulan, där de bodde, var gräfd i en backsluttning. Breda hällar och taggiga slånbuskar skyddade ingången. På taket stod en risig gran. Vid dess rot var jordkulans vindfång. Den uppstigande röken silades genom trädets täta, barrfyllda grenar och försvann omärklig i rymden. Männen brukade färdas till och från sin bostad, vadande i skogsbäcken, som sprang upp under bergssluttningen. Ingen sökte de fredlöses spår under det lustigt porlande vattnet.

I förstone hade de blifvit jagade som vilddjur. Bönderna samlades som till skall på björn eller varg. Skogen omringades af bågskyttar. Spjutbärare gingo in där och lämnade ingen mörk klyfta, intet risigt snår outforskade. Medan det larmande drefvet gick fram öfver skogen, lågo de fredlöse i sin mörka håla, andlöst lyssnande, flämtande af förfäran. Härmed höll fiskaren ut en hel dag, men han, som hade mördat, jagades af outhärdlig ångest ut i det fria, där han kunde se sin fiende. Då blef han upptäckt och jagad, men detta tycktes honom sjufaldt bättre än att ligga stilla i maktlös overksamhet. Han flydde undan sina jägare, åkte utför bråddjup, hoppade öfver strömmar, klättrade uppåt lodräta bergväggar. All fördold kraft och färdighet inom honom framlockades af farans eggelse. Hans kropp blef spänstig som en stålfjäder, foten sprang ej miste, handen släppte ej fäste, öga och öra uppfattade dubbelt så skarpt som fordom. Han förstod hvad löfven hviskade och stenarna varnade. Då han hade klättrat öfver en brant, vände han sig mot förföljarna, sändande dem speglosor i bitande rim. Då de hvinande spjuten hväste, grep han dem blixtsnabbt och sände dem ned mot fienderna. Då han trängde fram mellan piskande grenar, sjöng någon inom honom en äredikt om hans färd.

Där löpte den kala bergsryggen fram genom skogen, och ensam på dess brant stod den skyhöga furan. Den brunröda stammen var bar, men i den grenrika toppen vaggade roffågelsnästet. Så öfverdådigt modig var nu

den flyende, att han steg dit upp, medan förföljarna sökte honom på de skogiga sluttningarna. Där satt han i trädtoppen, vridande nacken af hökungarna, medan jakten drog fram djupt under honom. Hökhane och hökhona sköto hämndlystna ned mot röfvaren. De fladdrade framför hans ansikte, riktade näbbarna mot hans ögon, slogo honom med vingarna och klöste med klorna upp blodstrimmor i hans väderbitna hy. Han kämpade skrattande mot dem. Stående upprätt bredvid nästet, högg han efter dem med sin hvassa knif och glömde i lekens lust lifsfaran och förföljarna. Då han fick tid att se efter dessa, hade de dragit åt annat håll. Ingen hade tänkt på att söka jaktbytet på den kala bergsryggen. Ingen hade lyft ögonen mot skyarna för att se honom öfva pojkstreck och sömngångarbragder, medan hans lif var i den yttersta nöd.

Mannen skalf till, då han fann sig räddad. Med darrande händer grep han efter stöd, hisnande mätte han den höjd, dit han hade klättrat. Och stönande af ängslan att falla, rädd för fåglarna, rädd för att bli sedd, rädd för allt, gled han utför stammen. Han lade sig ned på berget för att ej synas och släpade sig fram öfver dess hällar, tills småskogen skylde honom. Då gömde han sig under unggranarnas hoptrasslade grenar. Svag och maktlös sjönk han ned på mossan. En ensam man skulle ha kunnat fånga honom.

* * *

Tord var fiskarens namn. Han var ej mer än sexton år gammal, men stark och djärf. Han hade redan lefvat ett år i skogen.

Bonden hette Berg, med tillnamnet Rese. Han var den längsta och starkaste man, som fanns i häradet, och därtill skön och välväxt. Han var bred öfver skuldrorna och smärt om lifvet. Hans händer voro så välbildade, som om han aldrig hade pröfvat på hårdt arbete. Håret var brunt och ansiktet ljuslätt. Sedan han hade vistats någon tid i skogen, fick han i allt ett fruktansvärdare utseende än förut. Hans blickar blefvo hvassa, ögonbrynen växte buskiga, och de muskler, som rynkade dem, lågo fingertjocka framme vid näsroten. Det framträdde tydligare än förr hur den öfre delen af hans panna sköt ut öfver den nedre. Läpparna slötos nu fastare än fordom, hela ansiktet blef magrare, gropen vid tinningen blef mycket djup, och de väldiga käkbenen framträdde märkbarare. Hans kropp blef mindre fyllig, men dess muskler knöto sig järnhårda. Håret grånade hastigt.

Denne man kunde den unge Tord ej se sig mätt på. Något så skönt och väldigt hade han aldrig förr skådat. För hans inbillning stod han hög som skogen, stark som bränningen. Han tjänade honom som en husbonde och dyrkade honom som en gud. Det föll sig naturligt, att Tord skulle bära jaktspjuten, släpa hem villebrådet, hämta vatten och göra upp eld. Berg Rese mottog alla hans tjänster, men sade honom nästan aldrig ett vänligt ord. Han föraktade honom, därför att han var en tjuf.

De fredlöse förde ej ett röfvare- eller stigmanslif, utan närde sig af jakt och fiske. Om ej Berg Rese hade mördat en helig man, skulle bönderna snart ha upphört att förfölja honom och lämnat honom i fred uppe bland fjällen. Men nu fruktade de stor ofärd för bygden, därför att den, som hade burit händer på Guds tjänare, ännu gick ostraffad. Då Tord kom ned till dalen med villebråd, bjödo de honom stora ägodelar och förlåtelse för hans eget brott, om han ville visa dem vägen till Berg Reses håla, så att de skulle kunna taga denne, medan han sof. Men gossen nekade alltid, och om någon ville smyga efter honom uppåt skogen, förde han denne så slugt på villospår, att han uppgaf förföljandet.

En gång sporde honom Berg, om ej bönderna ville locka honom till förräderi, och då han hörde hvad de bjödo honom i lön, sade han hånfullt, att Tord vore dum, som ej antoge ett sådant tillbud.

Tord såg då upp på honom med en blick, hvars make Berg Rese aldrig förr hade sett. Ej hade någon fager kvinna i hans ungdom, ej hade hans hustru eller barn sett så på honom. »Du är min herre, min själfvalde härskare,» sade blicken. »Vet då, att du får slå mig och skymfa mig hur du vill. Jag är ändock trogen.»

Berg Rese gaf sedan mera akt på gossen och märkte, att han var modig att handla, men blyg att tala. För döden hade han ingen fasa. Då sjöarna nyss hade frusit eller då kärren stodo som farligast om våren, då gungflyn doldes under rikt blommande ängsull och hjortron, tog han helst sin väg öfver dessa. Det syntes vara ett behof för honom att utsätta sig för faror liksom till ersättning för de stormar och fasor på hafvet, som han ej mer hade att möta. Om natten var han rädd i skogen, och äfven midt på dagen kunde de mörkaste snåren eller en kullvräkt furas vidt utsträckta rötter skrämma honom. Men då Berg Rese frågade honom om detta, var han för blyg att ens svara.

Tord brukade ej sofva på den långt framme i kulan nära elden uppförda sängplatsen, som gjordes mjuk af mossa och varm af fällar, utan han kröp hvar natt, sedan Berg hade somnat, fram till ingången och låg där på en stenhäll. Berg upptäckte detta, och fastän han väl förstod skälet, frågade han hvad det skulle betyda. Tord förklarade det ej för honom. För att slippa frågor låg han ej vid dörren på två nätter, men sedan återtog han vaktposten.

En natt, då yrsnön rök omkring skogstopparna och hvirflade in i de mest stormtäta snår, sökte sig de yrande snöfjunen in i de fredlöses kula. Tord, som låg strax inom den af hällar stängda ingången, var nedbäddad under en smältande drifva, då han vaknade om morgonen. Några dagar senare blef han sjuk. Lungorna hväste, och då de vidgade sig för att intaga luft, erfor han sönderslitande smärtor. Han höll sig uppe, så länge krafterna räckte, men då han en kväll lutade sig ned för att blåsa på elden, föll han omkull och blef liggande.

Berg Rese kom fram till honom och bad honom gå till sin bädd. Tord stönade af smärta och mäktade ej resa sig. Berg stack då armarna under honom och lyfte honom dit. Men han kände det, som om han hade tagit i en slemmig orm, han hade på tungan en smak, som om han hade ätit det oheliga hästköttet, så ledt var det för honom att röra vid denne usle tjuf.

Han lade sin egen stora björnfäll öfver honom och gaf honom vatten. Mer kunde han ej göra. Det blef ej heller farligt. Tord blef snart frisk. Men därigenom att Berg måste göra hans sysslor och vara hans tjänare, hade de kommit hvarandra närmare. Tord vågade tala till honom, då han om kvällarna satt och slöjdade pilskaft inne i kulan.

»Du är af god ätt, Berg,» sade Tord. »De rikaste i dalen äro dina fränder. Dina ättmän hafva tjänat hos konungar och stridt i deras sköldborg.»

»Oftast hafva de kämpat i upprorsflockarna och gjort konungarna all skada,» genmälde Berg Rese.

»Dina fäder gjorde stora gillen om julen, och så gjorde också du, då du satt på din gård. Hundrack män och kvinnor kunna finna bänkplatser i din stora stuga, som var byggd redan innan Sankt Olof döpte här i Viken. Du ägde gammaldags silfverkärl och stora dryckeshorn, som gingo från man till man, fyllda med mjöd.»

Åter måste Berg Rese se på gossen. Han satt uppe, med benen hängande utom bädden och hufvudet hvilande mot händerna, med hvilka han på samma gång höll undan den vilda hårmassan, som ville ramla ned öfver hans ögon. Ansiktet hade blifvit blekt och fint under sjukdomens härjning. I ögonen lyste ännu febern. Han smålog åt de bilder han framtrollade för sig: åt den smyckade stugan, åt silfverkärlen, åt de festklädda gästerna och åt Berg Rese, sittande i högsätet i sina fäders sal. Bonden tänkte, att ingen ännu hade sett på honom med sådana af beundran lysande ögon, eller funnit honom så härlig, iförd festkläderna, som den där gossen fann honom i den slitna skinndräkten.

Han blef både rörd och retad. Denne usle tjufven hade ingen rätt att beundra honom.

»Gafs det då inga gillen i ditt hem?» sporde han.

Tord skrattade. »Där ute på skäret, hos far och mor! Far är ju vrakplundrare och mor är en häxa. Till oss vill ingen komma.»

»Är mor din en häxa?»

»Det är hon,» svarade Tord alldeles obesvärad. »I stormigt väder rider hon på en säl ut mot de skepp, som störtvågorna spola öfver, och de, som då vräkas i hafvet, bli hennes.»

»Hvad skall hon med dem?» frågade Berg.

»Å, en häxa behöfver alltid lik. Hon kokar väl salfvor af dem, eller kanske hon äter dem. I månskensnätter sitter hon ute i bränningen, där den går som hvitast, och skummet sprutar öfver henne. De säga, att hon sitter och letar efter förlista barns fingrar och ögon.»

»Det där är styggt,» sade Berg.

Gossen svarade med oändlig tillförsikt: »Det vore styggt för andra, men inte för häxor. De måste göra så.»

Berg Rese fann, att här stötte han på ett nytt sätt att betrakta världen och tingen.

»Måste också tjufvar stjäla, liksom häxor måste trolla?» frågade han skarpt.

»Ja visst,» svarade gossen, »hvar och en måste göra hvad han är bestämd till.» Men så tillade han med ett inbundet leende: »Det finns också tjufvar, som aldrig ha stulit.»

»Säg du ut hvad du menar!» sade Berg.

Gossen fortfor med sitt hemlighetsfulla leende, stolt öfver att vara en olöslig gåta. »Det är som att tala om fåglar, som inte flyga, det att tala om tjufvar, som inte stjäla.»

Berg Rese gjorde sig dum för att få veta något. »Ingen kan väl kallas för tjuf utan att ha stulit,» sade han.

»Nenej, men,» sade gossen och knep ihop munnen som för att hålla orden instängda. »Än om någon hade en far, som stule?» framkastade han om en stund.

»Gods och gård ärfver man,» gentog Berg Rese, »men tjufnamn bär ingen, som inte själf har förvärfvat det.»

Tord skrattade stilla. »Än om någon har en mor, som tigger och ber en att ta fars brott på sig? Än om någon så lurar bödeln på hans arbete och flyr till skogs? Än om någon blir dömd fredlös för ett fisknäts skull, som han aldrig har sett?»

Berg Rese slog knytnäfven i stenbordet. Han var vred. Där hade denne fagre ungersven gått och kastat bort hela sitt lif. Ej kärlek, ej ägodelar, ej anseende bland män kunde han vinna efter detta. Den usla omsorgen om mat och kläder var allt, som återstod honom. Och den dåren hade låtit honom, Berg Rese, gå här och förakta en oskyldig. Han bannade honom med stränga ord, men Tord blef ej ens så pass rädd, som det sjuka barnet blir för modern, då hon bannar det, därför att det har förkylt sig genom att vada i vårbäcken.

* * *

På ett af de breda, skogbevuxna fjällen låg en mörk tjärn. Den var fyrkantig med så raka stränder och så skarpa hörn, som om den hade blifvit gräfd af människor. På tre sidor omgafs den af branta bergväggar, vid hvilka granarna klängde sig fast med armstjocka rötter. Nere vid tjärnen, där jordtorfvan så småningom hade blifvit bortsköljd, stodo dess rötter upp ur vattnet, nakna och krokiga och underbart vridna om hvarann. Det var en oändlig massa ormar, som på en gång hade velat kräla upp ur tjärnen, men trasslat ihop sig och

blifvit stående. Eller det var en mängd mörknade skelett efter drunknade jättar, som tjärnen hade velat vräka upp på land. Armar och ben krökte sig om hvarandra, de långa fingrarna gräfde sig ned i själfva klippan efter fäste, de ofantliga refbenen bildade hvalfbågar, som uppburo uråldriga träd. Det hade dock händt, att de järnarmar, de stålhårda jättefingrar, hvarmed granarna höllo sig fast, gifvit vika, och af en väldig nordan hade en gran förts i en vid båge från bergskammen ned i tjärnen. Med toppen före hade den trängt djupt ned i den dyiga bottnen och blifvit sittande. Nu hade fiskynglet en god tillflyktsort mellan dess grenar, men roten stack upp ofvan vattnet, liknande ett mångarmadt vidunder, och dess svarta rotgrenar bidrogo att göra tjärnen stygg och skrämmande.

På tjärnerns fjärde sida sänkte sig bergen. Där förde en liten skummande ström bort dess vatten. Innan denna ström kunde finna den enda möjliga vägen, måste han söka sig fram mellan stenar och tufvor och kom så att bilda en liten värld af öar, somliga blott en tufva stora, andra bärande ett tjogtal träd.

Här, hvarest de kringstående bergen ej skymde bort all sol, trifdes äfven löfträd. Här stodo törstiga, grågröna alar och glattbladiga pilar. Björken var där, liksom den kommer tillstädes öfverallt, där det gäller att tränga undan barrskogen, och häggen och rönnen, de två, som pläga kanta skogsängarna, fyllande dem med doft och bekransande dem med fägring.

Här åt utloppet till fanns också en manshög vass-skog, som förorsakade, att solljuset föll grönt öfver vattnet, såsom det faller öfver mossan i den riktiga skogen. I vassen funnos öppna platser, små, runda dammar, och där flöto näckrosor. De höga stråna sågo med mildt allvar ned på dessa ömtåliga skönheter, som misslynta förvarade sina hvita blad och gula ståndare inom läderhårda öfverdrag, så snart solen ej ville visa sig.

En solskensdag kommo de fredlöse till denna tjärn för att meta. De vadade ut till ett par stora stenar inne i vass-skogen och sutto där och kastade ut agn för de stora, grönstrimmiga gäddor, som stodo och sofvo i vattenbrynet.

Dessa män, som ständigt färdades ute i skog och fjäll, hade, utan att de själfva visste det, kommit in under naturmakternas välde lika mycket som växter och djur. I solsken blefvo de öppenhjärtiga och modiga, men om kvällen, så snart solen hade försvunnit, blefvo de tysta, och natten, som förekom dem mycket större och väldigare än dagen, gjorde dem ängsligt maktlösa. Nu försatte dem det gröna ljuset, som föll in mellan vassen och färgade vattnet i guldstrimmigt brunt och svartgrönt, i ett slags underverksstämning. All utsikt var stängd. Stundom vaggade vassen för en omärklig vind, stråna rasslade, och de långa, bandlika bladen fladdrade mot deras ansikten. De sutto i gråa skinndräkter på de gråa stenarna. Skiftningarna i skinnet härmade den vittrade, lafklädda stenens skiftningar. Hvar och en såg kamraten i hans tystnad och orörlighet förbytt till en stenbild. Men inne i vassen gingo jättefiskar med regnbågsfärgade ryggar. Då männen kastade ut krokarna och sågo vågringarna fortplantas inne bland vassen, var det, som om rörelsen skulle bli starkare och starkare, till dess de märkte, att den ej blott berodde af deras kast. Ett sjörå, till hälften en människa, till hälften en glimmande fisk, låg och sof i vattenbrynet. Hon låg på rygg med hela kroppen under vatten. Vågen smög sig så nära efter kroppen, att de ej förr hade märkt henne. Det var hennes andedrag, som ej tilläto vågorna att stanna. Men det var ingenting underligt i att hon låg där, och då hon nästa ögonblick var borta, visste de ej rätt, om hon blott hade varit en synvilla.

Det gröna ljuset trängde genom ögonen in i hjärnan som ett blidt rus. Männen sutto och stirrade med förslöade tankar, seende inne bland vassen syner, som de ej vågade anförtro hvarandra. Fångsten blef dålig. Dagen var ägnad åt drömmar och uppenbarelser.

Det hördes årslag inne i vassen, och de sprutto upp som ur en sömn. Nästa ögonblick visade sig en ekstock, tung, urholkad utan all konstfärdighet, mossgrodd i alla springor och med åror smala som käppar. En ung flicka, som hade hämtat näckrosor, rodde den. Hon hade mörkbrunt hår, samladt i stora flätor, och stora

mörka ögon, eljest var hon egendomligt blek. Men hennes blekhet skiftade i skärt och ej i grått. Kinderna hade ingen högre färg än det öfriga ansiktet, knappt nog hade läpparna det. Hon bar hvit linnetröja och ett läderskärp med guldspänne. Kjorteln var blå med röd fåll. Hon rodde tätt förbi de fredlöse utan att se dem. De höllo sig andlöst stilla, dock ej af fruktan för att bli sedda, utan blott för att riktigt väl kunna se henne. Så snart hon var borta, blefvo de liksom förvandlade från stenbilder till människor. De sågo leende på hvarandra.

»Hon var hvit som näckrosorna,» sade den ene. »Hon var mörkögd som vattnet därborta under granrötterna.»

De voro så uppspelta, att de hade velat skratta, riktigt skratta, som det aldrig förr hade skrattats vid den tjärnen, så att bergväggarna hade dånat af ekon och granarnas rötter lossnat af skräck.

»Tyckte du hon var vacker?» frågade Berg Rese.

»Å, jag vet inte, jag såg henne så kort. Kanske hon var det.»

»Du tordes nog inte se på henne. Du tänkte väl, att det var sjöjungfrun.»

Och åter skakades de af samma orimliga munterhet.

* * *

Tord hade en gång som barn sett en drunknad man. Han hade funnit liket på stranden vid ljus dag och ej alls blifvit rädd, men om natten hade han drömt förfärliga drömmar. Han såg ett haf, där hvarje våg rullade en död man fram till hans fötter. Han såg ock, att alla holmar och öar i skärgården voro betäckta af drunknade, som voro döda och hörde hafvet till, men ändå kunde tala och röra sig och hota honom med vissnade, hvita händer.

Så hände det honom äfven nu. Flickan, som han hade sett inne bland vassen, vände tillbaka i hans drömmar. Han mötte henne på tjärnens botten, där solljuset föll ännu mycket grönare än inne bland vassen, och han hade tid att se, att hon var vacker. Han drömde sig uppkrupen på den stora granroten midt ute i den mörka tjärnen, men granen sviktade och gungade så, att han ibland var alldeles under vatten. Då trädde hon fram på de små holmarna. Hon stod under de röda rönnarna och skrattade åt honom. I den sista drömsynen bragte han det så vidt, att hon kysste honom. Det var morgon då, och han hörde, att Berg Rese var uppstigen, men han slöt envist ögonen för att få fortsätta att drömma. Då han vaknade, var han liksom yr och bedöfvad af det, som hade händt honom under natten. Han tänkte nu mycket mer på flickan, än han hade gjort förra dagen.

Mot kvällen föll det honom in att fråga Berg Rese om han kände hennes namn.

Berg såg på honom liksom pröfvande. »Kanske är det bäst, att du får veta det strax,» sade han. »Hon är Unn. Vi äro fränder.»

Tord visste då, att det var för denna bleka ungmös skull Berg Rese gick fredlös omkring i skog och fjäll. Tord sökte påminna sig hvad han visste om henne.

Unn var en storbondes dotter. Hennes mor var död, så att hon styrde sin faders gård. Detta behagade henne, ty hon var härsklysten, och hon hade ingen lust att taga en man.

Unn och Berg Rese voro syskonbarn, och det hade länge sagts, att Berg hellre satt hos Unn och hennes tärnor och skämtade med dem, än han arbetade på sin gård. Då det stora julgillet firades hos Berg, hade hans hustru inbjudit en munk från Dragsmark, ty hon ville, att denne skulle förehålla Berg, att han glömde henne

för en annan kvinna. Denne munk var förhatlig för Berg och för många på grund af sitt yttre. Han var mycket fet och alldeles hvit. Hårkransen kring hans kala hjässa, ögonbrynen öfver hans vattniga ögon, ansiktshyn, händerna och hela kåpan, allt var hvitt. Många hade svårt att uthärda hans åsyn.

Vid gästabudsbordet, i alla gästernas åhörande, sade nu denne munk, ty han var orädd och menade, att hans ord skulle verka mer, om de hördes af många: »Man plägar säga, att göken är den sämsta af fåglar, därför att han inte uppföder sina ungar i eget bo, men här sitter en man, som inte sörjer för hem och barn, utan söker sin fröjd hos en främmande kvinna. Honom vill jag kalla den sämste af män.» Unn steg då upp. »Detta, Berg, är sagdt åt dig och mig,» sade hon. »Aldrig har jag blifvit så skymfad, men så är inte heller min far med på gillet.» Hon hade velat gå, men Berg sprang efter henne. »Rör dig inte!» sade hon. »Aldrig mer vill jag se dig.» Han hann henne i förstugan och frågade henne hvad han skulle göra, för att hon måtte stanna. Med flammande ögon hade hon svarat, att det måtte han själf bäst veta. Då gick Berg in och drap munken. –

Nu voro Berg och Tord inne på samma tankar, ty om en stund sade Berg: »Du skulle ha sett henne, Unn, då den hvita munken var fallen. Husfrun församlade de små barnen omkring sig och förbannade henne. Hon vände deras ansikten mot henne, för att de evigt måtte minnas den, som hade gjort deras far till mördare. Men Unn stod lugn och så skön, att männen bäfvade. Hon tackade mig för dådet och bad mig genast draga till skogs. Hon uppmanade mig att inte blifva en röfvare och inte förr nyttja knifven, än jag kunde göra det för en lika rättfärdig sak.»

»Din bragd hade höjt henne,» sade Tord.

Här stod nu Berg Rese inför detsamma, som han förr hade undrat på hos gossen. Han var som en hedning, sämre än en hedning, han fördömde aldrig det, som var orätt. Han kände intet ansvar. Det, som måste ske, det skedde. Gud och Kristus och helgonen kände han, men blott till namnet, såsom man känner främmande länders gudar. Skärens gastar voro hans gudar. På de dödes andar hade hans trollkunniga moder lärt honom tro.

Då företog Berg Rese sig ett arbete, som var likaså dåraktigt som att sno rep åt sin egen hals. Han ställde inför denne okunniges ögon den store Guden, rättfärdighetens herre, illgärningars hämnare, som nedstörtar de brottsliga i de eviga pinorummen. Och han lärde honom älska Kristus och hans moder och de heliga män och kvinnor, som med lyfta händer lågo inför Guds tron för att afvärja den store hämnarens vrede från syndarskarorna. Han lärde honom allt, hvad människor göra för att försona Guds vrede. Han visade honom pilgrimsskarorna, vallfärdande till heliga orter, de självplågande botgörarna och munkarnas flykt från världslifvet.

Allteftersom han talade, blef gossen ifrigare och blekare, hans ögon vidgades som för fruktansvärda syner. Berg Rese ville upphöra, men tankarnas ström var öfver honom, och han fortsatte att tala. Natten sänkte sig öfver dem, den svarta skogsnatten, under hvilken ulfvarna tjuta. Gud kom dem så nära, att de sågo hans tron skymma bort stjärnorna, och straffänglarna sänkte sig ned mot skogstopparna. Men under dem flammade underjorderis lågor ända upp mot jordens platta skifva, girigt slickande denna skälfvande tillflyktsort för kvaltyngda människosläkter.

* * *

Hösten hade kommit, och det var skarp storm. Tord gick ensam ute i skogen för att undersöka donor och giller. Berg Rese satt hemma för att laga sina kläder. Tords väg gick uppför en skogig höjd. Där var bred stig.

Hvarje stormil, som kunde tränga in mellan trädvimlet, förde de torra löfven i prasslande hvirflar uppåt stigen. Tord tyckte gång på gång, att någon gick bakom honom. Han såg sig ofta tillbaka. Stundom stannade

han för att lyssna, men han förstod, att det var bladen och vinden, och gick vidare. Så snart han åter började gå, hörde han någon komma dansande på silkesfot uppåt sluttningen. Små barnfötter kommo trippande. Älfva och rå lekte bakom honom. Då han vände sig om, var där ingen, alltjämt ingen. Han knöt näfven åt de prasslande bladen och gick vidare.

De tystnade ej därmed, men de togo upp en annan ton. De började hväsa och flämta bakom honom. En stor huggorm kom glidande. Den etterdrypande tungan hängde ut ur munnen, och den blanka kroppen lyste mot de skrumpna bladen. Bredvid ormen tassade en varg, ett stort, magert gråben, som beredde sig att hugga fast i hans nacke, då huggormen slingrade in mellan hans fötter och stack honom i hälen. Ibland voro de båda tysta, liksom för att nalkas honom obemärkta, men strax därpå förråddes de af hväsandet och flämtandet, och stundom slogo vargklorna klingande mot en sten. Tord gick ovillkorligen allt fortare, men djuren hastade efter honom. Då han kunde tro, att de voro på två stegs afstånd och beredde sig till språng, vände han sig om. Där fanns ingen, och det hade han vetat hela tiden.

Han satte sig på en sten för att hvila. Då lekte de torra bladen vid hans fötter som för att förlusta honom. Där voro de, alla skogens blad: klargula små björklöf, rödbrokiga rönnblad, almens torra, brunsvarta blad, aspens sega, klarröda och sälgens gulgröna. Förvandlade och skrumpna, ärriga och kantstötta voro de, och mycket olika de dunmjuka, ljusgröna, finformade skifvor, som för några månader sedan rullades ut ur knopparna.

»Syndare,» sade gossen, »syndare, intet är rent inför Gud. Hans vredes lågor hafva redan nått er.»

Då han åter upptog vandringen, såg han skogen under sig gå för stormen som ett böljande haf, men nere på stigen var stilla lugnt. Men han hörde hvad han ej kände. Skogen var full af röster.

Det kom som hviskningar, som klagande sånger, som grofva hotelser, som dånande eder. Det skrattade och det klagade, det var som larm af mycket folk. Detta, som hetsade och eggade, som prasslade och hväste, som tycktes vara något och ändå intet var, gjorde hans tankar vilda. Han kände åter dödsångesten, som då han låg på sin hålas golf, och människojakten gick fram genom skogen. Han hörde åter brakandet af grenar, folkmassans tunga steg, klangen af vapen, de dånande ropen, det vildt blodtörstiga sorl, som följde hopen.

Men det var ej ensamt detta, som låg i skogsstormen. Det var något annat, något ännu förskräckligare, röster, som han ej kunde tyda, ett virrvarr af stämmor, som tycktes honom tala ett främmande språk. Han hade hört väldigare stormar än denna fräsa genom tackel och tåg. Men aldrig förr hade han hört vinden spela på en så mångstämmig harpa. Hvarje träd hade sin röst, ej susade granen som aspen eller poppeln som rönnen. Hvarje klyfta hade sin ton, hvarje bergväggs ljudande eko sin egen klang. Och bäckarnas larm samt räfvarnas skall ljödo med in i den vidunderliga skogsstormen. Detta allt kunde han tyda, men det fanns andra, underbarare ljud. Det var dessa, som gjorde, att det började skrika och hånskratta och jämra sig inom honom i kapp med stormen.

Han hade alltid blifvit rädd, då han var ensam i skogsdunklet. Han tyckte om öppet haf och nakna skär. Andar och skuggor smögo om inne bland träden.

Så hörde han med ens hvem det var, som talade i stormen. Gud var det, den store hämnaren, rättfärdighetens Gud. Han jagade honom för kamratens skull. Han fordrade, att han skulle utlämna munkens mördare åt hans hämnd.

Då började Tord tala midt i stormen. Han talade om för Gud hvad han hade velat göra, men ej mäktat. Han hade velat tala till Berg Rese och bedja honom försona sig med Gud, men han hade varit för skygg. Blygheten hade gjort honom stum. »Då jag fick veta, att jorden styres af en rättfärdig Gud,» ropade han, »förstod jag, att han var en förlorad man. Jag har legat och gråtit öfver min vän i långa nätter. Jag visste, att

Gud skulle finna honom, hur han än dolde sig. Men jag mäktade ej tala, ej lära honom att förstå. Jag blef ordlös, emedan jag älskade honom så högt. Begär ej, att jag skall tala med honom, begär ej, att hafvet skall resa sig i höjd med bergen!»

Han tystnade, och i stormen tystnade den djupa stämma, som hade varit Guds röst för honom. Det blef med ens vindstilla och skarp sol och ett plaskande som af åror och ett stilla rassel som af styfva vassblad. Dessa milda ljud förde Unns bild fram för honom. Den fredlöse kan intet vinna, ej ägodelar, ej kvinnor, ej anseende bland män. Om han förrådde Berg, blefve han intagen under lagens hägn. Men Unn måste älska Berg efter hvad han hade gjort för henne. Ur detta allt fanns ingen utväg.

Då stormen tog till, hörde han åter steg bakom sig och stundom ett andtrutet flämtande. Nu tordes han ej se sig om, ty han visste, att han hade bakom sig den hvite munken. Han kom från gillet i Berg Reses hus, nedstänkt af blod, med ett gapande yxhugg i pannan. Och han hviskade: »Angif honom, förråd honom, rädda hans själ! Lämna hans kropp åt bålet, så att hans själ må bli skonad! Lämna honom åt pinbänkens långa kval, så att hans själ må få tid att ångra!»

Tord sprang. Allt detta skrämmande, som i och för sig intet var, växte, då det så oupphörligt spelade in i själen, till en stor förfäran. Han ville bort från detta. Som han började springa, dånade åter den djupa, förskräckliga stämman, som var Guds. Gud själf jäktade honom med skrämskott, för att han skulle utlämna mördaren. Berg Reses brott stod afskyvärdare än någonsin för honom. En vapenlös man var mördad, en Guds man genomborrad med blankt stål. Det var att trotsa världarnas herre. Och mördaren vågade lefva! Han gladdes åt solens sken och markens frukt, som om den allsmäktiges arm vore för kort att nå honom.

Han stannade, knöt näfvarna och tjöt ut en hotelse. Sedan gaf han sig som en vansinnig på språng från skogen, från skräckriket, ned åt dalen.

* * *

Tord behöfde blott säga sitt ärende, strax voro tio bönder färdiga att följa honom. Det beslöts, att Tord skulle gå ensam upp till kulan, på det att ej Bergs misstankar skulle väckas. Men där han gick fram, skulle han strö ut ärter, så att bönderna kunde finna vägen.

Då Tord kom in i kulan, satt den fågelfrie på stenbänken och sömmade. Ljuset från brasan var knappt, och arbetet syntes gå dåligt. Gossens hjärta svällde af ömkan. Den härlige Berg Rese syntes honom fattig och olycklig. Och det enda han ägde, lifvet, skulle tagas ifrån honom. Tord började gråta.

»Hvad är det?» sporde då Berg. »Är du sjuk? Har du varit rädd?»

För första gången talade då Tord om sin rädsla. »Det var styggt i skogen. Jag hörde vålnader och såg spöken. Jag såg hvita munkar.»

»Guds död, pojke!»

»De mässade för mig hela vägen uppåt Bredfjället. Sprang gjorde jag, men de följde med och sjöngo. Kan jag aldrig bli kvitt det oväsendet? Hvad har jag med dem att göra? Jag menar, att de kunde mässa för en, som bättre behöfde det.»

»Är du galen i kväll, du, Tord?»

Tord talade, knappt vetande hvad ord han begagnade. Han var fri från all blyghet. Talet strömmade oförhindradt öfver hans läppar.

»De äro alla hvita munkar, hvita, likbleka. Alla hafva de blod på kåpan. De draga hufvan ned i pannan, men

såret lyser ändå fram under den. Det stora, röda, gapande såret efter yxhugget.»

»Det stora, röda, gapande såret efter yxhugget?»

»Är det jag, som har huggit det kanske? Hvarför skall jag se det?»

»Det må helgonen veta, Tord,» sade Berg Rese blek och med hemskt allvar, »hvad det betyder, att du ser sår efter yxhugg. Jag dödade munken med ett par knifsting.»

Tord stod nu skälfvande framför Berg och vred händerna. »De begära dig af mig. De vilja tvinga mig att förråda dig.»

»Hvilka? Munkarna?»

»De, ja visst, munkarna. De visa mig syner. De visa mig henne, Unn. De visa mig det glittrande, solblanka hafvet. De visa mig fiskarnas lägerplatser, där det är dans och lustighet. Jag sluter ögonen, men ser ändå. Lämnen mig i fred! säger jag. Min vän har mördat, men han är inte ond. Låten mig vara, och jag skall tala till honom, så att han ångrar och gör bot. Han skall erkänna sin synd och draga till Kristi graf. Vi båda skola följas åt till ställen, som äro så heliga, att all synd förtages från den, som nalkas dem.»

»Hvad svara då munkarna?» sporde Berg. »De vilja inte ha mig frälst. De vilja ha mig på pinbänk och bål.»

»Skall jag förråda min käraste vän? frågar jag dem,» fortsatte Tord. »Han är mitt allt på jorden. Han har frälst mig från björnen, som höll sin ram på min strupe. Vi ha frusit samman och lidit allt slags nöd samman. Han har bredt sin egen björnfäll öfver mig, då jag var sjuk. Jag har burit ved och vatten för honom, jag har vakat öfver hans sömn, jag har gäckat hans fiender. Hvarför tro de, att jag är en sådan, som förråder en vän? Min vän skall snart själfmant gå till prästen och bikta, sedan följas vi åt till försoningens land.»

Berg lyssnade allvarligt, med ögonen skarpt utforskande Tords ansikte. »Du skall själf gå till prästen och säga honom sanningen,» sade han. »Du måste åter ned bland människor.»

»Hjälper det mig, om jag går ensam? För din synd förfölja mig den döde och alla skuggor. Ser du inte hur jag fasar för dig? Du har lyft din hand mot Gud själf. Intet brott är som ditt. Jag tänker, att jag måste glädja mig, då jag ser dig på stegel och hjul. Väl den, som i denna världen undfår sitt straff och undgår den tillkommande vreden. Hvarför talade du till mig om den rättfärdige Guden? Du tvingar mig att förråda dig. Hjälp mig från denna synd! Gå till prästen!» Och han föll på knä framför Berg.

Mördaren lade handen på hans hufvud och såg på honom. Han kom till att mäta sin synd med kamratens ångest, och den växte sig stor och fasaväckande för hans själ. Han såg sig i strid med den vilja, som leder världen. Ångern höll sitt intåg i hans hjärta.

»Ve mig, att jag har gjort hvad jag gjort!» sade han. »Hvad som väntar mig, är för tungt att frivilligt mötas. Utlämnar jag mig till prästerna, skola de pina mig i timslånga kval. De skola steka mig vid sakta eld. Och är inte detta eländets lif, som vi föra i ångest och nöd, botgöring nog? Har jag inte förlorat gård och hem? Lefver jag inte skild från vänner och allt, som gör en mans glädje? Hvad fordras mer?»

Då han talade så, sprang Tord upp, vild af förfäran. »Kan du ångra?» ropade han. »Kunna mina ord rubba ditt hjärta? Kom då genast! Hur kunde jag tro detta! Kom med ut till flykt! Det är ännu tid.»

Berg Rese sprang upp äfven han. »Du har då gjort det –»

»Ja, ja, ja. Jag har förrådt dig. Men kom nu fort! Kom nu, då du kan ångra! De skola låta oss gå. Vi skola undkomma dem!»

Mördaren böjde sig då mot golfvet, där hans fäderneärfda stridsyxa låg vid hans fötter. »Du son af en tjuf!» sade han, hväsande fram orden. »Dig har jag trott och hållit kär.»

Men då Tord såg honom böja sig efter yxan, visste han, att det nu gällde hans eget lif. Han fick upp sin egen yxa ur bältet och högg efter Berg, innan denne hann att resa sig. Eggen skar genom den hvinande luften och for in i det nedböjda hufvudet. Berg Rese for till marken med hufvudet före, hela kroppen tumlade efter. Blod och hjärna sprutade fram, yxan ramlade ur såret. Mellan det tofviga håret såg Tord ett stort, rödt, gapande hål efter ett yxhugg.

Nu kommo bönderna inrusande. De blefvo glada och prisade gärningen.

»Nu står din sak väl,» sade de till Tord.

Tord såg ned på sina händer, som om han där märkte de fjättrar, hvarmed han hade släpats fram till att döda den han älskade. De voro som Fenrisulfvens, smidda af intet. Af vassens gröna dager, af skogens skuggors lek, af stormens sång, af löfvens prassel, af drömmars tjusning voro de skapade. Och han sade högt: »Gud är stor.»

Men åter kom han in i sin förra tankegång.

Han föll ned på knä vid liket och lade sin arm under dess hufvud.

»Gören honom intet!» sade han. »Han ångrar, han vill gå till de heliga grafvarna. Han är inte död, men fängslen honom inte! Vi voro just färdiga att gå, då han föll. Den hvite munken ville väl inte, att han skulle ångra, men Gud, rättfärdighetens Gud, älskar ångern.»

Han låg kvar bredvid liket, talade med det, grät och bad den döde att vakna. Bönderna lagade i ordning en bår af några spjut. De ville bära storbondens lik ned till hans gård. De hade vördnad för den döde och talade sakta i hans närhet. Då de lyfte honom på båren, steg Tord upp, skakade håret ur ansiktet och talade med en röst, som skälfde af snyftningar:

»Sägen då till Unn, som gjorde Berg Rese till en mördare, att han blef dödad af Tord, fiskaren, hvars fader är vrakplundrare och hans moder är häxa, därför att han lärde honom, att denna jordens grundval heter rättfärdighet!»

STENKUMLET

DET VAR vid den tid på året, då ljungen står röd. Öfver sandmon växte den i täta tufvor. Från låga, trädlika stammar höjde sig tätt sittande, gröna grenar med barrhårda, härdiga blad och små, sent vissnande blommor. Dessa tycktes ej vara gjorda af vanlig saftrik blomsterväfnad, utan af torra och hårda fjäll. De voro mycket oansenliga till storlek och form, ej heller var det stort bevändt med deras lukt. Barn af de öppna vidderna, hade de ej blifvit utvecklade i den vindfria luft, hvarest liljorna utspänna sina kalkblad, eller i den rika jordmån, hvarur rosorna hämta näring för sina svällande kronor. Det, som gjorde dem till blommor, var egentligen färgen, ty lysande röda voro de. Det färgalstrande solskenet hade de haft nog af. Det var inga bleka källarväxter, inga skuggkära innesittare. Det låg hälsans välsignade munterhet och styrka öfver hela den stora, blomstrande mon.

Ljungen klädde det fattiga fältet med sin röda mantel ända upp mot skogsbrynet. Där reste sig, på en svagt uppskjutande bergås, några uråldriga, halft sammanstörtade stenkummel, och hur nära än ljungen sökte att smyga sig intill dessa, funnos dock däruppe refvor i dess väfnad, genom hvilka framskymtade stora, flata

hällar, flikar af bergets eget, skrofliga skinn. Under det största af kumlen hvilade en gammal kung, Atle kallad. Under de andra slumrade de af hans kämpar, som hade fallit, då det stora slaget hade stått där på mon. Nu hade de legat där så länge, att dödens fruktan och vördnad hade vikit från deras grafvar. Vägen gick fram mellan deras hviloställen. Den nattlige vandraren tänkte aldrig på att se till huruvida dimomsvepta skepnader vid midnattstid sutto på kullens topp och i tyst längtan stirrade mot stjärnorna.

Det var en glittrande morgon, daggfrisk och solvarm. Skytten, som hade varit ute på jakt alltsedan dagningen, hade kastat sig ned i ljungen bakom kung Atles hög. Han låg på rygg och sof. Hatten hade han dragit ned öfver ögonen, och jaktväskan af skinn, ur hvilken harens långa öron och orrens krokiga stjärtfjädrar stucko fram, låg under hans hufvud. Bågen och pilarna hade han bredvid sig.

Fram ur skogen kom en flicka med ett matknyte i handen. Då hon trädde ut på de flata hällarna mellan kumlen, tänkte hon på hvilken god dansplats detta kunde vara. Hon fick en innerlig lust att pröfva den. Hon satte ned knytet i ljungen och började dansa helt ensam. Ingen vetskap hade hon om att en man låg och sof bakom kungshögen.

Skytten sof alltjämt. Brinnande röd stod ljungen mot den skarpt högblåa himlen. Myrlejonet hade uppkastat sin håla tätt bredvid den sofvande. Däri låg ett stycke kattguld och gnistrade, som om det hade velat sätta eld på alla sandmons gamla stubbar. Ofvanför skyttens hufvud utbredde sig orrfjädrarna som en plym, och deras metallfärger skiftade från djup purpur till stålblått. På den oskuggade delen af hans ansikte glödde brännande solsken. Men han öppnade ej ögonen för att skåda förmiddagsglansen.

Emellertid fortsatte flickan att dansa och svängde om så ifrigt, att den svartnade mossjorden, som hade samlat sig i hällarnas ojämnheter, rök om henne. En gammal torr furuurot, blank och grå af ålder, låg uppryckt inne bland ljungen. Den tog hon och svängde om med. Spånor foro ut ur det multnade träet. Tusenfotingar och tvestjärtar, som hade haft bo i springorna, kastade sig hufvudyra ut i den ljusfyllda luften och borrade sig ned bland ljungens rötter.

Då de svingande kjortlarna snuddade vid ljungen, fladdrade därur upp skaror af små grå fjärilar. Dessa, som hade vingarnas undersida hvit och silfverglänsande, hvirflade upp som torra löf för en stormil. De syntes då helt hvita, och det var, som om det röda ljunghafvet stänkte upp hvitt skum. Fjärilarna höllo sig en kort stund uppe i luften. Deras sköra vingar dallrade så häftigt, att färgstoft lossnade och föll ned i ljungen som tunt, silfverhvitt fjun. Då var det, som om luften hade genomfarits af ett solbestråladt duggregn.

Rundt om i ljungen sutto gräshoppor och gnedo bakbenen mot vingarna, så att de klingade som harpsträngar. De höllo god takt och voro så samspelta, att enhvar, som gick öfver mon, trodde sig höra samma gräshoppa under hela vandringen, fast han än hade henne till höger, än till vänster, än före, än efter. Men hon, som dansade, var ej nöjd med deras spel, utan började om en liten stund att själf tralla takten till en danslek. Hennes röst var gäll och sträf. Skytten blef väckt af sången. Han vände sig på sidan, höjde sig på armbågen och såg öfver kumlet bort till henne, som dansade.

Han hade drömt, att haren, som han nyss hade dödat, hade sprungit ut ur väskan och tagit hans egna pilar för att skjuta på honom. Han såg nu bort till flickan, halfvaken, yr af drömmar, med hufvudet brinnande efter sömnen i solskenet.

Hon var storväxt och groflemmad, ej fager i anletet, ej lätt i dansen, ej taktfast i sången. Hon hade stora kinder, tjocka läppar och platt näsa. Hon var mycket röd på kinderna, mycket mörk i håret, yppig i växten, kraftig i rörelserna. Hennes kläder voro torftiga, men bjärta. Röda bårder kantade den randiga kjorteln, och brokiga ullgarnssnodder följde lifvets sömmar. Andra unga tärnor likna rosor och liljor, men hon var som ljungen, stark, munter och lysande.

Med glädje såg skytten den stora, granna kvinnan dansa på den röda heden, midt ibland spelande gräshoppor och fladdrande fjärilar. Medan han såg på henne, skrattade han, så att munnen drogs upp mot öronen. Men så fick hon plötsligen syn på honom och blef stående orörlig.

»Du menar väl jag är tokig,» var det första hon kom sig för att säga. På samma gång undrade hon hur hon skulle få honom till att tiga med hvad han hade sett. Hon ville ej höra förtäljas nere i bygden, att hon hade dansat med en fururot.

Han var en ordfattig man. Icke en stafvelse fick han öfver läpparna. Han var så blyg, att han ej visste bättre att göra än att fly, fastän han gärna hade velat stanna. Hastigt fick han hatten på hufvudet och skinnväskan på ryggen. Sedan lopp han bort mellan ljungtufvorna.

Hon ryckte till sig matknytet och sprang efter. Han var liten, stel i sina rörelser och hade synbarligen ringa krafter. Hon hann honom snart och slog hatten af honom för att förmå honom att stanna. Egentligen hade han mest lust att blifva stående, men han var yr af blyghet och flydde med än större fart. Hon sprang efter och började rycka i hans väska. Då måste han stanna för att försvara denna. Hon anföll honom med all makt. De brottades, och hon lade omkull honom. »Nu talar han inte om det för någon,» tänkte hon och var glad.

I detsamma blef hon dock helt rädd, ty han, som låg på marken, tycktes alldeles blekna bort, och ögonen vände sig i hufvudet på honom. Han hade dock icke på något sätt skadat sig. Det var sinnesrörelsen han ej hade tålt. Aldrig förr hade så stridiga och starka känslor rört sig inom denne enslige skogsbo. Han var glad öfver flickan och ond och blyg och ändå stolt öfver att hon var så stark. Han blef alldeles hufvudyr af det.

Den stora, starka ungmön lade armen om hans rygg och reste upp honom. Hon bröt ljung och piskade hans ansikte med de styfva kvistarna, tills blodet kom i rörelse. Då hans små ögon åter vände sig mot dagsljuset, lyste de af nöje vid att se henne. Alltjämt teg han; men handen, som hon hade lagt om hans lif, drog han fram och smekte den sakta.

Han var ett barn af svält och tidiga mödor. Torr och gulblek, köttlös och blodfattig var han. Hon kände sig rörd af att han var så försagd, han, som dock syntes vara bortemot trettitalet. Hon tänkte, att han måtte lefva alldeles ensam inne i skogen, eftersom han var så ömklig och så illa klädd. Ingen månde han äga, som såg om honom, ingen mor eller syster eller käresta.

* * *

Den stora, barmhärtiga skogen utbredde sig öfver obygden. Döljande och skyddande upptog den i sitt sköte allt, som sökte dess hjälp. Med höga stammar stod den vakt kring björnens ide, och i täta buskars skymning inrymde den småfåglarnas äggfyllda bon.

På denna tid, då folket ännu höll trälar, rymde många af dessa till skogen och funno skydd bakom dess gröna murar. Den blef för dem ett stort fängelse, som de ej vågade lämna. Skogen höll dessa sina fångar i sträng tukt. Den tvang de slöa till omtanke och uppfostrade de i träldomen förfallna till ordning och ärlighet. Endast den flitige gaf den nåden att lefva.

De båda, som möttes på heden, voro ättlingar af sådana skogens fångar. De gingo stundom ned till de bebyggda, odlade dalarna, ty de fruktade ej mer att återföras i den träldom, hvarur deras fäder flytt, men helst hade de sina vägar inne i skogsdunklet. Skyttens namn var Tönne. Hans egentliga yrke var att utföra röjningsarbeten, men han förstod sig också på andrå ting. Han samlade töre, kokade tjära, torkade fnöske och gick ofta på jakt. Hon, som dansade, hette Jofrid. Hennes fader var kolare. Hon band kvastar, plockade enbär och bryggde öl af den hvitblommiga porsen. De voro båda mycket fattiga.

Förut hade de aldrig mötts i den stora skogen, men nu tyckte de, att alla skogens vägar slingrade sig till ett

nät, i hvilket de lupo fram och åter och omöjligen kunde undgå hvarandra. Aldrig visste de nu välja den stig, på hvilken de ej möttes.

Tönne hade en gång haft en stor sorg. Han hade länge bott med sin mor i en usel rishydda, men så snart han blef vuxen, uppgjorde han den planen att bygga henne en varm stuga. Under alla sina fristunder gick han ut på skogshygge, fällde träd och högg dem i afpassade stycken. Sedan gömde han det hopade timret i mörka klyftor under mossa och kvistar. Det var hans mening, att hans mor ej skulle veta något om allt detta arbete, förrän han var färdig att resa stugan. Men hans mor dog, innan han hade fått visa henne, hvad han hade samlat, innan han hade hunnit att säga henne, hvad han hade velat göra. Han, som hade arbetat med samma nit som David, Israels konung, då han samlade skatter för Guds tempel, sörjde öfvermåttan bittert häröfver. Han förlorade all lust för nybygget. För honom var riskojan god nog. Dock hade han det föga bättre i sitt hem än ett djur i sin håla.

Då nu han, som hittills alltid hade smugit omkring ensam, fick lust att söka Jofrids sällskap, betydde detta helt visst, att han gärna hade velat hafva henne till käresta och brud. Jofrid väntade ock dagligen, att han skulle tala vid hennes far eller vid henne själf om saken. Men Tönne var ej i stånd härtill. Det märktes på honom, att han var af trälaätt. Tankarna, som funnos i hans hufvud, rörde sig långsamt som solen, då hon färdas öfver himlen. Och svårare var det för honom att forma dessa tankar till sammanhängande tal än för en smed att smida ett armband af rullande sandkorn.

En dag förde Tönne Jofrid hän till en af de klyftor, hvarest han hade dolt sitt timmer. Han ref undan grenarna och mossan och visade henne de afhuggna stockarna. »Mor skulle haft det,» sade han.

Han såg förväntningsfullt på Jofrid. »Detta skulle ha blifvit mors stuga,» upprepade han.

Märkvärdigt sen var denna ungmö att fatta en ungersvens tankar. Då han visade henne mors stockar, så borde hon väl förstå, men hon förstod ej.

Då beslöt han att än ytterligare förklara sin mening. Ett par dagar efteråt började han släpa upp stockarna till platsen mellan kumlen, där han första gången hade sett Jofrid. Hon kom som vanligt vägen fram och såg honom arbeta. Dock gick hon vidare utan att säga något. Sedan de hade blifvit vänner, hade hon ofta gifvit honom ett godt handtag, men med detta tunga arbete tycktes hon ej vilja hjälpa honom. Tönne tyckte dock, att hon hade bort kunna förstå, att det nu var hennes stuga, som han ämnade timra.

Hon förstod det fullväl, men hon hade ingen lust att skänka bort sig åt en sådan man som Tönne. Hon ville hafva en stark och frisk man. Det tycktes henne bli dålig utkomst att gifta sig med en, som var svagt och klent begåfvad. Dock var det mycket, som drog henne till denne tyste, blyge man. Tänk dock, att han hade sträfvat så mycket för att glädja sin mor och ej fått njuta lyckan att bli färdig i tid! Hon kunde vilja gråta för hans skull. Och nu byggde han stugan, just där han hade sett henne dansa. Det fanns ett godt hjärtelag hos honom. Och detta lockade henne och fäste hennes tankar vid honom, men hon ville alls icke gifta sig med honom.

Hvarje dag gick hon öfver ljungfältet och såg stugan resa sig, fattig och utan fönster, med solsken insilande mellan otäta väggar.

Tönnes arbete gick öfvermåttan fort, men ej med omsorg. Hans timmer var ej kanthugget, knappast barkadt. I golfvet lade han in klufna ungträd. Det blef mycket ojämnt och sviktande. Ljungen, som stod och blommade därunder, ty ett år var gånget, sedan den dagen, då Tönne hade legat och sofvit bakom kung Atles hög, stack upp förvägna röda klasar genom springorna, och myrorna vandrade opåtaldt ut och in, granskande detta bräckliga människoverk.

Hvart Jofrid än styrde stegen under dessa dagar, stod den tanken för henne, att där byggdes en stuga åt henne. Det reddes ett eget hem åt henne däruppe på ljungmon. Och hon visste, att om hon ej stege in där som husmor, så skulle björn eller räf få bo där. Ty så mycket kände hon Tönne, att hon förstod, att om han fann sig hafva arbetat förgäfves, så skulle han aldrig flytta in i den nya stugan. Han skulle gråta, den stackaren, då han fick höra, att hon ej ville bo där. Det skulle bli en ny sorg för honom, lika stor, som då hans mor dog. Men han fick väl skylla sig själf, då han ej hade frågat henne i tid.

Hon tyckte sig ge honom tecken nog därmed, att hon ej hjälpte honom med stugan. Därtill hade hon dock god lust. Hvarje gång hon såg mjuk hvit mossa, ville hon plocka den för att drifva in i de gistna väggarna. Hon var ock sinnad att hjälpa Tönne vid murandet af spiseln. Såsom han förfor därvid, skulle all röken samlas i stugan. Men det var detsamma hur där blef.

Där skulle ingen mat koka, ingen brygd sjuda. Ledt var det dock, att den stugan aldrig ville gå henne ur tankarna.

Tönne arbetade, glödande ifrig, viss, att Jofrid skulle förstå meningen, blott stugan blefve färdig. Han undrade ej mycket på henne. Han hade nog att göra med att hugga och timra. Tiden gick raskt för honom.

En eftermiddag, då Jofrid kom gående öfver mon, såg hon, att där var kommen dörr för stugan och stenhäll för tröskeln. Då förstod hon, att allt nu måste vara färdigt, och hon blef mycket upprörd. Tönne hade täckt taket med tufvor af blommande ljung, och hon greps af en stark längtan att träda in under detta röda tak. Han var ej själf vid nybygget, och hon beslöt sig för att gå in. Den stugan var ju timrad för henne. Den var hennes hem. Det stod ej till att motstå lusten att se den.

Därinne var mer hugnesamt, än hon hade väntat. Enris var strödt öfver golfvet. Frisk doft af barr och kåda härskade där. Solstrålarna, som spelade in genom luckor och springor, drogo ljusband genom luften. Där såg ut, som om hon hade varit väntad: i väggspringorna voro gröna kvistar instuckna, och i spiseln stod en nyhuggen gran. Tönne hade ej flyttat dit sitt gamla husgeråd. Där funnos blott ett nytt bord och en bänk, öfver hvilken en älghud var kastad.

Så snart Jofrid hade kommit öfver tröskeln, kände hon ett hems glada trefnad omge henne. Hon var till freds och lugn, medan hon stod där, men att gå därifrån syntes henne svårt som att gå bort och tjäna hos främmande. Det var så, att Jofrid hade nedlagt mycken flit på att skaffa sig ett slags hemgift. Hon hade med konstfärdiga händer väft bonader, sådana som tarfvas för att pryda ett rum, och dessa ville hon sätta upp i sitt eget hem, då hon fick något. Nu undrade hon hur dessa dukar skulle passa härinne. Hon skulle gärna vilja pröfva dem i den nya stugan.

Hon begaf sig raskt hemåt, hämtade sin väfrulle och började att fästa de färgrika tygstyckena uppe under taket. Hon slog upp dörren, så att den stora kvällssolen lyste på henne och hennes arbete. Hon rörde sig ifrigt i stugan, brådskande, munter, trallande på en kämpavisa. Hjärtligt nöjd var hon. Det blef grant därinne. De väfda rosorna och stjärnorna lyste som aldrig förr.

Medan hon arbetade, höll hon god utkik utåt ljungmon och grafställena, ty det förekom henne, som om Tönne äfven nu skulle kunna ligga dold bakom ett af kumlen och skratta åt henne. Kungahögen låg midt för dörren, och bakom den såg hon just solen sjunka. Gång på gång såg hon dit. Hon kände det, som om någon skulle sitta där och betrakta henne.

Just då solen var så djupt nere, att blott några blodröda strålar silade fram öfver det gamla stenröset, såg hon hvem det var, som betraktade henne. Hela kumlet var ej mer ett kummel, utan en stor, gammal kämpe, som satt där, ärrig och grånad, och stirrade på henne. Rundt om hans hufvud bildade solstrålarna en krona, och hans röda mantel var så vid, att den utbredde sig öfver hela mon. Hans hufvud var stort och tungt, anletet

grått som sten. Hans kläder och vapen voro ock stenfärgade och härmade så noga stenarnas skiftningar och lafklädnad, att man måste se väl efter för att märka, att det var en kämpe och ej en stenhög. Det var som med dessa larver, hvilka likna trädgrenar. Man kan gå dem förbi tjugu gånger, innan man märker, att det är en mjuk djurkropp man tagit för hårdt trä.

Men Jofrid kunde ej längre taga fel på att det var den gamle kung Atle själf, som satt där. Hon stod i dörren, höll handen skuggande öfver ögonen och såg rakt in i hans stenansikte. Han hade mycket små, sneda ögon under sin höghvälfda panna, bred näsa och ett stridt skägg. Och han lefde, denne stenman. Han log och blinkade mot henne. Rädd blef hon, och hvad som mest förfärade henne, var hans tjocka, muskelstyfva armar och håriga händer. Ju längre hon såg på honom, dess bredare blef hans löje, och till sist lyfte han en af de skeppundstunga armarna för att vinka henne till sig. Då gaf Jofrid sig på flykt hemöfver.

Men då Tönne kom hem och fann stugan klädd med stjärnströdda bonader, fick han så stort mod, att han sände sin böneman till Jofrids fader. Denne sporde Jofrid om hennes mening, och hon gaf sitt samtycke. Hon var mycket nöjd med den vändning saken hade tagit, om hon än skänkte bort sin hand halft tvingad. Hon kunde ej säga nej till den man, till hvars stuga hon redan hade burit sin hemgift. Dock såg hon först efter, att gamle kung Atle åter hade blifvit till ett stenkummel.

* * *

Tönne och Jofrid lefde lyckliga under många år. De fingo ett godt namn om sig. »De äro goda människor,» sade man. »Se, hur de bistå hvarandra, se, hur de arbeta tillsammans, se, hur den ena inte kan lefva skild från den andra!»

Tönne blef för hvarje dag starkare, uthålligare och mindre trögtänkt. Jofrid syntes hafva gjort en hel man af honom. Mestadels lät han henne råda, men han förstod ock att med seg envishet genomföra sin egen vilja.

Det följde skämt och glädje med Jofrid, hvart hon kom. Hennes kläder blefvo allt brokigare, ju äldre hon blef. Hela ansiktet var skarpt rödt. Men i Tönnes ögon var hon fager.

De voro ej så fattiga som mången annan af deras stånd. De åto smör till gröten och blandade hvarken sådor eller bark i brödet Porsölet skummande i deras stånkor. Deras får- och gethjordar förökades så hastigt, att de kunde unna sig köttmat.

Tönne utförde en gång ett röjningsarbete åt en bonde i dalen. Denne, som då såg hur han och hans hustru under stor munterhet arbetade tillsammans, tänkte som mången annan: »Se, detta är goda människor.»

Bonden hade nyss förlorat sin hustru, och hon hade efterlämnat ett halfårsgammalt barn. Han bad Tönne och Jofrid mottaga hans son till fostring. »Barnet är mig mycket kärt,» sade han, »därför lämnar jag det till er, ty I ären goda människor.»

De hade inga egna barn, så att det syntes mycket lämpligt, att de togo detta. De mottogo det ock utan tvekan. De menade sig få fördelar däraf, att de fostrade en bondes barn, därjämte väntade de sig hugnad på ålderdomen af att äga en fosterson.

Men barnet blef ej gammalt hos dem. Innan året var gånget, var det dödt. Detta sades af mången vara fosterföräldrarnas fel, ty barnet hade varit synnerligen friskt, innan det kom till dem. Härmed menade dock ingen, att de uppsåtligen hade dödat det, utan snarare att de hade åtagit sig hvad som hade varit öfver deras förmåga. De hade ej haft förstånd eller kärlek nog för att ge det den vård, som det behöfde. De hade vant sig att endast tänka på sig självfva och sörja för sitt eget. De hade ingen tid att omhulda ett barn. De ville gå tillsammans på arbetet om dagen och sofva en lugn sömn om natten. De tyckte, att den lille drack för mycket af den goda mjölken och unnade ej honom så godt som sig självfva. Det var dock långt ifrån, att de

visste, att de behandlade gossen illa. De tänkte, att de voro just så ömma om honom, som föräldrar bruka vara. Snarare föreföll det dem, som om fostersonen hade varit för dem ett straff och en plåga. De sörjde ej öfver att han dog.

Kvinnor bruka hafva sin stora lust och glädje af att handskas med barn, men Jofrid hade en man, för hvilken hon i mycket måste bära en mors omsorg, så att hon åstundade ingen annan att ha vård om. Det brukar ock vara dem kärt att se de smås hastiga förkofran; men Jofrid hade fröjd nog af att se Tönne utveckla sig till förstånd och manlighet, af att pynta och ansa i sin stuga, af hjordarnas tillväxt och af nyodlingen, som de bedrefvo nere på ljungmon.

Jofrid gick till bondens gård och sade honom, att barnet var dödt. Då sade mannen: »Nu har det gått mig som den, hvilken lägger så mjuka dynor i sin säng, att han sjunker ned till den hårda bottnen. Alltför väl ville jag akta min son, och se, nu är han död!» Och han var bedröfvad.

Vid hans ord började Jofrid bitterligen gråta. »Gud gifve, att du inte hade lämnat oss din son!» sade hon. »Vi voro för fattiga. Han har inte haft det godt nog hos oss.»

»Detta var inte min mening,» svarade bonden. »Snarare tror jag, att I han klemat bort barnet. Dock vill jag inte anklaga någon, ty öfver lif och död råder Gud allena. Nu är det min mening att fira min ende sons grafol med samma kostnad, som om han hade vant vuxen, och till gästabudet bjuder jag både Tönne och dig. Däraf kunnen I märka, att jag inte bär agg till eder.»

Sedan bevistade Tönne och Jofrid grafölet.

De blefvo väl undfägnade, och ingen sade något ovänligt till dem. Visst hade det berättats af de kvinnor, som svepte liket, att det varit ömkligen affallet och hade burit märke af svår vanvård. Men sådant kunde väl ock ha kommit af sjukdom. Ingen ville tro något ondt om fosterföräldrarna, ty man visste, att de voro goda människor.

Jofrid grät mycket under de dagarna, framför allt då hon hörde kvinnor tala om hur de måst vaka och slita för sina små barn. Hon märkte ock, att det ständigt talades om barn bland kvinnorna där på grafölet. Somliga voro så glada åt dem, att de aldrig kunde upphöra att tala om deras frågor och lekar. Jofrid skulle velat tala om Tönne, men de flesta talade aldrig om sina män.

Sent en kväll återvände Jofrid och Tönne från grafölet. De gingo genast till sängs. Men knappast hade de hunnit somna, förrän de stördes af ett svagt kvidande. Det är barnet, tänkte de, ännu halft sofvande, och kände vrede öfver att bli störda. Men plötsligen satte sig båda två rätt upp i bädden. Barnet var ju dödt. Hvarifrån kom då detta kvidande? Då de voro fullt vakna, hörde de intet, men så snart de höllo på att somna in, hörde de det. Små vacklande fötter hördes trampa stenhällen utanför stugan, en liten hand famlade på dörren, och då den ej var öppen, vandrade barnet kvidande och famlande längs med väggen, tills det stannade utanför deras sängplats. Så snart de talade eller sutto uppe, förnummo de intet, men då de ville somna, hörde de tydligt de osäkra stegen och de kväfda snyftningarna.

Det, som de ej hade velat tro, men som hade stått för dem som en möjlighet under de sista dagarna, blef dem nu till visshet. De insågo, att de hade dödat barnet. Hvarför skulle det eljest hafva makt att gå igen?

Från den natten var all lycka viken från dem. De lefde i ständig fruktan för gengångaren. Om dagarna hade de väl någon ro, men om nätterna blefvo de så störda af barnets gråt och kväfda snyftningar, att de ej vågade ligga ensamma. Jofrid gick ofta långa vägar för att hämta någon, som kunde stanna i deras stuga öfver natten. Kom någon främmande, hade de lugn, men så snart de voro ensamma, hörde de barnet.

En natt, då de ingen hade funnit till sällskap och voro ur stånd att sofva för barnets skull, steg Jofrid upp ur

bädden.

»Sof du, Tönne!» sade hon. »Om jag håller mig vaken, lär intet höras.»

Hon gick ut och satte sig på dörrstenen, tänkande på hvad de borde göra för att få ro, ty på detta sätt kunde de ej fortfara att lefva. Hon undrade om bikt och bot och förödmjukelse och ånger kunde hjälpa dem från denna svåra hemsökelse.

Då hände sig, att hon lyfte ögonen och såg samma syn som en gång förr från denna plats. Grafhögen hade blifvit till en kämpe. Det var en rätt mörk natt, men dock kunde hon tydligt se och förnimma, att gamle kung Atle satt där och betraktade henne. Hon såg honom så väl, att hon urskilde de mossgrodda armringarna om hans handleder och kunde märka hurusom hans ben voro omlindade med korslagda band, mellan hvilka vadmusklerna svällde.

Denna gång blef hon ej rädd för den gamle. Han tycktes henne vara en vän och tröstare i olyckan. Han såg på henne liksom ömkande, liksom ville han inge henne mod. Hon tänkte då på, att den väldige kämpen en gång hade haft sin dag, då han hade nedlagt högtals med fiender där på ljungfältet och vadat fram i blodströmmar, som hade forsat mellan tufvorna. Hvad hade han då frågat efter en död man mer eller mindre? Hur mycket hade suckan af barn, hvilkas fäder han hade slagit, rört hans stenhjärta? Fjäderlätt skulle bördan af ett barns död ha legat på hans samvete.

Och hon förnam hans hviskning, densamma som den gamla stenkalla hedendomen har hviskat i alla tider. »Hvarför ångra? Gudarna äro de, som styra. Nornorna spinna lifvets tråd. Hvarför skola jordens barn sörja öfver att de ha gjort hvad de odödliga ha tvungit dem att göra?»

Då bemannade sig Jofrid och sade till sig själf: »Hvad rådde jag för att barnet dog? Det är Gud ensam, som styr. Intet sker utan hans vilja.» Och hon tänkte, att hon snarast skulle stilla gengångaren genom att hålla all ånger fjärran från sig.

Men nu öppnades stugdörren, och Tönne kom, ut till henne. »Jofrid,» sade han, »det är inne i stugan nu. Det kom fram och klappade på sängkanten och väckte mig. Hvad skola vi göra, Jofrid?»

»Barnet är ju dödt,» sade Jofrid. »Du vet, att det ligger djupt under jord. Detta allt är blott drömmar och inbillningar.» Hon talade hårdt och afvisande, ty hon fruktade, att Tönne i denna sak skulle vara för blödig och därmed vålla dem olycka.

»Vi måste ha slut på detta,» sade Tönne.

Jofrid skrattade hemskt. »Hvad vill du göra? Gud har sändt det öfver oss. Kunde han inte ha hållit barnet vid lif, om han hade velat? Han ville det inte, och nu förföljer han oss för dess död. Säg mig med hvad rätt han förföljer oss!»

Hon hämtade sina ord från den gamle stenkämpen, som satt mörk och hård på sin hög. Det var, som om han hade ingifvit henne allt hon svarade Tönne.

»Vi måste erkänna, att vi ha vanvårdat barnet, och göra bot,» sade Tönne.

»Aldrig vill jag lida för hvad som inte är mitt fel,» sade Jofrid. »Hvem ville, att barnet skulle dö? Inte jag, inte jag. Hvad vill du väl göra för slags bot? Vill du gissla dig eller fasta, söm munkarna göra? Jag menar du kan behöfva dina krafter för arbetet.»

»Jag har redan pröfvat med gisslande,» sade Tönne. »Det båtar till intet.»

»Ser du där!» sade hon och skrattade åter.

»Det skall annat till,» fortfor Tönne med ihärdig beslutsamhet. »Vi måste bekänna.»

»Hvad vill du säga Gud, som han inte vet?» hånade Jofrid. »Styr inte han dina tankar, Tönne? Hvad vill du säga honom?» Hon fann nu, att Tönne var dum och envis. Så hade hon funnit honom i början af deras bekantskap, men sedan hade hon ej tänkt därpå, utan hållit af honom för hans goda hjärtelag.

»Vi skola bekänna för fadern, Jofrid, och bjuda honom böter.»

»Hvad vill du bjuda honom?» frågade hon.

»Stugan och getterna.»

»Helt visst fordrar han full mansbot för sin ende son. Den gäldas ej med allt hvad vi äga.»

»Vi skola ge oss själfva som trälar i hans våld, om han inte nöjer sig med mindre.»

Vid dessa ord greps Jofrid af kall förtviflan, och hon hatade Tönne ur djupet af sin själ. Allt, som hon skulle förlora, framstod så klart för henne. Friheten, för hvilken förfäderna hade vågat lifvet, stugan, välståndet, hedern och lyckan.

»Märk mina ord, Tönne,» sade hon hest, halfkväfd af smärta, »att hvad dag du gör något sådant blir min dödsdag!»

Sedan vardt intet mer ord växladt mellan dem, men de sutto kvar på dörrstenen, tills dagen kom. Ingen fann ett ord för att blidka och förlika. De kände båda fruktan och förakt för hvarandra. Den ene mätte den andre med sin vredes mått, och de funno hvarandra trångbröstade och onda.

Efter den natten kunde Jofrid ej afhålla sig från att låta Tönne känna, att han var henne underlägsen. Hon lät honom i främmandes närvaro förstå, att han var enfaldig, och hjälpte honom vid arbetet så, att han måste tänka på hur stark hon var. Hon ville synbarligen fråntaga honom husbondeväldet. Stundom låtsade hon sig vara mycket glad för att förströ honom och hindra honom från grubbel. Han hade ej gjort något för att sätta sin plan i verket, men hon trodde ej, att han hade uppgifvit den.

Under denna tid blef Tönne mer och mer densamme som före sitt giftermål. Han blef mager och blek, ordfattig och trögtänkt. Jofrids förtviflan blef för hvarje dag allt större, ty det var, som om nu allting skulle tagas ifrån henne. Hon fick dock tillbaka sin kärlek för Tönne, då hon såg honom olycklig. »Hvad är mig alltsammans värdt, om Tönne fördärfvas?» tänkte hon. »Det är bättre att gå i träldom med honom än att se honom dö som fri.»

* * *

Jofrid kunde dock ej med ens bestämma sig för att lyda Tönne. Hon stred en lång och svår kamp. Men en morgon vaknade hon ovanligt lugn och blid till sinnes. Då tyckte hon, att nu skulle hon kunna göra hvad han fordrade. Och hon väckte honom, sägande, att det nu fick bli, som han ville. Blott denna enda dag skulle han unna henne, så att hon finge säga farväl till allt sitt.

Hela förmiddagen gick hon omkring sällsamt blid. Hon fick lätt tårarna i ögonen, liksom en den där säger farväl. Ljungmon stod vacker för hennes skull denna dag, tyckte hon. Frosten hade gått öfver den, blommorna voro borta, och hela fältet hade öfvergått i brunt. Men då höstdagens sol lät sina sneda strålar glida däröfver var det, som om ljungen åter glödde röd. Och hon mindes den dag, då hon första gången såg Tönne.

Hon önskade, att hon skulle få se den gamle kungen än en gång, ty han hade varit med om att skapa hennes lycka. Hon hade dock varit allvarsamt rädd för honom på sista tiden. Det var, som om han hade lurat efter att gripa henne. Men nu kunde han ej mer få makt öfver henne, menade hon. Hon skulle passa på och se efter honom mot natten, då det blef månsken.

Det hände vid middagstiden, att ett par kringvandrande spelmän kommo dragande förbi. Då fick Jofrid den tanken att bedja dem stanna i hennes hem hela eftermiddagen, ty nu ville hon hålla gille. Tönne måste skyndsamligen gå till hennes föräldrar och bedja dem komma. Sedan lupo hennes små syskon vidare nedåt bygden efter gäster. Snart var mycket folk församladt.

Lustigheten blef stor. Tönne höll sig undan i ett hörn af stugan, som han hade för vana, då det kom främmande, men Jofrid var nära nog vild i sin munterhet. Med gäll röst anförde hon danslekarna och var ifrig att bjuda gästerna det skummande ölet. Trångt var det i stugan, men spelmännen voro flinka, och dansen gick med lif och lust. Det blef kväfvande varmt därinne. Dörren slogs upp, och med ens såg Jofrid, att natten var kommen och månen uppstigen. Då gick hon ut i stugdörren och såg ut i månskenets hvita värld.

Det hade fallit stark dagg. Hela ljungfältet var hvitt af att månljuset speglade sig i de täta droppar, som hade samlat sig på alla kvistar. Den korta mossan, som växte rundt om på hällar och stenar, var redan frusen och rimbeklädd. Jofrid steg ned på den, behagligt sviktande var den att träda på.

Hon gick ett par steg på gångstigen, som ledde nedåt bygden, liksom ville hon pröfva hur det kunde kännas att gå där. Tönne och hon skulle nästa dag vandra där hand i hand för att gå den tyngsta vanära till mötes. Ty hur än mötet med bonden skulle aflöpa, hvad han toge och hvad han läte dem behålla, för visso skulle vanäran bli deras lott. De, som denna kväll ägde en god stuga och många vänner, skulle nästa dag afskys af alla, kanske skulle de äfven vara plundrade på allt hvad de hade förvärfvat, kanske till och med vara ärelösa trälar. Hon sade till sig själf: »Detta är dödens väg.» Och nu kunde hon ej fatta huru hon skulle få kraft att vandra den. Det förekom henne, som om hon vore af sten, ett tungt stenbeläte liksom gamle kung Atle. Fastän hon lefde, kände hon, som om hon ej skulle mäkta lyfta sina tunga stenlemmar för att gå denna väg.

Hon vände sina ögon mot kungahögen och såg tydligt den gamle kämpen sitta där. Men i denna natt var han smyckad som till fest. Han bar ej mer den gråa, mossgrodda stenskruden, utan hvitt, speglande silfver. Nu bar han åter en krona af strålar, som då hon första gången såg honom, men denna var hvit. Och hvita lyste bröstplåt och armring, glittrande hvita voro svärdfäste och sköld. Han satt och betraktade henne med tyst likgiltighet. Det sällsamt outgrundliga, som finnes hos stora stenansikten, hade nu sänkt sig öfver honom. Där satt han dunkel och mäktig, och Jofrid hade en svag, oklar föreställning om att han var en bild af något, som fanns inom henne och inom alla människor, af något, som var graflagdt i fjärran sekler, höljdt af många stenar och dock ej dödt. Hon såg honom, den gamle kungen, sitta midt inne i människohjärtat. Öfver dess ofruktbara fält bredde han sin vida kungamantel. Där dansade njutningslusten, där jublade praktbegäret. Han var den store stenkämpen, som såg nöd och armod vandra förbi, utan att hans stenhjärta rördes. »Gudarna vilja det så,» sade han. Han var den starke stenmannen, som kunde bära på oförsonad synd utan att svikta. Alltid sade han: »Hvarför sörja öfver det du har gjort, tvingad af de odödliga?»

Jofrids bröst höjde sig under en suck, djup som en snyftning. Det var en aning inom henne, som hon ej kunde reda, en aning om att hon borde kämpa med stenmannen, om hon skulle bli lycklig. Men på samma gång kände hon sig så hjälplöst svag.

Hennes obotfärdighet och stenkämpen ute på heden tycktes henne vara en och samma sak, och kunde hon ej besegra den förra, så skulle den senare på ett eller annat sätt få makt öfver henne.

Såg hon åter mot stugan, där bonaderna lyste uppe under takbjälkarna, där spelmännen spredo lustighet och

allt hon älskade fanns, så kände hon, att hon ej kunde gå till träldom. Ej ens för Tönnes skull kunde hon det. Hon såg hans bleka ansikte inne i stugan, och hon frågade sig med sammankrympande hjärta om han var värd, att hon offrade allt för hans skull.

Men inne i stugan hade folket ställt upp sig till långdans. De ordnade sig i en lång rad, togo hvarandra vid handen, och med en vild, stark ungersven i spetsen rusade de framåt i yrande fart. Anföraren drog dem genom den öppna dörren ut på den månskensglittrande ljungmon. De stormade förbi Jofrid, flämtande och vilda, snafvande mot stenar, stupande i ljungen, slående vida ringar rundt om stugan, görande vilda svängar omkring stenkumlen. Den sista i räckan ropade åt Jofrid och sträckte handen åt henne. Hon fattade den och sprang med.

Dans var det ej, blott ett ursinnigt framstormande, men det var glädje däri, lifslust och öfverdåd,

Svängarna togos allt djärfvare, ropen ljödo högre, skrattet blef alltmer stormande. Från kummel till kummel, där de lågo spridda öfver heden, slingrade sig raden af dansande. Den, som stupade i de häftiga svängarna, rycktes upp, den långsamme drefs framåt, spelmännen stodo i stugdörren och eldade upp yrseln. Ingen tid var att hvila, att tänka, att se sig för. Dansen gick med allt galnare fart öfver sviktande mossa och glatta hällar.

Under allt detta kände Jofrid allt tydligare, att hon ville behålla friheten, att hon ville dö hellre än förlora den. Hon märkte, att hon ej förmådde följa Tönne. Hon tänkte på att fly, på att ila bort i skogen och aldrig komma åter.

Omkring alla högar hade de nu kretsat utom kring kung Atles. Jofrid såg, att det nu bar upp mot denna, och hon höll sina ögon skarpt fästa på högmannen. Då såg hon hur hans jättearmar sträcktes efter de framstormande. Hon skrek högt, men gapskratt svarade henne. Hon ville stanna, men en stark näfve ryckte henne framåt. Hon såg honom gripa efter de förbiilande, men så snabba voro de, att de tunga armarna ej kunde nå någon af dem. Det var henne ofattligt, att ingen såg honom. Men dödsångest kom öfver henne. Hon tänkte, att henne skulle han nå. Det var henne han lurat efter i många år. Med de andra var det blott lek. Det var henne han nu ändtligen skulle bemäktiga sig.

Det blef hennes tur att ila fram förbi kung Atle. Hon såg hur han reste sig och krökte sig till språng för att göra allvar af saken och fånga henne. I denna yttersta nöd kände hon, att kunde hon blott besluta sig att gå morgondagens vandring, så skulle han ej hafva makt att fånga henne, men hon kunde ej. Hon kom sist, och för henne blefvo svängningarna så häftiga, att hon mera släpades och rycktes fram än själf sprang, och hon hade svårt för att ej falla omkull. Och fast hon kom i den starkaste fart, var den gamle kämpen henne för snabb. De tunga armarna sänkte sig öfver henne, stenhänderna grepo henne, hon drogs intill det med silfverblankt harnesk klädda bröstet. Dödsångesten lade sig allt tätare öfver henne, men hon visste ännu i det sista, att det var därför, att hon ej hade kunnat besegra stenkonungen i sitt eget hjärta, som Atle blef henne öfvermäktig.

Det blef slut med dans och lustighet. Jofrid låg döende. Hon hade i loppets häftighet slungats mot kungahögen och fått dråpslaget mot dess stenar.

REORS SAGA

EN MAN HETTE REOR. Han var från Fuglekärr i Svarteborgs socken och ansågs vara den bäste skytten i häradet. Han blef döpt, då kung Olof utrotade den gamla läran i Viken, och var sedan en ifrig kristen. Han var friboren, men fattig, vacker, men ej storväxt, stark, men blid. Han tämde unghästar endast med blickar

och ord och kunde locka till sig småfåglar med endast ett tillrop. Han vistades nästan ständigt i skogen, och naturen hade stort välde öfver honom. Plantornas växt och trädens knoppning, hararnas lek på skogens öppna platser och abborrens språng i den kvällslugna sjön, årstidernas kamp och vädrets växlingar, detta var hufvudhändelserna i hans lif. Sorg och glädje tog han af sådant och ej af det, som skedde bland människor.

En dag gjorde den skicklige jägaren en god fångst. Han mötte djupt inne i den tjocka skogen en gammal björn och fällde honom med ett enda skott. Den stora pilens hvassa spets for rätt in i den väldiges hjärta, och han sjönk död ned vid jägarens fötter. Det var sommar, och björnens päls var hvarken tät eller jämn, dock drog skytten af den, rullade den tillsammans till ett hårdt bylte och gick vidare med björnfällen på ryggen.

Långt hade han ej vandrat, innan han förnam en utomordentligt stark honungsdoft. Den kom från de små blommande växter, som täckte marken. De växte på späda stänglar, hade klargröna, glatta blad, som voro mycket vackert ådrade, och i toppen en liten spira, tätt besatt med hvita blommor. Deras små kronor voro tilltagna i minsta mått, men ur dem trängde fram en liten borste af ståndare, hvilkas frömjölsfyllda knoppar dallrade på hvita strängar. Reor tänkte, medan han gick ibland dem, att dessa blommor, som stodo ensamma och obemärkta inne i skogsdunklet, sände ut bud på bud, kallelse på kallelse. Den starka, honungsljufva doften var deras rop, den spred kunskapen om deras tillvaro långt bort mellan träden och högt upp mot skyarna. Men det var något ängslande i den tunga doften. Blommorna hade fyllt sin bägare och dukat sitt bord under väntan på sina vingade gäster, men ingen kom. De trånade sig till döds i den tunga ensamheten i det mörka, vindfria skogssnåret. De tycktes vilja skrika och jämra sig öfver att de vackra fjärilarna ej ville komma och gästa dem. Där blommorna stodo tätast samman, tyckte han, att de hjälptes åt att sjunga en entonig sång. »Kommen, vackra gäster, kommen i dag, ty i morgon äro vi döda, i morgon ligga vi döda på det torra löfvet.»

Det tillstaddes Reor att få se den glada upplösningen på blomsteräfventyret. Han förnam bakom sig ett fladder som af den lättaste vind och såg en hvit fjäril irra omkring i dunklet mellan de tjocka stammarna. Han flög fram och åter i oroligt sökande, liksom oviss om vägen. Ej heller var han ensam, fjäril efter fjäril skymtade fram där borta i mörkret, tills där slutligen fanns en hel här af hvitvingade honungssökare. Men den första var anföraren, och han fann blommorna, vägledd af doften. Efter honom kom hela fjärilhären framstormande. Den kastade sig ned bland de längtande blommorna, som segraren kastar sig öfver bytet. Som ett snöfall af hvita vingar sänkte den sig öfver dem. Och där blef fest och dryckeslag rundt om hvarje blomspira. Skogen var full af tyst jubel.

Reor gick vidare, men nu var det, som om den honungsljufva doften följde honom, hvart han gick. Och han förnam, att där inne i skogen doldes en längtan, starkare än blommornas, att där fanns något, som drog honom till sig, liksom blommorna hade lockat fjärilarna. Han gick framåt med en stilla fröjd i hjärtat, som om han väntade på en stor, obekant lycka. Det enda, som ängslade honom, var, att han ej skulle kunna finna vägen fram till detta, som längtade efter honom.

Framför honom på den smala stigen krälade en hvit snok. Han böjde sig ned för att upptaga det lyckobådande djuret, men ormen gled ur hans händer och rann snabbt uppåt stigen. Där rullade han sig samman och låg stilla, men då skytten åter grep efter honom, gled han hal som is bort mellan hans fingrar. Reor blef nu ifrig att äga det visaste af djur. Han sprang efter ormen, men mäktade ej nå den, och den lockade honom bort från stigen in på den obanade skogsmarken.

Denna var beväxt med furuskog, och i en sådan finner man sällan gräsklädd mark. Men nu försvunno plötsligen torr mossa och brunt barr, ormbunkar och styfva lingonbuskar drogo sig undan, och Reor kände under foten silkeslent gräs. Öfver den gröna mattan dallrade fjunlätta blomvippor på lätt böjda strån, och mellan de långa, smala bladskifvorna syntes den röda nejlikans små halfutslagna blommor. Det var blott en helt liten plats, och däröfver utbredde de högstammiga furorna knotiga, rödbruna grenar, flockvis täckta af

täta barrklungor. Mellan dessa kunde solstrålarna finna många vägar ned till marken, och där var kväfvande hett.

Men midt för den lilla ängen steg en fjällvägg lodrätt upp ur marken. Den låg i skarpt solsken, och där syntes tydligt de lafklädda stenytorna, de färska brotten, där vinterfrosten sist lossade några väldiga block, de stora stånden af stensöta, som klängde in de bruna rötterna i jordfyllda rämnor, och de tumsbreda afsatser, där bägarlafven radade upp sina rödkantade pokaler och en gräsgrön mossart lyfte öfver sig på nålfina stift små grå mössor.

Denna fjällvägg syntes i allt lik hvarje annan fjällvägg, men Reor märkte genast, att han hade kommit midt för gafvelväggen till en jätteboning, och han upptäckte under mossa och laf de stora gångjärn, på hvilka bergets gråstensdörr svängde.

Nu trodde han, att ormen hade smugit sig in bland gräset för att gömma sig där, tills han obemärkt skulle kunna komma in i berget, och han uppgaf hoppet att fånga honom. Han kände nu åter den honungsljufva doften af de längtande blommorna och märkte, att här uppe under bergväggen rådde en kväfvande hetta. Där var också förunderligt stilla: inte en fågel rörde sig, inte ett barr spelade i vinden, det var, som om allt höll andan, väntande och lyssnande i obeskriflig spänning. Han var liksom kommen in i ett rum, där han ej var ensam, ehuru han ingen såg. Han trodde, att någon gaf akt på honom, han kände det, som om han hade varit väntad. Han erfor ingen ängslan, men genomilades af en välbehaglig rysning, som om han snart skulle få se något öfvermåttan skönt.

I detta ögonblick blef han åter varse ormen. Den hade ej gömt sig, fastmer hade den krälat upp på ett af blocken, som frosten hade sprängt ned från fjällväggen. Och strax nedanför den hvita ormen såg han den ljusa kroppen af en flicka, som låg och sof i det mjuka gräset. Hon låg utan annat täcke än några spindelväfstunna slöjor, just som om hon hade kastat sig ned där efter att natten om hafva lekt med i älfvedansen, men gräsets långa blad och dess dallrande, fjunlätta blomvippor stodo högt öfver den sofvande, så att Reor blott kunde skymta kroppens mjuka linjer. Ej heller gick han närmare för att se bättre. Men sin goda knif drog han ur slidan och kastade den mellan flickan och fjällväggen, så att den stålrädda jättedottern ej måtte kunna fly in i berget, då hon vaknade.

Sedan stod han stilla i djupa tankar. Ett visste han genast, att den tärnan, som sof där, ville han äga; men ännu var han ej rätt ense med sig själf hur han skulle handla med henne.

Men då lyssnade hän, som kände naturens tungomål bättre än människornas, till den stora, allvarliga skogen och det stränga berget. »Se,» sade de, »åt dig, som älskar vildmarken, lämna vi vår fagra dotter. Bättre passar hon dig än slättens döttrar. Reor, är du värdig den ädlaste gåfva?»

Då tackade han i sitt hjärta den stora välgörande naturen och beslöt att göra flickan till sin hustru och ej blott till trälkvinna. Och då han tänkte, att hon, sedan hon hade kommit till kristendom och människoseder, skulle blygas vid tanken på att hon hade legat så ohöljd, så löste han björnhuden från sin rygg, vecklade upp det styfva skinnet och kastade den gamla björnens grånade, raggiga fäll öfver henne.

Men då han så gjorde, dånade bakom fjällväggen ett skratt, vid hvilket marken riste. Det ljöd ej som hån, endast som om något hade suttit i stor ängslan och ej kunnat låta bli att skratta, då han helt plötsligt blef fri från denna. Den förfärliga stillheten och den tryckande hettan togo ock slut. Öfver gräset sväfvade en svalkande vind, och barren började sin susande sång. Den lycklige jägaren kände, att hela skogen hade hållit andan, undrande hur vildmarkens dotter skulle behandlas af människosonen.

Snoken rann nu ned i det höga gräset; men den sofvande låg bunden i trollsömn och rörde sig ej. Då rullade Reor in henne i den grofva björnhuden, så att blott hennes hufvud syntes ofvanom det raggiga skinnet. Fast

hon säkerligen var en dotter af den gamle jätten i fjället, var hon späd och finlemmad, och den starke skytten lyfte henne på sin arm och bar henne bort genom skogen.

Om en stund kände han, att någon lyfte i hans bredskyggiga hatt. Han såg upp och fann, att jättedottern var vaken. Hon satt lugnt kvar på hans arm, men nu ville hon se hur mannen såg ut, som bar henne. Han lät henne hållas. Han tog ut stegen längre, men sade intet.

Då måtte hon hafva märkt hur hett solen brände på hans hufvud, sedan hon hade tagit hatten af honom. Hon höll då ut den öfver hans hufvud som en solskärm, men hon satte ej ned den, utan höll den så, att hon alltjämt kunde se ned i hans ansikte. Då syntes det honom, att han ingenting behöfde spörja eller tala. Han bar henne tyst ned till sin mors hydda. Men hela hans väsen genomströmmades af lycksalighet, och då han stod på hemmets tröskel, såg han den hvita ormen, som ger tomtebolycka, glida in under dess grundmur.

GUDSFREDEN

DET VAR EN GÅNG en gammal bondgård, och det var en julafton med tung himmel, såsom före ett stort snöfall, och med pinande blåst från norr. Det var just vid den tiden på eftermiddagen, då folk hade brådt med att afsluta sitt arbete, därför att man skulle gå och bada i badstugan. Därinne eldade man så häftigt, att lågan slog ut genom skorstenen, och massor af gnistor och sotflingor flögo för vinden och föllo ned på de snöhöljda uthustaken.

I och med det att lågan steg upp ur badstuskorstenen och reste sig öfver gården som en eldpelare, började alla människor känna, att julen var för handen. Pigan, som låg i förstugan och skurade, började småsjunga, fastän skurvattnet frös till is i baljan bredvid henne. Drängarna, som stodo i skjulet och höggo julved, började klyfva två vedträn i taget och svängde yxorna så lustigt, som hade arbetet endast varit en lek.

Ur boden kom en gammal kvinna med en stor hög runda vörtbrödskakor på armen. Hon gick långsamt öfver gården in i det stora, rödmålade boningshuset, och kom försiktigt in i storstugan, där hon satte ned brödet på långbänken. Så bredde hon duk på bordet och lade ut brödet i högar, ett stort och ett litet i hvarje. Hon var en besynnerlig ful gammal människa med rödaktigt hår, tunga, släpande ögonlock och ett eget stramt drag vid munnen och hakan, som skulle halssenorna vara för korta. Men nu i julkvällen var det en sådan frid och glädtighet öfver henne, att man just inte kunde se hur ful hon var.

Men det var en på gården, som inte var glad, och det var hon, som höll på att binda björkrisviskorna, hvilka skulle begagnas under badet. Hon satt framme vid spiseln och hade ett helt fång fint björkris framför sig på golfvet, men hon hade inga hållbara vidjor till att binda samman kvistarna. Storstugan hade ett långt och lågt fönster med små rutor, och genom dessa föll skenet från badstugan in i rummet, lekte på golfvet och förgyllde björkriset. Men flickan blef olyckligare, ju högre elden brann. Hon visste, att viskorna skulle falla isär, så snart man rörde vid dem, och att hon skulle få lida smälek för detta, åtminstone ända till dess det flammade en ny julbrasa i den där skorstenen.

Rätt som hon satt så och kände sig olycklig, kom där in i stugan den, som hon var mest rädd för af alla. Det var själfvaste Ingmar Ingmarson, husbonden. Säkert hade han varit i badstugan för att se till, att ugnen skulle bli het tillräckligt, och nu ville han se hur det gick med viskorna. Han var gammal, Ingmar Ingmarson, och han tyckte om det, som var gammalt. Och just därför att folk började lägga bort att bada i badstuga och låta piska sig med björkris, lade han stor vikt vid att det skulle göras på hans gård och göras riktigt.

Ingmar Ingmarson gick i en gammal fårskinnspäls och bar skinnbyxor och becksömsskor. Han var smutsig

och orakad, säflig i sättet och kom in så stillsamt, att man likaså gärna kunde ha tagit honom för en tiggare. Han hade ungefär samma drag och samma fulhet som hustrun, ty de voro släkt med hvarandra, och tösen hade af ålder lärt att ha helig vördnad för en hvar, som hade det utseendet. Ty det var mycket, bara det att vara af Ingemarernas gamla släkt, som alltid hade varit den förnämsta i bygden, men det mesta en människa kunde vara, var att vara Ingmar Ingmarson själf och vara rikast och klokast och mäktigast i en hel kyrksocken.

Ingmar Ingmarson kom fram till flickan, böjde sig ned efter en af de färdiga viskorna och svängde den genom luften. Och genast flögo riskvistarna åtskils, en hamnade på julbordet och en annan i himmelssängen.

»Hej du tös,» sade gubben Ingmar och skrattade, »tänker du, att man begagnar sådana viskor, då man badar hos Ingemarerna? Eller är du mycket rädd om skinnet, du flicka?»

När husbonden icke tog det värre än så, blef pigan modig och svarade, att hon nog skulle binda viskor, som höllo, om man bara gåfve henne vidjor att binda med.

»Får väl skaffa dig vidjor då, flickan min,» sade gamle Ingmar, ty han var i ett riktigt jullynne.

Han gick ut ur storstugan, klef öfver henne med skurbaljan och stannade på dörrstenen för att se sig om efter någon, som han kunde sända till björkhagen efter vidjor. Drängarna höllo ännu på med julveden, sonen kom ned från logen med julhalmen, de båda mågarna höllo på att släpa in arbetsåkdonen i skjulen, för att det skulle se helgdagslikt ut på gårdsplanen. Det var ingen af dem, som hade tid att gå bort från gården.

Då beslöt gubben helt saktmodigt att gå själf. Han gick snedt öfver gårdsplanen, som om han ämnade sig till fähuset, såg sig om för att veta, att ingen gaf akt på honom och gled så bakom ladugårdsväggen, där det fanns en något så när banad väg, som gick upp mot skogen. Gubben höll det inte för nödigt att tala om för någon hvart han gick, ty då kunde det nog ha fallit sonen eller mågarna in att bedja honom stanna hemma. Och gammalt folk vill helst ha sin egen vilja.

Han följde vägen öfver gärdena genom den lilla grandungen och kom fram till björkhagen. Här vek han af från vägen och vadade upp i snön för att finna ett par årsgamla björktelningar.

Vid samma tid hade vinden ändtligen blifvit färdig med det, som den hade arbetat på hela dagen. Den hade rifvit loss snön ur molnen, och nu kom den svepande uppåt skogen med ett långt släp af snöflingor efter sig.

Ingmar Ingmarson hade just lutat sig mot marken och skurit af en telning, då vinden kom farande alldeles fullastad med snö. I samma stund, som gubben rätade upp sig, pustade vinden till och blåste en hel hög flingor in i hans ansikte. Han fick ögonen fulla af snö, och vinden hvirflade så häftigt omkring honom, att han måste snurra rundt ett par gånger.

Hela olyckan torde nog i själfva verket ha berott därpå, att Ingmar Ingmarson blifvit gammal. I sina unga dagar skulle han väl inte ha blifvit hufvudyr af en snöstorm. Men nu gick allting så rundt för honom, som hade han svängt om i en julpolska. Och då han ville gå hemåt, gick han åt alldeles orätt håll. Han gick rätt in i den stora granskogen, som tog vid bakom björkhagen, i stället för att gå nedåt mot gärdena.

Mörkret föll hastigt, och bland ungträden i skogsbrynet fortsatte yrvädret alltjämt att hvina och svänga omkring honom. Gubben såg nog, att han gick bland granar, men han förstod inte, att detta var på tok, ty det växte granar också på den sidan om björkskogen, som vette mot gården. Men så kom han så långt inåt skogen, att det blef stilla och lugnt, stormen kändes inte, och träden blefvo höga och grofstammiga. Då såg han, att han hade råkat vilse och ville vända.

Han hade blifvit yr och upphetsad, däraf att han hade kunnat gå vilse, och där han stod midt i spårlösa skogen, hade han inte nog reda i hufvudet till att känna på sig hvaråt han skulle gå. Han tog först af åt ett håll och så åt ett annat. Ändtligen föll det honom in att gå tillbaka i sina egna spår, men så kom mörkret, och han kunde inte följa dem. Och det blef bara högre och högre träd omkring honom. Han måtte gå hur han ville, så förstod han, att han kom längre och längre från skogsbrynet.

Det var som förgjord t och förtrolladt, att han skulle löpa omkring där på skogen hela kvällen och komma för sent till badningen.

Han vände om mössan och knöt om strumpebandet, men han förblef lika yr i hjärnan för den skull. Och det blef alldeles mörkt, och han började tro, att han skulle bli tvungen att stanna i skogen öfver natten.

Han stödde sig mot en granstam och stod stilla för att få reda i tankarna. Den här skogen var han väl bekant med, han hade gått här så mycket, att han borde känna hvartenda träd. Han hade gått här som pojke och vallat får. Han hade gått här och satt ut snaror för skogsfågeln. I ungdomen hade han varit med om att hugga ned skogen. Han hade sett den ligga fälld på stubbmarken, och han hade sett den växa upp på nytt.

Ändtligen tyckte han, att han började känna igen hvar han var, och han trodde, att om han bara gick så och så, skulle han komma rätt. Men hur han gick, kom han endast längre och längre in i skogsdjupet.

En gång kände han fast och glatt mark under foten, och då förstod han, att han ändtligen var kommen in på en väg. Den försökte han nu följa, ty en väg skulle väl ändå alltid föra någonstans. Men så löpte vägen in på en skogsäng och där hade yrvädret fritt spelrum, där fanns inte mer någon stig, där var endast drifvor och djup snö. Då sjönk modet på gubben, och han kände sig som en arm stackare, som skulle nödgas dö ute i vildmarken.

Han började bli trött af att släpa sig fram genom snön, och gång på gång satte han sig ned på en sten för att hvila. Men så snart han satte sig, höll han på att somna, och han visste, att han skulle frysa ihjäl, om han somnade. Därför försökte han gå och gå, det var det enda, som kunde rädda honom.

Men bäst han gick, kunde han inte motstå lusten att sitta ned. Han tyckte, att bara han fick hvila, så brydde han sig inte mycket om att det skulle kosta hans lif.

Han erfor ett sådant behag af att sitta stilla, att dödstanken inte alls plågade honom. Han kände ett slags glädje vid att tänka på att då han vore död, skulle det läsas upp långa personalier öfver honom i kyrkan. Han kom ihåg hur vackert gamle prosten hade talat öfver hans far, och helt säkert skulle det nu blifva sagdt något vackert också öfver honom. Det skulle talas om att han hade ägt den äldsta gården i bygden, och det skulle talas om den heder, som det ligger i att vara kommen af en ansenlig ätt. Och så skulle det nämnas om ansvaret.

Jo, jo men, det var ansvar vid saken, det hade han alltid vetat. Man fick hålla ut till det yttersta, då man var en af Ingemarsönerna.

Det for igenom honom såsom en stöt, att det inte var något hedersamt för honom att blifva funnen ihjälfrusen uppe i vilda skogen. Han ville inte ha in detta i sitt eftermäle. Och så steg han åter upp och började vandra. Då hade han suttit stilla så länge, att hela massor af snö välte ned från hans päls, när han började röra sig.

Men så om en stund satt han åter och drömde.

Nu kom dödstanken än ljufvare till honom. Han tänkte igenom hela begrafningen och all den heder, som skulle visas hans döda kropp.

Han såg det stora gästabudsbordet dukadt i högtidssalen i öfvervåningen, prosten och prostinnan i högsätet, lagmannen sittande där med hvitt krås utbredt öfver det smala bröstet, majorskan ståtande i svart siden och tjock guldkedja virad många varf kring halsen.

Han såg alla gästabudsrummen dragna med hvitt. Hvita lakan för fönsterna, hvitt öfver möblerna! Granrisadt på vägen alltifrån förstugan ända ned till kyrkan!

Bak och slakt och brygd och byk i två veckor före begrafningen. Tjugu famnar ved uppeldade på fjorton dagar.

Liket på bår i innerstugan, os i de nyuppeldade rummen. Sång vid liket då kistlocket påskrufvas, silfverplåtar på kistan. Hela gården vimlande af gäster.

Allt byalaget i rörelse för att laga i ordning »förning», alla kyrkhattarna uppborstade, allt höstbrännvin utdrucket under grafölet, alla vägar myllrande af folk som vid en marknad.

Åter for gubben upp. Han hade hört dem sitta och tala om honom under grafölet. »Men hur kunde han gå och frysa ihjäl på det sättet?» frågade lagmannen. »Hvad kunde han ha att göra uppe i storskogen?»

Och så svarade kaptenen, att det hade väl berott på julöl och brännvin.

Och detta väckte honom på nytt. Ingemarsönerna voro nyktert folk. Det skulle inte sägas om honom, att han hade varit oredig i sin sista stund. Han började åter gå och gå. Men han var så trött, att han knappast kunde stå. Han var kommen högt uppåt skogen nu, det märkte han, ty där var en oländig mark, full af stora klippor, sådana som inte funnos längre ned. Han fastnade med foten mellan ett par stenar, så att han knappast kunde komma lös, och under tiden stod han och jämrade sig. Det var alldeles förbi med honom.

Rätt som det var, föll han omkull öfver en stor rishög. Han föll mjukt på snö och ris, så det skedde honom ingen skada, men nu gitte han inte resa sig vidare. Han hade inte lust till något annat i världen än att sofva. Han lyfte undan riset en smula och kröp in under det, som hade det varit en fäll. Men då han sköt in kroppen under kvistarna, kände han, att därinne i högen låg något, som var varmt och mjukt. Här ligger visst en björn och sofver, tänkte han.

Han kände hur djuret rörde sig och hörde hur det vädrade omkring sig. Han låg stilla i alla fall. Han tänkte intet annat än att björnen gärna kunde få äta upp honom. Han orkade inte gå ett steg till för att komma undan.

Men björnen tyckte sig väl inte vilja göra något åt den, som sökte skydd under hans tak under en sådan ovädersnatt. Han flyttade sig något längre ned i sin håla liksom för att ge rum åt gästen, och strax därefter sof han med jämna, susande andetag.

* * *

Under tiden hade de inte mycken julfröjd nere i den gamla Ingmarsgården. De hade sökt Ingmar Ingmarson hela julkvällen.

Först hade de gått rundt i hela boningshuset och i alla uthusen. De hade sökt från vinden till källaren. Sedan hade de gått omkring till granngårdarna och frågat efter Ingmar Ingmarson.

Då de inte hade funnit honom, hade söner och mågar begett sig ut kring marker och gärden. Blossen, som skulle hafva lyst kyrkvandrarna vid färden till julottan, tändes och buros under det rasande yrvädret omkring på vägar och stigar. Men vinden hade sopat igen alla spår, och dess hvinande förtog ljudet af rösterna, då de sökte ropa och hojta. De voro uppe och ute till långt öfver midnatt, men då insågo de klarligen, att de måste

vänta till dager, om de skulle finna den försvunne.

I den första bleka dagningen voro alla på Ingmarsgården åter uppe, och karlarna stodo på gården färdiga att bege sig till skogen. Men innan de hade hunnit gå, kom den gamla husmodern och kallade in dem i storstugan. Hon bjöd dem sitta ned på långbänkarna i stugan, själf satte hon sig vid julbordet med bibeln framför sig och började läsa. Och då hon efter fattig förmåga hade sökt efter hvad som kunde vara passande att läsa under en sådan stund, hade hon funnit rätt på historien om mannen, som for från Jerusalem till Jericho och föll i röfvarehänder.

Hon läste långsamt och sjungande om den nödställde, som blef hulpen af den barmhärtige samaritanen. Söner och mågar, döttrar och sondöttrar sutto omkring henne på bänkarna. De voro alla lika henne och hvarandra, stora och tungföra med fula, gammalkloka ansikten, ty alla voro af Ingemarernas gamla ätt. Alla hade rödaktigt hår, fräknig hy och ljusblå ögon med hvita ögonfransar. De kunde väl annars te sig olika nog, men de hade alla ett strängt drag kring munnen, sömniga ögon och tunga rörelser, såsom hade de svårt för allting. Men på hvar och en af dem kunde man dock se, att de hörde till de ypperste i bygden, att de visste med sig, att de voro för mer än andra.

Alla Ingmarsönerna och Ingmarsdöttrarna drogo djupa suckar under läsningen. De frågade sig om någon samaritan hade funnit husbonden och tagit vård om honom. Ty för alla Ingmarsönerna var det som hade de mistat något af sin egen själ, då någon, som hörde till ätten, träffades af en olycka.

Den gamla kvinnan läste och läste och kom till frågan: »Hvilken var nu hans nästa, som för röfvarena kommen var?» Men innan hon hade hunnit läsa svaret, sköts dörren upp och gamle Ingmar kom in i rummet.

»Mor, far är här,» sade en af döttrarna, och det blef aldrig uppläst, att mannens nästa var den, som hade bevisat honom barmhärtighet.

* * *

Något senare framåt dagen satt husmodern åter på samma plats och läste i sin bibel. Hon var ensam, kvinnorna hade gått till kyrkan, och männen voro på björnjakt i storskogen. Så snart Ingmar Ingmarson hade ätit och druckit, hade han tagit sönerna med sig och begifvit sig till skogs på björnjakt. Ty det är så, att björnen är det en mans plikt att fälla, hvar och när han råkar honom. Det går inte an att skona en björn, ty förr eller senare får han dock smak på kött, och då sparar han hvarken djur eller människa.

Men sedan de hade gått bort till jakten, hade den gamla husmodern fått en stor ängslan öfver sig och hade tagit till att läsa. Nu började hon läsa om det, som den dagen predikades i kyrkan, men hon kom inte längre än till detta, »Frid på jorden, och människorna en god vilje!» Hon blef sittande och stirrade på dessa ord med sina slocknande blickar, och allt emellanåt drog hon en tung suck. Hon läste inte vidare, men hon upprepade gång på gång med långsam och släpande röst: »frid på jorden, människorna en god vilje!»

Så kom äldsta sonen in i stugan, just medan hon på nytt höll på att släpa sig igenom orden. »Mor,» sade han mycket lågt.

Hon hörde honom, men vände inte ögonen från boken, då hon frågade: »Är du inte med i skogen?» – »Jo,» sade han än lägre, »jag har varit med där.»

»Kom hit fram till bordet,» sade hon, »så att jag ser dig.» Han kom närmare, men då hennes blick föll på honom, såg hon, att han darrade. Han måste gripa om bordkanten för att kunna hålla händerna stilla. »Har ni fällt björnen?» frågade hon åter. Nu kunde han inte svara mer, han endast skakade på hufvudet.

Gumman steg upp och gjorde hvad hon inte gjort, sedan sonen varit barn. Hon gick till honom, lade smekande sin hand på hans arm, klappade honom på kinden och drog ned honom på bänken. Så satte hon sig bredvid honom och höll hans hand i sin. »Säg mig nu hvad som har händt, gossen min.»

Karlen kände igen smekningen, som hade tröstat honom i barndomen, då han hade varit olycklig och hjälplös, och han blef rörd, så att han började gråta. »Jag kan förstå, att det är något med far,» sade hon. – »Ja, men det är värre än så,» snyftade sonen. – »Är det värre än så?» Karlen grät allt häftigare, han visste inte hur han skulle få makt med sin röst. Slutligen lyfte han upp sin grofva hand med de breda fingrarna och pekade på detta, som hon nyss hade läst. »Frid på jorden.»

»Är det något med detta?» frågade hon. – »Ja,» svarade han. – »Är det något med julfreden?» – »Ja.» – »Ni ville göra en ond gärning i morse.» – »Ja.» – »Och Gud har straffat oss?» – »Gud har straffat oss.»

Hon fick nu ändtligen höra hur det hade gått till. De hade sökt sig fram till björnidet, och då de varit så nära, att de kunnat se rishögen, hade de stannat för att göra i ordning bössorna. Men innan de voro färdiga, kom björnen rusande ut ur idet och rätt på dem. Han såg hvarken åt höger eller vänster, han kom rakt emot den gamle Ingmar Ingmarson och gaf honom ett slag öfver hjässan, som fällde honom, såsom hade han träffats af blixten. Men ingen af de andra anfölls af björnen, utan han bröt sig fram förbi dem och rusade bort genom skogen.

* * *

På eftermiddagen foro Ingmar Ingmarsons hustru och son till prostgården och anmälde dödsfallet. Sonen förde ordet. Den gamla husmodern satt och hörde på med ett ansikte, som var orörligt som en stenbild.

Prosten satt i sin länstol framme vid skrifbordet. Han hade haft sina böcker framme och antecknat dödsfallet. Han gjorde det litet långsamt, han ville ha tid att tänka öfver hvad han skulle säga till änkan och sonen, ty detta var dock ett ovanligt fall. Sonen hade helt öppet berättat hur alltsammans tillgått, men prosten skulle ha velat veta huru de själfva togo saken. Det var ett egendomligt folk där borta i Ingmarsgården.

Då nu prosten slog ihop boken, sade sonen:

»Vi tänkte också säga prosten, att vi inte vilja hafva några personalier öfver far.»

Prosten sköt glasögonen upp i pannan och såg skarpt forskande öfver till den gamla kvinnan. Hon satt lika orörlig som förut. Hon endast vred något litet på näsduken, som hon höll mellan händerna.

»Vi skola begrafva honom på en hvardag,» fortfor sonen.

»Jaså, jaså,» sade prosten. Det var så, att det svindlade för honom. Gamle Ingmar Ingmarson skulle komma i jorden, utan att någon skulle veta det. Kyrkfolket skulle inte stå på vallen och se ståten, då han bars till grafven.

»Det blir intet graföl efter honom. Vi ha låtit grannarna veta det, så att de inte skola behöfva tänka på någon förning.»

»Jaså, jaså,» sade prosten på nytt. Kunde inte komma sig för med något annat. Han visste väl hvad det var för sådant folk att afstå från grafölet. Han hade sett hur det hade tröstat både änkor och faderlösa, att de hade fått hålla ett ståtligt graföl.

»Det blir intet liktåg, bara jag och bröderna mina.»

Prosten såg liksom vädjande bort till gumman. Kunde hon då verkligen vara med om detta? Han undrade om sonen uttalade hennes vilja. Hon satt där ju och lät plundra sig på allt det, som måste vara henne dyrbarare än silfver och guld.

»Vi skola inte ha klockringning och inte silfverplåtar på kistan. Vi vilja ha det så, mor och jag, men vi tala om det för prosten för att höra om han tycker, att det är orätt mot far.»

Nu talade också kvinnan. »Det är så, att vi vilja veta om prosten tycker, att det kan vara orätt mot far.»

Prosten teg ännu och då fortsatte kvinnan ifrigare: »Jag skall säga prosten, att hade min man brutit mot kung eller fogde eller hade jag måst skära ned honom ur galgen, skulle han ändock ha fått en hederlig begrafning, såsom hans far före honom, ty Ingmarsönerna frukta ingen, och det är ingen de behöfva gå ur vägen för. Men om julen har Gud satt fred mellan djur och människor, och det arma djuret höll Guds bud, men vi bröto det, och därför äro vi nu under Guds straff. Och det går inte an för oss att fara fram med ståt och uppståndelse.»

Prosten reste sig och gick bort till gumman.

»Det är rätt hvad ni säger,» sade han, »och ni skall följa er egen vilja.» Och ovillkorligen, tillade han, kanske mest för sig själf: »Ingemarerna äro storslaget folk.»

Gumman rätade litet på sig vid dessa ord. Prosten såg henne för ett ögonblick såsom en symbol för hela ätten. Han förstod hvad som sekel efter sekel hade gett dessa tungföra och fåmälta människor makt att vara hela socknens ledare.

»Det tillhör Ingemarsönerna att ge folket ett godt föredöme,» sade hon. »Det tillkommer oss att visa, att vi äro ödmjuka inför Gud.»

VALDEMAR ATTERDAG
BRANDSKATTAR VISBY

DEN VÅR, då Hellqvists stora tafla Valdemar Atterdag brandskattar Visby var utställd i konstföreningen, kom jag dit upp en stilla förmiddag, alldeles okunnig om att detta konstverk då fanns där. Den stora, färgrika duken med dess många figurer gjorde redan vid första anblicken ett utomordentligt intryck. Jag kunde inte se på någon annan tafla, utan gick rätt fram till denna, tog en stol och försjönk i stilla betraktande. Jag lefde medeltidslif under en halftimme.

Snart var jag inne i den scen, som utspelades på Visby torg. Jag såg ölkaren, som började fyllas af den gyllene brygd kung Valdemar hade önskat sig, och grupperna, som hade samlats omkring dem. Jag såg den rike köpmannen med pagen, som dignar under hans guld- och silfverfat, den unge borgaren, som knyter näfven åt kungen, munken med det skarpa ansiktet, som forskande ger akt på majestätet, den trasige tiggaren, som offrar sin slant, kvinnan, som har sjunkit ner vid sidan af det ena karet, kungen på sin tron, krigshären, som kommer frammyllrande ur den smala gränden, de höga husgaflarna och de spridda grupperna af pockande soldater och tredskande borgare.

Men plötsligt märkte jag, att taflans hufvudfigur inte är kungen, inte någon af borgarna, utan den ene af kungens järnklädde sköldbärare, den med det nedfällda visiret.

På denna gestalt har konstnären nedlagt en sällsam kraft. Man ser inte en flik af mannen själf, han är stål och järn hela karlen, och dock gör han intryck af att vara situationens rätte herre.

»Jag är våldet, jag är roflystnaden,» säger han. »Det är jag, som brandskattar Visby. Jag är ingen människa, jäg är blott stål och järn. Jag har min lust i plågor och ondska. Må de gå på och pina hvarandra. I dag är det jag, som är herre på Visby torg.»

»Se,» säger han till betraktaren, »kan du se, att det är jag, som är herre? Så långt ditt öga når, finns här ingenting annat än människor, som pina hvarandra. Suckande komma de besegrade och lämna sitt guld. De hata och hota, men de lyda. Och segerherrarnas lystnad blir allt vildare, ju mera guld de mäkta frampressa. Hvad är Danmarks konung och hans soldater annat än mina tjänare, åtminstone för denna dag? I morgon skola de gå i kyrkorna eller sitta i fredlig gamman på ölstugorna, eller ock kanske visa sig som goda fäder i eget hem, men i dag tjäna de mig, i dag äro de ogärningsmän och våldsverkare.»

Och ju längre man hör på honom, dess bättre förstår man, hvad taflan är: ingenting annat än en illustration till den gamla sagan om hur människor kunna pina hvarandra. Intet försonande drag finnes där, endast grymt våld och trotsigt hat och hopplöst lidande.

Det var ju också så, att dessa tre ölkar skulle fyllas, på det att inte Visby måtte bli plundradt och brändt. Hvarför komma de inte, dessa hanseater, i lågande hänförelse? Hvarför komma inte kvinnorna ilande med sina smycken, drinkaren med sin bägare, prästen med relikskrinet, ifriga, glödande af offerlust? »För dig, för dig, vår älskade stad! Onödigt att sända soldater efter oss, då det gäller dig! O, Visby, vår moder, vår ära! Tag tillbaka hvad du har gifvit oss!»

Men så har inte målaren velat se dem, och så var det inte heller. Ingen hänförelse, blott nödtvång, blott kufvadt trots, blott jämmer. Guldet är dem allt, kvinnor och män sucka öfver detta guld, som de måste lämna.

»Se på dem!» säger våldet, som står på tronens trappa. »Det går dem djupt till hjärtat att offra det. Må hvem som vill hafva medlidande med dem! De äro snåla, vinningslystna, öfvermodiga. De äro inte bättre än den snikne röfvaren, som jag har utsändt emot dem.»

En kvinna har dignat ned på marken framför karet. Kostar det henne så mycket lidande att lämna sitt guld? Eller är kanske hon den skyldiga? Är, hon jämmerns upphof? Är det hon, som har förrådt staden? Ja, det är hon, som har varit kung Valdemars käresta. Det är Ung-Hanses dotter.

Hon vet väl, att hon inte behöfver lämna sitt guld. Hennes faders hus blir ändå inte plundradt, men hon har samlat hvad hon äger och bringar det. Kommen ned på torget har hon blifvit öfverväldigad af allt elände hon där ser och har sjunkit ned i gränslös förtviflan.

Han hade varit rask och glad, den unge guldsmedsgesällen, som förra året tjänade i hennes faders hus. Det hade varit härligt att vandra vid hans sida öfver detta samma torg, då månen sköt upp bakom gaflarna och belyste Visby glans. Stolt hade hon varit öfver honom, stolt öfver sin fader, stolt öfver sin stad. Och nu ligger hon där, bruten af jämmer. Oskyldig och dock skyldig! Han, som sitter kall och grym på tronen och har dragit all denna förhärjelse öfver staden, är han densamme, som hviskade ömma ord till henne? Var det till hans möte hon smög sig, då hon förra natten stal sin fars nycklar och öppnade stadsporten? Och då hon fann sin guldsmedsgesäll som en väpnad herre med en stålklädd här bakom sig, hvad tänkte hon? Blef hon inte vansinnig vid att se stålfloden vältra sig in genom den port, som hon hade öppnat? För sent att klaga, jungfru! Hvarför älskade du din stads fiende? Fallet är Visby, dess glans skall förgå. Hvarför kastade du dig inte midt i porten och lät järnhälarna trampa dig till döds? Ville du lefva för att se himlens blixtar drabba förbrytaren?

O jungfru, vid hans sida står våldet och skyddar honom. På heligare saker än en lättrogen ungmö förgriper han sig. Inte ens Guds eget tempel skonar han. De lysande karbunklarna bryter han ut ur kyrkväggen för att

fylla det sista bryggkaret.

Alla taflans figurer ändra hållning. Blind fasa slår allt lefvande. Den vildaste krigsknekt bleknar, borgarna vända sina blickar mot himlen, alla vänta Guds straff, alla bäfva utom våldet vid tronens trappa och kungen, som är dess tjänare.

Jag önskar, att konstnären hade fått lefva, så att han hade kunnat föra mig ned till Visby hamn och låtit mig se dessa samma borgare, då de med blickarna följa den bortseglande flottan. De ropa förbannelser ut öfver vågorna. »Förstör dem!» ropa de. »Förstör dem! O, haf, du vår vän, tag åter våra skatter! Öppna ditt kväfvande djup under de gudlöse, under de trolöse!»

Och hafvet mullrar ett doft bifall, och våldet, som står på kungaskeppet, nickar gillande. »Detta är godt,» säger det. »Förfölja och förföljas, så är min lag. Må stormen och hafvet förstöra röfvarflottan och roffa åt sig min kunglige tjänares skatter! Desto förr blir det oss gifvet att draga ut på nya härjningståg.»

Men borgarna på stranden vända sig om och se upp mot sin stad. Brand har flammat där, plundring har gått fram öfver den, bakom spräckta rutor gapa sköflade bostäder. Sotade gaflar se de, skändade kyrkor, blodiga lik ligga kvar i de trånga gränderna, och af skräck vansinniga kvinnor genomila staden. Skola de stå vanmäktiga inför allt detta? Finnes ingen, som deras hämnd kan nå, ingen, som de i sin ordning kunna plåga och förgöra?

Gud i himlen, se dock! Guldsmedens hus är inte plundradt, inte brändt. Hvad är detta? Var han i förbund med fienden? Hade han inte nyckeln till en af stadens portar i sitt förvar? O, du Ung- Hanses dotter, svara, hvad skall detta betyda?

Borta på kungaskeppet står våldet och betraktar sin kunglige tjänare, leende bakom visiret. »Hör stormen, min herre, hör stormen! Guldet, som du har röfvat, skall snart ligga på hafsbottnen, oåtkomligt för dig. Och se tillbaka på Visby, min höge herre! Kvinnan, som du bedrog, föres mellan präster och knektar, bort till stadsmuren. Kan du höra folkhopen, som följer henne, förbannande, veropande? Se, murarna komma med kalk och murslef! Se, kvinnorna komma med stenar! Alla bära de stenar, alla, alla!

O, kung, om du inte kan se hvad som försiggår i Visby, må du dock höra och veta, hvad som där sker. Inte är du af stål och järn, som våldet vid din sida. Då ålderdomens dystra dagar komma, och du lefver under dödens skugga, skall bilden af Ung-Hanses dotter träda fram för ditt minne.

Blek skall du se henne, dignande under sitt folks hån och förakt. Du skall se henne draga fram mellan präster och knektar under klockringning och hymnsång. Hon är redan död i folkets ögon. Död känner hon sig i sitt innersta, dödad af allt hon älskat. Du skall se henne stiga in i tornet, se hur stenarna infogas, höra murslefven skrapa och höra folket, som skyndar fram med sina stenar. »O, murare, tag min, tag min! Begagna min sten vid hämndens verk! Låt min sten vara med om att stänga Ung-Hanses dotter från ljus och luft! Fallet är Visby, det härliga Visby! Gud välsigne edra händer, murare! Låt mig vara med och fullborda hämnden!»

Och hymnsången ljuder, och klockorna ringa som öfver en död.

O, Valdemar, kung af Danmark, det blir äfven din lott att möta döden. Då skall du ligga på din bädd, höra och se mycket och våndas därvid. Och äfven dessa skrapningar med murslefven, dessa hämndens rop skall du höra. Hvar äro de då, de heliga klockor, som öfverrösta själens marter? Hvar äro de, de vida metallgapen, hvilkas tungor ropa till Gud om nåd för dig? Hvar är denna af välljud dallrande luft, som för själen upp till Guds rymder?

O, hjälp Esrom, hjälp Sorö, och du stora klocka i Lund!

– – – –

Hvilken dyster historia var det inte denna tafla berättade! Det kändes underligt och främmande att åter träda ut i Kungsträdgården, i strålande solsken, bland lefvande människor.

———

TALE THOTT

DET VAR EN GÅNG EN MAN, som hittade ett stycke gift. Han tog upp det, stoppade det på sig och förde det troget med sig hvart han for, fastän han alls ej hade någon tanke på att använda det. Men då han hade gömt giftklumpen i femton år, träffade han på en människa, som han ej kunde uthärda att lefva tillsammans med, och då gjorde han bruk af den. Han trodde sedan, att om han ej just då haft giftklumpen till hands, hade han aldrig blifvit en mördare.

Det var något i samma väg med Arild Urups hund. Han skaffade sig den och dresserade den, långt innan den kom till någon egentlig användning.

Han var en stor, stark karl, Arild Urup, men så trög. Han hade starka tandrader och stort, blänkande hvitöga. Han hade ett vildt utseende, men man visste intet ondt om honom. Men det är så, att den, som skaffar sig gift och bevarar det, han känner väl på sig, att han kan bli frestad att använda det, och den, som behåller en sådan hund som Arild Urups …

Det var i Köpenhamn vid gamle kung Kristians hof. Där hörde herr Arild en dag den franske gesanten tala om att riddersmännen i Franken och Burgund brukade öfva in hundar till att göra jakt på krypskyttar.

Kungen själf och flera af rådsherrarna utfrågade gesanten noga angående dessa hundar och deras dressyr. De fingo veta, att de öfvades att kasta omkull krypskytten och hålla honom stilla under sig, tills deras herre kom. De fingo ej nyttja tänderna, såvida ej tjufven försökte fly.

De danska herrarna funno saken förträfflig, men de trodde ej, att den kunde införas i Danmark. Kungen var gammal, han tyckte ej om de nya utländska bruken. Ej heller fanns det någon hundras, som ansågs passande.

Herr Arild hade varit af samma åsikt som de andra, så länge han var kvar i Köpenhamn, men han var ej förr hemma på Ugerup, än han kom på andra tankar. Det var för öfrigt just det vanliga med honom. Han behöfde komma inom egen hank och stör för att riktigt veta hvad han ville.

Han behöfde en sådan där hund bättre än någon anade. För det första hade han en dyrbar och präktig vilddjursstam i djurgården på Ugerup, för det andra förmådde han ej skydda den. Han kunde ej sätta sig i respekt som andra herrar. Han var för trög att göra sig fruktad och kom sig ej för med att straffa. Somliga människor följas af lydnad, andra af olydnad.

Han hade just då under inöfning en ovanligt stor hund, som skulle läras att gå på varg och björn. Han kallades Kark och var så klok, att herr Arild beslöt att försöka lära honom jaga tjufskytt. Det lyckades så väl, att det såg ut, som om hunden hade haft det i blodet.

Då hunden hade lärt ut i hundgården, förde Arild Urup honom med ut i djurgården. Det är ej för mycket sagdt, att herr Arild kände hvarje träd och buske där och hvarje djurstånd och fågelbo. Han hade lagt ned all sin kärlek där, kan man säga. Men om han märkte, att något djur hade blifvit bortstulet, kom han sig i alla fall ej för att förfölja tjufven. Han var dock ej mindre ond för den skull.

Så snart han kom in under träden, fick han syn på en snara, som ej var utsatt af honom eller hans jägare. Han lät Kark lukta på den och tog så af honom kopplet.

Det bar af med hunden rätt in i ett snår, och om ett par sekunder hörde herr Arild ett skrik och ett tungt fall. Tjufskytten hade just varit framme för att vittja sin snara och hade ej hunnit ut ur djurgården.

Då herr Arild bröt in i snåret, såg han karlen ligga kullslagen på marken och hunden stå öfver honom med fötterna på bröstet och gapet om strupen, alldeles som fransmannen hade sagt, att det borde vara.

Herr Arild tog genast till hundpiskan och började slå karlen. Han blef rent förvånad öfver sig själf, men han kände, att för denna enda gång måste han visa kraft. Han kände dessutom karlen, och han visste ingen skälm, som han hellre hade velat komma åt. Det föll sig ock så behagligt att slå, då tjufven låg stilla, som om han hade varit bunden vid stupstock, och bara gaf akt på hundens gnistrande ögon och på tänderna, som kittlade strupen vid hvarje rörelse han försökte.

Då Arild Urup hade slagit ett par duktiga rapp, kom det öfver honom något märkvärdigt. Han tyckte armen började gå af sig själf; utan att han tänkte på det, började han slå med piskskaftet, och rätt som det var, skrattade han högt, då karlen framför honom ryckte till för smärtan af slagen.

Det var något alldeles nytt uppe i honom, han blef som främmande för sig själf. Han hade en sådan glädje af hvarje slag han gaf den ryckande, sprittande människokroppen, att han ej kunde minnas att något förut hade gifvit honom sådan vällust.

Han piskade sönder kläderna och huden. Han längtade efter den första bloddroppen, och då han hade piskat fram den, kände han, att han längtade efter att piska ut själfva lifvet.

Karlen hade i början tjutit, men med ens blef han tyst. Man skulle trott honom död, om ej kroppen fortfarit att rycka och skälfva under slagen. Hans usla, gamla kläder voro sönderpiskade, och kroppen svällde upp blå och blodig.

Hunden hade lämnat honom och stod bredvid Arild Urup. Vid hvarje slag gjorde han en sats som för att kasta sig öfver sitt rof och gaf till ett gladt skall. Då Arild Urup kom att se på honom hur han vädrade in blodlukten och hade alla vilda lustar uppe, blef han med ens gripen af leda.

Det slutade så, att Kark fick sig ett slag öfver ryggen, som kom honom att ligga på marken och vrida sig i smärta, och att Arild Urup gick hem. Vildtjufven fick reda sig bäst han gitte.

Herr Arild kände en besynnerlig otrefnad och ruskighet ett par dagar framåt. Han tyckte om att befinna sig i lugn och säflighet, han tålde ej dylika hetsigheter. Och till trots för det, att han hade varit i krig och tornering och gjort sin sak alls ej illa, hade han aldrig känt sig vild och uppskakad. Det föll honom in, att det kunde vara något med hunden. Ty grymheten hade kommit öfver honom, då han hade sett Karks ögon gnistra och hans hvita tänder kittla mannens strupe. Dödssynder smitta värre än pesten.

Och så fick det sannerligen gå hur det ville med hans djurgård, men ur sitt stadiga lugn ville han icke rubbas. Därför lät han binda Kark. Han fick stå vid sin hundkoja år efter år och blef aldrig mer tagen med till skogs.

Men han dödade honom ej, han skänkte ej bort honom, utan hunden stod där med sina anlag uppodlade, färdig för den aflägsna dag, då herr Arild hade behof af den.

* * *

Men innan dess, hvilken rad af händelser, hur den buktar och kröker, hur den snor sig fram och tillbaka genom tidernas väf! Den breder ut sig i glans och färg, den dör bort i mörker, den förvirras och försvinner.

Hvilken rad af händelser! Den kommer, som en lång följd af vågor, de dåna och brytas, de upplösas till

fradga och skum.

Hvilken kall, tråkig rad af händelser! Hur litet den, sådan den är upptecknad af de gamle, bär spår af att den har genomlefvats af människor. Den är som en gammal skrumpen och blekt helgonbild. En gång skars den dock ut efter friska lemmar, en gång målades den efter färgen på blomstrande kinder.

Låt den glida förbi, tänk om den, som om skuggspelet, att det finnes lif och rörelse bakom den spända väfven, fast man ej ser någon människa! Låt händelsernas skuggtåg glida förbi utan att stanna vid källor och lundar, utan att gå upp på höjderna och hälsa morgonen, utan att dröja vid hafsstranden och se solnedgången!

Hör nu, hör, händelser, endast händelser! Där är herr Lave, prästen. Han friar hos fru Elsa Ulfstand till Eriksholm, herr Tage Thotts änka, för herr Arild Urups räkning. Han begär den unga jungfru Tale Thott åt honom. Och jungfru Tale vill ej, men fru Elsa vill, och släkten vill, ty herr Arild är rik.

Och där är herr Lave åter på Eriksholm och herr Arild med honom, och där firas en kostbar trolofning. Och så, min käraste, kan du hinna att se en lefvande varelse bakom skuggorna? Kan du se jungfru Tale, kan du se ett armt, förgråtet barnansikte, som stelnat i förtviflan? Kan du hinna se hur denna stela förtviflan, som har hållit henne bunden och förlamad, medan de ha lofvat bort henne för allan tid till Arild Urup med ett löfte, som binder liksom en vigsel, hur denna stela förtviflan, säger jag, upplöser sig i raseri, då herr Arild lägger fram för henne sina fästegåfvor. Vänta, vänta, här är mer än en händelse, här är en kraftigt framträdande vilja, här är ett stolt och häftigt hjärta. Bröllopsgåfvorna bli slängda i golfvet, och den lilla foten sätter sin häl på guldsmycken och silkedukar. Och handen knytes åt fränder och gäster, då de hälsa barnavreden med skrattsalfvor.

Låt så tidens väf skynda med ett nytt inslag! Det är bröllop på Skabersjö, och där mötas Tale Thott och Anders Banner. Och om detta vore en berättelse om människor, skulle det talas om hur de möttes och om det var ord eller blickar, som fängslade dem vid hvarann. Men detta är ej en berättelse om människor. Detta är ett skuggspel, en lek af platta, färglösa skuggor.

Och nu kommer detta, att herr Arild måste gå ut i krig, innan fru Elsa har hunnit reda till bröllop. Och han blir fången i kriget. Och där är jungfru Tale, som skrifver till Anders Banner, att herr Arild är fången i fiendeland och nu bör han komma och begära henne. Det är Anders Banner, som rider in på Eriksholm, där ligga de båda unga på knä för jungfruns mor.

Det är ej lönt att försöka tänka sig människor bakom detta. Det behöfs blott skuggor till det. Det är ej mer än hvad skuggor kunna utföra.

Och där är hon till hofs, denna skuggjungfru. Där faller hon på knä för den unge kungen, alltid och ständigt tiggande om sin frihet. Alltid fyllande ut den händelse, däri hon deltar, med en svag rest af lif, alltid kastande en starkare och bestämdare skugga än de andra.

Där drar hon hem med kungens frisägelse, där fara ilbud ut från Eriksholm för att bjuda till bröllop, där samlas gästerna. Så kommer midt i glädjen återbud från kungen. Ett år ännu måste jungfrun vänta på Arild Urup, eftersom kungen ej vill tillåta, att någon orätt sker hans trogne man, medan denne är borta i hans tjänst.

Hvad händelsernas rad är lång! Nu draga skånska herrar upp till kung Erik i Sverige, som håller Arild Urup fången, och bedja att få lösa ut honom. Men kungen vill ej. Ännu som skuggkonung lefver den gamla nyckfulla viljan i honom. Ingen kan annars förstå hvarför han så gärna vill behålla herr Arild.

Och herr Arild sitter i fångtornet och väntar på friheten, och jungfrun sitter i lustgården på Eriksholm.

Sålunda afstannar händelsernas vilda fart. Det är som om ett vildt framrusande tåg hade hejdats. Vi få stanna och beundra utsikten från backkrönet, vi få plocka blommor vid vägkanten.

* * *

Tänk, att det är kvällen före Tale Thotts och Anders Banners bröllop, tänk att det är Tale Thotts möafton!

Och tänk, att lyckan kan vara något förfärande, att den nästan kan te sig som sorg, att den pressar ihop bröstet och rister lemmarna, att den förlamar och förvirrar och bringar själen ur sitt fäste.

Att lyckan kan vara så alltför hel och skön, att man kan önska en refva i dess skrud, en skrynkla i dess ansikte.

Det var en sommarnatt med månsken. Det var riktig natt, icke den bleka skymning, som kallas högsommarnatt, utan den svarta augustinatten, då månskenet skär fram genom mörkret, som hvitaste silfver, då ljus är för sig och mörker för sig, då det finns svart, oblandadt mörker under parkträden och klart oblandadt ljus öfver gräsplanen.

Och det var ljum stillhet öfver nejden. Icke en vind, som oroade, icke ett skrämmande prassel, icke ett fallande löf. Allt gafs helt denna natt, äfven stillheten.

Och hvar var det den firades, denna natt, hvar var det den genomlefdes med så svällande, bäfvande glädje? Ej nere på slätten bland stengärdesgårdar och pilvallar, utan högt uppe på den gröna sluttningen, högt uppe, där marken klyfver sig i remnor, utför hvilka ymnigt grönt kastar sig som svallande vågor, högt uppe, där lundarna ännu växa trygga midt i åkern, högt uppe, där bokskogen stryker fram på backkrönet som en buskig man öfver en krökt hals.

Allt gaf natten helt och rikt, den flyttade oss ej in i lerkojor, ej under låga korsvirkeshus, utan upp till det stora Eriksholm, det nya, glänsande slottet, flaggsmyckadt, med blomstervirad dörrpost, med hvarje sal dragen med kostbar bonad.

Gåfva på gåfva gaf natten, den gaf silfver åt den plaskande fontänen, den gaf glitter åt slottstakets otaliga gyllene vimplar, den framtrollade dimma ur grafven rundtorn slottet, tills det låg som ett sagoslott, byggdt på molnryggar, och den lät en svag doft genomfara luften liksom för att ej glömma något.

Men borta i borgaledet, där gick det dans.

Mö stod bredvid mö, sven stod bredvid sven i två långa rader. Och de trådde sakta dansen, medan försjungaren kvad en visa. Men då han kom till omkvädet, stämde de alla in: »Ty dansen den går så väl, så väl uti lunden …»

Kärlekssång på kärlekssång, tills luften darrade och skalf af lidelse, och så sånger om troll och näck och rå, tills skogen och dimman och parken och ängen tycktes vimla af de underjordiske. Och midt uppe i detta ett omslag i takten, en ny fart i stråken. De långa kedjorna af dansande löste sig, par bildades, hvirfveldansen begynte, polskan tände yrande glädje i sinne och själ.

Rundt om dansplanen stodo facklor, och deras röda sken passade ihop med lustigheten, allt var, som det skulle vara. Men ypperst af allt var Tale Thott. En skön, rikt klädd och smyckad riddardotter var hon. Hon gick fram och tillbaka i fackelskenet från dansplanen med fru Kirstine Kaas vid handen.

De gingo gång upp och gång ner. Hvar gång de vände, så att de fingo ljusskenet från dansplanen i ögonen, eller då sången bars till dem i starkare takt, slog jungfru Tale händerna samman. »Hör, hör,» sade hon, »nu fira vi bröllop på Eriksholm!»

»Vill du ej dansa, Tale,» sade fru Kirstine.

»Nej, fru Kirstine, jag förmår ej.»

»Du skulle tala eller sjunga.»

»Jag är för glad, fru Kirstine.»

Hon var alldeles skälfvande, alldeles utom sig. Det var, som om hon hade inandats en eldluft, som ville spränga sönder henne, som om hon förbrann invärtes. Hon höll fru Kirstine hårdt i handen, som om hon hade sökt lindring för plågor.

Fru Kirstine var nästan orolig för henne. Tale Thott brukade vara kall, fast hållning, seg, hård vilja. Hon brukade gå stilla, tala lågt. Hon var som den, som har kämpat sig fram genom mycket motstånd.

Fru Kirstine brukade annars tycka illa om Tale Thott. Själf var hon den slingrande ålen och den smidiga vidjan. Hon kröp undan för kraftmänniskorna. I kväll slöt hon sig med kärlek till henne.

»Hvad är det, Tale Thott?» sade fru Kirstine, »hvad är det, som gjort dig så förbi?»

»Det är blott lyckan, fru Kirstine, blott lyckan.»

Jungfrun satte händerna för ögonen och snyftade. Blott ett par korta, häftiga snyftningar, så började hon tala.

Visste fru Kirstine hvar Anders Banner befann sig? Inte sant, han red omkring och bjöd till bröllop. Det visste väl fru Kirstine, att så här dagen före bröllopet måste brudgummen alltid rida omkring och bjuda. Han skulle rida från adelsgård till adelsgård. Det var ej att hoppas, att han skulle komma tillbaka förrän mot midnatt.

Det var ej en ton i rösten, som ej var en smula högre än den brukade. Det var ej ett ord, som ej dansade fram på en underström af skälmskhet och lycka.

»Gud låte honom komma hem med lycka,» sade fru Kirstine.

Tale Thott skrattade till kort, lågt, skrattet var som hennes gråt nyss bara en lätt uppsvallning af den stora lyckoströmmen inom henne.

Tänkte fru Kirstine också på hvilken farlig natt det var? Nu brukade älfkvinnan passa på riddaren och locka honom, då han red hem genom lunden. Tänk hur det hade gått herr Olof och så mången annan! Allt berodde på om brudgummen vore fast i sin kärlek, då hade älfkvinnan ingen makt öfver honom. Trodde fru Kirstine, att Anders Banner vore fast i sin kärlek?

»Det synes mig ej vara klokt att drifva skämt med de underjordiske,» sade fru Kirstine.

Tale Thott märkte, att hon undvek frågan och att hennes ton var besvärad. Hon skrattade åter, slog armarna om fru Kirstine och kramade henne.

Nej då, hon undrade ej på att fru Kirstine ej ville säga, att hon trodde på Anders Banners kärlek. Intet var väl mindre att lita på. Se hon, Tale Thott, hade tyckt om honom, sedan hon var en liten tös, men då hade han, vuxna karlen, ej ens sett åt henne. Hade han ens frågat efter, då de trolofvat henne med herr Arild? Å, fru Kirstine, herr Arild, att hon nu var fri från honom!

»Att du har så mycket emot min frände, Tale!» sade fru Kirstine.

Jungfrun smålog och tryckte fru Kirstines hand. Det var ett stort vänskapsbevis af fru Kirstine, att hon hade kommit till bröllopet, fast Tale Thott så svårt förorättat herr Arild. Därför skulle hon alls ej säga något ondt om honom. Hon hade alls ingen lust att tala om honom. Glömma honom ville hon. Och hvad var det de hade talat om? Hon ville fråga fru Kirstine till råds om Anders Banner. Det hade ju sagts från början, att han ej frågade efter henne.

Ja, det hade fru Kirstine hört.

Så hade det ock varit, bekräftade jungfru Tale. Det tyngsta af allt lidande hon burit dessa år, hade varit det, att hon ej vetat om Anders Banner eftersträfvade henne annat än af hat till Arild Urup. De hade blifvit fiender efter en oxhandel på Skurups marknad. De oxarna, fru Kirstine, hon visste ej om hon hatade eller älskade dem. De voro upphofvet till hennes lycka, likväl hade hon ofta gråtit sig till sömns för deras skull.

Nog hade fru Kirstine hört om henne, Tale Thott, att hon skulle vara stolt och högmodig, men det var ej sant, ingen bar i sitt bröst ett ödmjukare trälahjärta. Ingen hade fått kröka sig i stoftet så som hon. Och det var för kärleken, hon hade måst ödmjuka sig.

Det hade varit kort tid efter hennes trolofning med Arild Urup, då hade både hon och han varit på bröllop på Skabersjö. Och där hade Anders Banner också varit.

Å, å! Hon lade båda händerna på munnen, kysste på fingrarna och sträckte ut armarna för att omfamna minnet, natten, månskenet. »Så gjorde jag förr, då jag gick här suckande och hopplös,» sade hon. »Men tänk, fru Kirstine, i natt, i morgon! Nu dricka vi bröllop på Eriksholm!»

Åter for en snyftning igenom henne, åter började hon tala. Arild Urup hade bedragit Anders Banner på ett par oxar, och Anders Banner hade svurit att fråntaga Arild Urup det, som var mer värdt än många oxar. Därför hade han börjat lägga sig ut för henne, då de möttes på Skabersjö. Det var ej mycket att glädjas åt, eller hvad syntes fru Kirstine?

Nej, det var fru Kirstines uppriktiga mening.

Men det hade ändock varit för den skull han kommit att se henne och tala med henne. Eljest hade kungens länsherre ej sport det minsta efter en sådan tös som hon. Och det var dock efter det mötet hon hade fått mod att hoppas på att slippa herr Arild, det var efter detta hon började tigga och be sin mor om att slippa honom.

Fru Kirstine tyckte väl, att hon hade handlat som en dåre. De sade ju, att hon trotsade Gud för Anders Banners skull, men det trodde hon ej, att hon gjorde. Men hela sin släkt hade hon trotsat. Och det var hon själf, som hade skrifvit till riddaren, då herr Arild dragit i kriget, att han skulle komma och begära henne. Tänk, hon hade skrifvit först! Trodde fru Kirstine, att sådant kunde sluta väl.

Rundt om henne hade det upprepats gång på gång, att Anders Banner ej höll henne kär, att han endast ville beröfva Arild Urup det, som var mer värdt än två oxar. De sade det ännu i dag. Fru Kirstine trodde det nog ännu denna stund.

Och hon lade ett skrymtaktigt anlete upp mot fru Kirstines kind, visande en sorg, som ej fanns, en oro, som ej hade rum inom henne. Sedan log hon henne rätt upp i ögonen och svängde henne, så att hon kom mot dansplanen. »Se, se, fru Kirstine, nu fira vi bröllop på Eriksholm.»

Så började hon åter. Stolt hon! Å, fru Kirstine, stolt hon! Tänk att hon själf, unga jungfrun, måste draga till hofs! Tänk för alla knäfall, alla böner! Och allt detta för en man, som kanske ej frågade efter henne. Han lämnade ju åt henne att sörja för allt. Kunde det vara så, att han blott ville betala Arild Urup för oxhandeln?

Men det värsta, det svåraste hon måste göra hade varit att vänta. Tänk, då kungen hade befallt, att hon ej skulle få fira bröllop med Anders Banner, förr än hon hade väntat på Arild Urup än ett år.

Det året hade tagit hennes ungdom ifrån henne. Det året hade varit som hundra andra.

Om Arild Urup hade haft det svårt, där han låg fången, hon hade ej haft det bättre. Hon hade ej vågat dansa, ej glädjas. Hon hade ej mäktat sitta stilla vid väfstol eller slända.

Då Anders Banner kommit till Eriksholm, hade hon ej visat sig. Hon hade ej vågat. Hennes mor hade ej fått sy på hennes utstyrsel. Hon hade ej vågat. Hon hade ej vågat ha en glad tanke. Hon hade ej vågat räkna de dagar, som förgått af vänteåret.

Hon lade sin arm öfver fru Kirstines. »Kom,» sade hon och ville dra fru Kirstine med sig från den ljusa dansplanen inåt parkens djupare dunkel.

»Nej,» sade fru Kirstine, och det liksom ryste i henne.

»Bara dit bort till kullen, där man ser ut öfver landsvägen. Där lefde jag, fru Kirstine, dag efter dag. Där satt jag, där gick jag, där stod jag.

»Där stod jag och lyssnade efter hästtramp långt, långt bortifrån. Och hvarje hof, som klingade mot en sten, bar mig bud, att Arild Urup var fri ur sitt fängelse, och likaså hvarje plym, som stack upp öfver landsvägen, hvarje glimmande spjutspets. Det värsta var att känna igen honom i hvarje ryttare, stor eller liten, ung eller gammal, som drog upp mot gården. Å, jag tror, jag gaf akt också på stafkarlar, jag tänkte ibland, att han kunde komma förklädd till kvinna. Kom, fru Kirstine, jag vill gå dit än en gång!»

Men fru Kirstine ville det icke. Det var så långt inåt parken, sade hon.

Men Tale Thott bad fru Kirstine riktigt af hjärtat att följa henne dit. Hon ville gå till den kullen i kväll, då lyckan var så alltför stor och hög, att hon behöfde påminna sig de gångna tidernas bitterhet för att ej kväfvas af den, för att ej bli vansinnig af glädje.

Då gaf fru Kirstine med sig och följde henne. Det är Guds egen vilja, sade hon för sig själf.

Och fru Kirstine, kufvad och sliten mellan tunga plikter, tänkte några besynnerligt orediga tankar om att Gud ej låter gäcka sig, att han vakar öfver att eder och löften skola hållas. Men ändock syntes det henne tungt att följa jungfru Tale bort från ljuset och människorna.

De kommo snart bortåt parkens gränser. Den liknade där mest en vanlig skog och var rik på täta snår. Där fanns en kulle med mjuk gräsbeväxt sluttning och en bok på toppen. Fru Kirstine höll örat spändt och ryste vid minsta prassel. Jungfru Tale skrattade mer än en gång åt henne.

De kommo upp på kullen och stodo där i månskenet, synliga vidt omkring. »Där går landsvägen,» sade Tale Thott. Och hon knäppte samman händerna och drog in luft i bröstet. Den gamla ängslan kom för ett ögonblick öfver henne. Sedan slöt hon ögonen och påminde sig, att hon stod här och var lycklig, här på denna förfärans plats.

»Tänk på, att jag led allt detta för en man, hvars hjärtelag mot mig jag ej litade på,» sade hon.

»Låt oss gå,» bad fru Kirstine helt sakta.

Nej, hon ville ej. Här just ville hon säga fru Kirstine det allra viktigaste.

Visste hon hur det hade gått henne, då hon hade fått det hon djupast önskat, då vänteåret förrunnit utan att

herr Arild kommit åter? Hon hade blifvit led åt alltsamman för en tid. Hon hade tviflat och undrat, allt medan de hade rustat till bröllopet. Hvad var det för glädje med att bli gift med Anders Banner, om han ej älskade henne. Tänk, hon kunde ha brutit med honom som med herr Arild, om det ej hade varit för skams skull. Hon skulle ha velat, att det ännu funnits kloster i landet. Men nu i dag, ja, fru Kirstine visste ju, att Anders Banner red landet rundt för att bjuda till bröllop, så brukades det alltid. Och man hade ju ej kunnat vänta honom hem före midnatt. Men han hade varit hemma, tänk, han hade varit hemma!

Hvad kunde det betyda, fru Kirstine? Han hade kommit liksom i smyg i skymningen och låtit hälsa henne, att han ville se henne. Och hon hade sökt upp honom ute i lustgården.

»Tale Thott,» sade fru Kirstine, »har nu också det kommit dig till del, att han älskar dig. Låt oss då gå! Hvarför sitter du här? Låt oss gå!»

Ty till trots för allt fru Kirstine visste om Guds styrelse och om de öfverdådigas undergång och de löftesbrytares förnedring, tyckte hon detta var för stor lycka att förspilla. Och hon bad gång på gång: »Låt oss gå.»

Men jungfru Tale var lycklig på denna fjärran plats, där hon kunde tala fritt om sin lycka.

Så fru Kirstine trodde då nu, att det betydde, att Anders Banner bar någon ömhet för henne, att han hade smugit sig hem för att få se henne. Han hade ej kunnat vara ifrån henne en hel dag, utan att se henne. Redan på detta kunde fru Kirstine tro, att han var henne så väl bevågen. Tänk då, om hon hade hört hans ord!

Hon hade frågat honom om han redan ändat sin färd. Ånej, men han hade måst vända om till Eriksholm för att se henne, se, att hon ej lupe någon fara. Och det frågade han då så mycket efter? Om han gjorde, om han gjorde.

Han hade tagit hennes hand och kramat den så, att den hade kunnat gå sönder. Hvarför var hon så stolt mot honom? Hvarför bar hon alla sorger ensam? Hade hon ingen kärlek för honom, då hon ej ville låta honom bära något af bördan? Hon skulle ej vänta sig, att han skulle låta sig skjutas åt sidan sålunda, sedan hon hade blifvit hans. Hvad ville hon med honom, om hon ej hölle honom kär? Toge hon honom bara för att slippa Arild Urup?

Och de hade fått tala några ögonblick samman. Hon hade hunnit säga honom hur länge hon hållit honom kär. Och hon hade frågat om han giljat till henne för oxarnas skull. Nej, det hade han ej velat svara på. Han hade blifvit ond, så ond.

Se därför var hon nästan kväfd af lycka. Hon visste ej om hon skulle stå eller gå. Hon kunde ej vara bland de andra. Ty ingen lycka var som hennes, ingen lycka.

»Låt oss dock gå till dem!» bad fru Kirstine.

Fru Kirstine hade hört talas om kejsare och påfvar, som hade gjort gästabud för sina fiender och förgiftat dem vid bordet midt under vänskapsord och glädje. Fru Kirstine menade, att hon kände hur det var att sitta som värd vid ett sådant bord.

Jungfru Tale bad henne, att hon skulle förblifva stilla. Om hon visste hvad det var henne ljuft att få stå här långt borta från stoj och munterhet och tänka på att han hade henne mycket kär.

Fru Kirstine sjönk ned i gräset, hennes ben darrade under henne, så att hon knappast kunde stå. Guds hand! Detta var väl Guds hand.

»Då Anders Banner kommer ridande här förbi i natt,» sade jungfru Tale, »så tror han, att vi äro

älfkvinnorna, som vilja locka honom.» Och hon förklarade för fru Kirstine, att hennes afsikt var att stå kvar där, tills han komme ridande.

»Vissten I blott hur litet vi talat samman och hur mycket vi ha att fråga och spörja. Han skall säga mig hurudan min lycka skall bli, fru Kirstine, hur vi skola lefva och bo. Jag känner honom ej stort mer än om han vore en bergakung, som förde mig in i berget.»

Fru Kirstine talade ej mer, rösten skulle ha svikit henne. De sutto i gräset under boken och väntade, medan dimma ringlade fram öfver den fuktiga marken nedom kullen och de med troskyldiga ögon sågo hur älfkvinnor svingade i dans under tunna, genomskinliga slöjor.

* * *

Under tiden stod Arild Urup fördold nere i snåren vid kullens fot. Han själf stod där, stor och trög, fri från bojor och band och med sin hund Kark bredvid sig.

Han hade haft två vänner, Otto Brahe och Mauritz Podebusk, som lagat, att han hade blifvit utväxlad. Sedan hade han gjort en ridt genom Sverige, som hör till de i sången hågkomna ridterna, och hade anländt till Ugerup tre dagar före bröllopet.

Han hade vidtalat fru Kirstine Kaas att locka bruden långt bort i lustgården natten före bröllopet. Några andra förberedelser hade han ej gjort.

Men då han hade ridit till Eriksholm, hade han löst Kark, hans goda hund, som nu hade stått bunden i tio år. Han hade kommit fram i god tid på kvällen och smugit omkring i lustgården.

En så stilla natt! Hans vrede hade ej kunnat hålla stånd mot den. Det var, som då orkanen möter stiltjen och utgjuter sin kraft i dess fred.

Han gick och hörde på dansen och jublet borta vid borgaledet; det lockade honom. Han skulle hellre ha stått där framme bland facklorna och sjungit en kämpavisa med full hals, än smugit omkring i parkdunklet. Han såg vinfat bäras in i slottet, och från stekarehuset kommo långa tåg af svenner, som buro rätter. Det kom ett omslag i hans planer. Det var fångens hunger efter allt läckert och skönt, som kom öfver honom. Dum var han, som gick omkring härute. Långt hellre gå in, göra fred med jungfru Tale och fru Elsa och vara med om festen. Tärnor funnos väl fler, men en sådan fest kom ej så lätt åter.

Så föll det honom in, att han skulle bli utskrattad. Nå, det brydde han sig ej mycket om, han, Arild Urup. Han visste hvad som var bäst för honom.

Så kom jungfrun och fru Kirstine gående bortåt lustgården, och de kommo alldeles åt hans hörn, där han stod och grubblade. Han blef då undrande. Han sade, som fru Kirstine, att detta var Guds hand.

Han hörde Tale Thotts ord. Han var nu så vänligt stämd, att han blef rörd af hennes lycka. Hon kunde ju gärna behålla den. Han finge ju bara bråk och besvär af att tvinga henne. Han var väl ej nätt och jämt utsluppen ur fängelse för att kasta sig i en ny fara, som kunde kosta honom lemmar och lif.

Han lyssnade mer till bullret från dansplanen än till jungfrun. Det var skratt som dugde. Ja, säkert voro där vandrande gycklare. Och helt visst voro där utklädde och pipare och kraftmän. Dit ville han. Här i skogen var ej bättre än i kung Eriks fängelse.

Han ville ej röra sig, så länge jungfrun satt kvar på kullen. Han skämdes för att hon skulle få se honom komma framsmygande ur ett snår likt en krypskytt. Men så snart hon var gången, skulle han stiga till häst, rida ut på vägen och trafva in på Eriksholm med sådan fart, att vindbron skulle dåna och svikta. Och han

skulle ropa åt fru Elsa och de andra, att han tillgaf allt, men på bröllopet ville han vara med.

Han undrade hvilken gäst skulle ha blifvit mer välkommen.

Han hade roligt af att tänka på det, och därför gaf han sig god tid att vänta. Kark satt orolig och såg upp till honom, han skalf af köld och jaktifver. Arild Urup såg på honom med förvåning. Det var som om han först nu hade märkt, att han hade hunden med. Hvad i alla tider skulle han med honom? Han fick laga, att den blef bunden, så fort han kom till gården. Hunden var farlig ännu, den hade ej glömt sina gamla konster.

Nå, skulle ej jungfrun snart röra på sig, eller skulle hon låta honom stå där och törsta hela natten.

Med ens reste sig jungfru Tale upp och ropade: »Han kommer.» Hon hade hört hästtramp och sprang utför kullen för att möta Anders Banner.

Men fru Kirstine hörde med detsamma ett starkt prassel i snåret nedom kullen. Då gaf hon sig till att springa mot slottet. Hon ville ej vara med om det, som nu skulle hända.

Kark hade rusat upp, då jungfrun hade börjat springa. Han mindes sin gamla läxa, störtade upp mot Tale Thott och vräkte omkull henne. Sedan stod han kvar öfver henne med framfötterna på bröstet, gapande öfver strupen, så att halsskinnet kittlades af tänderna. Arild Urup hade ej eggat honom. Han hade haft helt andra afsikter.

Jungfrun gaf till ett enda vildt skri, så blef hon liggande stilla. Hon, var förlamad af skräck, ingen människa kunde ha skrämt henne så som detta odjur, som hade kommit farande öfver henne.

Det var fasa på fasa! Efter trollet, som hade kastat omkull henne och ville bita henne till döds, kom en man och lutade sig öfver henne. Hon såg ett vildt, grinande ansikte, stora blanka tandrader och stora hvitögon. Arild Urup!

Hvad hon nu kände var ej så mycket smärta som död. Om man kan säga, att någon lefvande känt döden, så gjorde hon det nu. Det var förlamning öfver henne, det fanns intet att hoppas på, intet att sörja öfver, och smärtan hade gått öfver sin gräns, det var död. Smärtan gjorde sitt verk i henne, men den kändes ej. Det var endast ett, som ännu pinade henne, de aflägsna hofslagen från vägen. Hon hörde dem, som om de hade gått fram öfver henne. Det var lyckan, som kom ridande för sent, för sent. Hon hörde sedan de hofslagen genom hela sitt lif.

Men Arild Urup såg Tale Thott under Karks betar, han såg henne värnlös i sitt våld, och vilddjuret väcktes till lif i honom. Där var hon, som hade svikit honom, då han ej kunde försvara sin rätt, där var hon, som ej ville äkta honom, hon, som hade trampat på hans gåfvor. Hämndtanken rann upp i honom. Nej, nej, nej, icke kunde han tillge. Detta var för mer än alla fester. Han ville göra henne allt ondt, allt ondt.

Han böjde sig öfver henne och grinade åt henne. Ja, han skulle ta henne midt i lyckan, midt i festen, röfva henne med nesa och våld. Det skulle bli hennes bröllop.

Han såg hur Karks tänder kittlade hennes strupe och log högt.

Han löste upp sitt skärp och band till hennes mun. Sedan släpade han henne bort genom snåren till hästen. Han svängde sig upp i sadeln och red bort med jungfrun hängande öfver sadeln som ett skadskjutet djur.

MAMSELL FREDRIKA

DET VAR JULNATT, en riktig julnatt.

Trollen lyfte upp berghällarna på höga guldpelare och firade midvinterfest. Tomten dansade kring julgröten i ny röd mössa. Gamla gudar drogo kring fästet i grå oväderskappor, och på Österhaninge kyrkogård stod Helhästen. Han krafsade med hofven i den frusna marken. Han märkte ut platsen för en ny graf.

Ej långt därifrån på Årsta gamla herregård låg mamsell Fredrika och sof. Årsta är, som man vet, ett gammalt spökslott, men mamsell Fredrika sof en god, lugn sömn. Hon var nu gammal vorden och rätt trött efter många tunga arbetsdagar och många långa färder – hon hade ju nästan farit jorden rundt – därför hade hon återvändt till sitt barndomshem för att få ro.

Utanför slottet ljöd i natten en käck fanfar. Döden hade satt sig upp på gångare grå och ridit fram till slottsporten. Hans vida scharlakanskappa och hattens stolta plym vajade för nattvinden. Den stränge riddaren ville betvinga ett svärmiskt hjärta, därför uppträdde han i sällspord ståt. Fåfäng möda, herr riddare, fåfäng möda! Porten är stängd, och ditt hjärtas dam sofver. Ett bättre tillfälle må du söka och en lämpligare tid. Passa på henne, då hon reser till ottesången, stränge herr riddare, passa på henne på kyrkvägen!

* * *

Gamla mamsell Fredrika sof lugnt i sitt älskade bo. Ingen kunde bättre än hon förtjäna hvilans ljufhet. Som en julens ängel satt hon nyss i en krets af barn och berättade för dem om Jesus och herdarna, berättade till dess hennes ögon strålade, och hela hennes vissnade ansikte blef som förklaradt. Nu på gamla dagar var det inte heller någon, som anmärkte på Mamsell Fredrikas utseende. De, som sågo den lilla spensliga figuren, de små fina händerna och det kloka, vänliga ansiktet, ville tvärt om gärna hålla den synen kvar för erinringen såsom det vackraste minne.

I mamsell Fredrikas stora rum fanns bland många reliker och minnen en liten torr buske. Det var Jerikorosen, hemförd af mamsell Fredrika från fjärran Österland. Nu i julnatten började den blomma alldeles af sig själf. De torra kvistarna bredde ut sig och mellan dem framlyste blomsamlingar, hvilka skimrade som eldgnistor och upplyste hela rummet.

Vid skenet från gnistorna såg man, att en liten och spenslig, men ganska ålderstigen dam satt i den stora gula fåtöljen och höll salong. Det kunde inte vara mamsell Fredrika själf, ty hon låg och sof i god ro, och ändå var det hon. Hon satt där och hade mottagning för minnen; rummet var fullt af dem. Människor och hem och föremål och tankar och samtal kommo flygande. Barndomsminnen och ungdomsminnen, kärlek och tårar, ärebetygelser och bittert hån, allt kom susande fram mot den bleka gestalten, som satt och såg på alltsammans med ett godt leende. Hon hade ord af skämt eller vemod för dem alla.

Om natten få alla ting sin rätta gestalt och form. Och liksom man först då kan se himmelens stjärnor, ser man också på jorden mycket, som man om dagen aldrig ser. Så kunde man nu ock i skenet från Jerikorosens blommor se en mängd underliga figurer i mamsell Fredrikas salong. Där var den styfva »ma chère mère», den godmodiga Beata Hvardagslag, människor från Öster- och Västerland, den svärmiska Nina, den energiska, kämpande Hertha i sin hvita klädning.

»Kan någon säga mig hvarför människan alltid skall vara hvitklädd?» skämtade den lilla gestalten i fåtöljen, då hon fick se henne.

Men alla minnena talade till den gamla och sade: »Tänk, så mycket du har sett och erfarit, så mycket du har verkat och gagnat! Är du inte trött, vill du inte gå till hvila?»

»Ännu inte,» svarade skuggan i den gula fåtöljen. »Jag har en bok kvar att skrifva. Jag kan inte gå till ro, innan den är färdig.»

Därmed försvunno skuggorna. Jerikorosen slocknade, och den gula fåtöljen stod tom.

* * *

I Österhaninge kyrka firade de döda midnattsmässa. Där steg en af dem upp till klockorna och ringde in julen, en annan gick omkring och tände julljusen, och en tredje började med knotiga fingrar spela på orgeln. Genom de uppslagna dörrarna kommo de öfriga ur natt och graf myllrande in i det ljusa, strålande Herrens hus. Just sådana de hade varit här i lifvet kommo de, endast en smula blekare. De öppnade bänkdörrarna med skramlande nycklar och tisslade och hviskade, medan de gingo uppför gången.

»Det är alla de ljus hon har skänkt de fattiga, som nu lysa i Guds hus.»

»Vi ligga varmt i våra grafvar, så länge hon ger de fattiga kläder och ved.»

»Se, hon har talat så många kraftiga ord, som ha öppnat människohjärtan, de orden äro våra bänknycklar.»

»Hon har tänkt sköna tankar om Guds kärlek. De tankarna lyfta oss upp ur grafvarna.»

Så tisslade de och hviskade, innan de satte sig i bänkarna och till bön böjde sina bleka pannor ned i vissnade händer.

* * *

Men på Årsta kom någon in i mamsell Fredrikas rum och lade vänligt sin hand på den sofvandes arm.

»Upp, min Fredrika! Det är tid att fara till ottesången.»

Gamla mamsell Fredrika slog upp ögonen och såg Agathe, sin älskade döda syster, stå vid bädden med ett ljus i handen. Hon kände väl igen henne, ty hon var sig alldeles lik, sådan hon hade varit här på jorden. Mamsell Fredrika blef inte rädd, hon endast gladdes åt att se den älskade, vid hvars sida hon gärna ville sofva den långa sömnen.

Hon steg upp och klädde sig i all hast. Det var ingen tid till samspråk; vagnen stod för porten. De andra måtte redan ha rest, ty ingen mer än mamsell Fredrika och hennes döda syster rörde sig i huset.

»Minns du, Fredrika,» sade systern, då de sutto i vagnen och raskt körde till kyrkan, »minns du hur du förr alltid satt och väntade på att någon riddare skulle enlevera dig på kyrkvägen?»

»Det väntar jag alltjämt,» sade gamla mamsell Fredrika och skrattade. »Jag ser aldrig den här vägen utan att sitta och spana efter min riddare.»

Hur de än hade skyndat, kommo de dock för sent. Prästen steg ned från predikstolen, då de trädde in i kyrkan, och slutpsalmen började. Aldrig hade mamsell Fredrika hört en så härlig sång. Det var, som om både jord och himmel hade stämt in i sången, som om hvarje bänk och sten och planka hade sjungit med.

Hon hade aldrig sett kyrkan så öfverfylld: på altardisken och på predikstolstrappan sutto människor, de stodo på gången, de trängdes i bänkarna, och utanför stod hela vägen fullpackad af folk, som inte kunde komma in. Systrarna fingo dock plats; för dem vek mängden undan.

»Fredrika,» sade hennes syster, »se på människorna!»

Och mamsell Fredrika såg och såg.

Då märkte hon, att hon, liksom kvinnan i sagan, var kommen till de dödas mässa. Hon kände en kall rysning

ila nedåt ryggen, men det gick henne nu som ofta förr, hon blef mer nyfiken än rädd.

Och nu såg hon hvilka som voro i kyrkan. Idel kvinnor voro där: gråa, lutande gestalter, med rundskurna kragar och urblekta mantiljer, med hattar af förgången glans och vända eller kantstötta klänningskjolar. Hon såg en oerhörd mängd skrynkliga anleten, infallna munnar, dimmiga brillor och skrumpna händer, men ingen enda hand likväl, som bar två släta ringar.

Jo, mamsell Fredrika förstod det nu. Det var alla de hänsofna gamla mamsellerna i Sveriges land, som höllo midnattsmässa i Österhaninge kyrka.

Då lutade sig hennes döda syster fram mot henne.

»Syster, ångrar du hvad du har gjort för dessa dina systrar?»

»Nej,» sade mamsell Fredrika. »Hvad har jag att vara glad öfver, om inte det, att det blef mig beskärdt att arbeta för dem? Jag offrade en gång mitt författareanseende för dem. Jag är glad, att jag visste hvad jag offrade och ändå gjorde det.»

»Så kan du stanna och höra mer,» sade systern.

I detsamma hördes någon tala borta i koret, en mild, men tydlig röst.

»Mina systrar,» sade stämman, »vårt beklagansvärda släkte, vårt okunniga och förhånade släkte skall snart inte finnas mer. Gud har velat, att vi skola dö ut från jorden.

»Kära vänner, vi skola snart vara en saga blott. De gamla mamsellernas mått är fylldt. Döden rider omkring ute på kyrkvägen för att träffa den sista af oss. Innan nästa midnattsmässa är hon död, den sista gamla mamsellen.

»Systrar, systrar! Vi voro de ensamma på jorden, de tillbakasatta på gästabuden, de tacklöst tjänande i hemmen. Det var hån och kärlekslöshet omkring oss. Vår vandring var tung, och vårt namn blef åtlöjets.

»Men Gud har förbarmat sig.

»Åt en af oss gaf han kraft och snille. Åt en af oss gaf han aldrig trytande godhet. Åt en gaf han ordets härliga gåfva. Hon blef allt, hvad vi hade bort vara. Hon kastade ljus öfver vårt dunkla öde. Hon blef hemmens tjänarinna, såsom vi ha varit det, men hon gaf sina gåfvor till tusen hem. Hon var de sjukas vårdarinna, såsom vi ha varit det, men hon kämpade mot fördomens väldiga farsot. Hon berättade sina sagor för tusentals barn.

Hon hade sina fattiga vänner i alla land. Hon gaf ur fullare händer än vi och med varmare sinnelag. I hennes hjärta rymdes ingenting af vår bitterhet, ty hon har älskat bort den. Hennes ära har varit som en drottnings. Hon har uppburit tacksamhetens skatt af miljoner hjärtan. Hennes ord har vägt tungt i mänsklighetens stora frågor. Hennes namn har ljudit genom nya och gamla världen. Och ändå är hon endast en gammal mamsell.

»Hon har förklarat vårt dunkla öde. Välsignelse öfver hennes namn!»

Och de döda instämde i ett tusenfaldigt eko: »Välsignelse öfver hennes namn!»

»Syster,» hviskade mamsell Fredrika, »kan du inte förbjuda dem att göra mig, fattiga, syndiga människa, högmodig?»

»Men, systrar, systrar,» fullföljde rösten, »hon har vändt sig emot vårt släkte med all sin stora makt. Vid hennes rop på frihet och arbete för alla hafva de gamla förhånade nådehjonen dött ut. Hon har nedbrutit

tyranniets skrankor kring barnen. Hon har flyttat de unga flickorna ut i lifvets fulla verksamhet. Hon har gjort slut på ensamheten, på okunnigheten, på glädjelösheten. Inga olyckliga, föraktade gamla mamseller utan uppgift och lifsinnehåll skola mer finnas, inga sådana, som vi ha varit.»

Åter ljöd skuggornas eko, jublande som en jägarsång i skogen, som ropen från en glad barnskara: »Välsignadt vare hennes minne!»

Därpå myllrade de döda ut ur kyrkan, och mamsell Fredrika torkade en tår ur ögonvrån.

»Jag följer inte med hem,» sade hennes döda syster. »Vill inte också du stanna här ute med ens?»

»Jag ville nog, men jag kan inte. Det är en bok, som jag först måste ha färdig.»

»Nå, så godnatt då, och akta dig för riddaren på kyrkvägen!» sade hennes döda syster och log skälmaktigt enligt sin gamla vana.

Därefter for mamsell Fredrika hem. Hela Årsta sof ännu, och hon gick stilla upp på sitt rum, lade sig och somnade än en gång.

* * *

Några timmar senare for hon till den verkliga ottesången. Hon åkte i täckt vagn, men hon fällde ned fönstret för att kunna se på stjärnorna. Möjligt är det väl ock, att hon som förr såg efter sin riddare.

Och där var han, där sprängde han fram till vagnsfönstret. Präktig satt han på sin kråmande gångare. Scharlakanskappan fladdrade för vinden. Hans bleka anlete var strängt, men skönt.

»Vill du bli min?» hviskade han.

Hänförd blef hon i sitt gamla hjärta af den höga skepnaden med den vajande plymen. Hon glömde, att hon behöfde lefva ännu ett år.

»Jag är redo,» hviskade hon.

»Då kommer jag och hämtar dig en vecka härefter i din faders gård.»

Han böjde sig ned och kysste henne, och därmed försvann han; men hon började frysa och skälfva under dödens kyss.

En liten stund därefter satt mamsell Fredrika i kyrkan, på samma plats, där hon hade suttit som barn. Här glömde hon både riddare och spöken och satt leende i stilla hänförelse vid tanken på Guds härlighets uppenbarelse.

Men antingen var det så, att hon var trött, därför att hon inte hade fått sofva hela natten, eller också hade värmen och kvalmet och ljusoset en söfvande verkan på henne som på mången annan. Hon slumrade till, bara en sekund, hon kunde rakt inte hjälpa det.

Kanske var det ock så, att Gud ville öppna för henne porten till drömmarnas land.

På den enda sekunden, då hon slumrade till, såg hon nu sin stränge far, sin vackra, eleganta mor och den fula lilla Petrea sitta där i kyrkan. Och barnets själ var sammanpressad af en ångest, större, än någon vuxen har erfarit den. På predikstolen stod prästen och talade om den stränge, straffande Guden, och barnet satt blekt och skälfvande, som om orden hade varit yxhugg och gått genom dess hjärta.

»O, hvilken Gud, hvilken förskräcklig Gud!»

I nästa sekund var hon vaken, men hon skalf och ryste så som efter dödens kyss på kyrkvägen. Hennes hjärta var än en gång fånget i hennes barndoms vilda sorg.

Hon fick med ens så brådtom, att hon genast hade velat skynda ur kyrkan. Hon måste hem och skrifva sin bok, sin härliga bok om fridens och kärlekens Gud.

* * *

Ingenting vidare, som numera kan synas nämnvärdt, hände mamsell Fredrika före nyårsnatten. Lif och död, liksom dag och natt, rådde i stilla endräkt öfver jorden under årets sista vecka, men då nyårsnatten kom, tog döden spiran och förkunnade, att nu skulle gamla mamsell Fredrika tillhöra honom.

Hade man blott vetat detta, då skulle väl allt Sveriges folk ha bedt en samfälld bön till Gud om att få behålla sin renaste ande, sitt varmaste hjärta. Då skulle det ha vakats under ångest och sorg i månget hem i skilda länder, där hon hade lämnat älskande hjärtan. Då skulle de fattiga, de sjuka och nödställda ha glömt egen nöd för att minnas hennes, och då skulle alla de barn, som nu ha vuxit sig stora i välsignelsen af hennes gärning, ha knäppt sina händer för att bedja om än ett år för sin bästa vän. Ett år, för att hon måtte få gifva full klarhet åt sitt lifs gärning och insätta slutstenen.

Ty döden var för snar för mamsell Fredrika.

Storm var det därute i nyårsnatten, storm var det i hennes inre. Hon kände alla lifvets och dödens kval bryta sig inom henne.

»Ångest!» suckade hon, »ångest!»

Men ångesten vek, och friden kom, och hon hviskade sakta: »Kristi kärlek – bästa kärlek – Guds frid – det eviga ljuset!»

Ja, det var nu detta hon ville ha skrifvit i sin bok och kanske mycket annat, lika vackert och härligt. Hvem vet? Blott ett veta vi, att böcker glömmas, men ett lif sådant som hennes förgätes aldrig.

Den gamla sierskans ögon slötos, och hon försjönk i syner.

Hennes kropp kämpade med döden, men hon visste det inte. Hennes närmaste sutto gråtande kring dödsbädden, men hon märkte dem inte. Hennes ande hade börjat sin flykt.

Nu blefvo för henne drömmarna verklighet och verkligheten drömmar. Nu stod hon, såsom hon redan hade sett sig i sin ungdomssyn, väntande vid himlens port med otaliga skaror af döda rundt omkring sig. Och himlen öppnade sig. Han, den ende, den salighetsbringande, stod i dess öppna port. Och hans oändliga kärlek väckte hos de bidande andarna och hos henne en längtan att flyga i hans famn, och deras längtan bar dem och henne, och de sväfvade som på vingar uppåt, uppåt.

Nästa dag var det sorg öfver Sveriges land, sorg öfver vida delar af jorden.

Fredrika Bremer var död.

EN FISKARHUSTRUS
ROMAN

VID UTKANTEN af fiskläget stod en liten stuga på en låg kulle af hvit sjösand. Den var inte byggd så, att den kunde stå i led med de jämnhöga, prydliga, regelrätta husen, som omgåfvo den breda, gröna platsen, där de bruna fiskgarnen torkades, utan tycktes liksom vara utskjuten ur räckan och flyttad bort på sandhögen. Den fattiga änkan, som hade uppfört den, hade varit sin egen byggmästare, och hon hade gjort sin stugas väggar lägre än alla andra stugors och dess branta halmtak högre än något annat tak i fiskläget. Golfvet låg djupt nere i marken. Fönstret var hvarken högt eller stort, men räckte ändå från taklisten till jordytan. För spiselmuren och gåskätten hade det till sist inte kunnat blifva någon plats i det enda, trånga rummet, utan för deras skull hade små fyrkantiga utsprång måst tillmuras. Den stugan hade inte som de andra stugorna sin trädgårdstäppa med krusbärsbuskar, omslingrade af åkervinda, och fläderbuskar, halfkväfda af kardborrar. Af all fisklägets växtlighet var det blott kardborrarna, som hade följt med ut på sandkullen. De voro granna nog om sommaren, då de hade friska, mörkgröna blad och de krokuddiga blomkorgarna fylldes med högröda blommor. Men framåt hösten, då uddarna hade hårdnat och fröna mognat, försummade de sitt utseende och stodo hiskligen fula och torra med de söndertrasade bladen höljda i en bedröfvelsens skrud af dammig spindelväf.

Stugan hade aldrig mer än två ägare, ty i mer än två släktled uthärdade den inte att bära det tunga taket på sina väggar af rör och ler. Men så länge den stod, ägdes den af fattiga änkor. Den andra änkan, som bodde där, hade mycken glädje af att betrakta kardborrarna, framför allt om hösten, då de blefvo torra och vidhängande. De påminde då om henne, som hade rest stugan. Hon hade ock varit skrumpen och torr och haft förmågan att klänga sig fast och hänga vid, och all sin kraft hade hon användt för det barnets skull, som hon hade haft att föra fram i världen. Hon, som nu satt där ensam, ville både gråta och skratta vid tanken på det. Om inte den gamla hade haft den kardborrenaturen, hur annorlunda hade då inte allt gått? Men hvem vet, om det hade gått bättre?

Den ensamma kvinnan satt ofta grubblande på det öde, som hade fört henne till denna flacka skånska kust, till detta smala sund och detta stillsamma folk. Ty hon var född i en norsk sjöstad, som låg på en smal strandremsa mellan stupande fjäll och öppet haf, och om hon än, sedan hennes far, som var köpman, hade dött och lämnat de sina i fattigdom, lefvat i små förhållanden, så var hon dock van vid lif och framåtskridande. Hon brukade berätta sin historia för sig själf om och om igen, liksom man ofta läser igenom en svårtydd bok för att söka utgrunda dess mening.

Det märkliga, som hade händt henne, hade börjat därmed, att hon en afton på hemvägen från sömmerskan, hos hvilken hon arbetade, hade blifvit öfverfallen af två sjömän och räddad af en tredje. Denne kämpade för henne med verklig lifsfara och följde henne sedan hem. Hon förde honom då in till modern och syskonen och talade hänförd om för dem hvad han hade gjort. Det var, som om lifvet hade fått nytt värde för henne, därför att en annan hade vågat så mycket för att försvara det. Han hade då genast blifvit väl upptagen af hennes närmaste och blifvit ombedd att återkomma, så snart och så ofta han kunde.

Hans namn var Börje Nilsson, och han var matros på den skånska jakten Albertina. Så länge fartyget låg kvar i hamnen, kom han nästan hvarje dag till hennes hem, och där kunde de snart inte mer tro, att han blott var en simpel matros. Han blänkte alltid i ren, nedviken skjortkrage och bar en blå sjömansdräkt af fint kläde. Hurtig och frimodig var han bland dem, som om han hade varit van att röra sig inom samma samhällsklass som de. Utan att han någonsin sade det rent ut, fingo de den föreställningen, att han var från ett ansedt hem, en rik änkas ende son, men att hans obetvingliga lust för sjömansyrket hade kommit honom att gå ut som simpel matros, så att hans mor skulle se, att han menade allvar. När han blott hade tagit sina examina, skulle hon nog skaffa honom eget fartyg.

Den ensamma familjen, som hade dragit sig undan från alla forna vänner, mottog honom utan det ringaste misstroende. Och han beskref med lätt hjärta och flytande tunga sitt hem med dess höga, spetsiga tak, den stora, öppna spiseln i matrummet och de små fönsterrutorna. Han skildrade ock fädernestadens tysta gator

och långa räckor af jämnhöga, sammanbyggda hus, mot hvilka hans hem med sina oregelbundna utsprång och afsatser gjorde ett behagligt afbrott. Och hans åhörare trodde honom vara kommen från något af dessa gamla borgarhus med bildprydda gaflar och utskjutande öfvervåning, som göra ett så mäktigt intryck af rikedom och vördnadsvärd ålderdom.

Snart nog hade hon märkt, att han tyckte om henne. Och detta gjorde modern och syskonen stor glädje. Den unge, rike svensken kom liksom för att lyfta dem alla upp ur fattigdomen. Om hon än inte hade tyckt om honom, som hon gjorde, hade det inte kunnat vara en tanke på att säga nej till hans frieri. Om hon hade haft en far eller en vuxen bror, hade väl denne tagit noggrann reda på främlingens härkomst och lefnadsställning, men hvarken hon eller modern tänkte på att göra verkliga efterforskningar. Sedermera märkte hon hur de rent af hade tvungit honom att ljuga. Till en början hade han låtit dem inbilla sig själfva de stora tankarna om hans rikedom, utan all ond mening, men då han sedan förstod hur glada de voro däröfver, hade han inte vågat tala sanning af fruktan att förlora henne.

Innan han reste, voro de förlofvade, och då jakten kom åter, blefvo de gifta. Det var en missräkning för henne, att han äfven vid återkomsten uppträdde som matros, men han hade varit bunden af sitt kontrakt. Han hade inte heller med sig några hälsningar från modern. Denna hade väntat, att han skulle ha gjort ett annat val, men hon skulle bli innerligt nöjd, sade han, blott hon fick se Astrid.

Skepparen erbjöd sig att lämna sin hytt åt henne, om hon ville göra öfverresan på hans jakt, och anbudet mottogs med glädje. Börje blef då nästan fritagen från allt arbete och satt mest på akterdäck, samtalande med sin hustru. Och nu gaf han henne inbillningens lycka, såsom han själf hade lefvat på den hela sitt lif. Ju mer han tänkte på det lilla huset, som låg till hälften begrafvet i sandkullen, dess högre reste han det palats, som han skulle ha velat bjuda henne. Han lät henne i tankarna glida in i en hamn, som var smyckad med flaggor och blommor till ära för Börje Nilssons brud. Han lät henne höra borgmästarens hälsningstal. Han lät henne åka fram under en äreport, medan männens ögon följde henne och kvinnorna bleknade af afund. Och han förde henne in i det ståtliga hemmet, där bugande, silfverlockiga tjänare stodo uppställda längs den breda trappans räckverk och där det till en festlig måltid dukade bordet dignade under det gamla familjesilfret.

Då hon upptäckte sanningen, antog hon först, att skepparen hade varit i förbund med Börje för att bedraga henne, men sedan fann hon, att det inte hade varit så. De hade vant sig där på jakten att tala om Börje som om en storman. Det var skämtet framför alla skämt där ombord att tala riktigt som på allvar om hans rikedomar och hans förnärma släkt. De tänkte, att Börje hade sagt henne sanningen, och att hon skämtade med honom som de alla, då hon talade om hans stora hus. Sålunda blef det möjligt, att hon ännu, då jakten kastade ankar i den hamn, som låg närmast Börjes hem, inte visste annat, än att hon var en rik mans hustru.

Börje fick ett dygns landlof för att införa sin hustru i hennes blifvande hem och sätta henne in i det nya lifvet. Då de nu landsattes på den kaj, där flaggorna skulle hafva vajat och människoskarorna jublat mot de nygifta, rådde där endast tomhet och hvardagsro, och Börje märkte, att hans hustru såg sig omkring med en viss missräkning.

»Vi ha kommit för tidigt,» hade han då sagt. »Resan har gått så märkvärdigt fort i detta vackra väder. Nu ha vi inte heller någon vagn här, och vi ha långt att gå, ty huset ligger utanför staden.»

»Det gör ingenting, Börje,» hade hon svarat. »Vi behöfva väl gå efter att ha varit så länge stilla ombord.»

Och så började de sin vandring, denna fasans vandring, på hvilken hon inte kunde tänka utan att ännu på gamla dagar stöna af ångest och knyta händerna i smärta. De gingo fram på breda, folktomma gator, som hon genast kände igen på hans beskrifning. Hon tyckte sig återfinna gamla vänner både i den mörka kyrkan och de jämnhöga korsvirkeshusen; men hvar blänkte den bildprydda gafveln och marmortrappan med det

höga räckverket?

Börje hade då nickat åt henne, som om han hade gissat hennes tankar. »Det är ännu långt dit,» hade han sagt.

Om han blott hade varit barmhärtig och med ens mördat hennes hopp! Hon höll honom så kär då. Om han frivilligt hade sagt henne allt, så hade intet agg uppstått mot honom i hennes själ. Men att han såg hennes ångest öfver att vara bedragen och ändå fortsatte att förvilla henne, det hade gjort henne alltför bitter smärta. Hon hade aldrig fullt tillgifvit honom detta. Hon kunde nog säga sig, att han hade velat föra henne med sig så långt som möjligt, för att hon inte skulle kunna fly från honom, men hans bedrägeri alstrade en sådan dödsköld inom henne, att ingen kärlek kunde helt upptina den.

De gingo genom staden och kommo ut på den angränsande slätten. Där framlöpte flera hvarf af mörka vallgrafvar och höga, gröna jordvallar, minnen från den tid, då staden hade varit befästad, och på den punkt, där allt detta i knöt ihop sig kring en fästning, såg hon några ålderdomliga byggnader och stora, runda torn. Hon kastade en skygg blick däråt, men Börje vek af åt de vallar, som följde hafsstranden.

»Detta är en genväg,» sade han, ty hon tycktes förundra sig öfver att det blott fanns en smal gångstig att följa.

Han hade blifvit helt fåordig. Hon förstod sedan, att han inte hade funnit det så muntert, som han hade tänkt sig det, att komma med hustrun till det fattiga lilla huset i fiskarbyn. Det föreföll honom inte så stort nu att hemföra ett bättre mans barn. Han var ängslig för hvad hon skulle taga sig till, då hon fick veta sanningen.

»Börje,» sade hon slutligen, då de en lång stund hade följt de i tvära vinklar brutna strandvallarna, »hvart gå vi?»

Han lyfte då handen och pekade bort mot fiskläget, där hans mor bodde i huset på sandkullen. Men hon trodde, att han visade på en af de vackra landtgårdar, som syntes vid slättens rand, och blef åter gladare.

De stego ned på öde fäladsmarker, och där kom all hennes ängslan åter. Där, hvarest hvarje tufva, om man blott kan se det, bjuder skönhet och omväxling, såg hon endast ett fult, vattensjukt fält. Och vinden, som där är i ständig rörelse, for hväsande emot dem och hviskade om olycka och förräderi.

Börje tog allt raskare ut stegen, och ändtligen hunno de till fäladens slut och voro framme vid fiskläget. Hon, som på sistone inte alls hade vågat göra några frågor, fick då åter mod. Här var åter en enformig husräcka, och denna kände hon ännu bättre igen än stadens. Kanske, kanske att han dock inte hade ljugit.

Men så nedslagna voro hennes förhoppningar, att hon skulle ha blifvit af hjärtat glad, om hon hade fått stanna vid någon af de små prydliga bostäderna, där blommor och hvita gardiner syntes bakom blanka fönsterrutor. Hon sörjde öfver att nödgas gå dem förbi.

Så såg hon med ens just vid utkanten af fiskläget en den uslaste koja, och det var henne, som om hon redan länge hade sett den med själens ögon, innan hon i verkligheten hade fått syn på den.

»Är det här?» sade hon och stannade just vid den lilla sandkullens fot.

Han böjde omärkligt på hufvudet och fortsatte att gå fram mot den lilla kojan.

»Vänta!» ropade hon efter honom, »vi måste talas vid, innan jag går in i ditt hem. Du har ljugit, du,» fortfor hon hotande, då han vände sig emot henne. »Du har bedragit mig värre, än om du vore min värste ovän. Hvarför har du gjort det?»

»Jag ville ha dig till hustru,» svarade han med låg, sväfvande röst.

»Om du blott hade narrat mig måttligt, måttligt, du! Hvarför skulle du göra allt så grant och rikt? Hvad skulle du med betjänter och äreportar och all annan prakt? Trodde du, att jag var så begifven på pengar? Såg du inte, att jag var nog kär i dig för att gå med dig hvart som helst? Att du kunde tro, att du skulle behöfva narra mig! Att du kunde ha hjärta att hålla i med dina lögner in i det sista!»

»Vill du inte komma in och tala vid mor?» sade han helt hjälplöst.

»Jag ämnar inte gå in där.»

»Skall du fara hem då?»

»Hur skulle jag kunna komma hem? Hur skulle jag vilja göra dem där hemma en så stor sorg som att vända åter, då de tro mig lycklig och rik? Men hos dig skall jag inte heller stanna. För den, som kan arbeta, finns alltid en utkomst.»

»Stanna!» bad han. »Jag gjorde det bara för att få dig.»

»Om du hade talat sanning med mig, skulle jag stannat.»

»Om jag hade varit en rik man, som hade ljugit mig fattig, hade du nog stannat.»

Hon höjde på axlarna och vände sig för att gå, då kojans dörr for upp och Börjes mor kom ut. Hon var en liten, torr gumma med få tänder och många rynkor, men inte så gammal till åren och sinnelaget som till utseendet.

Hon hade väl hört en del och gissat en del, ty hon visste hvarom de stredo. »Så,» sade hon, »detta är den fina sonhustrun, du har skaffat mig, Börje! Och du har farit med svek igen, kan jag höra.» Men till Astrid kom hon vänligt och klappade henne på kinden. »Kom du in med mig, stackare! Jag kan nog förstå, att du är trött och förbi. Detta är min stuga, ser du. Han får inte komma in här. Men kom du. Nu är du min dotter, och jag kan inte låta dig gå till främmande, förstår du.»

Hon klappade sonhustrun och jollrade med henne och drog och sköt henne helt omärkligt fram mot dörren. Steg för steg lockade hon henne framåt och fick till sist in henne i stugan, men Börje stängde hon mycket riktigt ute. Och där inne satte sig den gamla att fråga om hvem hon var och hur allt hade gått till. Och hon grät öfver henne och narrade henne att gråta öfver sig själf. Förfärligt sträng var gumman mot sin son. Hon, Astrid, gjorde rätt, inte kunde hon stanna hos en sådan. Det var sant, att han brukade ljuga, det var visst sant.

Hon berättade för henne hur hon hade haft det med sonen. Han hade varit så fager till ansikte och lemmar, redan då han var liten, att hon alltid hade måst förundra sig öfver att han var fattigmans barn. Han var som en liten vilsekommen prins. Och sedan hade det alltid förefallit, som om han inte hade varit på rätt plats. Han såg allt så stort. Han kunde inte mäta rätt, när det gällde honom själf. Hans mor hade nog gråtit många gånger för den sakens skull. Men aldrig förr hade han gjort något ondt med sina lögner. Här, där han var känd, skrattade de bara åt honom. Men nu hade han väl blifvit så förfärligt frestad … Tänkte hon inte ändå därpå, hon Astrid, att det var underligt hur den fiskarpojken hade kunnat narra dem? Han hade alltid vetat så mycket om fina ting, som om det hade varit medfödt. Det var nog så, att han hade kommit alldeles galet in i världen. Se, det var ock ett bevis, att han aldrig hade tänkt på att välja hustru i sitt eget stånd.

Den gamla talade och talade. Astrid teg och tänkte. »Se, jag,» sade gumman bland annat, »jag kan ju aldrig lyckas att ta högmodet och skrytaktigheten ifrån honom, men den, som vore klokare än jag, kunde det kanske. Och han är duktig och god, gossen min, så det lönade nog mödan. Men du skall få gå i morgon. Det

skall ske.»

»Hvar ligger han i natt?» frågade Astrid plötsligt.

»Jag tänker, han ligger här utanför på sanden. Han har nog inte ro att gå härifrån.»

»Det är väl bäst, att han kommer in,» sade Astrid.

»Käraste barn, inte kan du vilja se honom. Han kan nog reda sig därute, om jag bara ger honom ett täcke.»

Hon lät honom verkligen sofva ute på sanden den natten och sände honom till staden tidigt nästa dag, hållande det för bäst, att Astrid inte såg honom. Och med henne talade hon och talade och höll henne kvar inte med tvång, utan med klokhet, inte med inställsamhet, utan med verklig godhet.

Men då hon ändtligen hade nått därhän att få sonhustrun kvar och bevarad för sonen och hade fått de unga försonade och lärt Astrid, att hennes kall i lifvet just var det att vara Börje Nilssons hustru och att göra honom så mycket godt hon kunde – och detta hade inte varit en aftonstunds, utan många dagars arbete –, då hade den gamla lagt sig att dö.

Och se, i detta lif med dess trogna omsorg om sonen var det mening, tyckte Börje Nilssons hustru.

Men i sitt eget lif såg hon ingen mening. Mannen drunknade efter få års äktenskap, och hennes enda barn dog vid unga år. Hon hade inte kunnat verka någon förändring hos sin man. Allvar och sanning hade hon inte kunnat lära honom. Då var det snarare hos henne, som förändring hade visat sig, eftersom hon alltmer hade blifvit ett med fiskarfolket. Hon ville inte alls se någon af de sina, ty hon blygdes öfver att hon nu i allt liknade en fiskarhustru. Om nu endast allt detta hade tjänat till något! Om hon, som lefde af att laga fiskarnas garn, visste hvarför hon höll lifvet vid makt! Om hon hade gjort någon lycklig eller förbättrat någon!

Aldrig föll det henne in att tänka, att den, som höll sitt lif förfeladt, därför att hon inte hade gjort godt åt andra, måhända i denna ödmjukhetens tanke hade räddat sin själ.

MORS PORTRÄTT

I ETT af fisklägets hundra hus, som alla likna hvarandra till storlek och form, som alla ha lika många fönster och lika höga skorstenar, bodde gamle Mattsson, lotsen.

I alla fisklägets rum finnas samma slags möbler, på alla dess fönsterhyllor stå samma slags blommor, i alla dess hörnskåp finnas samma sorter af snäckskal och koraller, på alla dess väggar hänga likadana taflor. Och såsom gammal sed har stadgat det, lefva alla fisklägets människor samma slags lif. Sedan Mattsson, lotsen, hade blifvit gammal, rättade han sig noga efter skick och bruk: hans hus, hans rum och hans lefverne voro lika alla andras.

På väggen ofvan sängen hade gamle Mattsson ett porträtt af sin mor. En natt drömde han, att detta porträtt steg ned ur sin ram, ställde sig framför honom och sade med hög röst: »Du skall gifta dig, Mattsson.»

Gamle Mattsson började då genast klargöra för mors porträtt, att detta var omöjligt. Han var ju sjuttio år. Men mors porträtt upprepade blott med än större eftertryck: »Du skall gifta dig, Mattsson.»

Gamle Mattsson hade stor respekt för mors porträtt. Det hade varit hans rådgifvare i många tvistiga fall, och han hade alltid farit väl af att lyda det. Men denna gång förstod han inte rätt dess handlingssätt. Det syntes

honom, som om porträttet handlade alldeles i strid med förut tillkännagifna åsikter. Fastän han låg där och drömde, mindes han tydligt och klart huru det var, första gången han ville gifta sig. Just då han klädde sig till brudgum, lossnade spiken, som porträttet hängde på, och föll till golfvet. Han förstod då, att porträttet ville varna honom för giftermålet, men han lydde det inte. Han erfor dock snart, att porträttet hade haft rätt. Hans korta äktenskap hade blifvit mycket olyckligt.

Andra gången han klädde sig till brudgum, gick det på samma sätt. Porträttet störtade till golfvet då också, och den gången tordes han inte vara olydig. Han rymde bort från brud och bröllop, tog hyra som matros och reste flera gånger jorden rundt, innan han vågade sig hem igen. Och nu steg detta porträtt ned från väggen och befallde honom att gifta sig! Hur god och lydig son han än var, tillät han sig att tänka, att det dref gäck med honom.

Men mors porträtt, hvilket återgaf det bistraste ansikte, som skarpa vindar och salt hafsskum kunna utmejsla, stod allvarligt som förut. Och med en stämma, som under många år hade öfvats och stärkts af att bjuda ut fisk på stadens torg, upprepade det: »Du skall gifta dig, Mattsson».

Gamle Mattsson bad då mors porträtt besinna hvad det var för ett samhälle han lefde i.

Alla fisklägets hundra hus hade spetsiga tak och hvitrappade väggar, alla fisklägets båtar hade samma byggnad och tackling. Ingen där brukade göra något ovanligt. Mor själf skulle ha varit den första att sätta sig emot ett sådant giftermål, om hon bara hade lefvat. Mor hade hållit hårdt på skick och sed. Och det var inte skick och sed där i fiskläget, att sjuttioåriga gubbar gifte sig.

Då sträckte mors porträtt ut sin ringprydda hand och rent af befallde honom att lyda. Det hade alltid varit något orimligt vördnadsbjudande öfver mor, då hon hade kommit så där i svart taft med många volanger. Den stora, lysande guldbroschen, den tunga, skramlande guldkedjan hade alltid skrämt honom. Om hon hade kommit i sina torgkläder, i rutig hufvudduk och med vaxduksförklädet besatt med fiskfjäll och fiskögon, skulle han inte ha haft fullt så stor respekt för henne. Men nu blef slutet det, att han lofvade gifta sig. Och så kröp mors porträtt upp i ramen igen.

Nästa morgon vaknade gamle Mattsson i stor ångest. Det föll honom inte in att vara olydig mot mors porträtt. Det visste naturligtvis hvad som var bäst för honom. Men han ryste ändå för den tid, som nu skulle komma.

Samma dag friade han till den fattigaste fiskarens fulaste dotter, en liten en, som hade hufvudet neddraget mellan skuldrorna och framskjutande underkäk. Föräldrarna sade ja, och dagen, då man skulle gå till staden och taga ut lysning, blef bestämd.

Öfver blåsiga strandängar och sumpiga fäladsmarker går vägen från fiskläget till staden. En fjärdedels mil lång är den, och en sägen påstår, att invånarna i fiskläget äro så rika, att de skulle kunna belägga den med blanka silfverpengar. Egendomligt behag skulle detta skänka vägen. Glimmande som en fiskbuk, skulle den med sina hvita fjäll slingra fram mellan starrtufvor och pölar, fyllda med hornstagg och melankoliska klockgrodor. Tusenskönor och mandelblommor, som pryda denna af människor öfvergifna mark, skulle spegla sig i de blanka silfvermynten, tistlarna skulle skyddande sträcka ut sina taggar öfver dem, och vinden skulle finna en klingande resonansbotten, då han spelar på fäladens vasstrån och telefontrådar.

Gamle Mattsson hade kanske också haft någon hugnad, om han hade fått sätta ned sina tunga sjöstöflar på klingande silfver, ty visst är, att han nu en tid kom att gå den vägen oftare, än han skulle ha önskat.

Han hade inte haft »klara papper». Det hade inte kunnat bli någon lysning af. Detta berodde därpå, att han hade rymt från bruden förra gången. Det drog ut på tiden, innan kyrkoherden hann skrifva till konsistorium

om hans sak och utverka tillåtelse åt honom att få ingå nytt äktenskap.

Så länge väntetiden varade, kom gamle Mattsson in till staden hvarje expeditionsdag. Han satte sig nere vid dörren i pastorsexpeditionen och dröjde där i tyst förbidan, till dess alla hade talat ut. Då reste han sig och frågade om kyrkoherden hade någonting till honom. Nej, det hade han inte.

Kyrkoherden förvånade sig öfver den makt, som den allt betvingande kärleken fått öfver denne gamle man. Där satt han i tjock, stickad ylletröja, höga sjöstöflar och vindfaren sydväst med ett skarpt, klokt ansikte och långt, grått hår och väntade på att få lof att gifta sig. Kyrkoherden tyckte, att det var eget, att den där fiskargubben hade kunnat fattas af en så ifrig längtan.

»Mattsson har brådtom med det här giftermålet,» sade kyrkoherden.

»Åja, det är bäst, att det blir gjordt snart.»

»Kunde inte Mattsson lika så gärna afstå från hela saken? Mattsson är inte ung längre.»

Kyrkoherden skulle inte förundra sig alltför mycket. Han visste nog, att han var för gammal, men han var tvungen att gifta sig. Det var ingen hjälp för det.

Och så kom han igen vecka efter vecka under ett halft år, till dess ändtligen tillåtelsen kom.

Under hela denna tid var gamle Mattsson en jagad man. Rundt om den gröna torkplatsen, där de bruna fiskgarnen voro uthängda, längs de cementklädda murarna kring hamnen, vid fiskborden på torget, där torsken och krabborna såldes, och långt ute på sundet, där sillstimmen förföljdes, brusade en storm af undran och åtlöje.

»Jaså, han skulle gifta sig, han, Mattsson, som löpte bort från sitt eget bröllop!»

Och man skonade hvarken brud eller brudgum.

Men värst för honom var, att ingen kunde skratta mer åt hela saken än han själf. Ingen kunde finna den löjligare. Mors porträtt höll på att drifva honom till förtviflan.

* * *

Det var första lysningsdagens eftermiddag. Gamle Mattsson, som alltjämt var en af tal och undran jagad man, gick längs hamnarmen ända ut till den hvitmenade fyren för att få vara ensam. Därute råkade han fästmön. Hon satt och grät.

Han frågade henne då om hon hellre hade velat hafva någon annan. Hon satt och petade loss små kalkstycken från fyrens vägg och kastade dem i vattnet. Hon svarade ingenting till en början.

»Var det kanske någon hon tyckte om?»

»Ånej, visst inte.»

Därute vid fyren är vackert. Sundets klara vatten svallar rundt om den. Den flacka stranden, fisklägets små regelrätta hus och den fjärran staden, allt öfverstrålas af dess eviga skönhet. Ur de mjuka töcken, som gärna insvepa den västliga horisonten, kommer då och då en fiskarbåt framilande. I djärf kryssning styr den mot hamnen. Det brusar muntert om fören, då den skjuter in genom den trånga hamnporten. Seglen fällas helt stilla i samma ögonblick. Fiskarna svänga hattarna till en glad hälsning, och på båtbottnen ligger det vunna bytet och glittrar.

Det kom en båt in i hamnen, medan gamle Mattsson stod ute vid fyren. En ung karl, som satt vid rodret, lyfte på hatten och nickade åt flickan. Gubben såg, att det lyste till i hennes ögon.

»Jaså,» tänkte han, »har du gått och blifvit kär i den grannaste karlen i fiskläget? Ja, den får du aldrig. Likaså gärna kan du gifta dig med mig som att vänta på den.»

Han märkte, att han inte kunde undkomma mors porträtt. Om flickan hade tyckt om någon, som det hade varit någon rimlighet att hon kunnat få, så hade han haft en vacker anledning att bli kvitt hela saken. Men nu tjänade det ingenting till att ge henne fri.

* * *

Fjorton dagar därefter stod bröllopet, och ett par dagar senare kom den stora novemberstormen.

En af fisklägets båtar råkade då i drift nedåt sundet. Roder och master voro borta, så att den var alldeles redlös. Gamle Mattsson och fem andra voro ombord, och de drefvo omkring utan föda under två dagar. Då de bärgades, voro de alldeles förbi af mattighet och köld. Allt i båten var klädt med is, och deras våta kläder hade börjat stelna under den skarpa kylan. Gamle Mattsson blef då så förkyld, att han aldrig mer återfick sin hälsa. Han låg sjuk i två år; så kom döden.

Mången tyckte, att det var egendomligt, att han hade fått den idén att gifta sig strax före olyckshändelsen, ty den lilla kvinnan han hade fått blef honom en god vårdarinna. Hur skulle det ha gått honom, om han hade blifvit liggande så där hjälplös, medan han hade varit ensam? Hela fiskläget erkände nu, att han aldrig hade gjort något klokare, än när han gifte sig, och den lilla kvinnan fick stort anseende för den ömhet, med hvilken hon skötte mannen.

»Hon får inte svårt att bli omgift,» sade man.

Gamle Mattsson berättade hvarje dag, medan han låg sjuk, historien om porträttet för sin hustru.

»Du skall ta det, då jag är död, likasom du skall ta allt mitt,» sade han.

»Tala inte om sådant!»

»Och du skall ge akt på mors porträtt, då de unga karlarna fria till dig. Sannerligen här finnes någon i hela fiskläget, som förstår sig på giftasaffärer bättre än det porträttet.»

EN FALLEN KUNG

»Mitt var fantasiens rike, nu är
jag en fallen kung.»
Snoilsky.

DET KLAPPRADE mot gatstenarna, trätofflorna smällde i orolig takt. Gatpojkarna skyndade förbi. De slamrade, de hvisslade. Det var språngmarsch. Husen skakade, och från gränderna rusade ekot fram som en bandhund ur sin bur.

Det syntes ansikten bakom fönsterrutorna. Hade det händt något? Var det något på färde? Larmet drog sig bortåt förstaden. Tjänsteflickorna skyndade dit, följande gatpojkarna. De slogo ihop händerna och skreko: »Bevare oss, bevare oss! Är det mord, är det brand?» Ingen svarade. Klapprandet hördes långt borta.

Efter flickorna kommo stadens visa matronor ilande. De frågade: »Hvad står på? Hvad stör

förmiddagslugnet? Är det en vigsel? Är det en begrafning? Är det en eldsvåda? Hvad gör tornväktaren? Skall staden brinna ned, innan han börjar klämta?»

Hela hopen stannade framför skomakarens lilla hus borta i förstaden, det lilla huset, som hade vinranka kring dörrar och fönster och där nedanför mellan gatan och huset en alnsbred trädgård. Lusthus af strå, boskeer för en råtta, gångar för en kattunge! Allt ordnadt på bästa sätt. Ärter och bönor, rosor och lavendel, en munfull gräs, tre krusbärsbuskar och ett äppelträd.

Gatpojkarna stodo närmast, spejade och rådslogo. De blanka, svarta fönsterrutorna släppte inte fram blickarna längre än till de hvita trådgardinerna. En af pojkarna klängde sig fast i vinrankan och tryckte ansiktet mot rutan. »Hvad ser han?» hviskade de andra. »Hvad ser han?» Skomakarverkstaden och skomakarbänken, smörjburkar och läderbuntar, läster och pligg, ringar och remmar. »Ser han ingen människa?» Han ser gesällen, som klackar en sko. »Ingen mer, ingen mer?» Stora, svarta flugor springa öfver rutan och göra hans syn ostadig. »Ser han ingen mer än gesällen?» Ingen mer. Mästarens stol står tom. Han såg efter en, två, tre gånger: mästarens stol var tom.

Hopen stod stilla, gissade och undrade. Det var sant således. Den gamle skomakaren hade rymt. Ingen ville tro det. Man stod och väntade på tecken. Katten kom ut på det branta taket. Han spände ut klorna och gled ned mot takrännan. Jo, husbonden var borta, katten hade fri jakt. Sparfvarna flaxade och skreko, alldeles hjälplösa.

En hvit kyckling tittade fram om husknuten. Han var nästan fullvuxen. Kammen lyste röd som vinlöfvet. Han spejade och spanade, gol och kallade. Hönsen kommo, en rad hvita hönor i fullt språng, kropparna vaggande, vingarna flaxande, de gula benen som trumpinnar. Hönsen hoppade bland de risäde ärterna. Slagsmål utspunno sig. Afundsjuka utbröt. En höna flydde med en fylld ärtbalja. Två tuppar höggo henne i nacken. Katten lämnade sparfbona för att se på. Duns, där föll han ned midt i flocken. Hönsen flydde i en lång, vaggande rad. Folkhopen tänkte: »Nog är det sant, att skomakaren har rymt. Det syns på katten och på hönsen, att husbonden är borta.»

Den gropiga förstadsgatan, slaskig af höstregn, genljöd af tal. Portarna stodo öppna, fönstren svängde. Hufvud stacks mot hufvud i undrande hviskningar. »Han har rymt.» Människor hviskade, sparfvar skreko, trätofflor klapprade: »Han har rymt. Den gamle skomakaren har rymt. Det lilla husets ägare, den unga hustruns man, det vackra barnets fader, han har rymt. Hvem förstår det? Hvem förstår det?»

Så här lyder en visa: »Gammal man i stugan; ung älskare i skogen; hustru, som rymmer; barn, som gråter; hem utan matmor.» Visan är gammal. Den är ofta kväden. Alla förstå den.

Detta var en ny visa. Den gamle var gången. På verkstadsbordet låg hans förklaring, att han aldrig ämnade komma åter. Där bredvid hade ock legat ett bref. Det hade hustrun läst, men ingen annan.

Den unga hustrun var i köket. Hon skötte inga sysslor. Grannkvinnan gick fram och åter, ordnade beskäftigt, satte fram koppar, lade på bränsle, klippte klarskinn, grät så smått och torkade tårarna med disktrasan.

Kvarterets visa kvinnor sutto styfva kring väggarna. De visste hvad som passade i sorgehus. De höllo tystnaden vid makt, höllo sorgen vid makt. De firade fridag för att stöda den öfvergifna hustrun i hennes sorg. Grofva händer lågo stilla i skötet, väderbitet skinn bröts i djupa rynkor, tunna läppar knepos ihop öfver tandlösa käkar.

Hustrun satt bland de bronshyade, mildt ljus, med ljuft dufansikte. Hon grät inte, men hon darrade. Hon var så rädd, att fruktan höll på att döda henne. Hon bet ihop tänderna, så att ingen skulle höra hur det skallrade. Då steg hördes, då knackningar ljödo, då tal ställdes till henne, spratt hon till.

Hon satt med mannens bref i sin ficka. Hon mindes än en rad därur, än en annan. Där stod: »Jag kan inte längre uthärda att se på er båda.» Och på ett annat ställe: »Jag har nu fått visshet om att du och Eriksson ämna rymma.» Och åter: »Du skall inte göra det, ty folks onda tal skulle göra dig olycklig. Jag skall rymma, så kan du få ut skilsmässa och bli ordentligt gift. Eriksson är en bra arbetare och kan väl försörja dig.» Så längre ned: »Låt folk säga hvad de vilja om mig! Jag är nöjd, bara de inte tro ondt om dig, ty du skulle inte tåla det.»

Hon förstod det inte. Hon hade inte ämnat bedraga honom. Om hon än gärna språkade med den unge gesällen, hvad kom det mannen vid? Kärleken är en sjukdom, men den är inte till döds. Hon hade ämnat bära det lifvet igenom med tålamod. Hur hade mannen fått reda på hennes hemligaste tankar?

Hur hon plågades af att tänka på honom! Han måtte hafva ängslats och spanat. Han hade gråtit öfver sina år. Han hade rasat öfver den unges krafter och mod. Han hade darrat vid hviskningar, vid leenden, vid handslag. I brinnande galenskap, i gnisslande svartsjuka hade han gjort det till en hel rymningshistoria, som ännu intet var.

Hon tänkte på hur gammal han måtte hafva varit i natt, då han gick. Hans rygg var böjd, hans händer skälfde. Långa nätters kval hade gjort honom sådan. Han hade gått för att slippa denna tillvaro af hetsande tvifvel.

Hon mindes andra rader ur brefvet: »Det är inte min mening att få dig utskämd. Jag har alltid varit för gammal för dig.» Och så en annan: »Du skall alltid vara aktad och ärad. Tig blott själf, så faller all skammen på mig!»

Hustrun kände allt större ångest. Var det möjligt, att människor kunde bedragas så? Gick det an att också ljuga så inför Gud? Hvarför satt hon i stugan, beklagad som en mor i sorg, hedrad som en brud på bröllopsdagen? Hvarför var det inte hon, som var hemlös, vänlös, föraktad? Hur kan sådant ske? Hur kan Gud så låta bedraga sig?

Öfver den stora chiffonjén hängde en liten bokhylla. Öfverst på hyllan stod en stor bok med mässingsspännen. Innanför spännena gömdes berättelsen om en man och en kvinna, som ljögo inför Gud och människor. »Hvem har ingifvit dig, kvinna, att du skulle sådant göra? Se, unge män stå här utanför för att föra dig bort!»

Kvinnan stirrade på boken, lyssnade efter de unge männens fötter. Hon darrade vid hvarje knackning, ryste vid hvarje steg. Hon var färdig att stå upp och bekänna, färdig att falla ned och dö.

Kaffet var i ordning. Kvinnorna gledo sedesamt fram mot bordet. De fyllde i kopparna, togo kaksocker i munnen och började sörpla i sig kokhett kaffe, tyst och anständigt, handtverkarhustrurna först, hjälpgummorna sist. Men hustrun såg inte hvad som försiggick. Ångesten gjorde henne alldeles utom sig. Hon hade en syn. Midt i natten satt hon ute på en nyplöjd åker. Rundt om henne sutto stora fåglar med starka vingar och spetsiga näbbar. De voro gråa, knappt märkbara mot den grå marken, men de vakade öfver henne. De höllo dom öfver henne. Med ens flögo de upp och sänkte sig öfver hennes hufvud. Hon såg deras skarpa klor, deras hvassa näbbar, deras piskande vingar komma allt närmare. Det var som ett dödande regn af stål. Hon drog ned hufvudet och kände, att hon måste dö. Men då de kommo nära, alldeles nära inpå henne, måste hon se upp. Då såg hon, att de grå fåglarna voro alla dessa gamla kvinnor.

En af dem började tala. Hon visste hvad som var anständigt, hvad som passade i sorgehus. Man hade nu tegat länge nog. Men hustrun for upp som för ett piskslag. Hvad ämnade kvinnan säga? »Du, Matts Wiks hustru, Anna Wik, bekänn! Du har ljugit länge nog inför Gud och inför oss. Vi äro dina domare. Vi skola döma dig och sönderslita dig.»

Nej, kvinnan började tala om männen. Och de andra stämde in så, som tillfället kräfde. Det talades inte till männens pris. Allt ondt män hade gjort drogs fram. Det var tröst för en öfvergifven hustru.

Oförrätt vältades på oförrätt. Underliga varelser, dessa män! De slå oss, de dricka upp våra pengar. De pantsätta vårt bo. Hvarför i all världen hade Vår Herre skapat sådana?

Tungorna blefvo som drakgaddar, de spydde etter, de sprutade eld. Alla lade till sitt ord. Berättelser hopades på berättelser. Hustrur flydde ur hemmet för rusiga män. Hustrur trälade för supiga män. Hustrur öfvergåfvos för andra kvinnor. Tungorna hveno som pisksnärtar. Hemmens elände blottades. Långa litanior lästes. För mannens tyranni bevare oss, milde herre Gud!

Sjukdom och fattigdom, barns död, vinterns köld, besväret med de gamla, allt är af mannen. Slafvarna hväste mot sina herrar. De vände gadden mot den, för hvars fot de kröpo.

Den rymde mannens hustru kände hur det sargade och stack i hennes öron. Hon vågade försvara de oefterrättliga. »Min man,» sade hon, »är god.» Kvinnorna foro upp, fräste och fnöso. »Han har rymt. Han är inte bättre än någon annan. Han, som är gammal, borde ha vetat bättre än att rymma från hustru och barn. Kan du tro, att han är bättre än någon annan?»

Hustrun bäfvade, hon tyckte sig släpad genom stickande törnsnår. Hennes man räknad bland syndare! Hon blossade af blygsel, ville tala, men teg. Hon var rädd. Hon mäktade inte. Men hvarför teg Gud? Hvarför lät Gud sådant ske?

Om hon toge upp brefvet och läste det högt? Då skulle giftströmmen vändas. Ettret skulle stänka mot henne. Dödens fasa kom öfver henne. Hon vågade inte. Hon önskade till hälften, att en fräck hand hade stuckits i hennes ficka och dragit fram brefvet. Hon mäktade inte själf ge sig till pris. Inne från verkstaden hördes en skomakarhammare. Hörde ingen hur den knackade i segerglädje? Hon hade hört det knackandet och harmats öfver det hela dagen. Men ingen af kvinnorna förstod det. Allvetande Gud, hade du ingen tjänare, som genomskådade hjärtan? Hon ville gärna ta sin dom, bara hon slapp att bekänna. Hon ville höra någon säga: »Hvem har ingifvit dig, att du skulle ljuga inför Gud?» Hon lyssnade efter ljudet af de unge männens fötter för att falla ned och dö.

* * *

Flera år efter detta blef en frånskild kvinna gift med en skomakare, som hade varit gesäll hos hennes man. Hon hade inte velat det, men hade dragits till det, som en gädda drages till båtkanten, sedan hon har fastnat på refven. Fiskaren låter henne leka. Han låter henne rusa fram och tillbaka. Han låter henne tro, att hon är fri. Men då hon har tröttat ut sig, då hon ingenting mer förmår, då drar han henne med lätta ryck till båten, då halar han upp henne och vräker ned henne på båtbottnen, innan hon vet hvad det är fråga om.

Hustrun till den rymde skomakaren hade afskedat sin gesäll och velat lefva ensam. Hon hade velat visa sin man, att hon var oskyldig. Men hvar var mannen? Brydde han sig inte om hennes trohet? Hon led nöd. Hennes barn gick i trasor. Hur länge trodde då mannen, att hon kunde vänta? Hon vantrifdes, då hon ingen hade, som hon kunde trygga sig till.

Eriksson hade framgång. Han hade butik inne i staden. Hans skodon stodo på spegelglashyllor bakom breda fönster. Hans verkstad växte. Han hyrde våning och satte in schaggmöbler i förmaket. Allt väntade blott på henne. Då hon var alltför trött vid fattigdomen, kom hon.

Hon var mycket rädd i begynnelsen. Men det drabbade henne inga olyckor. Hon blef tryggare för hvarje dag och alltmera lycklig. Hon hade anseende bland människor och visste med sig, att hon inte förtjänade det. Detta höll hennes samvete vaket, så att hon blef en god kvinna.

Hennes förste man kom om några år åter till huset i förstaden. Det Stod för hans räkning, och han slog sig på nytt ned där och ville börja arbeta. Men han fick intet arbete, och inte heller ville några hyggliga människor umgås med honom. Han föraktades, medan hans hustru njöt stor heder. Det var dock han, som hade gjort rätt, och hon, som hade handlat orätt.

Mannen behöll sin hemlighet, men den var nära att kväfva honom. Han kände hur han sjönk, därför att alla höllo honom för en dålig karl. Ingen litade på honom, ingen ville anförtro honom något arbete. Han tog sådant sällskap, som han kunde få, och lärde sig att dricka.

Medan han vaf i sitt förfall, kom frälsningsarmén till staden. Den hyrde sig en stor sal och började sin verksamhet. Redan från första kvällen samlades allt slödder till föreställningarna för att göra ofog. Då detta hade hållit på vid pass en vecka, kom Matts Wik med för att deltaga i förlustelsen.

Det var trängsel på gatan, stockning i porten. Där funnos skarpa armbågar och bittra tungor; gatpojkar och knektar, pigor och hjälpkäringar; fredsam polis och stormig pöbel. Armén var ny och modern. Balerna förvissnade, krogarna försmäktade. Eleganter och hamnbusar, alla gingo på frälsningsarmén.

Inne i salen var lågt i taket. Längst bort fanns en tom estrad. Omålade bänkar, lånade stolar. Uppflisadt golf, fuktrosor i taket, lampor, som rykte. Järnugnen midt på golfvet spred värme och kolos. Alla platser blefvo fyllda på ett ögonblick. Närmast estraden sutto kvinnor, anständiga som i kyrkan, högtidliga som i brudstolen, och bakom dem sjåare och syflickor. Längst bort sutto pojkarna, gatpojke i knä på gatpojke. Och i porten var det slagsmål mellan dem, som inte kommo in.

Estraden var tom. Klockan hade inte slagit, föreställningen inte börjat. En hvisslade, en log. Bänkar sparkades sönder. »Stridsropet» flög som en drake mellan hoparna. Publiken roade sig själf.

Sidodörren öppnades. Kall luft strömmade in i rummet. Kaminelden blossade upp. Det blef tystnad. Uppmärksam väntan drog genom salen. Ändtligen kommo de, tre unga kvinnor, bärande gitarrer och med ansiktena nästan dolda af bredskyggiga hattar. De störtade på knä, så snart de hade hunnit upp för estradens trappsteg.

En af dem bad högt. Hon lyfte hufvudet, men slöt ögonen. Stämman skar som en knif. Under bönen var det tyst. Gatpojkar och hamnbusar voro inte ännu komna i farten. De väntade på bekännelserna och de upplifvande melodierna.

Kvinnorna grepo sig an med sitt arbete. De sjöngo och bådo, sjöngo och predikade. De logo och talade om sin lycka. Framför sig hade de en parterr af hamnbusar. Dessa började resa sig, de stego upp på bänkarna. Det drog ett hotfullt larm genom skarorna. Kvinnorna på estraden sågo skymtvis förskräckliga ansikten genom den rökiga luften. Männen hade våta, smutsiga kläder, som luktade illa. De spottade tobak hvarannan sekund, svuro vid hvarje ord. Dessa kvinnor, som skulle kämpa med dem, talade om sin lycka.

Hvad denna lilla armé var tapper! Ack, är det inte vackert att vara tapper? Är det inte någonting stolt att hafva Gud med sig? Det var inte lönt att skratta åt dem i de stora hattarna. Det var det troligaste af allt, att de skulle besegra de valkiga händerna, de grymma ansiktena, de hädande läpparna.

»Sjung med!» ropade frälsningssoldaterna, »sjung med! Det är godt att sjunga.» De stämde upp en känd melodi. De knäppte på gitarrerna och togo om samma vers gång på gång. De fingo en och annan af de närmast sittande med i sången. Men nu dånade nere från dörren en lättsinnig gatvisa. Toner kämpade mot toner, ord mot ord, gitarr mot hvisselpipa. Kvinnornas starka, öfvade röster stredo mot pojkarnas hesa målbrottsstämmor, mot männens brummande basar. Då gatvisan var nära att duka under, började man stampa och hvissla nere vid dörren. Frälsningssången dignade som en sårad kämpe. Bullret var

fruktansvärdt. Kvinnorna störtade på knä.

De lågo som maktlösa. Ögonen voro slutna. Kropparna vaggade i tyst smärta. Larmet dog. Frälsningskaptenen började ögonblickligen: »Herre, alla dessa skall du göra till dina. Tack, Herre, att du vill föra dem alla in i din krigshär! Tack, Herre, att vi få föra dem till dig!»

Folkmassan gnisslade, tjöt, skränade. Det var, som om alla dessa strupar hade kittlats af en skarp knif. Det var, som om människorna hade fruktat att bli öfvervunna, som om de hade glömt, att de hade kommit frivilligt.

Men kvinnan fortsatte, och det var hennes skarpa, skärande röst, som segrade. De måste höra.

»I väsnens och skrien. Den gamle ormen inom er vrider sig och rasar. Men detta är just tecknet. Välsignelse öfver den gamle ormens rytande! Det visar, att han plågas, att han är rädd. Skratten åt oss! Slån ut våra fönster! Jagen oss bort från estraden! I morgon skolen I tillhöra oss. Vi skola besitta jorden. Hur viljen I motstå oss? Hur viljen I motstå Gud?»

Strax därpå befallde kaptenen den ena af sina kamrater att stiga fram och aflägga bekännelse. Hon kom leende. Hon stod käck och oförfärad och slungade ut sin synds och sin omvändelses historia bland de hånande. Hvar lärde den kökspigan att stå leende under allt detta hån? Det var några af dem, som hade kommit för att drifva gyckel, som bleknade. Hvarifrån togo dessa kvinnor sitt mod och sin makt? Det stod någon bakom dem.

Den tredje af kvinnorna steg fram. Hon var ett det vackraste barn, rika föräldrars dotter, med en blid, klar sångröst. Hon berättade inte om sig själf. Hennes vittnesmål var en af de vanliga sångerna.

Det var som skuggan af en seger. Församlingen glömde sig och lyssnade. Det barnet var vackert att se, ljuft att höra. Men då hon hade tystnat, vardt oväsendet än förfärligare. Nere vid dörren byggde de en estrad af bänkar, stego upp och bekände.

Det blef allt ohyggligare i salen. Järnugnen blef glödröd, slukade luft och flåsade ut värme. De ärbara kvinnorna på de främsta bänkarna sågo sig om efter utväg att fly, men det fanns ingen möjlighet att komma ut. Soldaterna på estraden svettades och sviktade. De ropade och bådo om styrka. Plötsligt for en fläkt genom luften, en hviskning nådde deras öra. De visste inte hvarifrån, men de förnummo ett omslag. Gud var med dem. Han kämpade för dem.

I kamp på nytt! Kaptenen steg fram och höjde bibeln öfver sitt hufvud. Hållen upp, hållen upp! Vi förnimma, att Gud verkar ibland oss. En omvändelse är nära. Hjälpen oss att bedja! Gud vill skänka oss en själ.

De föllo på knä i tyst bön. Några i salen deltogo i bönen. Till alla spred sig en spännande förbidan. Var det sant? Tilldrog det sig något stort i en medmänniskas själ, här, midt ibland dem? Skulle de få se det? Kunde det verkas något af dessa kvinnor?

För en stund var hopen vunnen. Nu var den lika girig på underverk som nyss på hädelse. Ingen tordes röra sig. Alla flämtade af väntan, men ingenting skedde. »O Gud, du öfverger oss! Du öfverger oss, o Gud!»

Den vackra frälsningssoldaten började sjunga. Hon valde den mildaste af melodier, längtans skäraste barn: »Fjärran han dröjer från grönskande dalar».

Orden voro blott föga förändrade. Den finska vallflickans sång var lätteligen blifven till Jesu längtan efter själen. »O, du min älskade, kommer du ej snart?»

Så mildt dragande som ett bedjande barn gled sången in i sinnena, som en smekning, som en välsignelse.

Församlingen var tyst, den försjönk i dessa toner. – »Berg och skogar längta, himmel och jord lefva i trånad. Människa, allt i världen törstar efter att du skall öppna din själ för ljuset. Då blir härlighet spridd öfver världen, då stå djuren upp ur sin förnedring. Ände blir det på kreaturens suckan.

O, du min älskade, kommer du ej snart?

Det är inte sant, att du har glömt dig kvar i höga kungasalar. I mörka krogar, i eländiga kyffen dväljes du. Och du nekar att komma. Min ljusa himmel lockar dig inte.

O, du min älskade, kommer du ej snart?»

Nere i salen stämde allt flera in i omkvädet. Röst efter röst kom med. De visste inte rätt hvad ord de begagnade. Melodien var nog. All längtan kunde sjunga sig fri i dessa toner. Det sjöngs äfven nere vid dörren. Det sprängde hjärtan. Det kufvade viljor. Det ljöd inte mer som en ömklig klagan, utan starkt, fordrande, befallande.

»O, du min älskade, kommer du ej snart?»

Nere vid dörren, i den värsta hopen, stod Matts Wik. Han såg svårt försupen ut, men den kvällen var han inte rusig. Han stod och tänkte: »Om jag finge tala, om jag finge tala!»

Detta var det underbaraste rum han hade sett, det underbaraste tillfälle. En röst skedde till honom : »Detta är den säf du får hviska till, de vågor, som skola bära din röst.»

De sjungande ryckte till. Det var, som om de hade hört ett lejon ryta i deras öron. En stark, förfärlig stämma talade förfärliga ord.

Den hånade Gud. »Hvarför tjänade människorna Gud? Han öfvergaf alla, som tjänade honom. Han hade svikit sin son. Gud halp ingen.»

Stämman steg väldigare, mera brusande hvar minut. Sådan kraft hade ingen trott bo i människolungor. Sådant raseri hade ingen hört bryta fram ur ett förtrampadt hjärta. De böjde sina hufvuden som vandrarna i öknen, då stormen kommer öfver dem.

Väldiga, väldiga ord. De voro som dundrande hammarslag mot Guds tron. Mot honom, som plågade Job, som lät martyrerna lida, som lät sina bekännare brinna å bål. Den vanmäktige, när upprättar han sitt rike? När upphör han att föra ondskan till seger?

Några hade i början pröfvat på att skratta. Några hade trott, att detta var skämt. Nu hörde de, bäfvande, att det var allvar. Redan reste sig några för att fly upp till estraden. De begärde frälsningshärens skydd undan denne, som drog öfver dem Guds vrede.

Stämman frågade dem i hväsande tonfall hvad lön de väntade för sin möda att tjäna Gud. De skulle inte vänta sig himmelen. Gud var snål om sin himmel. En man, sade han, hade gjort mer godt, än som behöfdes, för att få saligheten. Han hade bragt större offer, än Gud äskade. Men sedan blef han lockad till synd. Lifvet är långt. Han betalade ut sin infortjänta nåd redan i denna värld. Han skulle gå de fördömdas väg.

Talet var den skrämmande nordanstormen, som drifver skeppen i hamn. Under hånarens tal störtade kvinnor upp på estraden. Frälsningssoldaternas händer omfattades och kysstes. Väckelse följde på väckelse. Soldaterna hunno knappt mottaga dem alla. Pojkar och gubbar prisade Gud.

Han, som talade, fortfor. Orden berusade honom. Han sade till sig själf: »Jag talar, jag talar, ändtligen talar jag! Jag säger dem min hemlighet, och jag säger den ändå inte.» För första gången, sedan han hade gjort det stora offret, var han fri från sorg.

* * *

Det var en söndagseftermiddag under högsommaren. Staden såg ut som en stenöken, som ett månlandskap. Man såg inte en katt, inte en gråsparf, knappast en fluga på en solig vägg. Ingen skorsten rykte. Det fanns ingen luft på de kvalmiga gatorna. Det hela var blott en stensådd åker, ur hvilken det växte stenväggar.

Hvar voro hundar och människor? Hvar voro de unga damerna i smala kjortlar och vida ärmar, långa handskar och röda parasoller? Hvar voro knektar och snobbar, frälsningssoldater och gatpojkar?

Hvart drogo i daggfrisk morgon alla de brokiga lustfararskarorna, alla de korgar och dragspel och flaskor, som ångbåten stjälpte i land? Eller hvar blef det af, det långa goodtemplartåget? Fanorna vajade, trummorna dundrade, gatpojkar svärmade, stampade, hurrade. Eller hvar blefvo de af, de blå sufletterna, under hvilka de små sofvo, medan far och mor sköto dem andaktsfullt framåt gatan?

Alla voro de på väg ut till skogen. De klagade öfver de långa gatorna. Det var, som om stenhusen jagade efter dem. Ändtligen, ändtligen skymtade grönt. Och strax utanför staden, där vägen slingrade öfver platta, fuktiga fält, där lärksången spelade som fullast, där klöfvern ångade honungssött, där lågo de första efterblifna. Mössan i nacken, näsan i gräset. Kroppen baddad i solsken och blomdoft, själen läskad af lättja och ro.

Men på vägen mot skogen trälade matsäcksbärare och bicyklister. Pojkar kommo med spadar och blanka tornistrar. Flickor dansade i skyar af damm. Vimmel och fanor och barn och trumpeter. Handtverksfamiljer och arbeterskor. Charabangens stegrande kampar svängde med frambenen öfver hoparna. En gesäll, vild och rusig, sprang upp på hjulet. Han vräktes ned af raska damer och sprattlade på rygg nere i väggruset.

Inne i skogen spelade och sjöng, flöjtade och smackade en näktergal. Björkarna vantrifdes, de voro svarta om stammarna. Bokarna byggde höga tempel, våning på våning af tvärstrimmigt grönt. Grodan satt och siktade med tungan. Hon tog en fluga med hvarje skott. Igelkotten traskade kring i det gamla, frasande boklöfvet. Sländorna foro öfver kärren och blänkte med vingarna. Människorna slogo sig ned kring matsäckskorgarna. Guldbaggar kröpo omkring dem i gräset. De pipande, sprittande syrsorna sökte göra deras söndag glad.

Plötsligt försvann igelkotten, han rullade skrämd in sig i taggarna. Syrsorna döko ned i grönskan, helt förstummade. Näktergalen sjöng sig nästan från vettet. Det var gitarrer, gitarrer. Frälsningsarmén drog fram under bokarna. Folket rusade upp från sin slöa hvila under träden. Dansbanan och krocketplatsen blefvo öde. Gungan och karusellen fingo en timmes rast. Allt drog sig mot frälsningshärens läger. Bänkarna fylldes, och på hvarje tufva sutto åhörare.

Nu hade armén vuxit sig stark och mäktig. Rundt om mången fager kind slöt sig frälsningshatten. Mången stark man bar den röda tröjan. Det var frid och ordning bland hoparna. Glåporden vågade sig inte öfver läpparna. Ederna mullrades oskadligt bak tänderna. Och Matts Wik, skomakaren, den väldige gudsförsmädaren, stod nu som fanvakt nedanför estraden. Han ock var af de troende. Den röda fanans flikar smekte vänligt hans grå hufvud.

Frälsningssoldaterna hade inte glömt den gamle. De hade honom att tacka för sin första seger. De hade kommit till honom i hans ensamhet. De tvättade hans golf och lagade hans kläder. De nekade inte att umgås med honom. Och på deras möten fick han tala.

Alltsedan han hade brutit sin tystnad, var han lycklig. Han stod inte längre som en Guds fiende. Det var en brusande kraft inom honom. Han var lycklig, då han fick ge den luft. Då salarna skakades af hans lejonröst, var han lycklig.

Han talade alltid om sig själf. Han berättade alltid sin egen historia. Den misskändes öde skildrade han. Han talade om offer intill blods, gjorda utan att vinna lön, utan att få erkännande. Han förklädde det han förtaide. Han berättade sin hemlighet och berättade den ändå inte.

Af honom blef en diktare. Han fick kraft att vinna hjärtan. För hans skull samlades hoparna framför frälsningsarméns estrad. Han drog dem dit med de ljuft fantastiska bilder, som fyllde hans sjuka hjärna. Han fängslade dem med de ord af gripande klagan, som hans hjärtas kval hade lärt honom.

Kanske hans ande fordom hade gästat denna värld af död och växling? Kanske han då hade varit en mäktig skald, lärd att spela på hjärtats strängar? Men för svåra brott hade han dömts att åter börja sitt jordelif, att lefva af sina händers arbete, obekant med sin andes makt. Men nu hade hans sorg brutit andens fängsel. Hans själ var en nyss lösgifven fånge. Ljusskygg och förvirrad, men dock jublande öfver sin frihet, drog den fram öfver de forna slagfälten.

Den vilde, okunnige sångaren, den svarta trasten, som hade vuxit bland starar, lyssnade misstroget till de ord, som kommo honom på läpparna. Hvarifrån fick han makt att tvinga hopen att hänförd lyssna till hans tal? Hvarifrån fick han makt att tvinga stolta människor på knä, vridande händerna? Han darrade, innan han började tala. Sedan kom lugn förtröstan öfver honom. Ur hans aldrig uppmätta lidandes djup stego oupphörligen skyar af kvaltyngda ord.

De talen blefvo aldrig tryckta. De voro jaktrop, smattrande hornlåtar, väckande, lifvande, skrämmande, jäktande. Ej att fånga, ej att återge. De voro blixtar och rullande åskdunder. Hjärtan skakade de i dyster ängslan. Men förgängliga voro de, aldrig kunde de fångas. Forsen kan uppmätas till sista droppen, skummets yrande lek kan målas, men inte dessa tals gäckande, yrande, snabba, växande, väldiga ström.

Den dagen i skogen frågade han de församlade om de visste hur de skulle tjäna Gud. – Som Uria tjänade sin konung.

Nu blef han, mannen på talarstolen, till Uria. Nu red han genom öknen med sin konungs bref. Han var ensam där. Ödsligheten skrämde honom. Hans tankar voro dystra. Men han log, då han tänkte på sin hustru. Öknen blef ett blomsterfält, då han mindes henne. Källor runno upp ur jorden vid tanken på henne.

Hans kamel stupade. Hans själ fylldes af onda aningar. Olyckan, tänkte han, är en gam, som älskar öknen. Han vände inte, utan gick framåt med konungens bref. Han trampade på törnen. Han gick bland huggormar och skorpioner. Han törstade och hungrade. Han såg karavaner draga sin mörka rand genom ökensanden. Han uppsökte dem inte. Han vågade inte söka främlingar. Den, som bär konungens bref, måste gå ensam. Han såg om kvällen herdars hvita tält. Han lockades som af sin hustrus leende bostad. Han trodde sig se hvita slöjor vinka honom. Han vek af från tälten ut i ensamheten. Ve, om de hade stulit hans konungs bref!

Vacklande går han, då han ser de spanande röfvarna jaga efter sig. Han tänker på konungens bref. Han läser det för att sedan förstöra det. Han läser det och får nytt mod. Stå upp, krigare af Juda! Han förstör inte brefvet. Han ger sig inte för röfvarna. Han kämpar och segrar. Och så vidare, vidare. Han för sin dödsdom med sig genom tusen faror – –

Det är så Guds vilja skall lydas intill blods, intill döds. – – –

Medan Wik talade, stod hans frånskilda hustru och hörde på honom. Hon hade gått ut i skogen på morgonen, nöjd och strålande vid mannens arm, högst matronlik, respektabel i hvarje klut. Dottern och

gesällen buro matkorgen. Pigan följde efter med det yngsta barnet. Allt hade varit nöje, lycka, lugn.

Sedan hade de legat borta i ett skogssnår. De hade ätit och druckit, bjudit och bjudits, lekt och skrattat. Aldrig en tanke på gångna tider! Samvetet teg som ett mättadt barn. Förr, då den förste mannen hade slunkit halft försupen förbi hennes fönster, hade hon känt en tagg i själen.

Sedan hade hon hört, att han hade blifvit frälsningsarméns afgud. Hon hade därför fullt lugn. Nu hade hon kommit att höra honom. Och hon förstod honom. Han talade inte om Uria. Han berättade om sig själf. Han vred sig under tanken på sitt eget offer. Han ref stycken ur sitt eget hjärta och kastade ut bland folket. Hon kände denne ökenryttare, denne röfvarnas besegrare. Och detta ostillade kval stirrade mot henne som en öppen graf.

Det blef natt. Skogen blef tom på människor. Farväl, grönska och blommor! Vida himmel, ett långt farväl! Ormarna började kräla kring tufvorna. Paddorna kröpo upp på vägarna. Skogen blef ful. Alla längtade hem till stenöknen, månlandskapet. Där är godt att vara för människor. Kanske skola lidande hjärtan där gå framåt till snabb förstening.

* * *

Hustru Anna Eriksson bjöd samman sina gamla vänner. Förstadens handtverkshustrur och dess fattiga hjälpmadammer kommo till henne på förmiddagskaffe. Desamma voro där, som hade varit hos henne på rymningsdagen. En var ny, Maria Andersson, frälsningskaptenen.

Anna Eriksson hade nu gjort många vandringar till frälsningsarmén. Hon hade hört sin man. Han berättade alltid om sig själf. Han förklädde sin historia. Hon kände alltid igen den. Han var Abraham. Han var Job. Han var Jeremias, som folket kastade i en brunn. Han var Elisa, som barnen på vägen försmädade.

Denna smärta syntes henne bottenlös. Denna sorg syntes henne låna alla röster, göra sig masker af allt den mötte. Hon förstod inte, att mannen talade sig sund, att det lekte och log inom honom af glädje öfver diktarmakten.

Hon hade släpat sin dotter med sig till armén. Dottern hade inte velat gå. Hon var sträng, sedesam, plikttrogen. Ingen ungdom lekte i hennes blod. Hon var född gammal.

Hon var uppvuxen i blygsel öfver fadern. Hon gick rak, sträf, liksom sägande: »Se, en föraktad mans dotter! Se, om det finns stoft på min dräkt! Finns det tadel på min vandel?» Hennes mor var stolt öfver henne. Ändock suckade hon stundom: »Ack, att min dotters händer vore mindre hvita, kanske vore då hennes smekningar varmare!»

Flickan satt i armén, spotskt leende. Hon föraktade teatertillställningen. Då hennes far steg upp för att tala, ville hon gå. Hustru Anna Erikssons hand grep om hennes, fast som en tång. Flickan satt kvar. Ordströmmen började brusa fram öfver henne. Men det, som talade till henne, var inte så mycket orden, som hennes mors hand.

Den handen våndade sig, krampryckningar flögo igenom den. Den låg i hennes slapp, liksom död. Den grep vildt omkring sig, het af feber. Hennes mors ansikte förrådde intet. Endast handen led och kämpade.

Den gamle talaren beskref tystnadens martyrium. Jesu vän låg sjuk. Hans systrar sände bud efter honom. Men hans tid var ännu inte kommen. För Guds rikes skull måste Lazarus dö.

Han lät nu allt tvifvel, allt förtal susa ned öfver Kristus. Han beskref hans lidande. Hans egen medlidsamhet plågade honom. Han genomgick dödskvalen, han liksom Lazarus. Dock måste han tiga.

Blott ett ord hade han behöft säga för att återvinna vänners aktning. Han teg. Han måste höra systrarnas klagan. Han sade dem sanningen i ord, som de inte förstodo. Fienderna hånade honom.

Och så vidare, alltmer och mer gripande.

Anna Erikssons hand låg kvar i dotterns. Den biktade och bekände: »Mannen därborta bär själf tystnadens martyrskap. Han anklagas orätt. Med ett ord kunde han göra sig fri.»

Flickan följde sin moder hem. De gingo tysta. Den ungas ansikte var som sten. Hon grubblade, uppsökte allt, hvad minnet kunde säga henne. Hennes mor såg ångestfullt upp på henne. Hvad visste hon?

Dagen efter denna hade Anna Eriksson sin kaffebjudning. Talet gick lustigt om dagens marknad, om pris på träskor, om snattande pigor. Kvinnorna pratade och skrattade. De slogo kaffe på faten. De voro blida och sorglösa. Hustru Anna Eriksson kunde inte förstå hvaraf det hade kommit sig, att hon förr hade fruktat dem, att hon alltjämt hade trott, att dessa skulle döma henne.

Då de voro försedda med sin andra kopp, då de välbelåtna sutto med kaffet dallrande på koppens rand och fatet var rågadt med hvetebröd, tog hon till orda. Hennes ord voro en smula högtidliga, men hennes stämma var lugn.

»Den unga är oförsiktig. En flicka, som har gift sig utan att rätt tänka på hvad hon går till mötes, kan komma i stora bekymmer. Hvem råkade värre ut än jag?»

De visste det alla. De hade varit hos henne och sörjt med henne.

»Den unga är oförnuftig. Man tiger med det, som skulle sägas, för blygselns skull. Man törs inte tala af fruktan för hvad folk skall säga. Den, som inte har talat i rätta stunden, kan få ångra det ett helt lif.»

De trodde alla, att detta var sanning.

Hon hade hört Wik i går liksom många gånger förr. Nu måste hon säga dem alla något om honom. Det kom en svidande oro öfver henne, när hon tänkte på hvad han hade lidit för hennes skull. Dock tyckte hon, att han, som hade varit gammal, borde ha haft bättre förstånd än att taga henne, unga tösen, till hustru.

»Jag tordes inte säga det i min ungdom. Men han reste från mig af barmhärtighet, ty han trodde, att jag ville ha Eriksson. Jag har hans bref på det, jag.»

Hon läste upp brefvet för dem. En tår kom anständigt glidande nedåt hennes kind.

»Han hade bara sett miste i sin svartsjuka. Mellan Eriksson och mig var det då ingenting. Det gick fyra år, innan vi gifte oss. Men jag vill säga det nu, ty Wik är för god att gå misskänd. Han rymde inte från hustru och barn af lättsinne, utan i god mening. Jag vill, att detta skall bli kändt öfverallt. Kapten Andersson vill kanske läsa upp brefvet i armén. Jag vill, att Wik skall bli upprättad. Jag vet också, att jag har tegat för länge, men en ger inte gärna sig själf till pris för en fyllbult. Nu är det en annan sak.»

Kvinnorna sutto smått förstenade. Anna Eriksson sväfvade litet på målet och sade med ett svagt småleende:

»Nu kanske fruarna aldrig mer vilja titta in till mig?»

»Å, för all del! Fru Eriksson var ju så ung! Det var ju inte någonting som fru Eriksson kunde hjälpa. Det var ju hans fel, som gjorde sig inbillningar.»

Hon smålog. Dessa voro de hårda näbbar, som skulle ha sönderslitit henne. Sanningen var inte farlig och inte lögnen heller. De unge männens fötter väntade inte utanför hennes dörr.

Visste hon, eller visste hon inte, att hennes äldsta dotter samma morgon hade öfvergifvit hennes hem och gått till sin far?

* * *

Offret, som Matts Wik hade gjort för att rädda sin hustrus heder, blef kändt. Han blef beundrad. Han blef utskrattad. Hans bref blef uppläst i armén. Somliga gräto af rörelse. Folk kom och tryckte hans händer på gatan. Hans dotter flyttade till honom.

De närmaste kvällarna efter detta teg han vid sammankomsterna. Han kände ingen kallelse. En gång bådo de honom tala. Han steg upp på estraden, knäppte ihop händerna och började.

Då han hade sagt ett par ord, stannade han förvirrad. Han kände inte igen rösten. Hvar var lejonstämman? Hvar den brusande nordanstormen? Och hvar ordströmmen? Han förstod inte, förstod inte.

Han vacklade baklänges. »Jag kan inte,» mumlade han. »Gud ger mig inte kraft att tala ännu.» Han satte sig ned på bänken och lutade hufvudet i händerna. Han samlade all sin tankekraft för att till en början utfinna hvad han ville tala öfver. Brukade han då fundera i forna dagar? Kunde han fundera nu? Tankarna löpte rundt med honom.

Kanske det skulle gå, om han åter reste sig, ställde sig, där han brukade stå, och började med sin vanliga bön? Han försökte. Han blef askgrå i ansiktet. Blickarna riktades på honom. Kallsvetten sipprade fram på hans panna. Inte ett ord fann han på sina läppar.

Han satt på sin plats och grät, tungt stönande. Gåfvan var tagen ifrån honom. Han försökte tala, försökte tyst för sig själf. Hvad skulle han tala om? Hans sorg var tagen ifrån honom. Han hade ingenting att säga människorna, som han inte fick säga dem. Han hade ingen hemlighet att förkläda. Han behöfde inte dikten. Dikten vek ifrån honom.

Det var dödens ångest. Det var en kamp för lifvet. Han ville fasthålla det, som var gånget allaredan. Han ville ta igen sin sorg för att åter kunna tala. Hans sorg var gången. Han kunde inte ta den åter.

Han raglade fram som en drucken till estraden på nytt, på nytt. Han stammade fram några meningslösa ord. Han läste upp som en utanläxa hvad han hade hört andra säga. Han sökte härma sig själf. Han spanade efter andakt i blickarna, efter bäfvande tystnad, hastiga andetag. Han förnam intet. Det, som hade gjort hans glädje, var taget ifrån honom.

Han sjönk tillbaka i mörkret. Han förbannade, att han med sitt tal hade omvändt hustrun och dottern. Han hade ägt det kostligaste och förlorat det. Hans smärta var fruktansvärd. Men det är inte af sådan sorg, som snillet lefver.

Han var en målare utan händer, en sångare, som hade mist sin röst. Han hade endast talat om sin sorg. Hvad skulle han nu tala om?

Han bad. »O Gud, då hedern är stum, men misskännelsen talar, gif mig åter misskännelsen! Då lyckan är stum, men sorgen talar, gif mig åter sorgen!»

Men kronan var tagen ifrån honom. Han satt där eländigare än den eländigaste, ty han hade störtat ned från lifvets höjder. Han var en fallen kung.

MORBROR RUBEN

DET VAR EN GÅNG för snart åttio år sedan en liten gosse, som gick ute på torget och spelade topp. Den lille gossen hette Ruben. Han var inte mer än tre år, men han svängde sin lilla piska så tappert som någon och lät toppen snurra, så att det var en glädje däråt.

Den dagen för åttio år sedan var det ett riktigt vackert vårväder. Mars månad var kommen, och staden var delad i två världar, en hvit och varm, där solskenet rådde, och en kall och mörk, där det var skugga. Hela torget hörde solskenet till, utom en smal rand längs ena husraden.

Nu hände sig, att den lille gossen, så tapper hän var, blef trött af att snurra sin topp och såg sig om efter någon hviloplats. En sådan var inte svår att finna. Det fanns inga bänkar eller soffor, men hvartenda hus var försedt med en stentrappa. Lille Ruben kunde inte tänka sig något lämpligare.

Det var en liten samvetsgrann fyr. Han hade en dunkel aning om att mor inte ville, att han skulle sitta på främmande folks trappor. Mor var fattig, men just därför fick det aldrig se ut, som om man ville taga något af andra. Så gick han och satte sig på deras egen stentrappa, ty de bodde också vid torget.

Den trappan låg i skuggan, och där var riktigt kallt. Den lille stödde hufvudet mot räcket, drog upp benen och mådde så godt som aldrig förr. En liten stund ännu såg han hur solskenet dansade ute på torget, hur pojkar sprungo och toppar snurrade, så slöt han ögonen och somnade.

Han sof visst en hel timme. Då han vaknade, var det inte så bra med honom, som då han somnade, utan allting kändes så förfärligt otrefligt. Han gick in till mor och grät, och mor såg, att han var sjuk, och lade honom till sängs. Och om ett par dagar var gossen död.

Men därmed är det inte slut på hans historia. Det hände nämligen, att hans mor kom till att sörja honom riktigt ur hjärtats djup med en sådan där sorg, som trotsar år och död. Mor hade flera andra barn, många bekymmer upptogo hennes tid och tankar, men det fanns alltid ett rum i hennes sinne, där hennes son Ruben fick bo alldeles ostörd. Han var ständigt lefvande för henne. Såg hon en barnhop leka på torget, så sprang han med där, och då hon gick och stökade inne i huset, trodde hon fullt och fast, att den lille ännu satt och sof ute på den farliga stentrappan. Säkerligen var intet af mors lefvande barn så närvarande för hennes tankar som det döda.

Några år efter sin död fick den lille Ruben en syster, och då denna blef så gammal, att hon kunde springa ute på torget och spela topp, hände sig, att äfven hon satte sig att hvila på stentrappan. Men mor kände i detsamma, som om någon skulle ha ryckt henne i kjorteln. Hon kom genast ut och tog ett så hårdt tag i lilla syster, då hon lyfte upp henne, att denna mindes det, så länge hon lefde.

Och än mindre glömde hon hur märkvärdigt mors ansikte var och hur rösten darrade, då hon sade: »Vet du, att du hade en gång en liten bror, som hette Ruben, och han dog, därför att han satt på den här stentrappan och förkylde sig. Du vill väl inte dö från mor, du Berta?»

Bror Ruben blef snart lika lefvande för sina bröder och systrar som för sin mor. Hon var sådan, att de alla måste se med hennes ögon, och snart hade de samma förmåga som hon att se honom sitta ute på stentrappan. Och naturligtvis föll det ingen af dem in att sätta sig där. Ja, så snart de sågo någon sitta på en stentrappa eller ett stenräcke eller en sten vid vägkanten, så fingo de alltid ett styng i hjärtat och tänkte på bror Ruben.

Ytterligare hände det bror Ruben, att han blef satt högst af alla syskonen, då de talade om hvarandra. Ty alla barnen visste ju, att de voro ett besvärligt och bekymmersamt släkte, som bara gjorde mor möda och omak. De kunde inte tro, att mor skulle sörja mycket öfver att mista något af dem. Men då mor verkligen sörjde bror Ruben, så var det ju säkert, att han måtte ha varit mycket snällare än de voro.

Det var inte så sällan någon af dem tänkte så här: »Ack, den som kunde göra mor så mycken glädje som bror Ruben!» Och ändå visste ingen något mer om honom, än att han hade spelat topp och förkylt sig på en stentrappa. Men han måtte ju ha varit märkvärdig, då mor hade en sådan kärlek till honom.

Märkvärdig var han ock, han gjorde mor mest glädje af alla barnen. Hon hade blifvit änka och arbetade i sorg och nöd. Men barnen hade en så stark tro på mors sorg öfver den lille treåringen, att de voro förvissade om att om han blott hade lefvat, skulle mor inte ha sörjt öfver sin olycka. Och hvar gång de sågo mor gråta, trodde de, att det var, därför att bror Ruben var död eller ock därför att de inte självfva voro som bror Ruben. Snart nog föddes inom dem en allt starkare lust att täfla med den lille döde om mors tillgifvenhet. Det fanns inte en sak, som de inte hade velat göra för mor, om hon bara hade velat tycka lika mycket om dem som om honom. Och det var för denna längtans skull, menar jag, som bror Ruben var det nyttigaste af alla mors barn.

Tänk bara, då den äldste brodern hade förtjänat sina första slantar genom att ro en främmande öfver ån och kom och gaf dem till sin mor utan att taga undan ett runstycke! Då såg mor så glad ut, att han svällde af stolthet och inte kunde låta bli att förråda hur omåttligt ärelysten han hade varit.

»Mor, är jag nu inte lika bra som bror Ruben?»

Mor såg pröfvande på honom. Det var, som om hon jämförde hans friska, strålande ansikte med det lilla bleka ute på stentrappan. Och mor hade säkert velat svara ja, om hon hade kunnat, men mor kunde inte.

»Mor håller mycket af dig, Ivan, men sådan som bror Ruben blir du aldrig.»

Det var oöfverkomligt, det insågo alla barnen, men ändå kunde de inte låta bli att sträfva.

De växte upp till duktiga människor, de arbetade sig fram till förmögenhet och anseende, medan bror Ruben bara satt stilla på sin stentrappa. Men han hade ändå försprång. Han var oupphinnelig.

Och vid hvarje framsteg, vid hvarje förbättring, då det så småningom lyckades dem att bjuda mor ett godt hem och välstånd, så fick det vara lön nog för dem, att mor sade: »Ack, att min lille Ruben hade fått se detta!»

Bror Ruben följde mor genom hela lifvet, ända till dödsbädden. Det var han, som förtog dödsplågorna deras udd, eftersom hon visste, att de förde henne till honom. Midt i den största jämmern kunde mor le vid tanken på att hon gick att möta lille Ruben.

Och så dog hon, hvars trogna kärlek hade upphöjt och förgudat en stackars liten treåring.

Men inte heller då blef det slut med den lille Rubens historia. För alla sina syskon var han blifven en symbol för det sträfsamma lifvet i hemmet, för kärleken till mor, för alla de rörande minnena från mödans och motgångens år. Det låg alltid något varmt och vackert i deras röster, då de talade om honom. Det var helg och högtid omkring den lille treåringen.

Sålunda kom han ock att glida in i sina brorsoch systerbarns lif. Mors kärlek hade gjort honom till en storhet, och de store, de verka och öfva inflytande släktled efter släktled.

Syster Berta hade en son, som kom i mycken beröring med morbror Ruben.

Han var fyra år den dagen, då han satt på trottoarkanten och stirrade ned i rännstenen. Den flödade af regnvatten. Stickor och strån färdades med äfventyrliga svängningar nedåt det grunda farvattnet. Den lille satt och såg på med det ljufva lugn, som man erfar vid att följa andras äfventyrliga tillvaro, då man själf är i trygghet.

Men hans fredliga filosoferande afbröts af hans moder, som i samma ögonblick hon såg honom måste tänka på stentrappan i hemmet och på brodern.

»Å, käre min lille gosse,» sade hon, »sitt inte så! Vet du, att din mamma hade en liten bror, som hette Ruben och som var fyra år liksom du nu. Han dog, därför att han satt på en sådan där trottoarkant och förkylde sig.»

Den lille tyckte inte om att bli störd i sina angenäma tankar. Han satt stilla och filosoferade, medan hans ljusa, krusiga hår ramlade ända ned i ögonen på honom.

Syster Berta skulle inte ha gjort det för någon annan, men för sin käre brors skull ruskade hon sin lille gosse ganska omildt. Och så fick han lära respekt för morbror Ruben.

En annan gång hade denne ljuslockige unge herre råkat falla omkull ute på isen. Han hade blifvit omkullstött riktigt på elakhet af en stor, stygg pojke, och där satt han kvar och grät för att riktigt visa hur förorättad han var, allra helst som hans mamma inte kunde vara långt borta.

Men han hade glömt, att hans mor dock först och sist var morbror Rubens syster. Då hon fick se Axel sitta på isen, kom hon inte alls med något lugnande och tröstande, utan bara med detta eviga:

»Sitt inte så, min lille gosse! Tänk på morbror Ruben, som dog, då han var fem år, liksom du är nu, därför att han satte sig i en snödrifva!»

Gossen steg genast upp, då han hörde talas om morbror Ruben, men han kände kyla ända in i hjärtat. Hur kunde mamma prata om morbror Ruben, då hennes lille gosse var så bedröfvad? Gärna för Axel fick han sätta sig och dö, hvar han behagade, men nu var det, som om denne döde ville taga hans egen mamma ifrån honom, och det kunde Axel inte tillåta. Så lärde han hata morbror Ruben.

Högt uppe i trappuppgången i Axels hem fanns en stenbalustrad, som var svindlande härlig att sitta på. Djupt under låg förstugans stengolf, och den, som satt grensle däruppe, kunde drömma, att han färdades fram öfver afgrunder. Axel kallade balustraden för den gode gångaren Grane. På dess rygg sprängde han öfver brinnande vallgrafvar in i förtrollade slott. Där satt han stolt och trotsig med de stora hårbucklorna vajande för det häftiga anloppet och kämpade Sankt Görans strid med draken. Och ännu hade det inte fallit morbror Ruben in att vilja rida där.

Men naturligtvis kom han. Just som draken vred sig i dödsångest och Axel satt där i hög segervisshet, hörde han barnjungfrun ropa: »Lille Axel, sitt inte där! Tänk på morbror Ruben, som dog, då han var åtta år gammal, liksom Axel är nu, därför att han satt och red på ett stenräcke! Här får Axel aldrig mer sitta.»

En sådan afundsjuk gammal dummerjöns, den morbror Ruben! Han tålde visst inte, att Axel dödade drakar och räddade prinsessor. Om han inte aktade sig, så skulle Axel visa, att han också kunde vinna ära. Om han hoppade ned i stengolfvet här nere och sloge ihjäl sig, då skulle han allt känna sig fördunklad, den där storljugaren.

Stackars morbror Ruben! Stackars den lille snälle gossen, som hade gått och spelat topp ute på det solbelysta torget! Nu fick han erfara hvad det vill säga att vara en stor man. En fågelskrämma hade han blifvit, som den tid, som var, satte upp för den, som skulle komma.

Det var ute på landet hos morbror Ivan. En hel mängd kusiner voro samlade på den härliga gården. Axel gick där, uppfylld af sitt hat till den store morbror Ruben. Han ville bara veta, om denne pinade någon annan än honom. Men det var något, som skrämde honom från att fråga. Det var, som om han skulle ha begått något hädiskt.

Ändtligen voro barnen för sig själfva. Ingen stor var närvarande. Då frågade Axel om de hade hört talas om morbror Ruben.

Han såg, att det blixtrade till i ögonen och att många små näfvar knötos, men det syntes, att de små munnarna hade fått lära sig vördnad för morbror Ruben. »Tyst för all del!» sade hela skaran.

»Nej,» sade Axel, »nu vill jag veta om det är någon mer, som han pinar, ty jag tycker, att han är den besvärligaste af alla morbröder.»

Detta enda modiga ord bröt den damm, som var satt för pinade barnahjärtans harm. Det blef stort gny och ropande. Så måtte en hop nihilister se ut, då de försmäda själfhärskaren.

Nu uppsattes den stackars store mannens syndaregister. Morbror Ruben förföljde alla sina syskonbarn. Morbror Ruben dog, hvarhelst han behagade. Morbror Ruben var alltid af samma ålder med den, hvars ro han ville störa.

Och respekt måste man ha för honom, fast han alldeles tydligt var en lögnare. Hata honom i hjärtats tystaste djup-, det kunde man få, men förbise honom eller visa honom vanvördnad, nej pass för det.

Hvilken min de gamla togo på sig, då de talade om honom! Hade han då någonsin gjort något så märkvärdigt? Att sätta sig att dö var då inte något så underbart. Och hvad han så hade utfört för storverk, visst var det, att nu missbrukade han sin makt. Han satte sig emot barnen i allt, som de hade lust till, den gamla fågelskrämman. Han dref upp dem från middagssömnen i gröngräset. Han hade upptäckt det bästa gömstället i parken och förbjudit dess begagnande. Nu allra senast hade han företagit sig att rida på osadlade hästar och att åka i hö.

De voro alla säkra på att den stackaren aldrig hade blifvit mer än tre år. Och nu öfverföll han stora fjortonåringar och påstod, att han var af deras ålder. Det var det allra retsammaste.

Det var otroliga ting, som kommo i dagen om honom. Han hade fiskat löjor från brokaren, han hade rott i den lilla ekstocken, han hade klättrat i den där pilen, som hängde ut öfver vattnet och som var så treflig att sitta i, ja, han hade till och med legat och sofvit på krutfjärdingar.

Men de voro alla vissa om att det inte fanns någon undflykt från hans tyranni. Det var en lättnad att ha fått tala ut, men inte något botemedel. Man kunde inte göra uppror mot morbror Ruben.

Man skulle inte vilja tro det, men då dessa barn blefvo stora och fingo egna barn, började de genast göra sig nytta af morbror Ruben, såsom deras fäder hade gjort före dem.

Och deras barn återigen, det vill säga de ungdomar, som nu växa upp, ha lärt läxan så väl, att det hände en sommar ute på landet, att en femårig pys kom fram och sade till gamla farmor Berta, som hade satt sig på en afsats i trappan, medan hon väntade på vagnen:

»Farmor hade en gång en bror, som hette Ruben.»

»Det har du rätt i, min lille gosse,» sade farmor och steg genast upp.

Detta var för all ungdomen en sådan syn, som om den hade sett en gammal karolin buga sig för kung Karls porträtt. Den fick en aning om att morbror Ruben alltid måste förbli stor, hur han än missbrukades, bara därför att han hade varit så högt älskad.

I dessa dagar, då man så noga skärskådar all storhet, måste han användas med mera måtta än förr. Gränsen för hans ålder är lägre, träd, båtar och krutfjärdingar äro trygga för honom, men intet af sten, som duger att

sitta på, kan undgå honom.

Och barnen, nutidens barn, uppföra sig på annat sätt mot honom än föräldrarna. De kritisera honom öppet och ohöljdt. Deras föräldrar förstå inte mer konsten att inge tung, fruktande lydnad. Små pensionsflickor afhandla morbror Ruben och undra om han är annat än en myt. En sexårig ungdom föreslår, att man medelst experiment skall bevisa, att det är omöjligt att blifva dödligt förkyld på en stentrappa.

Men detta är blott ett mod för dagen. Detta släktled är innerst inne lika öfvertygadt om morbror Rubens storhet som de föregående och lyder honom likasom de.

Den dag skall komma, då dessa begabbare draga ned till fädernehemmet, söka reda på den gamla stentrappan och resa upp den på en sockel med gyllene inskrift.

De skämta med morbror Ruben nu under några år, men så snart de ha blifvit vuxna och fått egna barn att uppfostra, skola de blifva öfvertygade om den store mannens nytta och nödvändighet.

»Å, mitt lilla barn, sitt inte på den där stentrappan! Din mors mor hade en morbror, som hette Ruben. Han dog, då han var vid din ålder, därför att han satte sig att hvila på en sådan här stentrappa.»

Så skall det heta, så länge världen står.

GRAFSKRIFTEN

NU FÖR TIDEN lägger visst ingen enda människa märke till det lilla korset, som står i ena hörnet af Svartsjö kyrkogård. Nu för tiden går allt kyrkfolket förbi det utan att ge det en blick. Och det är ju inte underligt, att ingen märker det. Det är så lågt, att klöfver och blåklockor stå det upp till armarna och timotejen växer öfver det. Icke heller bryr sig någon om att läsa inskriften, som står där. De hvita bokstäfverna äro nästan alldeles bortregnade numera, och det tyckes aldrig falla någon in att söka stafva ihop dem till ord.

Men det har inte varit så alltid. Det lilla korset har på sin tid väckt mycken undran och förvåning. En tid kunde ingen sätta sin fot på Svartsjö kyrkogård utan att gå fram till det där korset. Och får någon af de gamla tidernas människor se det än i dag, så ser hon på samma gång för sig en hel historia.

Hon ser för sig hela Svartsjö socken, försänkt i vinterdvala och betäckt af jämn, hvit snö, som ligger en och en half aln högt. Så där ser ut! Det är knappast möjligt att känna igen sig där.

Man behöfver gå efter kompass som på hafvet. Det är ingen skillnad på strand och sjö, stubbåkern ligger lika jämn som den jord, som har burit hundrade skördar hafre. Kolarfolket, som bor invid stora mossar och nakna bergåsar, kan inbilla sig, att det råder öfver lika mycken afröjd och odlad mark som den rikaste bonde.

Vägarna ha lämnat sina trygga banor mellan de gråa gärdesgårdarna och äfventyra sig fram öfver ängarna och ute på de frusna vattendragen. Till och med inne mellan gårdarna kan man bli förvirrad. Rätt som det är kan någon komma att upptäcka, att vägen till brunnen har blifvit upptrampad tvärs öfver det lilla roskvarterets spireahäck.

Men ingenstädes är det så omöjligt att finna sig till rätta som på kyrkogården. För det första är gråstensmuren, som skiljer den från prästgårdsägorna, alldeles öfversnöad, så att den nu flyter alldeles tillsammans med dessa. För det andra är kyrkogården numera endast ett stort, hvitt fält, inte den minsta ojämnhet i snötäcket förråder dödsåkerns många kullar och tufvor.

På de flesta grafvar stå små järnkors, vid hvilka hänga tunna små hjärtan, som det är vindens sak att sätta i rörelse. De äro alla öfversnöade nu. Dessa små järnhjärtan kunna inte mer pingla fram sina vemodsfulla visor om saknad och sorg.

Folk, som har varit i städerna på arbete, har tagit med sig hem till sina döda sorgkransar med blommor af pärlor och blad af järnbleck, och dessa äro så värderade, att de ligga på grafvarna i små glaslådor. Men nu äro de gömda och begrafna under snön. Nu är den graf, som bär en sådan prydnad, inte förmer än någon annan.

Ett par af snöbärsbuskarna och syrenhäckarna sticka upp öfver snötäcket, men de flesta äro dolda. De glesa kvistar, som synas ofvan snön, äro fruktansvärdt lika hvarandra. De kunna inte lämna mycken ledning åt den, som söker att finna sig till rätta på kyrkogården. Gamla gummor, som ha för sed att hvarje söndag gå och kasta en blick på sina käras grafvar, komma nu inte längre för snöns skull än ett stycke framåt hufvudgången. Där blifva de stående och försöka gissa ut hvar »grafven» kan ligga. Är det vid den busken eller vid den? Och de börja längta efter snösmältningen. Det är, som om de döda hade kommit så orimligt långt bort från dem, då de inte mer se stället, där de äro nedmyllade.

Det finnes också ett par stora stenar, som skjuta upp öfver snön. Men de äro så få. Och snön hänger öfver dem, så att man inte kan skilja den ena från den andra.

En enda väg finnes banad på kyrkogården. Den går utefter hufvudgången fram till ett litet bårhus. Skall någon begrafvas, så bäres kistan in i bårhuset, och där håller prästen liktalet och förrättar jordfästningen. Det är ingen tanke på att kistan kan komma ned i jorden, så länge som denna vinter varar. Den får stå kvar i bårhuset, tills Gud sänder tö och jorden åter kan bearbetas med hacka och spade.

Nu händer, att just medan vintern är på sitt strängaste och kyrkogården alldeles otillgänglig, dör ett barn hos brukspatron Sander på Lerums bruk.

Det är ett stort bruk, Lerum, och brukspatron Sander är en mäktig man. Han har helt nyligen lagat i ordning åt sig en familjegraf på kyrkogården. Man kommer nog ihåg den, fastän den nu är gömd under snön. Den är omgifven med en kant af huggen sten och en tjock järnkedja; midt på grafven står ett granitblock, som uppbär namnet. Där står det enda ordet

SANDER

inristadt med stora bokstäfver, som lysa öfver hela kyrkogården.

Men då nu barnet är dödt och det blir tal om begrafningen, säger brukspatronen till sin hustru:

»Jag vill inte, att det där barnet skall ligga i min graf.»

Med ens ser man dem för sig. Det är i matsalen på Lerum, och där sitter brukspatronen vid frukostbordet, äter ensam, som han brukar. Hans hustru Ebba Sander sitter i gungstolen vid fönstret där hon har utsikten öfver sjön och de björkbevuxna holmarna.

Hon har suttit och gråtit, men då mannen säger detta, blifva hennes ögon med ens alldeles torra. Hela den lilla gestalten drar ihop sig af skräck, hon börjar skälfva, som om hon kände en stark köld.

»Hvad säger du, hvad säger du?» frågar hon. Och hon talar, som då man huttrar af köld.

»Det bär mig emot,» säger brukspatronen. »Far och mor ligga där, och det står Sander på stenen. Jag vill inte, att det där barnet skall ligga där.»

»Ah så, detta har du funderat ut!» säger hon alltjämt rysande. »Jag visste väl, att du en gång skulle hämnas.»

Han kastar ifrån sig servetten, reser sig från bordet och står bred och stor framför henne. Det är alls inte hans mening att trotsa igenom sin vilja med många ord. Men hon kan ju se på honom, där han står, att han inte kan ändra mening. Det är tung, orubblig envishet hela karlen.

»Jag vill inte hämnas,» säger han utan att höja rösten. »Jag kan bara inte tåla det.»

»Du talar, som vore det endast fråga om att flytta honom ur en säng i en annan,» säger hon. »Och han är ju död, honom kan det väl göra detsamma, hvar han ligger. Men jag blir ju en förlorad människa.»

»Jag har tänkt på det också,» säger han. »Men jag kan inte.»

De, som ha varit gifta i flera år, behöfva inte många ord för att förstå hvarandra. Hon vet allaredan, att det är alldeles gagnlöst att söka beveka honom. »Hvarför skulle du då förlåta mig?» säger hon och vrider händerna. »Hvarför lät du mig stanna kvar på Lerum som din hustru och lofvade att förlåta mig?»

Han vet med sig, att han inte vill skada henne. Han rår inte för, att han nu har kommit till en gräns för sina medgifvanden. »Säg hvad du vill till grannarna!» säger han. »Jag skall nog tiga. Hitta på, att det är vatten i grafven, eller säg, att där inte finns rum för fler kistor än fars och mors och min och din!»

»Och det skulle de tro!»

»Du får reda dig, bäst du kan då,» säger han.

Han är inte ond, hon ser, att han inte är det. Det är, som han själf säger. Han kan inte ge med sig i detta.

Hon flyttar sig högre upp i stolen, lägger armarna bakom hufvudet och sitter och stirrar ut genom fönstret utan att säga något. Det förfärliga är, att så mycket skall finnas i lifvet, som är en öfvermäktigt. Framför allt är det fruktansvärdt, att det skall stiga upp makter inom en själf, som man alls inte kan styra. För några år sedan, då hon redan var en sansad, gift kvinna, kom kärleken öfver henne. En sådan kärlek! Det hade inte varit en tanke på att hon skulle kunna styra den.

Det, som nu tog väldet öfver hennes man, var det hämndbegär?

Han har aldrig varit ond på henne. Han förlät henne genast, då hon kom och bekände. »Du har varit ifrån dina sinnen,» sade han och lät henne lefva kvar som sin hustru.

Men fast det kan vara en lätt sak att säga, att man förlåter, kan det vara tungt nog att göra det. Framför allt är det svårt för den, som är långsint och tungsint, som aldrig glömmer och aldrig brusar ut. Hvad han än må säga, sitter i hjärtat något, som hungrar och skriker efter att få mätta sig med en annans lidande. En besynnerlig känsla har hustrun alltid haft, att det hade varit bättre, om han den gången hade blifvit så ond, att han hade slagit henne. Då hade han kunnat bli god sedan. Nu går han där och är knarrig och led, och hon har blifvit rädd. Hon går som en häst mellan skacklorna. Hon vet, att bakom henne sitter någon, som håller piska i hand, om han än inte brukar den. Och nu har han brukat den. Och nu är hon en förlorad människa.

Människor säga, att de aldrig ha sett en sådan sorg som hennes. Hon ser ut som en stenbild. Under dessa dagar före begrafningen vet man inte om hon verkligen lefver. Det är omöjligt att se om hon hör hvad man säger, om hon vet hvem som talar med henne. Hon tyckes inte känna hunger, hon tyckes kunna gå ute i den starka kölden utan att frysa. Men människorna taga miste, det är inte sorg, som förstenar henne, det är rädsla.

Hon tänker inte på att stanna hemma på begrafningsdagen. Hon måste följa med till kyrkogården, måste gå med i likföljet, gå där och veta, att alla, som följa kistan, tro, att liket skall föras till den stora Sanderska grafven. Hon tänker, att hon skall digna under all undran och förvåning, som skall vända sig mot henne, då han, som går med prestafven i spetsen af processionen, leder den fram till en obemärkt grafplats. Det skall gå ett förundrans sorl från led till led, fastän det är ett liktåg. Hvarför får inte barnet ligga i den Sanderska grafven? Man skall påminna sig de ovissa, obestämda rykten, som en gång ha varit i svang om henne. Det måtte vara någon grund för de där historierna, skall man säga. Innan liktåget kommer åter från kyrkogården, skall hon vara dömd och förlorad.

Det enda, som kan hjälpa henne, är att vara med själf. Hon skall gå där med ett lugnt ansikte, se ut, som om allt vore riktigt. Kanske de då skola tro hvad hon säger för att bortförklara saken.

Mannen reser också med till kyrkan. Han har ombestyrt allt, bjudit begrafningsgäster, beställt kista och bestämt hvilka som skola bära. Han är nöjd och god, sedan han har drifvit igenom sin vilja.

Det är söndag, och efter gudstjänstens slut ställer liktåget upp sig utanför sockenstugan. Bärarna lägga de hvita bärdukarna öfver axlarna, alla ståndspersoner i Lerum gå med i processionen och en stor del af det öfriga kyrkfolket.

Medan processionen ordnar sig, tänker hon, att nu ställa de upp sig för att följa en förbrytare till afrättsplatsen.

Så de skola se på henne, då de komma tillbaka! Hon har kommit dit, för att hon skulle kunna förbereda dem, men hon har inte fått ett ord öfver läpparna. Hon kan inte tala lugnt och sansadt. Hvad hon skulle kunna, vore att jämra sig våldsamt och högt, så att det hördes öfver hela kyrkplatsen. Hon törs inte röra läpparna, för att inte ett högt skri af fasa skall bryta fram öfver dem.

Klockorna börja ringa uppe i tornet, och människorna sätta sig i gång. Och nu skola de komma in i det utan all förberedelse! Hvarför har hon inte kunnat tala? Hon gör våld på sig för att inte ropa åt dem, att de inte skola gå till kyrkogården med den döde. En död är ju ingenting. Hvarför skall hon fördärfvas för en död? De kunde få lägga den döde hvar de ville, blott inte på kyrkogården. Hon har förvirrade föreställningar om att hon ville skrämma dem bort från begrafningsplatsen. Den är farlig. Den är full af pestsmitta. Man har sett vargspår där. Hon ville skrämma dem, som man skrämmer barn.

Hon vet inte hvar barnets graf är gräfd. Hon får veta det tids nog, tänker hon. Då nu tåget skrider in på kyrkogården, ser hon fram öfver snöfältet för att upptäcka en nyuppkastad graf. Men hon ser inte väg och inte graf. Därute är ingenting annat än en oröjd snömark.

Och tåget går upp till bårhuset. Så många, som kunna, tränga sig in där, och därinne sker jordfästningen. Det blir inte ens fråga om att gå fram till Sanderska grafven. Ingen kan veta, att den lille, som nu inviges till den sista hvilan, aldrig skall blifva nedmyllad i familjegrafven.

Om Ebba Sander hade kommit ihåg detta, om hon inte hade glömt allt för sin fasas skull, så hade hon inte behöft vara rädd ett ögonblick.

»Till våren,» tänker hon, »då kistan blir nedmyllad, är väl knappast någon annan än dödgräfvaren tillstädes. Ingen kommer att tro annat, än att barnet ligger i Sanderska grafven.» Och hon förstår, att hon är räddad.

Hon sjunker samman i häftig gråt. Människor se medlidsamt på henne. »Det är förfärligt hvad hon sörjer,» säga de. Men hon vet bäst själf, att hon gråter sådana lättnadens tårar som den, hvilken har räddats från nöd och lifsfara.

Ett par dagar efter begrafningen sitter hon vid skymningen på sin vanliga plats i matsalen. Medan mörkret faller på, ertappar hon sig med att hon sitter och väntar och längtar. Hon sitter och lyssnar efter barnet. Nu är ju den tiden, då det brukar komma in och leka. Skall det inte komma i dag? Så far hon upp och tänker. »Det är ju dödt, det är ju dödt.»

Nästa dag sitter hon åter och längtar i skymningen. Och kväll efter kväll kommer denna längtan igen och blir allt mäktigare. Den breder ut sig, såsom ljuset gör under våren, till dess den till sist regerar öfver alla dagens och nattens timmar.

Det är ju nästan gifvet, att ett sådant barn som hennes skall få mera kärlek som dödt än som lefvande. Modern har under hela dess lif inte tänkt på annat än att vinna tillbaka mannen. Och för honom kunde ju inte barnet vara behagligt. Det måste hållas undan. Det fick ofta känna, att det var till besvär.

Hustrun, som hade svikit sina plikter, har velat visa mannen, att hon ändock var något värd. Hon hade ständigt arbete i gång i kök och väfkammare. Hvad kunde det finnas för plats för den lille gossen midt uppe i allt detta?

Och nu efteråt påminner hon sig hur hans ögon brukade be och tigga. Om kvällarna ville han, att hon skulle sitta bredvid hans säng. Han sade, att han var mörkrädd, men nu tänker hon, att det kanske inte var sant. Han har sagt så, därför att hon skulle stanna hos honom. Hon kommer ihåg hur han låg och arbetade för att inte somna. Nu förstår hon, att han höll sig vaken för att få ligga länge och känna hennes hand i sin.

Han har varit en listig fyr, så liten han var. Han har brukat allt sitt förstånd för att få litet med af hennes kärlek.

Det är förvånande, att barn kunna älska så. Hon förstod det aldrig förr, medan han lefde.

Egentligen är det nu först hon börjar älska barnet. Nu först är det hon känner sig glad åt dess skönhet. Hon kan sitta och drömma om dess stora, hemlighetsfulla ögon. Det har aldrig varit ett rosigt och rundkindadt barn, det var blekt och spädt. Men det var underbart vackert.

Det står för henne som något oändligt härligt, härligare för hvar dag, som går. Barn måtte ju vara det yppersta jorden bär. Tänk bara, att det finnes små människor, som sträcka ut handen mot hvar man och tro alla om godt! Små människor, som inte fråga efter om ett ansikte är fult eller vackert, utan kyssa lika gärna det ena som det andra, som kunna älska gammal och ung, rik och fattig! Och i alla fall äro de verkliga små människor.

För hvarje dag kommer hon barnet allt närmare och närmare. Hon önskar nog, att det lefde, men hon undrar om hon då någonsin hade kommit det så nära som nu.

Stundom är hon i förtviflan öfver att hon inte gjorde gossen lyckligare, medan han lefde. Han togs väl bort från mig fördenskull, tänker hon. Men det är sällan hon sörjer på det sättet.

Hon har varit rädd för sorg fordom, men hon finner nu, att sorg inte är hvad hon har tänkt sig. Sorg är ju att lefva om och om igen i ett förgånget. Sorg är att lefva sig in i gossens hela väsen, att nu ändtligen förstå honom. Denna sorg gör henne mycket rik.

Hvad hon nu mest fruktar, är, att tiden skall föra bort honom från henne. Hon har intet porträtt af honom, kanske hans drag skola utplånas ur hennes minne. Hon sitter hvar dag och pröfvar och försöker: »Ser jag honom, ser jag honom riktigt?» säger hon.

Då vintern fortgår vecka efter vecka, öfverraskar hon sig med att längta efter våren, då hon skall få ut

honom ur bårhuset och få honom nedbäddad i jorden, så att hon kan komma till grafven och tala med honom.

Han skall ligga åt väster, där är det vackrast. Och hon skall smycka kullen med rosor. Hon vill också ha en häck och en soffa. Hon vill kunna sitta där länge, länge.

Men människorna skola väl förundra sig! Människorna veta ju inte annat, än att hennes barn ligger i familjegrafven. Hvad de skola förvåna sig, om de se henne smycka en främmande graf och sitta där i timtal! Hvad skall hon hitta på att säga dem?

Ibland tänker hon, att hon måste göra på detta sätt. Först gå fram till den stora grafven och lägga ned en stor bukett där och sitta där en stund. Sedan skall hon väl kunna smyga bort till den lilla grafven. Han skall nog vara nöjd med den enda lilla blomma hon kan spara till honom.

Ja, han kan nog nöja sig med detta, om hon kan det. Men det är, som om hon inte skulle komma i någon gemenskap med honom på detta sätt.

Och han skall då få veta, att hon blygdes öfver honom. Han skall förstå hvilken brännande skam det var för henne, att han kom till. Hon vill skydda honom för att få veta detta. Han skall tro, att lyckan att äga honom öfvervägde allt.

Ändtligen ger vintern vika. Man ser, att det skall bli vår. Snötäcket smälter undan, jorden börjar visa sig. Ännu dröjer det kanske ett par veckor, innan tjälen går ur marken, men det ges dock en förhoppning, att de döda skola få komma ut ur bårhuset. Och hon längtar, hon längtar!

Kan hon ännu se honom? Hon pröfvar hvarje dag, men det gick bättre på vintern, på våren vill han inte visa sig för henne. Då kommer hon i förtviflan. Hon måste kunna sitta på grafven för att komma honom nära, för att kunna se honom, älska honom. Kommer han då aldrig ned i jorden?

Hon har intet annat att älska, hon måste kunna se honom, se honom genom hela lifvet.

Till sist försvinna all tvekan och allt klenmod för hennes stora längtan. Hon älskar, hon älskar, hon kan inte lefva utan den döde. Hon känner, att hon inte kan ta hänsyn till någon annan än honom. Och då vårbräckningen är där på fullt allvar, då tufvor och kullar åter framträda på kyrkogården, då järnkorsens hjärtan åter börja pingla och pärlblommorna lysa i sina glaslådor och då jorden ändtligen kan öppna sig för den lilla kistan, har hon redan låtit förfärdiga ett svart kors, som hon skall sätta upp på kullen.

Tvärs öfver korset från arm till arm står skrifvet med tydliga hvita bokstäfver:

HÄR HVILAR MITT BARN.

Och så nedanför på korsstammen står hennes namn.

Hon bryr sig alls inte om, att hela världen får veta hvad hon har gjort. Allt annat är fåfängligt, det enda viktiga är att utan förställning kunna få bedja på barnets graf.

BRÖDERNA

DET ÄR STOR SYND om de döda, som skola begrafvas i städernas kyrkogårdar. Då de sättas upp på likvagnen och köras bort genom gatorna, är det, som skulle de knota och klaga inne i sina kistor. Somliga jämra sig öfver att de inte hafva fått panascherna på likvagnen. Somliga räkna öfver kransarna och äro inte

nöjda. Och så är det några, som följas af bara en två, tre vagnar och känna sig sårade däröfver.

Sådant borde aldrig de döda behöfva känna och erfara. Men människorna i städerna förstå alls inte huru de böra hedra dem, som skola bäddas ned till den långa hvilan i jorden.

De förstå dylikt bättre på landsbygden, och ingenstädes förstå de det så väl som i Svartsjö socken i Värmland.

Om ni dör i Svartsjö socken, så vet ni, att ni skall få en kista alldeles lik dem, som bestås alla andra, en ärlig, svart kista, af samma slag som de kistor, hvari häradsdomaren och länsmannen begrofvos härom året. Ty samma snickare gör alla kistor, och han har bara en modell, ingen blir bättre eller sämre än den andra. Och ni vet också, ty ni har ju sett det så många gånger, att ni skall bli körd till kyrkan på en arbetsvagn, som man har målat svart för tillfället. Ni behöfver alls inte tänka på några panascher, ty sådana känner man inte till. Och ni vet, att hästarna skola ha hvita dukar fästa vid selen och att man skall köra lika långsamt och högtidligt för er som för en hemmansägare.

Men ni skall alls inte behöfva ängslas öfver att ni inte skall få nog många kransar, ty det lägges inte en enda blomma på kistan. Det hör till, att den skall stå svart och glänsande och att ingenting skall skymma bort den. Och ni behöfver inte tänka på att ni inte skall hafva nog stort följe, ty de, som bo i er by, de skola nog följa er allesamman. Och inte heller skall ni tvingas att ligga och höra efter om det är gråt eller klagan kring er bår. Det gråtes aldrig öfver de döda, då de stå på kyrkbacken utanför Svartsjö kyrka.

Nej, det gråtes lika litet öfver en ung, blomstrande karl, som har fallit för döden, just då han kunde börja sörja för sina fattiga, gamla föräldrar, som det kommer att gråtas öfver er. Ni skall bli ställd på ett par svarta bockar utanför sockenstugudörren, och en hel hop folk skall så småningom samlas omkring er, och alla kvinnorna skola hafva näsdukar i händerna. Men ingen skall gråta, alla näsdukarna skola hållas hårdt hoprullade, ingen skall sättas för ögonen. Ni behöfver inte vara rädd för att människorna inte skola ge er lika många tårar som andra döda. De skulle gråta, om det passade sig, men det passar sig inte.

Ni kan ju förstå, att om det vore mycken sorg vid en graf, skulle det se illa ut för den, som ingen sörjde. De veta hvad de göra i Svartsjö. De bära sig åt så, som det har varit sed och skick därstädes nu i många hundra år.

Men medan ni står där på kyrkbacken, är ni en mäktig och stor varelse, fastän ni hvarken får blommor eller tårar. Ingen kommer till kyrkan utan att fråga hvem ni är. Och så gå de tyst upp till er kista och ställa sig och betrakta den. Och det faller ingen in att såra den döde med att beklaga honom. Ingen fäller något annat yttrande, än att det är godt för den, som har fått sluta.

Det är alls inte som i en stad, där ni skulle bli begrafven på hvilken dag som helst. I Svartsjö skall ni bli begrafven på en söndag, så att ni kan ha hela socknen omkring er. Där skall ni ha bredvid er kista både den flickan, som ni dansade med på sista midsommarsvakan, och den mannen, som ni bytte hästar med på sista marknaden. Ni skall ha skolläraren, som vårdade sig om er, då ni var liten pojke, och som har glömt er, fast ni så väl kom ihåg honom, och ni skall ha den gamle riksdagsmannen, som aldrig förr gitte hälsa på er. Detta är inte som i en stad, där skulle människor knappast se efter er, då ni fördes förbi.

Då man kommer med de långa bärklädena och lägger dem under kistan, så är det ingen, som inte följer med i handlingen.

Ni kan inte tro hvilken kyrkväktare det finnes i Svartsjö. Han är en gammal soldat, och han ser ut som en fältmarskalk. Han har kortklippt, hvitt hår och vridna mustascher och spetsigt hakskägg, han är smärt och hög och går rak med en lätt och säker gång. Om söndagarna bär han en nyborstad bonjour af fint kläde. Han

ser verkligen ut som den finaste gamla herre man kan råka på. Och det är han, som går först i spetsen för processionen. Efter honom kommer prestafven.

Det är inte sagdt, att prestafven tar sig något ut i jämförelse med kyrkväktaren. Det kan hända, att hans kyrkhatt är för stor eller gammalmodig. Han är nog generad också, men när är inte en prestaf generad?

Så kommer ni själf i er kista med de sex bärarna, och så komma prästen och klockaren och byalaget och hela socknen. Allt kyrkfolket följer er in på kyrkogården, det kan ni vara viss på.

Men nu skall ni lägga väl märke till något. De se så små och fattiga ut, de, som följa er. Det är ju inga ståtliga stadsbor, det är bara enkelt, tarfligt Svartsjöfolk. Det är, som funnes där bara en, som är stor och vördnadsvärd, och det är ni i er kista, ni, som är död.

De andra, de skola nästa dag stå upp till tungt och groft arbete, de skola sitta i gamla, fattiga stugor och bära gamla, lappade rockar. De andra, de skola alltjämt pinas och plågas och förtryckas och förödmjukas af fattigdomen.

Om en främmande ginge med er fram till er graf, skulle han blifva långt mera vemodig vid att se de människor, som gå med i likföljet, än vid tanken på er, som är död. Ni behöfver aldrig mer syna sammetskragen på rocken för att se om den börjar blekna i kanterna, ni behöfver inte göra ett särskildt veck på silkeduken för att dölja, att den håller på att brista. Ni skall aldrig mer behöfva be landthandlaren att få varor på kredit, ni skall inte känna hur arbetskraften flyr, ni skall inte gå och vänta på den dag, då ni faller socknen till last.

Medan de följa er till grafven, går hvar och en och tänker, att det är bäst att vara död, bättre att sväfva upp till himmelen, buren på förmiddagens hvita moln, än att alltjämt pröfva det mångvidriga lifvet.

Då man har kommit bort till kyrkogårdsmuren, där grafven är uppkastad, blifva bärklädena utbytta mot starka rep, och bärarna stiga upp på de lösa jordhögarna och sänka ned er.

Och då detta är gjordt, kommer klockaren fram till grafranden och börjar sjunga: »Jag går mot döden».

Han sjunger psalmen alldeles ensam, inte prästen och ingen af församlingen hjälper honom. Men klockaren måste sjunga, och hur hård nordanvind och hur skarp sol, som ligger honom i ansiktet, så sjunger han.

Klockaren är ganska gammal, och han har inte mycken sångröst kvar. Han vet nog, att det inte låter så vackert nu, då han sjunger folk i grafven, som det gjorde i hans unga dagar, men han gör det ändå, eftersom det hör till hans ämbete.

Ty den dag, förstår ni, då rösten alldeles sviker, så att han inte kan sjunga mer, då måste han taga afsked från sin befattning, och detta blir detsamma som att sjunka ned till riktig fattigdom.

Därför står hela församlingen i ängslan, medan gamle klockaren sjunger, och undrar om rösten skall hålla hela versen igenom. Men ingen sjunger med, ingen enda, ty det går inte för sig, det brukar man inte. Man sjunger aldrig vid grafven i Svartsjö. Man sjunger inte i kyrkan heller mer än den första psalmen i julottan.

Dock, om någon hörde efter riktigt noga, skulle han märka, att klockaren inte sjunger ensam. Det är verkligen en röst, som följer med, men den ljuder så precis lika, att de två rösterna blanda sig, som om de vore en enda.

Den där andra rösten, som sjunger med, tillhör en liten gubbe i lång, grå vadmalsrock. Han är ännu äldre än klockarn, men han sätter till allt hvad röst han har för att hjälpa honom.

Och rösten är, som sagdt, af alldeles samma slag som klockarns, de äro så lika, att man inte kan låta bli att förvåna sig.

Men ser man närmare efter, så är också den lille, grå gubben alldeles lik klockarn, det är samma näsa och haka och mun, endast något äldre och likasom värre farna i lifvet. Och så förstår man, att den lille fattige är klockarns bror. Och så vet man ju också hvarför han hjälper honom.

Ty se, det har aldrig gått bra för honom här i världen, och han har ständigt haft otur, och en gång gjorde han konkurs och drog då klockarn med sig i olyckan. Han vet, att det är hans fel, att brodern alltid måste ha det svårt.

Och klockarn har ju försökt hjälpa honom på fötter igen, men det har inte lyckats, ty han har inte varit sådan, att man har kunnat hjälpa honom. Han har jämt haft olycka med sig, och så har det inte varit den rätta kraften i honom.

Utan klockarn har varit det skinande ljuset i släkten, och det har varit att taga emot och taga emot för den andre, och alls ingenting har han haft att ge igen.

Herre Gud, bara tala om att ge igen! Han, som är så fattig! Ni skulle se skogstorpet, där han bor!

Han vet, att han alltid har varit tung och sorgsen och bara till en plåga, bara till en plåga för sin bror och för andra människor.

Men se nu på sista tiden har han blifvit en mäktig man, nu står han och ger igen. Det gör han. Nu hjälper han sin bror, klockarn, som har varit ljuset och lifvet och glädjen för honom i alla hans dar. Nu hjälper han honom att sjunga, så att han skall få behålla sitt ämbete.

Han går inte i kyrkan, ty han tycker, att alla stirra på honom, söm inte har svarta söndagskläder. Men hvarje söndag går han upp på kyrkbacken för att se om det står någon kista på de svarta bockarna utanför sockenstugan. Och om där står någon, då följer han med till grafven, och då ger han sig själf till spillo i sin gamla, grå rock och hjälper brodern med den där eländiga rösten sin.

Den lille gubben hör mycket väl hur illa han sjunger, han ställer sig bakom de andra och tränger sig inte fram till grafven. Men sjunger gör han. Det vore inte så farligt om klockarns röst skulle svika på en eller annan ton. Hans bror är där och stöder honom.

På kyrkogården skrattar ingen åt sången, men då folk har kommit hem och fått skaka af sig andakten, så talar man om hur det har varit vid kyrkan, och då skrattar man åt klockarns sång, skrattar både åt hans och åt hans brors. Klockarn bryr sig inte om sådant, han är inte af det lynnet, men brodern lider af det och tänker på det. Han ryser för söndagen hela veckan, men han kommer ändå punktligt dit upp på kyrkogården och gör sin plikt.

Men ni därnere i er kista, ni tycker inte så illa om sången. Ni tycker, att det är god musik. Är det inte sant, att man skulle vilja bli begrafven i Svartsjö bara för den sångens skull?

Det står i psalmen, att allting är en vandring mot döden, och då de två gubbarna sjunga det, de två, som ha lidit för hvarandra hela lifvet, då känner man så som aldrig förr hur besvärligt det är att lefva, och man blir så alldeles nöjd att vara död.

Och så slutar sången, och prästen häller mull på kistan och läser öfver er.

Därpå sjunga de två gamla rösterna: »Jag går mot himlen». Och de sjunga inte denna versen bättre än den förra. Deras röster bli svagare och mera gnällande, ju längre de sjunga.

Men för er utbreder sig då en stor, vid rymd, och ni sväfvar upp där med ängslande lycka, och allt det jordiska försvinner och förbleknar.

Men det sista, som ni hör af det jordiska, är dock något af trohet och kärlek. Och midt under er bäfvande flykt skall den arma sången väcka minnet af allt sådant, som har mött er härnere, och detta skall bära er uppåt. Det skall genomstråla er som en ljusglans och göra er skön som en ängel.

ROMARBLOD

HAR NI VARIT I ROM, så har ni väl lagt märke till de små landtgårdarna utanför stadsmuren. Man har ett par tunnland jord, där man odlar kronärtskockor, ärter och blomkål, allt efter årstiden. Man har ett par långa, halmtäckta boningshus, ett lågt åsnestall, en stor, murad brunn med sadeltak och ett par hönsburar. Man har naturligtvis en mängd fjäderfä och inte bara höns, kalkoner och ankor, utan äfven påfåglar och fasaner.

Och så för att kunna lefva litet bättre, ty grönsaker och höns lämna ingen lysande vinst, skaffar man sig ett par stora fat romerskt slottsvin och lägger upp dem i den ena af de långa stugorna, som inte hafva mer än ett rum hvardera. Därinne ställer man också fram en disk och en hylla med literflaskor och glas, men ute på gårdsplanen mellan brunnen och hönsburarna ordnar man långa bänkar och stadiga bord. Här utom stadsmuren stryka campagnans vindar fram skarpa och ohejdade, därför sätter man upp små skärmtak öfver bänkarna och omger dem med vassväggar, genom hvilka solskenet kommer insilande gult som guld. Tillsist låter man också måla en skylt och hänger ut den öfver den lilla murporten, som leder in till gatan och staden. Och så är osterian färdig.

Nino Beppone hade nu i tio år varit kypare på en sådan där liten osteria, men man skall inte tro, att han hade stannat där så länge för lönens eller drickspengarnas skull, eller därför att han inte dugde till något annat. Tvärtom, Nino var en präktig, ja, rentaf en bildad, ung man. Om han nöjde sig med att vara kypare på en osteria utanför muren, så var det därför, att han var kär i Teresa, äldsta dottern i gården.

Ah, hur Nino älskade henne! Hon var så vacker. Hon var vacker just så, som Nino ville ha det, med stora, starka drag och höga, klara färger. Hennes gång var så stolt och lätt som en drottnings. Hon talade med en klar, klingande röst och så tydligt, att ingen stafvelse af orden kunde tappas bort. Hon skrattade så rent, som en silfverklocka ringer. Hennes händer voro sköna, hvita och fasta, och hennes handtag var så styrkande som en välsignelse.

Alla, som kommo in på osterian, ville beställa af henne och fordrade, att hon alltid skulle vara till hands bakom disken. »Hvar är Teresa?» frågade de ovillkorligen, om de inte sågo henne. Och det kunde Nino väl förstå. Visste han inte själf hur mycket bättre soppan smakade, då hon hade öst upp den ur grytan, än då den serverades af hennes systrar? Det var alls inte underligt, att hvarenda människa ville ha med henne att göra. Var det inte trygghet och trefnad bara att vara i samma rum som hon?

Han var säker om att folk kom in på osterian långt mindre för att dricka vin än för att få anförtro Teresa alla sina sorger. Om åsnan var död, om man hade blifvit slagen i bollspelet eller om den galningen Piero hade gått och satt knifven i någon, så var det en lättnad att berätta det för henne. Det kunde ibland hända, att unga, raska karlar, som inga sorger hade, sutto och lagade ihop långa, bedröfliga historier, bara för att hon skulle stå stilla vid deras bord en stund, höra på dem och taga sig litet af dem. Ånej, de voro inte kära i henne, men de ville i alla fall, att hon skulle slå i vinet i deras glas, att hon skulle stoppa till dem en mandarin, då de gingo, och lofva dem att komma ihåg dem i sina böner.

De andra systrarna gifte sig, så snart de hade fyllt sina sexton år; en flyttade bort och en stannade kvar

hemma med man och barn. Men Teresa ville inte gifta sig, och Nino visste nog hvarför. Han visste väl, att hon hvarken ville taga honom eller någon annan af landtfolket. Teresa var stolt, hon skulle aldrig gifta sig med någon annan än en signor.

Ja, ja, Teresa var mycket stolt. Man såg det af det sätt, hvarpå hon satte håret högt uppe på hufvudet, alldeles som en signorina, och på hennes kyrkkläder. Ute på osterian gick hon i grönt förkläde och bar en röd duk om halsen, men då hon gick in i Rom, var hon alltid svartklädd. Och hon hade en stor hatt med brättet i många bukter och en fjäderkrage om halsen, så lång att den räckte ned till klänningsfållen.

Naturligtvis tyckte Nino, att det skulle ha passat Teresa att bli en signora. Det enda onaturliga var, att hon inte förstod, att hon redan var det.

I självfva verket var Nino mycket nöjd med detta, att Teresa inte ville gifta sig med en campagna-bo. Han själf hade inte något hopp att få henne. Han var rund och tjock som en mjölsäck, och han hade en sådan där grå mjölnarhy. Och endast ett par små streck till ögon! Nino visste, att han var alldeles för ful för Teresa. Men som det nu dröjde, innan hon fick sin signor, och ingen annan vågade försöka sig på att taga bort henne, så kunde Nino få gå kvar som hennes kamrat år efter år. Och det var ingen liten lycka.

Dagarna därute på landtgården tycktes Nino vara fulla af salighet. Om morgnarna, då Teresa gick och ställde med sina fåglar, bar Nino skålen med majsen åt henne. På förmiddagen hjälpte han henne att rensa bort ogräs och att göra i ordning grönsakerna, som skulle sändas till torget. Och om kvällarna, då arbetsfolk, som gick hemåt, kom in på osterian för att dricka ett glas guldgult Castello romano, stod hon vid fatet och fyllde i måtten, och han tog emot dem af henne. Men var det en stor dag, om det var fest eller marknad och folk hade strömmat till och alla sittplatser voro upptagna och hela gården vimlade af positivspelare och försäljare af stekta äpplen och kastanjer och han och hon måste varma och andlösa ila fram mellan borden med sina flaskor och glas, nickade de till hvarandra, då de möttes. De kände sig så kamratlika som soldater, då de draga ut i strid.

Men de kvällar, då inga kunder kommo, satt Nino och berättade Teresa om det han hade läst i sina böcker. Då lät hon honom berätta hela det gamla Roms historia, och framför allt ville hon höra talas om plebejers upphöjande till patricier och om de mäktiga romerska matronorna. Nino visste nog hvarför. Samma blod, hon kände sig af samma blod! Nästa dag bar hon hufvudet mycket stoltare än förr. Nino sade sig, att han handlade som en galning. För hvarje gång han berättade henne om Cornelia, Gracchernas moder, förde han henne längre ifrån sig. Hvarför kunde han inte låta bli att berätta? Hvarför älskade han henne allra mest, då hon lyfte nacken så där högt och då hennes ögon blixtrade?

Då hon hade fyllt fyra och tjugu år, hörde Nino människor säga, att det snart skulle bli för sent för henne att få en man. Hon var inte vacker mer. Nino kunde inte förstå hvad de menade. Var hon inte vacker?

En dag märkte han dock, att de hade haft rätt. Hon hade verkligen varit afbleknad, hon hade varit på väg att bli gammal. Han hade inte gett akt på det förut, men nu såg han det, därför att hon började stråla upp igen. All hennes ungdoms skönhet lyste åter upp hennes ansikte. Hvad var detta för ett under? Nino blef nästan rädd, då han såg det.

Hvarje afton kom nu en liten löjtnant ut till osterian. Ack, ack! Nino kunde inte neka till att det var det nättaste ting man kunde se! Han hade en uniform i svart och silfver och ett mjukt, barnsligt ansikte. Han hade blifvit kär i Teresa, redan första kvällen han hade sett henne. Och hon, hade hon fått åter sin skönhet för hans skull? Tyckte hon om den lille löjtnanten? Var signorn nu ändtligen kommen?

Den stackars Nino började med ens hata krig och krigare. Italien förde krig med Abessinien, och han tyckte, att det var nog elände, att Italiens krigare drogo öfver hafvet för att ofreda ett främmande folk, som intet

ondt hade gjort, det var nog med det elände de anställde därute. Härhemma kunde de låta bli att vålla folk olycka.

Nino uppsökte likasinnade och kom in i fredsföreningar. Här uppträdde han som talare och yrkade på krigshärens afskaffande. Italien skulle inte bli stort som ett stridens land utan som ett fridens. »Låt oss få slut på det där afrikanska äfventyret! Låt oss få hem våra soldater och sätta dem i landtbruksskola!» Det var Ninos ord.

På dessa föreningsmöten kände sig Nino som en mäktig man. Han satte upp adresser till ministrarna och adresser till kungen. Han blef snart en af de ledande. Han blef en af de mest omtyckta talarna. Stackare, stackare!

Men då Nino kom hem ifrån ett sådant där möte, där han hade afskaffat kriget och krigshären, kom Teresa emot honom. De stannade vid brunnen, där de alltid brukade sitta och prata, och Teresa ville tala krig. Det pågående kriget brydde hon sig inte om, men hon ville veta hvad romarna hade utfört i forna dagar. Nu ville hon höra något om Scipio. Var det inte Scipio, som hade gått till Afrika och besegrat de svarta? Och Nino måste berätta om honom. Nino måste sitta halfva natten och tala krig, krig, krig.

Medan Nino berättade, blef Teresa strålande skön. Lyktan, som hängde på brunnstaket, visade henne för Nino underbart vacker med ett hemlighetsfullt leende öfver läpparna. Nino förstod, att hon endast kunde älska en hjälte. Men han, som inte kunde neka henne att berätta om dessa afskyvärda blodbad, hvad var han? Han var feg. Om hon hade älskat en Nero, skulle Nino hafva låtit tvinga sig att prisa tyrannerna. Nino var en feg usling, han var visst ingen hjälte.

Hon blef till sist förlofvad med löjtnant Ugo, och Nino tänkte allvarligt på att göra sig fri och söka en annan tjänst. Men han kunde inte, hon var så god emot honom just då. Han fick vänta tills efter bröllopet.

Teresa glömde inte Nino ett ögonblick. Hans födelsedag inföll dagen efter förlofningen, och Nino var dyster på morgonen och menade, att detta skulle bli den sorgligaste dagen i hans lif. Men han hade aldrig blifvit så firad förr. Teresa hade sytt näsdukar åt honom med monogram, som räckte öfver halfva duken. Hon hade också bakat honom en tårta, och hon gick till San Antonios af Padua kyrka och bad för Nino till hans skyddspatron. Hela dagen passade hon upp honom och lät honom inte bära fram en enda flaska vin. Hon skämtade med honom och tvang honom att se glad ut. Han måste skratta hela dagen, därför att hon ville det Nu skulle alla vara lyckliga.

På natten kunde Nino inte låta bli att gråta. Han hade märkt, att hon i de dagarna gaf sina fåglar dubbla ransoner, åsnan hade fått ny halm, och katten fick sitta på hennes axel, så länge den ville. Nino hade aldrig förr känt sig så jämnställd med katten, åsnan och fåglarna.

Så glad som hon var öfver att hennes fästman var officer! Näst det, att han var en signor, tyckte hon om, att han var militär. Nino hörde en gång hvad hon svarade, då man frågade henne om hon fruktade, att han skulle bli sänd till Afrika.

»Gud, att han finge fara!» sade hon, »så skulle ni få se, att det blefve annat af.»

Nå detta hände just vintern nittiosex, då man gick och väntade på att det skulle bli något af därute i Afrika. Man skickade ut skepp på skepp med trupper, men man hörde aldrig, att de råkade på kejsar Menelik och hans shoaner. Trupperna lagrades upp borta i trakten af Adua, det var allt, hvad man visste. Det var, som då bin krypa ut ur kupan och bli hängande utanför flustret i en stor pung och man går och ser på dem dag efter dag och förargar sig öfver att de inte komma sig för att svärma.

Teresa var storartad, då hon framemot slutet af februari fick veta, att löjtnant Ugo måste afgå till Afrika.

Nino såg inte en tår i hennes ögon. Hon tänkte blott på att nu ändtligen skulle det komma till drabbning och seger. Nu skulle hennes arma Italien blifva hulpet.

Hon gjorde en afskedsbjudning för fästmannen och hans kamrater. Det var en härlig fest. Castelloromano-vinet flöt utan hejd. Hon hade slaktat sina fetaste kalkoner och plockat de första kronärtskockorna. Och hon hade lagat till tårtor och sötsaker i oändlighet.

Den stackars Nino hade måst hjälpa henne med alla tillrustningar. Han hade rest en flaggstång på brunnstaket, där hon hade hissat Italiens flagga. Han hade också förfärdigat transparanger, på hvilka lästes: Lefve armén! Lycka åt våra tappra soldater! Allt för Italien! och andra höga ord. Ja, Nino var den, som hade hängt upp de kulörta lyktorna under stråtaken och som hade skaffat sångare, hvilka kunde sjunga de nya krigssångerna. Men han hade svurit, att Teresa inte skulle få honom att hålla tal. Stackars Nino, han blef inte ombedd, hon vågade inte anförtro honom något så maktpåliggande.

Men på kvällen, då de små lustbomberna knallade kring gästernas fötter, då inte blott stråtaken öfver bänkarna, utan ock hönsburarna, brunnen och boningshusen strålade af grön-röd-hvita lyktor, och då Nino antände bengaliska eldar ute bland kronärtskockorna, såg han, om ingen annan, hvad hon menade. Det var, som om hon med hvarje glas vin hon räckte soldaterna ville säga: »Gån, och gören allvar af det! Romas kvinnor vilja se nya triumftåg skrida upp mot Campidoglio.»

Ingen visste bättre än Nino hur Teresa älskade den där lille, nätte mannen, som skulle gå ut emot barbarerna. Och då han såg hur hon lät honom gå utan att beklaga sig, utan att visa ett ögonblicks svaghet, måste han beundra henne nästan mot sin vilja. Hon skulle hafva kunnat vara en af det gamla Roms matronor, tänkte Nino. Det är äkta romarblod i hennes ådror.

Då löjtnant Ugo afreste med sin trupp till Neapel, där den skulle inskeppas till Afrika, följde Nino Teresa till järnvägsstationen.

Det var på natten. Soldaterna kommo tågande i rask takt, rundtorn dem svärmade gatpojkar, släktingar och krigsentusiaster. Nere vid stationen inväntades de af Roms sindaco och flera generaler. Där höllos tal, där ropades: »Lefve Italien!», där kysstes och blomsterkastades.

Teresa stod blek af hänförelse, hon klagade inte med ett ord. Det var fina damer nere vid stationen, som delade ut blommor till soldaterna, och hon följde deras exempel. Och hon bad de unga krigarna, att de inte skulle komma tillbaka, förrän de hade intagit Meneliks hufvudstad. Löjtnant Ugo omfamnade henne och lofvade att komma åter till henne med den abessiniska kejsarinnans krona. Och så skildes de.

Men löjtnant Ugo hade inte varit borta i två dagar, han hade alls inte hunnit afresa till Afrika, förrän det hände, att den stora svärmen, som hade varit upplagrad vid Adua, började röra på sig. Den tågade fram mot abessinierna och blef slagen och upprifven.

Det var just då, när ingen tänkte på annat än den seger, som måste vinnas därborta, sedan så oerhördt mycket folk hade blifvit ditsändt. Kungen själf hade begifvit sig till Neapel för att se de sista truppernas affärd. Ena dagen talade han till dem om den ära de skulle förvärfva åt det älskade Italien, andra dagen kom ett telegram och berättade om förlorad batalj, upprifven här, flykt och panik.

Just egendomligt att tänka hur telegrammen träffade i de dagarna. Meneliks kulor hade endast kunnat fälla sjutusen man, men telegrammen togo upp kulornas verk, kommo från Aduas högslätt, passerade Medelhafvet och nådde målet. Ack, inte ett enda italienskt hjärta kom oskadadt undan!

Teresa kom till Nino alldeles tillintetgjord. »Hvad har skett därute, Nino?» frågade hon, »hur har det kunnat gå så illa?»

Och Nino berättade henne, att italienarna hade blifvit slagna, inte så mycket af sina mänskliga fiender som af den öfvermäktiga naturen. Därute måste man klättra i berg, af hvilka de lägsta voro som Sabiner- och Albanerbergen ställda på hvarandra. Där funnos inga vägar, utan man tågade fram på en mark, beväxt med tistlar, så styfva och taggiga, att inte en gång en åsna kunde äta dem. Där var det så ondt om mat, att soldaterna kastade sig öfver mulåsnor, som hade stupat på vägen, och sleto till sig köttstycken.

Men det var ju inte att sända folk till! Ett land, där man måste äta mulåsnor!

Nej, det var ju också Ninos mening.

Och nu fick Nino sjunga ut. Nu fick han tala om för Teresa hur gräsligt kriget var.

De läste tidningarna tillsammans. De läste om att man fruktade, att de trupper, som nu drogo ut, skulle möta Menelik och shoanerna på hamnkajen i Massaua. De, som foro ut nu, de foro till en säker död.

Teresa läste också, att barbarerna framförallt sköto på officerarna. De togo sikte på deras blåa rangmärke och plockade ned dem, då de ryckte fram med sina soldater.

Hon läste om alla grymheter och förfärligheter, som dessa svarta människor utöfvade. Hon läste om de afskyvärda, gamla kvinnor, som följde krigshären, och som efter ett slag gingo omkring ute på stridsplatsen och plundrade och styckade de döda.

Det var slut med Teresa. Hon var förskrämd. Hon vågade inte läsa mer.

Nino sköt toppmössan tillbaka och frågade hvad hon hade trott, att folk gjorde ute i krig. Hade hon inte tänkt sig, att man blef dödad där? – Nej, hon visste inte hvad hon hade trott. Hon hade alls inte tänkt detta. Hon hade endast tänkt på att de svarta skulle bli slagna och att italienarna skulle vinna en stor seger.

Så kom ett bref från löjtnant Ugo, däri han ännu en gång sade henne farväl. Ångbåten, som skulle föra honom öfver till Afrika, skulle afgå nästa dags afton.

På natten voro Teresa och Nino på väg till Neapel. Hvad skulle hon göra där? Nino trodde, att hon ville se fästmannen än en gång, innan han reste, men själf visste hon alls inte hvarför hon for. Hon kunde inte låta vara. Och ingen annan än Nino hade hon velat hafva till sällskap.

På morgonen, så snart de hade kommit till Neapel, sökte hon upp sin löjtnant i kasernen. Han kom ut emot henne yr och brådskande, men synbarligen smickrad och rörd öfver att hon hade kommit för att säga farväl. Men Teresa blef dödsblek, då hon fick se honom. Han bar nu en ljus uniform af gulgrått linne med ett bredt, klarblått band öfver bröstet. Det var detta blåa band, som de svarta hade till skottafla.

Han måste genast in igen till sina soldater. Kunde hon då inte få träffa honom på hela dagen? Jo, de kunde äta frukost samman vid ett-tiden. Han kunde vara ifrån två timmar då. Så stämde de möte, och han skyndade bort.

Jo, det var en dag! Nino och hon gingo och satte sig på en bänk nere i »villan», medan de väntade. Hon gjorde ingenting annat än frågade Nino hvad klockan var.

Så snart hon blef ensam med Nino, blef hennes ansikte stelt och blekt som statyernas, som stodo rundt om dem, och hennes ögon tycktes inte se mer än deras. Nino frågade henne hvarför hon stirrade så besynnerligt framför sig. Hon svarade, att hon satt och betraktade hans lik. Hela natten hade hon sett honom ligga död i en bergskrefva. Hon hade också sett de svartas gamla kvinnor, som skyndade till för att plundra och stycka. Nino hade ju sagt, att de styckade liken därborta.

Nino försökte säga henne något, som kunde trösta henne och inge henne en smula hopp. Han påminde henne, att löjtnant Ugo var tapper. Han skulle nog reda sig mot barbarerna.

Hvad hjälpte det att vara tapper, sade hon, då fienden låg gömd i snåren och siktade på det blå bandet? Hade Nino lagt märke till det blå bandet? Hvarför var det blått, det dödsbandet, hvarför var det inte rödt som blod?

De sutto mestadels tysta. Teresa orkade inte tala med Nino, men hon ville, att han skulle sitta bredvid henne hela tiden. Hon tog löfte af honom, att han inte skulle lämna henne. Inte lämna henne på hela dagen.

»Nej då, Teresa.»

Och Nino satt och tänkte på hur underbart det var, att Teresa ville ha honom bredvid sig som ett stöd i sin stora sorg, att hon gaf honom allt sitt förtroende, att han, Nino, egentligen stod henne mycket närmare än den andre.

Han undrade om det skulle varit mycket annorlunda, om hon hade älskat honom. Han tänkte till och med, att hon tyckte om honom mer, än hon visste. Och det underligaste var, att han tänkte på detta i dag, då han såg hur hon var nära nog vansinnig af fruktan för att det skulle hända den andre något ondt.

Nino var också med om frukosten. Löjtnant Ugo beställde ett enskildt rum, och så åto de tre tillsammans.

Till en början visade sig Teresa munter, hon föreföll lika sorglös, som om de hade suttit hemma på osterian, och Nino trodde, att det var hennes mening att kasta ifrån sig all oro under dessa två timmar och endast och allenast vara lycklig. Hon var till och med mycket muntrare, än hon brukade, hon koketterade för löjtnant Ugo, så att han blef alldeles yr. Och hon tillät, att han kysste henne. Nino såg ned i tallriken, men han märkte det ändå. Nino såg ibland på henne, och hans små, grå ögon tiggde om att få gå. Men då kom hennes hand, som var alldeles iskall och skälfvande, smygande under bordet och lade sig på hans och höll honom kvar. Löjtnanten fann honom nog mer än öfverflödig, men Teresa ville tydligen ha honom där.

Det serverades både Asti spumanti och Lacrymæ Christi, och Nino drack, som han aldrig hade druckit förr. Men han lyckades hvarken göra sig döf eller blind.

Till sist, då Nino tänkte sig, att löjtnant Ugo borde vara smått tokig af hennes ögonkast och hennes kyssar, lutade hon sig fram emot denne och frågade liksom halft på lek, om han inte kunde låta bli att resa. Kunde han inte på något sätt laga så, att han finge stanna hemma?

Han skrattade åt henne. Nej, han kunde inte komma undan.

Kunde han inte bli sjuk? Göra sig sjuk?

Nej, nej, han kunde inte.

Men hade han då tänkt på hur lång tid det nu skulle dra om, innan de finge fira bröllop?

Löjtnanten förstod knappast, att hon menade allvar. Jo, visst hade han tänkt på detta med bröllopet, men det kunde ju inte hjälpas.

Teresa log inte mer, utan talade med en röst, som skälfde af rörelse. Hon bekände, att hon hade längtat, sedan han hade rest. Hon kunde inte vara skild från honom en dag. Kunde han inte hitta på någon förevändning för att få stanna?

»Teresa,» sade han, »jag vore ju en vanärad man. Bed mig inte!»

»Vanärad,» sade hon med inställsam röst, »hur kan du säga något sådant? Du skulle ju inte stanna hemma af feghet, utan därför att jag älskar dig så, att jag inte kan låta dig gå.»

Löjtnanten kysste henne, men han tycktes inte uppfatta hennes böner som annat än ett löst infall.

Då började hon med något annat. – Om det nu skulle bli ett slag, och de svarta började skjuta, ville han då lofva henne att taga bort det blå bandet?

Nej, det ville han inte, han fick inte.

Öfver hufvud taget trodde nog löjtnanten, att allt detta var ett skämt.

Nino såg hur Teresa sänkte hufvudet liksom uttröttad. Då hon såg upp, var hvarje spår af munterhet borta ur hennes ansikte. Hon var sådan hon hade varit på förmiddagen.

Nu började hon att med en häftig ordström berätta honom allt det hon hade fått höra om det främmande landet och om de svartas krigföring. Hon talade om bergen och taggväxterna och hungersnöden. Då hon berättade om mulåsnorna, skrattade han och sade, att det inte var sant.

Hon talade om löjtnant Petrini, som blef bränd af shoanernas kvinnor. Visste han det, eller visste han det inte? Och hvad var det för ära att vinna i strid med barbarer? Och de sköto ned alla officerare, visste han det? De togo sikte på de blå banden och sköto på officerarna.

»Ah, Teresa,» sade han, »vill du skrämma mig? Är det där ord för en romarinna?»

Ja, ja, just för en romarinna. Romas kvinnor hade aldrig tillåtit, att man beröfvade dem hvad de älskade. Och nu skulle han veta, att hon hade kommit endast för att säga honom, att hon säkert visste, att han skulle falla, om han reste nu. Hon såg honom död framför sig. Hon såg honom styckad och blodig framför sig.

Då hon hade sagt detta, lade hon inte mer band på sig, utan visade honom all sin förtviflan. Hon kastade sig på knä för honom, grät, bad, tiggde.

Han blef mycket rörd, men också något besvärad. Ett ögonblick såg han bort till Nino, liksom undrande hvad han skulle taga sig till. Nino drog fram sin klocka. Ja visst. Det var det enda han kunde göra. Säga, att tiden var utlupen och sa ga.

»Hvad vill du?» sade löjtnanten, »hvad vill du, att jag skall göra? Jag kan inte komma undan.»

»Låtsa, att du är sjuk! De äro många nog, som resa. Det är styggt att resa. De därute försvara endast hus och hem. Du kan inte vilja strida emot dem.»

»Om jag stannar, är det förbi med mig.»

»Du skall dö därute, och det är intet att dö för. De svarta hafva inte gjort oss något. Låt dem vara i fred! De vilja inte taga vårt land, hvarför skola vi taga deras?»

»Teresa,» sade löjtnant Ugo, »säg nu ett modigt farväl till mig såsom i Roma! Nu måste jag gå.»

»Måste?»

»Ja.»

»Gå då!»

»Teresa!»

»Gå då! Jag skall försöka att inte mer tänka på dig. Du är död för mig.»

Hon steg inte upp, utan låg kvar på golfvet. Hon inte ens såg på honom. Han strök henne öfver det blåsvarta håret. Hon rörde sig inte. Han suckade tungt, visste inte hvad han skulle säga eller göra, utan gick verkligen.

Han tryckte Ninos hand med ett ångestfullt grepp. Det var, som om han hade anförtrott Teresa åt honom.

På kvällen emot tiotiden stodo Nino och Teresa nere vid hamnen. Ett par stora ångare lågo ute på redden, färdiga att afgå, och en mängd båtar lågo och väntade för att föra trupperna ut till dem. Några tusen människor trängdes nere på kajen för att åse affärden.

Men det var en stor skillnad på denna affärd och dem, som hade försiggått förut under vintern. Förut hade man inte kunnat jubla nog, då soldaterna fördes ombord. Nu, efter nederlaget, var det ingenting annat än dysterhet både öfver de resande och de afskedstagande. Man skulle nu helst hafva velat borra båtarna, så att de inte hade kunnat föra bort någon Italiens son till det förbannade barbarlandet.

Soldaterna kommo tågande ner till hamnen, så tysta, som om de hade velat smyga sig bort. Ingen musik, intet skjutande, inga lefverop! Från den åskådande mängden hördes ett doft mummel af harm, och man påskyndade inskeppningen så mycket som möjligt. Man var inte fullt säker på att inte folket kunde falla på den tanken att vilja hindra affärden.

Teresa tycktes hoppas något sådant. »De skola inte tillåta det, Nino,» sade hon. »Alla dessa män skola inte tillåta, att deras söner föras bort för att slaktas af barbarerna.»

Men det ena båtlaget efter det andra fördes ut till ångarna, och mängden lät det ske. En och annan bröt sig in i soldatflocken, men endast för att kyssa och säga farväl. Nino såg löjtnant Ugo stå vid kajen och öfvervaka nedstigandet i båtarna.

Så hvar var Teresa? Nyss hängde hon vid Ninos arm, men nu såg han henne nere vid tillläggsplatsen. Hon slog armarna om löjtnant Ugo. Han kysste henne och ville göra sig fri från henne. Det var hans tur att stiga i.

Hon tycktes också draga sig undan, men så såg Nino något blankt lysa i hennes hand. Det såg ut, som ville hon omfamna fästmannen än en gång. I detsamma vacklade denne och skrek till.

Nino var därnere. Han ryckte till sig Teresa. Han drog henne med sig in i folkhopen.

»Stå stilla här!»

Hon skrattade med ett nästan fånigt skratt. »Han skall inte resa nu, Nino,» sade hon.

Nino grep henne om handleden. »Tig!» sade han och tryckte, så att det gjorde ondt.

»Gendarmerna kunna gärna …»

Nino tryckte till med ett järngrepp, och hon teg.

Det var en trängsel, ett slitande hit och dit. Nino höll sig ihärdigt kvar inne i denna täta villervalla. Han försökte inte fly.

»Rätt så!» hviskade en neapolitanare till Nino. »Stå bara stilla, så att inte gendarmerna fatta misstankar! Ingen neapolitanare skall förråda er.»

Teresa började med ens snyfta.

»Låt vara med det där!» sade Nino.

Och hennes tårar upphörde. Hon stod tyst och stilla, så länge som Nino ville. Han hade allt väldet.

Löjtnant Ugo blef upplyftad och bortburen. Gendarmerna började spana efter den, som hade sårat honom. Nino och Teresa hörde dem göra frågor bland mängden. »Hvartåt hade kvinnan flytt? Hade någon sett henne?»

Det var en hög signorina, – nej, en liten! Här hade man sett henne, nej, här! – Hon hade tagit vägen till järnvägsstationen! – Nej, till Santa Lucia! Och polismännen spridde sig till höger och vänster.

Om en stund förde Nino Teresa till järnvägsstationen. Och de reste djärft hem. Nino litade på att löjtnant Ugo inte skulle ange Teresa.

Han läste också i tidningen nästa dag, att löjtnanten hade förklarat, att han aldrig förr hade sett den kvinna, som sårat honom.

Löjtnantens sår var inte farligt. I nästa vecka kom det ett bref från honom till Teresa.

Alltsedan resan till Neapel lät hon sig i allt styras och ledas af Nino. Nu kom hon också fram till honom med brefvet.

»Läs det, Nino!» bad hon.

Han bröt brefvet, och hon stod skälfvande.

»Är det slut, Nino?» frågade hon.

Nino svarade ja, så ängsligt, som om han hade förkunnat henne en dödsdom.

»Låt mig då höra det!» sade hon och rätade på sig.

Nino läste upp för henne, att löjtnant Ugo inte mer älskade henne. »All min kärlek är död inom mig,» skref han, »min stackars kärlek är död.»

Hon höjde föraktligt på axlarna.

»En signors kärlek tål då inte att se blod,» sade hon.

»Du Teresa,» skref löjtnant Ugo, »du var för mig fäderneslandets stolthet, du var det pånyttfödda Roma, du var forntidens starka kvinna, du var den, som skulle än en gång göra romare till hjältar, du skulle ha själsstyrka nog att sända oss ut för att eröfra världen. Förlåt mig, att jag tog miste! Jag vet nu, att de gamla romarinnorna äro döda. Det nya Romas döttrar sända ingen man ut för att vinna ära, de hafva endast mod till att hindra honom att göra sin plikt.»

Teresa lade sin hand på Ninos. »Jag vill inte höra mer,» sade hon.

Nino teg.

»Om jag inte hade gjort det, Nino,» sade hon, »skulle han nu vara död. Jag förstår inte hvad han menar. Jag såg honom ligga död i en bergskrefva. Han skulle ha legat där nu, om jag inte varit. Hur kunde jag då låta honom resa?»

»Tycker också du, Nino, att jag är feg?» frågade hon. »Är jag vansläktad? Har jag ingen droppe romarblod i mina ådror?»

Nino såg upp på henne, där hon stod framför honom skön och stolt och trotsig. Han älskade henne, som han alltid hade gjort, och han såg framför sig hela sin framtid. Hon skulle aldrig bli gift, han skulle aldrig kunna lämna henne, och de skulle lefva tillsammans lifvet igenom, hon som härskarinna, han som dräng. Den tid, som nu varit, då han nästan hade varit härskare, var inte mer. Hon skulle snart återtaga väldet.

»Säg mig, Nino,» frågade hon, »voro det gamla Roms kvinnor vilddjur? Tilläto de, att man beröfvade dem hvad de älskade?»

Aldrig hade Nino insett så väl som just då hvad som gjorde det nya Italien olikt det gamla, men han tillslöt ögonen för alla historiens vittnesbörd, ty han var på nytt blifven Teresas slaf och träl och svarade, som hon önskade, att i hennes ådror flöt romarblod, det ädlaste romarblod.

I VINETA

I.

UNGE KAPTEN RICKARD skref bref till sin hustru hvarje dag under resan från New-York till Visby. Inte så, att han ämnade sända dem till henne med posten, därtill trodde han knappt att han skulle få någon lägenhet, utan han skref för att få vara i ständigt umgänge och sällskap med den han älskade högst. Så snart ett bref var färdigt, lades det i ett kuvert och fick sin utanskrift: Fru Annie Öberg, Visby. Därefter stoppades det in i en dokumentslåda af järnbleck, som borde kunna tåla att kastas omkring af vågorna i åratal utan att sjunka och utan att släppa in en droppe vatten. I lådan voro skeppets namn, Vineta, och hemortens, Visby, outplånligt intryckta.

Om skeppsbord kan man ju aldrig vara nog försiktig. Men det var visserligen ej kapten Rickards mening, att brefven skulle behöfva vräka omkring för vindars och vågors hugskott. Nej, han ville själf lämna dem till sin vackra hustru och sitta bredvid henne, medan hon läste dem. Och så skulle han få ge henne en kyss för hvarje gång han hade skrifvit något vackert om henne.

Det kan inte vara svårt för den, som något känner de båda, att föreställa sig hvad dessa bref innehöllo. Det var mycket om väder och vind och inte litet om kärlek och gemensamma minnen. Så till exempel lär han nog ha påmint henne om den kväll, då de sågo hvarann för första gången.

»Minns du,» lär han nog ha skrifvit, »hur eget det föll sig den kvällen, riktigt som på Vår Herres egen befallning? Jag hade just blifvit kallad till ön per telegraf för att öfverta skutan, och sedan jag hade fått uppgjordt med redarna, gick jag och dref omkring i sta'n. Jag minns, att jag då tänkte på att det var galet att kalla barken Vineta, eftersom Vineta ju var en sjunken stad, en stad på hafsbottnen. Det var inte något uppmuntrande namn för ett skepp. Men sitt gamla ugglenäste till stad kunde de gärna ha kallat Vineta. Just så såg den ut, som om den hade stått nere på hafsbottnen i några tusen år.

Kapten Rickard brukade verkligen tala om sina intryck från den kvällen så ofta, att man alldeles vet hur orden föllo för honom, då han skref. Och alla de intryck han fick af vandringen känner man. »Det var mig, som om jag gick och drömde,» brukade han säga. »Allt var dödt och hade legat i hafvet i tusen år, och jag ensam var lefvande. Jag höll på att bli tokig af det.»

Så kom jag drifvande fram under ringmuren, där den är som högst. Jag gick och såg på alla de förtrollade små husen och de förtrollade trädgårdarna, som ligga inklämda nedanför den. »Kan just undra om här finnas några förtrollade prinsessor också?» sade jag för mig själf.

I detsamma kom en kvinnovarelse emot mig. Hon var så gammal och så rynkig och krokig och surögd och bruntorkad, att jag väl aldrig hade sett någon värre ansatt af ålderdom. Och hon tiggde pengar af mig och

sade, att hon hade lefvat i nittio år på jorden och att den nu var trött vid henne och inte ville föda henne vidare. Hon var så svag, att hon vacklade bort till en husknut och stödde sig mot den för att inte falla.

Då jag fick upp plånboken, såg jag, att jag inga andra pengar hade än femtikronsedlar, och så sade jag åt gumman att vänta, medan jag gick och växlade. Det lofvade hon att göra, förstås.

Men när jag kom igen, så stod där ingen gammal käring vid husknuten, utan där stod en ung, vacker flicka, söt, söt, söt som socker, med småkrusigt hår öfver pannan och ett litet ansikte, som jag ville kalla inställsamt och farligt, med ögon som på den ostyrigaste pojke och mun som på ett två års barn. »Ja,» sade jag för mig själf, »nog är det visst och sant, att här är förtrollning å färde.» Men till henne sade jag: »Det var den mest fördelaktiga förändring jag har sett i all min tid. Om jag finge råda, skulle ni alltid uppträda i den här skepelsen.»

Hon såg förbryllad ut och frågade om det var jag, som hade lofvat gumman pengar. Hon och hennes mor bodde nämligen där i huset, och då de hade fått se den fattiga gumman, som var nära att digna af svält och trötthet, hade de bedt henne gå in i deras kök för att få litet mat. Men gumman hade sagt, att hon inte ville gå in, för hon skulle få pengar af en herre, om hon stode kvard är. Men då hade unga fröken, som var rädd att gumman skulle bli liggande på gatan, lofvat att vakta ut herrn åt henne.

Flickan sträckte ut sin hand efter pengarna. Men det låtsade jag inte förstå mig på, utan jag gick fram mot den lilla hvita trädgårdsgrinden. Då förde hon mig in i en trädgård, hvars like jag aldrig har skådat. Den var alldeles utan grönt, ty där var ett blomstrande och ett fruktbärande, så att inga blad kunde skymtas. Vi gingo fram på kalkhvita gångar mellan alléer af hvita liljor, som stodo som riktiga vaktare utmed rabattkanterna, och det hade jag aldrig förr sett. Därefter gingo vi öfver en gård, där små kullerstenar lågo i rutor och stjärnor, det hade jag heller aldrig förr sett. Och på det hela taget hade jag aldrig sett något likt den trädgården och det huset och den flickan. Men då jag gick min väg, var jag riktigt inne i en saga och skämdes inte för att göra mig själf till hjälte i den. Jag var den fattige Johannes, som hade varit barmhärtig mot en död, ty den där gumman kunde ju nästan räknas som död, och nu skulle det bli min lön att få en ängel till reskamrat. Så drömde jag, och så gick det med.

Det kan man veta, att den historien blef beskrifven i brefven, och på den hänsyftades det, och den utlades i all oändlighet. Den var just i unge kapten Rickards smak, eftersom han menade sig kunna spåra litet af Guds styrelsekonst i den. Han menade sig aldrig ha fått en sådan fingervisning, aldrig hade »han däruppe» tydligare visat honom sin ledning.

Man kan också förstå, att han i dessa bref, liksom annars i samtal, berättade hur han hade kommit åt att fria. Det hade ju inte varit alldeles så lätt, menade han, ty han hade bara haft en dag på sig, innan barken skulle segla. Det var, emedan den förre kaptenen hade fått slag, som han hade kommit till befälet. Lasten var intagen och allt ordnadt, redan innan han hade anländt till Visby. Men hur han skulle få sin egen affär uppgjord, det kunde han inte förstå. Det var hårdt att nödgas segla utan att ge henne åtminstone en vink om hur han hade det, om att han var alldeles på det klara med sig själf.

Så fick han se henne nere vid hamnen, men långt, långt borta. Han var ända nere vid badhuset, och hon gick åt staden till. Han började springa, men det var en förtviflans gärning; hon såg inte åt hans håll, och om ett par ögonblick skulle hon vara inne bland gränderna och alldeles borttappad för honom. Men just som hon gick förbi kolgården, stannade hon och blef stående alldeles som fastnaglad.

»Men det var inte så, som jag i början inbillade mig,» brukade kapten Rickard säga, »att det var min önskan, som höll henne kvar, utan hon stannade, emedan där, just på den sotigaste platsen i hela hamnen, fanns något så vackert att titta på. Där satt nämligen en svart och sotig kolgårdsarbetare i en stor slokig hatt och matade dufvor. Karlen satt där på en sotig lår, marken var svart och väggarna bakom honom voro grå, och

han hade sot både i skägg och hår, både på händer och kläder, men han var alldeles omfladdrad af de ljusa fåglarna. Han hade namn på dem och ropade på dem. Morfar kallade han en, och Brunte hette en annan. Dufvorna sutto på hans axlar, hans hufvud, hans armar. De ströko sig mot hans fötter och flögo upp i hans hand för att äta, den ena efter den andra.

Det var för att se på detta, som hon stannade. Sannerligen var det inte vackert som en tafla, men hon var också vacker. Hon blir så lefvande, så fort något slår an på henne. Men när jag såg, att hon inte skulle undgå mig, gick jag helt stilla fram och ställde mig bredvid henne, och hon kände genast igen mig och nickade åt mig och frågade hviskande om detta inte var bra vackert.

Då var det genast, som om det hade funnits ett hemligt band eller samförstånd mellan oss. Vi frågade mannen hvems dufvorna voro och hur många de kunde vara och hur de fingo mat och hvem som åt upp dem. På detta svarade han, att dufvorna voro hemma i kolgården, att där väl funnes mer än hundra och att de ägdes af arbetarna, som också salade ihop af sina egna slantar till mat åt dem. Men ingen fångade dem eller åt upp dem, om inte några okynniga pojkar. »Vi arbetare, vi fånga dem inte, ty vi älska dem.» Och han satt stilla utan att lyfta ögonen från dufvorna, i det han talade sakta för att inte skrämma dem.

Men då han sade: »Ty vi älska dem», fingo vi liksom en stöt i hjärtat och tordes inte se på hvarandra, utan vandrade tillsammans bort på den hvita vägen utmed stranden.

Detta lär han alldeles säkert ha skrifvit om i brefven. Ty när han låg där ensam ute på hafvet, så tör det väl ha händt, att han har känt sig undrande och oviss om han någonsin skulle få se henne igen. Och då har han väl styrkt sitt hjärta med tanken på hur allt anordnades för honom den dagen, då han frågade henne om hon ville bli hans reskamrat. »Och om man sade mig, att den kolgårdsarbetaren var en Herrens ängel, så vet jag inte hvarför jag inte skulle tro det,» brukade kapten Rickard säga. »Jag skulle tycka om att höra, det ingen annan någonsin hade sett honom sitta där i hamnen och mata dufvor. Jag skulle riktigt tycka om det.»

Det är, som sagdt, inte svårt att tänka sig hvad som stod i brefven. Många små försåtliga påminnelser hade där funnits angående den resan de gjorde till Riga, då de voro alldeles nygifta. Jo, hon hade fått höra mångahanda om det, att hon en gång hade sagt, att hon skulle tycka om att vara kapten på ett så ståtligt fartyg. Det mest skälfvande asplöf kunde lika gärna vara kapten, en liten grönögd ödla, som kryper in i ett hål, så fort det rasslar i en kvist, kunde lika gärna vara kapten. Fy, en sådan sjömanshustru! Månne det fanns en vattenpuss så liten, att hon inte var rädd för den? Stiltje, ingenting annat än blankaste stiltje hade behagat henne. Om hon hade fått bestämma vädret, hade de ännu legat kvar midt på hafvet, med alla vindar sofvande rundt om kölen.

Men om man hade läst rätt, så skulle man nog ha förstått hur förälskad han var i hennes feghet. Man måste nog misstänka, att han ibland hade skrämt henne mer än nödigt var, för det hade varit så rart, när hon kom och kröp in under hans stora kappa och inte vågade gå ett steg ifrån honom och var förtroendefull som ett barn och gömde ansiktet i hans händer för att slippa se det fasliga, fasliga hafvet.

Om sådant och om allt, som hörde till deras lilla kärlekshistoria, kunde man ju veta, att han skref, men han berättade nog desslikes om allt, som hände under öfverfarten. Han har nog fyllt hela sidor med berättelser om skeppet och om gastarna. Ingen kapten hade sådant folk som han, så märkvärdigt och så ypperligt. Bröder och kamrater voro hans sjömän för honom. Fast det är för litet sagdt! Långt mer än kamrater – hjältar voro de. Han kände deras historia. Å, hvilka stormar de hade pröfvat, hvilka äfventyr de hade bestått! Han kom ihåg deras ordvändningar, han skröt med deras kvickheter. Man kunde inte vara tio minuter tillsammans med kapten Rickard utan att höra talas om gamle Lars och Tom Tumtott och Bergens Kalle och alla de andra gastarna. Skulle han då inte ha skrifvit om dem?

Men om man än kan tänka sig allt, som stod att läsa i brefven, är dock visst, att det blefve svårt att rätt fatta

all den kärlek, som lefde i dem och huru de voro skrifna just så, att hon, för hvilka de voro bestämda, skulle ha känt sig trygg för hela sitt lif vid tanken, att en så stark och lifsglad och öm ande hade tagit henne till kamrat på lefnadsstigen.

Och väl, rätt väl var det, att de brefven blefvo skrifna, ty nu måste det väl sägas: den unge kapten Rickard återsåg aldrig hemmet. Han led skeppsbrott vid Karlsöarna en stormig oktobernatt. Där förgicks då han själf och med honom hans berömda vänner gamle Lars och Tom Tumtott för att inte nämna alla de öfriga. Man vet ingenting om hur grundstötningen skedde och om det mod, hvarmed de tappra männen försvarade sina lif. Då morgonen kom, var allt sönderkrossadt, förolyckadt, förgånget, och dokumentslådan dref omkring efter vindars och vågors hugskott.

II.

Det var två dagar efter det underrättelse kommit, att unge kapten Rickard hade förgåtts. Hans hustru hade kommit ut ur det lilla förtrollade huset och gått igenom den lilla förtrollade trädgården. Där stodo växterna svartnade och förtorkade, eller ock hängde de på spaljéerna så uppmjukade, att de nästan bara voro ett klibbigt slem. Den stackars lilla reskamraten, som hade blifvit kvarlämnad att ensam söka sin väg genom världen, kunde ej låta bli att fråga sig: »Hvar hafva de alla blifvit af? Allt detta, som klädde marken och klättrade uppåt alla murar och lyftes mot himlen, så att det skymde sol och stjärnor, hvar har det blifvit af?» Och hon undrade om det verkligen var borta eller om det bara var hon, som inte kunde se det.

Det är ju lätt att förstå, att hon inte skulle finna någon tröst af att gå i den bladlösa trädgården, utan att hon måste söka sig fram till en port i ringmuren och gå ut i det fria. Där gick hon på en stig, omgifven af stora snår af törne och slån. Buskarna hade ännu kvar sina blad, men inte ett af dem var helt efter alla de larver, som i somras hade gått i bete på dem. På allt sätt voro de illa medfarna, blåst och frost hade gjort dem svarta, kalkdamm hade bitit sig fast vid dem, och nu till sist voro en massa trasiga spindelväfvar spända öfver dem som ett slags misslyckade skönhetsflor.

Marken var våt och lerig, kalken klibbade fast vid skodon och klänningsfåll. Det rådde otrefnad rundt om henne. Men då lyfte hon sina ögon och såg tillbaka på staden. Hon stod så, att hon såg ringmuren och dess torn och de stora ruinernas höga gaflar och tak, som stucko upp öfver muren; men de låga nutidsbyggnaderna kunde hon inte se.

Hon ryckte till. »Hvad är detta,» sade hon, »hvad är detta för en stad?» Hade hon mött en vandrare på vägen, så skulle hon ha stannat och frågat: »Hvad är detta för en stad?»

Det underbara låg däri, att staden tycktes äga en sådan hemsk myckenhet af ruiner. De trängdes därinne, de syntes uppfylla hela utrymmet inom murarna. Det var, som om staden hade varit byggd så, som om det alltid hade varit meningen, att den skulle vara så. Ruinmassorna reste sig så trotsiga, så stolta, att det var, som om de visste, att ingenting brast dem. »Vi äro hvad vi skola vara. Vi stå i vår egen stad. Här har aldrig varit annorlunda. Här har aldrig funnits annat än ruiner.»

Hon satte sig ned på en sten, stödde hakan i handen och såg på denna främmande stad. Den tjusade henne. Den låg skön som en stormnatt med hemlighetsfullhet och vildhet och förfäran öfver sig. Hon förstod inte, att något, som människohänder hade byggt, kunde äga en sådan mäktig stämning. Och hon undrade om människor hade byggt den.

Om någon hade byggt en sådan stad, borde det vara minnet. Ja, om minnet kunde bygga, så skulle det bygga en stad af ruiner. Och det skulle förvara den med murar och torn. Hon fängslades af tanken: »Om minnet kunde bygga sig en stad.»

Kunde det inte förunnas minnet att bygga sig en stad? Ingen undrade öfver alla de slott och städer, som hoppet hade byggt. Men hoppet bygger i molnen. Minnet skall väl lägga sin stad på hafsbottnen, nere i de skumma, gröna djupen.

Det var inte tankar, det var syner och stämningar, som passerade genom hennes hjärna. Nu slog det henne plötsligt, att hennes man hade brukat säga, att Visby hade legat på hafvets botten i tusen år, och att det borde heta Vineta. Det hade han väl fått därifrån, att en sägen berättade, att då det stolta Vineta hade sjunkit i hafvet, hade de af dess invånare, som räddat sig från undergång, seglat till Gotland och grundlagt Visby. Nu förstod hon meningen häraf. Visby var Vineta. Hafsbottnens tysta stad hade af en ofantlig svallvåg blifvit lyft upp på land. Staden, som minnet hade byggt nere i de gröna djupen, låg på jorden.

Det ringde just då i domkyrkans vackra klockor, och hon log och sträckte ut händerna mot staden. O Vineta, Vineta!

Hon tyckte, att klockorna kallade henne och alla dem, som hade mistat lyckan. Och de fingo gå in där för att lefva i det, som hade varit, för att slippa se hvad som var. »Ingen behöfver känna sorg,» dånade klockorna. »Låt honom komma hit, och förgången fröjd skall växa upp omkring honom. Han skall lära att skjuta verkligheten åt sidan. Han skall äga glädjen. Minnet skall skydda honom.»

Kapten Rickards hustru vandrade sakta hemåt. Hon längtade jn i staden, in under ringmuren. Hon ville ställa sig vid fönstret i sin lilla kammare och se den älskade komma framåt gatan. Hon ville stå i sin trädgård och se den blomstra på nytt. Hon ville gå in i minnets stad och skjuta bort sorgen. Den stackars lilla reskamraten tänkte, att hon måste skjuta bort den, annars skulle den döda henne.

Medan hon vandrade, log hon såsom en den där har funnit lifvets djupaste hemlighet. Det behöfdes ingenting annat än att skjuta verkligheten åt sidan. Hon behöfde inte sörja, om hon inte ville. Hon skulle aldrig hoppas, aldrig längta framåt, bara, bara minnas.

Hon visste, att staden skulle hjälpa henne. Staden, som stod och log och yfdes i sin ruinprakt, skulle hjälpa henne. Och dess människor, dess tysta, allvarliga människor skulle hjälpa henne. Hon såg för sig de många vemodiga ögon, som hon hade mött där, och hon tänkte på att hon nu förstod deras hemlighet, förstod, att de hade lärt sig lefva minnets lif, att de hade mördat hoppet, mördat längtan, att de hade afstått från lifvet och att minnet tröstade dem.

III.

Det var ett stort under, att brefven blefvo funna. Kapten Rickard skulle ha sett en märkvärdig försynens ledning däri, i synnerhet som de kommo bättre till pass än några bref i världen.

Ty den stackars lilla ofvergifna reskamraten höll på att lyckas allt för väl i sin konst att minnas. Hon satt dag efter dag i sitt lilla rum och lefde om sin lycka; men då man talade vid henne om den förlust hon hade lidit, var det, som om hon inte hade förstått. Snart började man tro, att hon inte mer kom ihåg, att hennes man var död. Själen hade skakat af sig en kunskap, som den inte kunde uthärda.

Och den drömmande staden hade hjälpt henne, de vemodiga, trötta ögon, som hon såg ute på gatorna, hade hjälpt henne, lifvets enformighet hade hjälpt henne. Allt söfde henne till ro. Hon vandrade i minnets Vineta och kände blott en stilla glädje.

Då skref hennes mor ned till några lotsar och fyrvaktare på öns sydvästra kust för att fråga om de inte kunde sända henne några spillror eller kvarlefvor från den förolyckade tremastaren. Ty det hade blifvit en fix idé hos henne, att hon måste ha något sådant påtagligt och ovedersägligt att lägga fram för dottern. Allt, som talades om skeppsbrottet, kunde denna liksom stänga sig ute ifrån.

Men fyrvaktare och lotsar hade ingenting kunnat finna åt henne, och så for gumman själf. Det var midt i november, och hon hade att fara i segelbåt från fiskläge till fiskläge, ty det fanns blott små, usla gångstigar där på kusten. Till på köpet försäkrade man henne, att hon ingenting skulle vinna med all sin möda.

»Jag vet nog, att barken blef söndermald mellan klipporna,» sade hon, »men jag begär inte att få något helt stycke af den. Det är bara en skärfva, en trasa, bara en enda spillra jag behöfver. Och jag vet nog, att människorna därnere af fruktan för efterräkning inte gärna låtsa om, att det funnits något, men om jag kommer själf, skola de förstå, att det inte är fråga om spioneri, utan att det är riktig nöd.»

Därför hade hon själf rest ned till de fisklägen, som ligga i närheten af Karlsöarna, och gått ur hus i hus därnere, gammal och högtidlig, en märklig företeelse att möta i de förblåsta hyddorna och på de nätomspända torkplatserna.

Hvart hon hade kommit, hade hon ärligt berättat hvarför hon sökte dessa spillror. »Min dotter var gift med barkens kapten,» sade hon, »och hon kan inte bära sorgen efter honom. Hon skjuter den ifrån sig. Hon vill inte höra talas om att han är död. Hon vill inte lefva lifvet sådant det är, utan ligger bara och drömmer om det, som har varit. Hon tar en liten mjuk kudde på sitt knä och sitter och smeker den. Han brukade nämligen ligga på golfvet vid hennes fötter och lägga upp hufvudet i hennes knä, och nu inbillar hon sig, att han åter sitter så och att hon stryker öfver hans hår. Hon sitter och småler långa stunder, fast hon väl borde gråta. Hon drömmer, och jag måste ha något att väcka henne med.»

På det sättet hade det verkligen lyckats henne att komma öfver dokumentslådan nere vid Kronvalls läge. En fiskare hade kommit med den och stuckit den till henne, just då hon satte sig i båten för att fara vidare.

»Kanske andra ha funnit mer,» sade han, »men jag har endast funnit detta. Det är bara en bunt bref i den, men ni kan ju visa henne lådan, för den är märkt med det rätta namnet.»

Och då hon tackade honom, hade han svarat liksom ursäktande: »Ja, en tiger ju helst med sådant, men när man hör, att det är själanöd för hand, får en våga något.»

Sålunda hade dock brefven kommit till destinationsorten. Och så snart rådmanskan kom hem, gick hon in till sin dotter med denna skatt, som tycktes komma från själfva dödens land.

»Hvad kan detta betyda?» sade den unga hustrun i alldeles naturlig ton, då hon höll brefpacken i sin hand. »Jag väntar inga bref från Rickard.»

»Så, gör du inte det?»

»Hvarför skulle han skrifva, då han är hos mig …»

Nu träffades hon af en så ångestfull blick från modern, att hon märkte, att hon hade förrådt sig. Hon tog sig samman till en förfärlig ansträngning.

»Rickard är död, mamma,» sade hon och mötte stadigt moderns blick.

»Men han skref till dig, innan olyckan hände. Alla dessa bref har han skrifvit på resan från New- York. Du vill ju läsa dem?»

»Ja, litet senare, gif mig brefven litet senare, mamma!»

»Han tänkte på dig och skref till dig hvarje dag under resan. Vill du inte läsa hvad han skrifver?»

»Jo jo, jag vill. Mamma kan lägga dem här bredvid mig.»

Och så blefvo brefven lagda på ett bord bredvid hennes soffa.

Hennes mor satt inne hela dagen och såg på sin dotter, såg ömsom på henne och på brefven. Den unga kvinnan tycktes inte ha sin vanliga ro. Hon började arbeta.

Hon fållade en näsduk och sydde den färdig med nervös brådska. Sedan lade hon den ifrån sig på bordet och lagade så, att den skylde brefpacken. Hon märkte i detsamma, att modern såg på henne och flyttade den, så att den blott skylde en liten del däraf. Nästa näsduk kastade hon ifrån sig, liksom helt vårdslöst, men den föll så, att alla brefven skymdes bort. Modern såg hur hon nu blef mindre nervös i sin flit. Dock var det lilla sybordet snart alldeles öfverhöljdt af näsdukar. Detta syntes vara i vägen för henne. Hon steg upp, lyfte bort allt, som låg på bordet, och bar det helt obesväradt till en byrå, som stod nere vid dörren.

Modern och dottern brukade sitta de flesta dagar utan att tala med hvarandra. I dag försökte modern tala. Hon berättade om sin resa, men dottern hörde inte på henne. Modern började då att med en viss förtrytelse tala med henne om honom, som hade skrifvit brefven. Då hörde den unga på med den största uppmärksamhet, och den gamla tystnade i förtviflan. Hon var åter nere i sina minnen. Hon bara hjälpte henne att drömma.

Modern satt och stirrade utåt gatan. Den låg tyst och stilla, inte ett åkdon, inte en främling. Midt emot stod stadsmuren, stolta och sköna reste sig från den de mäktiga tornen. Men hvad fanns inom dessa murar, som kunde hjälpa henne? Hvad fanns där af lif, som kunde ge dottern lif? Vintern var öfver dem, den tysta, händelsefattiga vintern.

Kanske äfven hon såg en skymt af detta Vineta, som lockar och lockar och lönar med full lycka en och hvar, som bara kan skjuta undan verkligheten. En och hvar, som har gästat det gamla älskade Visby, har väl ock en gång sett dess inre ansikte, sett det som Vineta. Han har känt dess luft söfva, dess skönhet maktstjäla, dess minnen locka till ett lif i det förgångna. En och hvar, som har sett det, skall tänka på det som på det mest tjusande, som på det mest farliga han har mött, lika lockande, lika stilla, lika rogifvande som det spegelblanka hafvet, men omöjligt, omöjligt för hans kraftfyllda, jäktande, pinande arbetslif.

För ett ögonblick tänkte modern: »Hvarför kan jag inte låta henne drömma? Det är det enda, som bjudes här. Han, som är död, var en sådan lifvets man, men ingen annan skall komma och väcka henne, som han gjorde. Kanske jag skulle låta henne vara?»

I detsamma såg hon på dottern. Det var skymning, så att hon hade lagt bort arbetet. Däremot hade hon åter tagit den lilla kudden i sitt knä. Hennes ansikte kunde modern inte se, men det var eld i kakelugnen och den flammade plötsligt upp. Då såg hon i detta obevakade ögonblick hurusom dottern hade förvandlats. Det låg något så fult i hennes leende, hon grinade som en satyr, medan ögonen fånigt vändes så, att bara hvitögat syntes. Det var, som om vansinnet hade stått bakom henne och jublat: »Hon är snart min. Hon gör intet motstånd. Jag kan gripa henne, när jag vill.» Då reste sig modern, hon smög sakta som en tjuf genom rummet bort till byrån. Där sökte hon fram brefven, löste upp snöret, som omgaf dem, bar dem bort till kakelugnen och slängde in dem i den flammande brasan.

Hon visste hvad hon gjorde. Hon kände det, som om hon mördade en själ, en död mans själ. Hon ryste för alla de små kärleksord, som gingo upp i lågor, för alla de dyrbara förtroenden, för allt skämt, för all längtan, som hon dödade. Men hon gick till verket som en domare. Hon sade till sig själf: »Hon är inte värd att läsa brefven. Hon ville inte bära sorg efter honom, som har skänkt henne så mycken glädje. Nu skall hon få annat att göra än att sitta och smeka en kudde och vända ut och in på ögonen. Hon skall få sörja denna dag, så länge hon lefver.»

»Du ser inte hvad jag gör, du Annie.» Och hon rörde om i elden, så att den lågade upp i dagsljus klarhet. Då

såg hon upp, den unga. Hon stirrade in i elden, förlorade med ens sitt glatta lugn, såg bort på byrån, såg åter in i elden, och i nästa ögonblick måste hennes mor hålla fast henne, för att hon inte skulle störta in i brasan för att rädda de redan förkolnade brefven. Det var en förfärlig stund, som följde. Å, hvad hon grät och bad! Var det inte något kvar? Hade inte hennes mor tagit undan ett bref, bara ett? Var det inte bara ett skämt? Hon hade lagt undan brefven och bränt något annat papper? Hon hade inte kunnat bränna sådana bref, Rickards bref! Det var ju omöjligt. Kunde hon inte få dem nu? Var hon inte plågad nog?

»De äro brända,» sade modern. »Du kan aldrig, aldrig mer få dem åter. Du läste dem inte, då du hade dem. Du hade ingen rätt kärlek till din man. Nu skall du ha ditt straff.»

»Ack, mamma, mamma, jag vet ju inte hur han hade det hela denna sista tid, som han var ensam ute på hafvet. Jag vet inte om han höll mig kär, som då han for. Skall jag nu aldrig få veta det? Han är mig nära, han är aldrig långt borta från mig. Han väntar, att jag skall läsa brefven, och jag kan inte. Han skulle ha sagt, att det varit en skickelse, att han hade skrifvit dem, så att de skulle komma, då han inte kunde komma själf. Hvar har du dem? Jag är tvungen att läsa dem. Du är väl ingen tjuf? Du har inte stulit mina bref.»

»Jo,» sade modern, »jag har stulit dem. De äro alla borta. Jag var så ond på dig, att jag inte unnade dig att ha något kvar.»

Den unga gick rundt om rummet. Hon sökte under soffor och bakom kuddar. Då det var förgäfves, kom hon åter till sin mor. Nu lade hon sitt hufvud smekande intill hennes bröst. Hon sökte försona sig med henne.

»Jag förstår dig. Jag är inte ond på dig. Du trodde, att jag skulle bli vansinnig, och du ville rädda mig. Du gjorde det af kärlek. Ja, det förstår jag. Du har rätt, jag har inte velat sörja. Hvad skulle det ha blifvit af mig, om du hade tänkt likaså? Om du hade vikit tillbaka för det förfärliga ansvaret vid att bränna brefven, så hade jag kanske aldrig kunnat rycka upp mig till verkligheten. Men du har väckt mig, mamma, du ser ju, att jag åter är mig själf.»

Och hon kysste henne, ställde sig in hos henne, visade, att hon var klok, riktigt klok, och slutade med att bedja om brefven.

»Å,» sade hon, »du har inte kunnat vilja lägga en sådan börda på mig. Förstår du inte, att jag alltid skall gå och ängslas för att det eller det kunde ha stått i dem? Kanske något han ville, att jag skulle göra, kanske något om hans folk? Han hade gamla föräldrar i lifvet. Han har sändt hälsningar till dem. Å, mamma, du har inte bränt brefven? Du kunde väl veta, att jag skulle göra mig tusen inbillningar. Den sista villan blir nog värre än den första. Du har inte kunnat bränna brefven!»

»Jo, jag har gjort det,» sade modern helt doft och stilla. »Om jag hade gjort det bara för att rädda dig, hade jag måhända gömt dem, som du tror, eller kanske sparat något af dem, men jag var ond. Jag har aldrig förr varit så ond. Jag tänkte på hvad jag hade gjort för att skaffa brefven. Jag tänkte på honom, som hade skrifvit dem. Och du ville inte ens se på dem, du flyttade undan dem, du var rädd för dem.»

»Det skall nu alltid vara så, som om jag inte höll honom kär. Det skall alltid bränna på min själ, att jag inte höll honom nog kär.»

»Å nej, du skall lära dig att tänka, att du var bortbytt, förtrollad. Du skall förstå, att ingenting annat än detta kunde göra dig frisk.»

»Mamma!» och hon talade raskt och gladt, liksom säker om att ändtligen lyckas. »Du vet hur Rickard höll af sina män, hur han hade allas deras förtroende. Men du, Store Lars' hustru var här i går och sade, att hon inte visste, om hennes man har förlåtit henne, för det hon hållit med sonen emot honom. Nu, när han är död, är hon så ängslig för att hon har gjort honom orätt och för att han inte har förlåtit henne. Hon har aldrig någon

ro, säger hon. Hon tar döden på sig af ängslan. Du, mamma, göm brefven för mig, om du vill, men läs dem, så att du kan se, om där står något om Store Lars!»

Nu började modern plötsligen gråta. Hon grät häftigt, som den, hvilken har varit förstenad af sorg och ändtligen finner lättnad. Den unga hade sjunkit ned bredvid henne, hon satt tyst en stund.

»Hvarför gråter du? Gråter du öfver mig?»

»Nej, barn, nej, jag gråter, därför att jag ser, att din man har räddat dig. Jag hör på allt hvad du säger, att du är räddad. Tänk du, att detta, att han satt och skref till dig ute på det villande hafvet, har frälst dig och återgifvit dig åt lifvet!»

* * *

Är det då slut på historien om brefven? De voro ju brända, de voro ju förintade. Den stackars lilla reskamraten skulle få gå genom lifvet utan att få den ledning, som de hade kunnat bjuda henne. Så var det ock, men det var ändå inte slut med dem.

Ty den, som kände kapten Rickard, kunde ju så grufligt väl veta hvad han hade skrifvit i brefven. Då nu mor och dotter sitta ensamma under de långa, enformiga dagarna, händer det väl, att den unga spörjer: »Hvad tror du att det stod i de där brefven, mamma?»

»Ack,» svarar den gamla raskt, »det är inte svårt att veta.» Och hon börjar berätta hvad han skref.

»Tror du, att han skref så vackert om mig?»

»Det gjorde han visst, du, och ändå mycket vackrare.»

Och hon berättar hvad han skref, berättar som för ett barn, som kan höra samma sak om och om igen.

Det är inte godt att veta, om detta är nöje eller botgöring. Hon är stolt, när hon kan finna ut något nytt. Och dottern skrattar åt henne ibland. »Nej, vet du, mamma, så skulle aldrig en sjöman ha skrifvit. Du kan ju inte skilja toft från rå.»

Så ändlöst långa dessa bref måtte varit! Och så mycken visdom där fanns, så många råd för alla olika svårigheter, som kunde möta en ensam vandrare!

De två, som tala om dem, äro inte olyckliga. Kapten Rickard hade varit så glad, en sådan lifvets man. Hans bref måste vara glada, och på hans bref är det, som de nu lefva.

De hafva fröjdat dem genom långa vintrar. Historierna om Tom Tumtott och Bergens Kalle hafva blifvit upplifvade.

Det är alls intet vansinne i detta, bara en lek för tanken, eftersom lifvet står så stilla.

Men skulle det vara möjligt att på något annat ställe lefva så på det, som är dödt och förgånget? O Vineta, Vineta!

DUNUNGEN

I.

JAG TYCKER, att jag kan se dem, då de köra åstad. Alldeles tydligt ser jag hans styfva storm med stora,

svängda brätten, sådana som de hade dem på fyrtitalet, hans ljusa väst och hans spännhalsduk. Jag ser också hans vackra, slätrakade ansikte med små, små polisonger, hans höga, stela krage och den behagfulla värdigheten i hans minsta rörelse. Han sitter till höger i kärran och samlar just ihop tömmarna, och bredvid honom sitter den lilla kvinnovarelsen. Gud välsigne henne! Henne ser jag än tydligare. Liksom på en målning har jag för mig det smala lilla ansiktet och hatten, som omsluter det och som är tillknuten under hakan, det mörkbruna, slätkammade håret och den stora schalen med broderade silkesblommor. Men schäskärran, som de åka i, har naturligtvis en stol med gröna, svarfvade pinnar, och naturligtvis är gästgifvarens häst, som skall draga dem den första milen, en af de små, knubbiga bruntarna.

I henne har jag varit förälskad från första stund. Det är inte någon reson i det, ty hon är det obetydligaste lilla fladdrande flarn, men det är vid att se alla de blickar, som följa henne, då hon far åstad, som jag har blifvit fångad. För det första ser jag hur far och mor skåda efter henne, där de stå i dörren till bagarboden. Far har till och med tårar i ögonen, men mor har inte tid att gråta just nu. Mor måste begagna sina ögon för att se efter flickan sin, så länge denna ännu kan vifta och vinka åt henne. Och så är det förstås glada hälsningar från barnen vid bakgatan och skälmska ögonkast från alla de små söta handtverkardöttrarna bakom fönster och dörrspringor och drömmande blickar från några unga gesäller och lärlingar. Men alla nicka god mening och välkommen igen efter henne. Och så är det oroliga blickar från fattiga gummor, som komma ut och niga och taga af brillorna för att kunna se henne, då hon far förbi i sin ståt. Men jag kan inte se, att det är en enda ovänlig blick, som följer henne, nej, inte så lång gatan är.

Då hon inte syns mer, torkar far raskt med ärmen tårarna ur ögonen:

»Var nu inte ledsen, mor!» säger han. »Du skall se, att hon reder sig. Dunungen reder sig, mor, så liten hon är.»

»Far,» säger mor med stark tonvikt, »du talar så besynnerligt. Hvarför skulle inte Anne-Marie kunna reda sig? Hon är så god som någon.»

»Hon är väl så, mor, men ändå, mor, ändå. Nej, sannerligen jag ville vara i hennes ställe och resa dit hon nu reser! Nej, sannerligen!»

»Ja, hvart skulle det väl bära i väg för dig, din gamle fule bagarmästare!» säger mor, som ser, att far är så orolig för flickan, att han behöfver kryas upp med litet skämt. Och far skrattar, ty det har han lika lätt för som för att gråta. Och så gå de gamla åter in i boden.

Emellertid är dunungen, det lilla flarnet, den lilla silkesblomman, vid rätt godt mod, där hon åker framåt vägen. Litet rädd för fästmannen, förstås, det är hon nog; men i grund och botten är dunungen litet rädd för alla människor, och det har hon godt af, ty därför söka alla människor bara visa henne, att de inte äro farliga.

Aldrig har hon haft sådan respekt för Maurits som i dag. Då de ha lämnat bakgatan och alla hennes vänner bakom sig, tycker hon, att Maurits riktigt sväller upp till något stort. Hatten och kragen och polisongerna riktigt styfna, och halsduksrosetten pöser. Rösten blir liksom tjock i halsen på honom och har svårt för att komma fram. Hon känner sig litet modstulen därvid, men det är grant att se Maurits så där storartad.

Maurits är så klok, han har så mycket att förmana, man skulle rakt inte kunna tro det, men Maurits talar bara förstånd hela vägen. Men se, sådan är Maurits. Han frågar dunungen om hon riktigt förstår hvad den här resan gäller för honom. Tror hon, att det bara är fråga om en lustresa utåt landsvägen? Sex mils resa i den goda schäsen med fästmannen vid sidan, det kunde ju se ut som en riktig lustfärd, det. Och ett präktigt ställe att fara till, en rik onkel att gästa! Hon har nog trott, att allt bara var en lek, eller hur?

Tänk om han visste, att hon hade beredt sig på den här färden under långa samtal med mor i går, innan de

lade sig, och med en lång rad af ängsliga drömmar under natten och med böner och med tårar. Men hon låtsas vara dum, bara för att desto mer få njuta af hur vis Maurits är. Han tycker om att visa det, och det får han så gärna, så gärna.

»Egentligen är det så svårt med det, att du är så söt,» säger Maurits. Ty det var därför han hade kommit att fästa sig vid henne, och det var ju ändå bra dumt af honom. Hans far var alls inte för det. Och hans mor, han tordes inte tänka på hur hon hade bråkat, då Maurits hade tillkännagifvit, att han hade förlofvat sig med en fattig flicka från bakgatan, en flicka, som inte hade någon uppfostran eller några talanger och som inte ens var vacker, bara söt.

I Maurits ögon var naturligtvis en bagarmästares dotter lika god som borgmästarens son, men alla hade inte så fri åskådning som han. Och om inte Maurits hade haft sin rike onkel, så kunde det väl ingenting ha blifvit af hela saken, ty han, som bara var student, hade ju ingenting att gifta sig på. Men om de nu kunde vinna onkel för sig, då vore allt klart.

Jag ser dem så tydligt, då de resa framåt landsvägen. Hon har en liten olycklig min, medan hon lyssnar till hans visdom. Men så nöjd hon är i sina tankar! Hvad Maurits är förståndig! Och då han talar om hvilka offer han gör för henne, så är det bara hans sätt att säga hur mycket han håller af henne.

Och om hon hade väntat, att han en sådan här dag på tu man hand kanske skulle vara litet annorlunda, än då de sutto hemma hos mor – Men det hade inte varit rätt af Maurits. Hon är bara stolt öfver honom.

Han håller på att tala om för henne hvad onkel är för en karl. En sådan man är han, att om han bara vill beskydda dem, så äro de genast inne i lyckans hamn. Onkel Teodor är så otroligt rik. Elfva masugnar äger han och dessutom gods och gårdar och grufdelar och fjärdeparter. Till allt detta är Maurits rätte arfvingen. Men onkel är litet vansklig att ha att göra med, om det är någon, som han inte tycker om. Om han inte blir nöjd med Maurits hustru, så kan han testamentera bort alltsammans.

Det lilla ansiktet blir allt färglösare och tunnare, men Maurits bara styfnar och sväller. Det är ju inte stora utsikter för att Anne-Marie skall kunna förvrida hufvudet på onkel liksom på Maurits. Onkel är en helt annan sorts man. Hans smak, ja, Maurits har inte höga tankar om hans smak, men han tror, att det skall vara något högröstadt, något blixtrande rödt, som skall slå an på onkel. Dessutom är han en sådan inbiten ungkarl och tycker fruntimmer bara äro till besvär. Men det enda, som behöfves, är, att onkel inte tycker för illa om henne, så skall Maurits nog sörja för resten. Men inte skall hon vara något sjåp. Gråter hon? Å, om hon inte ser modigare ut, då de komma fram, så skall onkel ge båda två respass inom en minut. Hon är glad för deras egen skull, att onkel inte är så klok som Maurits. Det måtte väl inte vara någon synd om Maurits att tänka, att det är bra, att onkel är en helt annan sorts människa än han. Ty tänk, om Maurits vore onkel och två fattiga unga personer komme resande till honom för att få något att lefva af. Då skulle Maurits, som är så förståndig, säkert bedja dem fara hvar åt sitt håll och vänta med att gifta sig, tills de hade något att gifta sig på. Fast onkel var visst förskräcklig på sitt sätt. Han drack så och gjorde sådana stora bjudningar, där det gick riktigt vildt till. Och han förstod sig inte alls på att hushålla. Han visste nog, att alla människor bedrogo honom, men han var lika glad i alla fall. Och vårdslös! Borgmästaren hade sändt med Maurits några aktier i ett företag, som inte ville gå riktigt bra, men onkel köpte dem nog af honom, hade Maurits sagt. Onkel brydde sig inte om hvar han slängde bort sina pengar. Han hade stått på torget i staden och kastat ut silfverpengar åt gatpojkarna. Och att spela bort ett par tusen riksdaler på en natt och tända sin pipa med tioriksdalerssedlar, det var bland det vanligaste onkel gjorde. Så foro de, och så samspråkade de, under det att de foro.

Mot kvällen kommo de fram. Onkels »residens», som han brukade kalla det, var intet bruk. Det låg fjärran från all kolrök och allt hammarslammer, på sluttningen af väldiga höjder med vidsträckt utsikt öfver sjöar

och långa berg. Det var ståtligt byggdt, med skogsängar och björkdungar rundt om, men nästan inga åkrar, ty stället var inte ett landtgods utan ett lustslott.

De unga åkte uppför en allé af björk och alm. De foro till sist fram mellan ett par låga, täta granhäckar, och så skulle de svänga in på gården.

Men just där vägen svängde, var en äreport rest, och där stod onkel med underhafvande och hälsade. Se, det hade dunungen aldrig kunnat tro om Maurits, att han skulle ha beredt henne ett sådant mottagande. Hon blef genast riktigt lätt om hjärtat. Och hon fick fatt på hans hand och tryckte den till tack. Mer kunde hon inte göra just då, ty de voro midt under äreporten.

Och där stod han, den välkände mannen, brukspatron Teodor Fristedt, stor och svartskäggig och strålande af välvilja. Han svängde hatten och ropade hurra, och hela folkskaran ropade hurra, och Anne- Marie fick tårarna i ögonen och log på samma gång. Och naturligtvis måste de alla hålla af henne från första stund bara för hennes sätt att se på Maurits. Ty hon tänkte ju, att de alla voro där för hans skull, och hon måste vända sina blickar från hela ståten för att se på honom, då han tog af hatten med en stor sväng och hälsade så vackert och så kungligt. Å, en sådan blick hon gaf honom! Patron Teodor höll på att komma af sig med hurrningen och falla in i en svordom, då han såg den.

Nej, dunungen önskade inte ofärd öfver någon människa på jorden, men om det ändå hade varit så, att gården hade varit Maurits, så hade det verkligen passat bra. Det var högtidligt att se honom, då han stod på förstugubron och vände sig mot folket för att tacka. Brukspatron Teodor var ståtlig, han med, men hvad hade han för sätt emot Maurits? Han bara hjälpte ned henne ur åkdonet och tog emot hennes schal och hatt liksom en betjänt, medan Maurits lyfte hatten från sin hvita panna och sade: »Tack, mina barn!» Nej, patron Teodor hade visst inte något sätt, ty när han nu gjorde bruk af sina onkelsrättigheter och tog henne i famn och kysste henne och märkte, att hon råkade se åt Maurits midt i kyssen, så svor han verkligen, svor riktigt styggt. Dunungen var inte van att finna någon otreflig, men det skulle säkert inte bli något lätt arbete att behaga patron Teodor.

»I morgon,» säger onkel, »blir här stor middag och bal, men i dag får ungherrskapet hvila sig efter resan. Nu äta vi bara kvällsvard, och så gå vi till sängs.»

De föras in i ett förmak, och där bli de lämnade ensamma. Patron Teodor far ut likt en vind, som är rädd att bli instängd. Fem minuter senare åker han nedåt allén i sin stora vagn, medan kusken kör, så att hästarna ligga som spända remmar utefter marken. Så gå fem minuter till, men så är onkel där igen, och nu sitter en gammal fru bredvid honom i vagnen.

Och in kommer han, förande vid armen en vänlig och pratsam fru, som han kallar »bergsrådinnan». Och denna tar genast Anne-Marie i famn, men på Maurits hälsar hon mera stelt. Och det måste hon ju göra. Ingen kan taga sig några friheter med Maurits.

I alla fall är Anne-Marie bra glad, att denna pratsamma, gamla dam har kommit. Hon och brukspatronen ha ett så lustigt sätt att skämta med hvarandra. Det blir riktigt hemtrefligt på det främmande stället.

Men så, när de ha sagt godnatt till hvarandra och Anne-Marie kommit in i sin lilla kammare, sker något så ledsamt och förargligt.

Onkel och Maurits gå omkring nere i trädgården, och dunungen förstår, att Maurits går där och utvecklar sina framtidsplaner. Onkel tycks inte säga något alls, han bara går och slår af gräsvippor med sin käpp. Men Maurits öfvertygar honom nog snart om att det bästa han kan göra är att ge Maurits en förvaltarplats på ett af sina bruk, ifall han inte rätt så gärna vill ge honom ett bruk med ens. Maurits har fått sådan håg för det

praktiska, sedan han har blifvit kär. Han brukar ofta säga: »Är det inte bäst, att jag, som ändå skall bli stor godsägare, börjar genast med att sätta mig in i de där sakerna. Hvad lönar det sig för mig att taga hofrätten?»

De gå rätt under hennes fönster, och ingenting hindrar dem från att se, att hon sitter där, men då de inte bry sig om det, så kan ingen begära, att hon inte skall höra på hvad de säga. Detta är verkligen lika mycket hennes affär som Maurits.

Då stannar patron Teodor plötsligt, och han ser ond ut. Han ser riktigt rasande ut, tycker hon, och hon håller nästan på att skrika åt Maurits, att han skall akta sig. Men det är för sent, ty patron Teodor fattar Maurits för bröstet, krasar till hans krås och rister honom så, att han slingrar som en ål. Så slänger han honom ifrån sig med sådan kraft, att Maurits stapplar baklänges och skulle ha fallit, om han inte hade fått stöd mot en trädstam. Och där blir Maurits stående och säger: »Hva?» Ja, hvad annat skulle han säga?

Aldrig har hon så beundrat Maurits självbehärskning. Han springer inte på patron Teodor och slåss med honom. Han ser bara lugnt öfverlägsen ut, bara oskyldigt förvånad. Hon förstår, att han behärskar sig, för att inte hela resan skall bli gagnlös. Han tänker på henne och behärskar sig.

Stackars Maurits, det visar sig, att onkel är ond på honom för hennes skull. Han frågar om inte Maurits vet, att hans onkel är ungkarl och hans hem ett ungkarlshem, då han har fört hit sin fästmö utan att taga med sig hennes mor. Hennes mor! Dunungen blir förnärmad å Maurits vägnar. Det var ju mor själf, som hade undanbedt sig och sagt, att hon inte kunde lämna bageriet. Det svarar också Maurits, men hans onkel tar inte emot några ursäkter. – Nå, än borgmästarinnan då, hon kunde väl ha gjort sin son den tjänsten. Ja, om hon var för högfärdig, så kunde de hellre ha stannat, där de voro. Hur skulle de ha burit sig åt nu, om inte bergsrådinnan hade kunnat komma? Och hur kunde fästman och fästmö resa på tu man hand genom landet? – Jaså, Maurits var inte farlig. Nej, det hade han aldrig trott, men folks tungor voro farliga. – Nå, och så till sist var det schäskärran. Var det det löjligaste åkdon i hela staden Maurits hade snokat upp? Låta det barnet skaka sex mil i en schäs och låta honom, patron Teodor, resa upp äreport för en schäskärra! Kunde han inte ha lust att riktigt rotrista honom! Låta patron Teodor ropa hurra för en pinnskrinda!

Han därnere blir för orimlig. Hvad hon beundrar Maurits, som kan stå så lugn! Hon skulle egentligen ha bra god lust att blanda sig i leken och försvara Maurits, men hon tror inte, att han skulle tycka om det.

Och innan hon somnar, ligger hon och räknar upp allt hvad hon skulle ha sagt för att försvara Maurits. Så somnar hon in och spritter upp igen och hör för sina öron en gammal gåta:

»Det stod en hund på berge'.
Han skälld' utöfver Sverge.
Han het som du,
han het som ja',
han het som allt i världen va'.
Hva' hette han?
Han hette Hva.»

Den gåtan hade retat henne många gånger. Å, hvad hon hade tyckt den hunden var dum! Men nu i halfslummern förblandar hon hunden »Hva» med Maurits, och hon tycker, att hunden har hans hvita panna. Så skrattar hon. Hon har lika lätt för att skratta som för att gråta. Det har hon ärft efter far.

II.

Hur har »det» kommit? Det, som hon inte törs nämna vid namn.

»Det» har visst kommit som daggen till gräset, som färgen till rosen, som sötman till bäret, omärkligt och ljuft utan att anmäla sig på förhand.

Det är ju också detsamma hur det kom och hvad det är. Vare sig det är godt eller ondt, ljuft eller ledt, så är det det förbjudna, det, som aldrig skulle finnas till. Det gör henne ängslig, syndfull, olycklig.

Det är hvad hon aldrig mer vill tänka på. Det är hvad som skall ryckas bort och kastas ut, och dock är det intet, som kan gripas och fångas. Hon stänger till sig för det, och in kommer det likafullt. Det drifver undan blodet i ådrorna och flyter fram där, drifver tankarna ur hjärnan och regerar där, dansar fram genom nerverna och dallrar ända ute i fingerspetsarna. Det finnes öfverallt inom henne, så att om hon hade kunnat taga bort allt, hvad kroppen eljest bestod af, och lämna kvar det, så skulle det ha lämnat ett fullt aftryck af henne. Och ändå var det intet.

Aldrig vill hon tänka på det, och ständigt måste hon tänka på det. Hur har hon blifvit så dålig? Och så rannsakar hon och undrar hur det kom.

Ack dununge, ack ängsull! Hur mjuka äro inte våra sinnen och hur lätt väckta våra hjärtan!

Hon var säker på att det inte hade kommit vid frukosten, alldeles säkert inte vid frukosten.

Då hade hon bara varit rädd och blyg. Hon hade råkat i sådan själsskakning, då hon kom ned till frukosten och inte fann Maurits, bara patron Teodor och bergsrådinnan.

Det hade ju bara varit klokt af Maurits, att han hade gått på jakt, fast det var omöjligt att finna ut hvad han jagade så där vid midsommartiden, som också bergsrådinnan anmärkte. Men han visste förstås, att han gjorde bäst att hålla sig undan för onkel några timmar, tills denne blef god igen. Han kunde ju rakt inte tänka sig, att hon var så blyg, att hon nära nog hade svimmat, då hon hade funnit honom borta och sig själf lämnad ensam med onkel och bergsrådinnan. Maurits hade aldrig varit blyg. Han visste inte hvad det var för en plåga.

Den frukosten, den frukosten! Onkel hade till en början frågat bergsrådinnan om hon hade hört berättelsen om Sigrid den fagra. Han frågade inte dunungen, och hon skulle inte heller mäktat svara. Bergsrådinnan kände godt till historien, men han berättade den i alla fall. Då kom Anne-Marie ihåg, att Maurits hade skrattat åt onkel, därför att han i hela sitt hus blott hade två böcker, och dessa voro Afzelii sagohäfder och Nösselts allmänna historia för fruntimmer. »Men dem kan han också,» hade Maurits sagt.

Anne-Marie hade funnit historien vacker, hon. Hon tyckte om detta, att Bengt Lagman lät sy pärlor öfver vadmalsvåden. Hon såg Maurits för sig, hur kungligt stolt han skulle ha sett ut, då han hade befallt fram pärlorna. Detta var just en sak, som Maurits hade kunnat göra.

Men då onkel hade kommit dit i berättelsen, där det omtalas, att Bengt Lagman drog till skogs för att undvika mötet med sin vrede broder och i stället lät sin unga hustru möta stormen, då blef meningen så tydligt den, att onkel förstod, att Maurits hade gått på jakt för att undvika hans vrede, och att han visste hur hon satt och tänkte på att vinna honom. – Ja, i går, då hade de nog kunnat göra upp planer, Maurits och hon, om hur hon skulle kokettera för onkel, men i dag var det just ingen tanke på att hon skulle kunna utföra dem. Hon hade aldrig burit sig så dumt åt. Allt blodet strömmade henne åt ansiktet, och knif och gaffel föllo med väldigt skrammel ur hennes händer ned på tallriken.

Men patron Teodor hade ingen barmhärtighet visat, utan fortsatt historien, tills han kom till det goda jarlaordet: »Hade min broder detta ogjordt, så hade jag gjort det själf». Detta hade han sagt med så lustigt tonfall, att hon hade måst se upp och möta blicken ur hans skrattande, bruna ögon.

Och när han hade sett ångesten stirra ut ur hennes ögon, så hade han börjat skratta som en riktig pojke. »Hvad tror bergsrådinnan,» hade han ropat, »att Bengt Lagman tänkte, då han kom hem och hörde det där 'Hade min broder'… Jag tänker han stannade hemma nästa gång.»

Dunungen fick tårarna i ögonen, och onkel, som såg det, började skratta allt häftigare. »Ja, det är en skön medlare min brorson har valt sig,» tycktes han vilja säga. »Du är allt kommen ur rollen nu, min lilla flicka.» Och hvar gång hon hade sett på honom, så hade de bruna ögonen upprepat: »Hade min broder detta ogjordt, så hade jag gjordt det själf». Egentligen var dunungen inte viss på att inte ögonen sade brorson. Och tänk, så hon hade burit sig åt! Hon hade börjat storgråta och störtat ut ur rummet.

Men inte var det då »det» kom, inte heller under förmiddagspromenaden.

Då var det fråga om något helt annat. Då var hon betagen af glädje öfver det vackra stället och öfver att vara naturen så förtroligt nära. Det var, som om hon hade återfått något hon hade förlorat för länge, länge sedan.

Bagarmamsell, stadsflicka, ja, det trodde man om henne. Men hon hade blifvit en landttös med ens, bara hon satte foten på sandgången. Hon kände genast, att hon hörde landet till.

Så snart hon hade lugnat sig litet, hade hon vågat sig ut på egen hand för att inspektera stället. Hon hade gått och sett sig om nere på sandplanen framför förstugubron. Rätt som det var, hade hon börjat svänga på kroppen. Hon fick hatten på armen och slängde schalen ifrån sig. Ytterligare satte hon armen i sidan, tog in luft i lungorna, så att näsborrarna drogos ihop, och hvisslade.

Å, hvad hon hade känt sig manhaftig!

Hon hade gjort ett par försök att lugnt och sedigt gå nedåt trädgården, men det var inte hvad som hade lockat henne. Med en tvär vändning hade hon begifvit sig in på de stora, kringbyggda bakgårdarna. Hon hade mött en ladugårdspiga och talat ett par ord med denna. Hon hade blifvit förvånad vid att höra huru rask hennes egen stämma ljöd. Den var som en löjtnants framför fronten. Och hon kände på sig hur hurtigt det tog sig ut, då hon, med hufvudet stolt upplyftadt och snedvridet, med kroppen i raska, vårdslösa rörelser och med ett litet hvinande spö i handen, steg in i ladugården.

Den var dock inte hvad hon hade tänkt sig. Inga långa rader af behornade varelser hade där funnits att imponera på, ty de voro alla ute på bete. En ensam kalf stod borta i sin kätte och tycktes vänta, att hon skulle göra något för honom. Hon gick fram till honom, höjde sig på tå, höll klänningen tilldragen med ena handen och vidrörde kalfvens panna med yttersta spetsen af den andra.

Som kalfven ändå inte tycktes anse, att hon hade gjort nog, utan sträckte ut sin långa tunga, så lämnade hon den nådigst sitt lillfinger att slicka. Men då hade hon inte kunnat låta bli att se sig omkring och liksom söka någon beundrare till hjältebragden. Och så hade hon funnit, att patron Teodor stod i ladugårdsporten och skrattade åt henne.

Sedan hade han följt med henne på promenaden. Men »det» kom inte då, alls inte då. Då hade bara det märkvärdigt förunderliga timat, att hon inte längre hade varit rädd för patron Teodor. Det var med honom som med mor, han tycktes ha reda på alla hennes fel och svagheter, och det var så tryggt. Då behöfde man inte visa sig bättre, än man var.

Patron Teodor hade velat föra henne till trädgården och till terrasserna vid dammen, men detta var inte i hennes smak. Hon ville veta hvad som kunde finnas i alla dessa stora byggnader.

Då gick han tåligt med henne till mjölkkammare och iskällare, till vinkällare och potatiskällare. Han tog tingen i ordning och visade henne matbod och vedbod och vagnsbod och mangelbod. Så förde han henne

genom arbetshästarnas stall och genom vagnshästarnas, lät henne se selkammare och betjäntrum, drängstuga och slöjdrum. Hon blef litet förvirrad af allt det i rumväg, som patron Teodor hade ansett nödigt inrätta på sin gård, men hennes hjärta blef brinnande af hänförelse vid tanken på hur härligt det kunde vara att ha allt detta att regera öfver. Så att hon blef inte trött, ehuru de äfven genomvandrade fårhus och svinhus och tittade in till hönsen och kaninerna. Hon undersökte troget väfkammare och mjölkkammare, rökbur och smedja, allt under växande hänförelse. Så gingo de öfver stora vindar, torkvind för kläder och torkvind för virke, höloft och loft för torrt löf, som fåren skulle äta.

Den slumrande husmodern inom henne vaknade till lif och medvetande vid all denna fullkomlighet. Men mest af allt rörde henne det stora brygghuset och de två nätta bagarstugorna med den vida ugnen och det stora bordet.

»Detta skulle mor se!» sade hon.

Där i bagarstugan hade de suttit och hvilat, och hon hade berättat om sitt hem. Det kunde hon gärna göra för onkel. Han var redan som en vän, fast hans bruna ögon skrattade åt allt, hvad hon sade.

Hemma var det så stilla, intet lif, ingen omväxling. Hon hade varit sjuklig som barn, och därför vaktade föräldrarna henne så, att hon ingenting fick göra. Det var bara på lek hon fick vara med i bageriet och boden. Rätt som det var, hade hon råkat säga, att far kallade henne dunungen. I det sammanhanget hade hon ock sagt: »Hemma skämma alla bort mig utom Maurits, därför tycker jag så mycket om honom. Han är så klok emot mig. Han kallar mig aldrig dunungen, bara Anne-Marie. Maurits är så förträfflig.»

Å, så det hade dansat och skrattat inne i onkels ögon! Hon hade kunnat slå honom med spöet. Hon upprepade om igen nästan med gråten i halsen: »Maurits är så förträfflig.»

»Ja, jag vet, jag vet,» hade onkel då svarat. »Han skall ju bli min arftagare.» Hyarpå hon hade utropat: »Ack, onkel Teodor, hvarför gifter ni er inte? Tänk, hvad den skulle bli lycklig, som finge bli fru på en sådan här gård!»

»Hur skulle det då gå med Maurits arf?» hade onkel frågat helt saktmodigt.

Så hade hon varit tystad för en lång stund, ty hon kunde inte säga till onkel, att hon och Maurits inte frågade efter arfvet, för det var just hvad de gjorde. Hon undrade om det var mycket fult, att de gjorde det. Hon fick plötsligen en känsla af att hon borde bedja onkel om förlåtelse för någon stor orätt, som de hade gjort honom. Men det kunde hon inte heller.

Då de kommo in igen, kom onkels hund emot dem. Det var en liten, liten en på de smalaste ben, med flaxande öronlappar och gasellögon, ett intet med en liten gäll röst.

»Du undrar väl, att jag har en så liten hund,» hade patron Teodor sagt.

»Det gör jag nog,» hade hon då svarat.

»Men ser du, det är inte jag, som har valt Jenny till hund, utan Jenny, som har tagit mig till husbonde. Du vill nog höra historien, dununge?» Det ordet hade han genast tagit fasta på.

Jo, det hade hon velat, fast hon hade förstått, att det var något retsamt han ämnade säga.

»Jo, ser du, då Jenny kom hit första gången, låg hon i knäet hos en fin fru från staden och hade täcke öfver ryggen och duk om hufvudet. Tyst, Jenny, det är sant, att du hade det! Och jag tänkte, det var mig en ynkrygg till hund. Men ser du, då hundkräket kom ner på marken här, så måtte det ha vaknat några barndomsminnen hos henne, eller hvad det nu var. Hon krafsade och sparkade och skulle af med täcket. Och

sedan bar hon sig åt som de stora hundarna här, så vi sade, att Jenny visst hade vuxit upp på landet.

»Hon låg ute på förstugubron och inte ens såg åt förmakssoffan, och hon jagade hönsen och stal kattens mjölk och skällde på tiggare och for omkring benen på hästarna, då här kom främmande. Vi hade vår lust och glädje åt att se hur hon bar sig åt. Du kan veta en sådan här liten, som bara legat i korg och burits på armen. Det var ju underligt. Och så, du, när de skulle resa, så ville inte Jenny följa med. Hon stod på trappan och gnällde så ömkligt och hoppade upp på mig och riktigt bad, du, att få stanna kvar. Så vi hade ingen annan råd än att låta henne stanna. Vi blefvo rörda af hundkräket, som var så litet och ändå ville vara landthund. Men inte hade jag trott, att jag skulle komma att hålla mig med knähund. Snart får jag kanske hustru också.»

Å, hvad det är svårt att vara blyg, att vara ouppfostrad! Hon undrade om onkel hade blifvit mycket förvånad öfver att hon så häftigt hade rusat sin väg. Men det hade varit, som om han hade menat henne, då han hade talat om Jenny. Och det hade han kanske inte alls. Men i alla fall – – Ja, hon hade blifvit så förlägen. Hon hade inte kunnat stanna.

Men det var inte då »det» kom, inte då.

Så var det väl på kvällen då, under balen. Aldrig hade hon haft så roligt på någon bal! Men ifall någon hade frågat om hon hade dansat mycket, så hade hon visst måst besinna sig och säga, att det hade hon inte. Men det var bästa tecknet på att hon hade haft riktigt roligt, att hon inte ens hade märkt, att hon varit litet försummad.

Hon hade haft så roligt bara af att se på Maurits. Just därför att hon hade varit lite, lite grand sträng mot honom vid frukosten och skrattat åt honom i går, så hade hon sådan glädje af att se honom på balen. Han hade aldrig synts henne så vacker och så öfverlägsen.

Han hade visst känt det, som om hon skulle finna sig tillbakasatt, därför att han inte hade talat och dansat bara med henne. Men hon hade haft nog nöje af att se hur alla höllo af Maurits. Som om hon hade velat ställa ut deras kärlek till allmänt åskådande! Dunungen var inte så dum!

Maurits dansade många danser med den vackra Elisabeth Westling. Men det hade inte alls oroat henne, ty Maurits hade gång på gång kommit fram och hviskat: »Du ser, jag slipper henne inte. Vi äro barndomsvänner. De äro så ovana här på landet att ha en kavaljer, som har varit med ute, som både kan dansa och tala. Du får låna ut mig till brukspatronsdöttrarna för i kväll, Anne-Marie.»

Men onkel gick liksom ur vägen för Maurits. »Var du värd för i kväll!» sade han till honom, och det var Maurits. Han räckte till för allt, anförde dansen, anförde drickandet och höll tal för den sköna bygden och för kvinnan. Han var storartad. Både onkel och hon hade haft blickarna på Maurits, och så hade deras ögon mötts. Då hade onkel smålett och nickat åt henne. Onkel var bestämdt stolt öfver Maurits. Det hade känts litet tungt, att onkel inte riktigt gjorde heder åt sin brorson. Fram på morgonen hade onkel varit högröstad och bråkig. Då hade han velat vara med i dansen, men flickorna veko undan för honom, då han kom fram till dem, och låtsades vara uppbjudna.

»Dansa med Anne-Marie!» hade Maurits sagt till patron Teodor, och det hade naturligtvis kommit att låta litet beskyddande. Hon blef så rädd, så att hon riktigt for tillsammans.

Onkel blef också stött, svängde sig om på klacken och gick in i rökrummet.

Men Maurits hade kommit fram till henne och sagt med hård, hård stämma:

»Du fördärfvar alltihop för mig, Anne-Marie. Skall du se sådan ut, då onkel vill dansa med dig! Om du

kunde veta hvad han sade mig i går om dig. Du måste också göra något, Anne-Marie. Tycker du det är rätt att lämna allt åt mig?»

»Hvad vill du då jag skall göra, Maurits?»

»Å, nu är det ingenting att göra, nu är spelet redan fördärfvadt. Tänk, allt jag har vunnit denna kväll! Men det är förloradt nu.»

»Jag skall gärna bedja onkel om ursäkt, om du vill, Maurits.» Och det hade hon menat. Hon var verkligen ledsen öfver att hafva gjort onkel förtret.

»Det vore naturligtvis det enda rätta, men man kan ju ingenting begära af den, som är så löjligt blyg som du.»

Då hade hon inte svarat, utan gått rakt in i rökrummet, som nu var nästan tomt. Onkel hade kastat sig ned i en länstol.

»Hvarför vill inte onkel dansa med mig?» hade hon frågat.

Patron Teodors ögon hade fallit igen. Han öppnade dem och såg länge på henne. Det var den smärtfullaste blick hon hade mött. Hon fick en aning om hur en fånge känner det, då han tänker på sina bojor. Det var, som om det hade varit så synd om onkel. Som om han hade behöft henne mycket bättre än Maurits, för Maurits behöfde ingen. Han var så bra, som han var. Så lade hon sin hand på patron Teodors arm helt lätt och smekande.

Med ens hade han friskt lif i ögonen. Han började stryka hennes hår med sin stora hand. »Lilla mor,» hade han sagt.

Så kom »det» öfver henne, medan han strök hennes hår. Det kom smygande, det kom krypande, det kom risslande, rasslande, som då trollen komma tågande genom mörka skogen.

III.

En kväll ligga tunna, mjuka moln öfver himmelen, en kväll är det stilla och ljumt, en kväll genomsväfvas luften af små, hvita fjun från aspar och popplar.

Det är redan sent, och ingen är uppe mer än patron Teodor, som går ute i trädgården och öfverlägger hur han skall kunna skilja den unge mannen och den unga kvinnan.

Ty aldrig, aldrig i evighet skall det ske, att Maurits får fara från gården med henne vid sidan, under det att patron Teodor står på trappan och önskar dem lycklig resa.

Är det någon möjlighet alls att låta henne resa, sedan hon i tre dagar har fyllt gården med kvittrande lustighet, sedan hon på sitt stilla sätt har vant dem vid att hon tänkte och sörjde för dem alla, sedan han har vant sig att se denna mjuka, smidiga lilla varelse ströfva omkring öfverallt? Patron Teodor säger till sig själf, att det är ingen möjlighet. Han kan inte mer undvara henne.

I detsamma stöter han till en maskros, som har gått i frö; och som människors beslut och människors löften förströs den hvita dunbollen, dess hvita fjun fara raskt ut och förskingras.

Natten är inte kall, som nätterna bruka vara i denna landsända. Värmen hålles kvar under det grå molntäcket. Vindarna visa för en gång barmhärtighet och hålla sig stilla.

Patron Teodor ser henne, dunungen. Hon gråter, därför att Maurits har öfvergifvit henne. Men han drar

henne upp till sig och kysser bort tårarna.

Mjuka och små tumla de hvita fjunen ned från trädens stora, mognade hängen. Så lätta, att luften knappt vill låta dem falla, så små och ömtåliga, att de knappt synas på marken.

Patron Teodor skrattar för sig själf, då han tänker på Maurits. I tankarna går han nästa morgon in till honom, medan han ännu ligger i sin säng. »Hör, Maurits!» ämnar han säga till honom. »Jag vill inte inge dig något falskt hopp. Om du gifter dig med den här flickan, så får du inte vänta ett öre af mig. Jag vill inte vara med om att fördärfva din framtid.»

»Tycker onkel så illa om henne?» skall Maurits då fråga.

»Nej, du, tvärt om, det är en bra flicka, men ändå ingenting för dig. Du skall ha en praktkvinna som Elisabeth Westling. Var nu förståndig, Maurits! Hvad blir det af dig, om du afbryter dina studier och blir brukskarl för det här barnets skull? Det duger du inte till, min gosse. Det behöfs mer till sådant än att kunna lyfta hatten vackert från hufvudet och säga: 'Tack, mina barn!' Du är ju klippt och skuren till ämbetsman. Du kan bli statsråd.»

»Om onkel har så goda tankar om mig,» svarar då Maurits, »så hjälp mig till min examen, och låt oss sedan gifta oss!»

»Alldeles inte, du, alldeles inte. Hvad tror du det skulle bli af din bana, om du hade en sådan black om foten som en hustru? Den hästen, som skall dra brödlasset, rusar inte. Tänk dig nu bagarmamsellen som ministerfru! Nej, du bör inte förlofva dig på ännu en tio år, inte förrän du har avancerat. Hvad skulle följden bli, om jag hjälpte er till att gifta er? Hvartenda år skulle ni komma till mig och tigga pengar. Och det blefve både ni och jag trötta på.»

»Men, onkel, jag är ju en hederlig karl. Jag har ju förlofvat mig.»

»Hör nu, Maurits! Hvad är bättre: att hon går och väntar på dig i tio år och du sedan inte vill gifta dig med henne, eller att du slår upp nu genast? Nej, var nu beslutsam, stig upp, tag schäskärran och far hem, innan hon vaknar! Det går ändå inte för sig, att fästman och fästmö flacka kring landet så där på tu man hand. Jag skall nog sörja för flickan, bara du afstår från det här vansinnet. Bergsrådinnan skall få fara hem med henne. Jag skall släppa till både spann och heltäckare, om du vill. Du skall få underhåll af mig, så att du inte behöfver oroa dig för framtiden. Så ja, var förståndig! Du gör dina föräldrar glädje, om du lyder mig. Res nu utan att se henne! Jag skall tala förstånd med henne, jag. Hon vill nog inte stå i vägen för din lycka. Sök inte att träffa henne bara, innan du reser, då kunde du bli vekhjärtad, för hon är söt.»

Och på de orden fattar Maurits ett hjältemodigt beslut och reser sin väg.

Och då han har rest, hvad skall ske sedan?

»Lymmel!» ropar det i trädgården högt och hotande som åt en tjuf. Patron Teodor ser sig om. Finns där inte någon annan? Är det bara han, som ropar så till sig själf?

Hvad som skall ske sedan? Å, han skall förbereda henne på att Maurits är borta, visa henne, att Maurits inte var henne värdig, komma henne att förakta honom. Och sedan hon då har gråtit ut vid hans bröst, skall han så varligt, så försiktigt komma henne att förstå hvad han känner, locka henne, vinna henne.

Fjunen fortfara att falla. Patron Teodor sträcker ut sin stora hand och uppfångar en flinga.

Så fin, så lätt, så ömtålig! Han blir stående och ser på den.

De fortfara att falla rundt om honom, flinga efter flinga. Hvad skall ske sedan med dem? De skola jagas af vinden, smutsas af jorden, trampas af tunga fötter.

Patron Teodor börjar känna det, som om dessa lätta fjun fölle ned på honom med den största tyngd. Hvem vill vara vind, hvem vill vara jord, hvem vill vara skosula, då det gäller dessa små, dessa försvarslösa?

Och till följd af hans häpnadsväckande kunskap i Nösselts allmänna historia framställer sig för honom en episod därur, jämförlig med hvad han nyss har tänkt på.

Det var en stigande morgon, inte sjunkande natt som nu. Det var en klippstrand, och nere vid hafvet satt en skön yngling med panterhud öfver skuldran, med vinlöf om lockarna, med tyrsos i handen. Hvem han var? Gud Bacchus själf.

Och klippstranden var Naxos. Det var Greklands haf guden såg. Skeppet med de svarta seglen, som snabbt flydde bort emot synranden, styrdes af Teseus, och i grottan, hvars ingång öppnade sig högt upp i en afsats af de branta strandbergen, slumrade Ariadne.

Och under natten hade den unge guden tänkt detta: »Månne den dödlige ynglingen är värdig den himmelska flickan?» Och för att pröfva Teseus hade han i en dröm skrämt honom med lifvets förlust, om han inte genast öfvergåfve Ariadne. Då hade denne strax stått upp, skyndat till skeppet och flytt utåt vågen utan att ens väcka flickan för att säga henne farväl.

Nu satt gud Bacchus där leende, vaggad af de ljufvaste förhoppningar, och väntade Ariadne. Solen steg upp, morgonvinden friskade i. Han öfverlämnade sig åt leende drömmar. Han skulle nog veta att trösta den öfvergifna, han, gud Bacchus själf.

Så kom hon. Hon trädde ut ur grottan med ett strålande leende. Hennes ögon sökte Teseus, de irrade allt längre bort, till skeppets ankarplats, utåt vågen, till de svarta seglen – –

Och så, med ett skärande skri, utan besinning, utan tvekan ned i hafvet, ned till död och glömska.

Och där satt nu gud Bacchus, tröstaren.

Så gick det till. Så hade det visserligen skett. Patron Teodor påminner sig visserligen, att Nösselt tillägger ett par ord om att medlidsamma skalder påstå, att Ariadne lät sig tröstas af Bacchus. Men de medlidsamma hade helt säkert orätt. Ariadne lät inte trösta sig.

Gode Gud, därför att hon är god och söt, så att han måste älska henne, skall hon för den skull göras olycklig?

Till lön för de små vackra leenden hon har skänkt honom, därför att hennes mjuka lilla hand har lagt sig förtroendefullt i hans, därför att hon inte har blifvit vred, då han gycklade, därför skall hon förlora sin fästman och göras olycklig.

För hvilken af alla sina förbrytelser skall hon dömas? Därför att hon har kommit honom att upptäcka ett rum innerst inne i hans själ, som tyckes ha stått fint och rent och oupptaget allt hittills och väntat på en sådan här liten öm och moderlig kvinnovarelse, eller därför att hon har makt öfver honom redan, så att han knappt törs svära en gång, så hon hör det, eller för hvad är det hon skall dömas?

Å, stackars Bacchus, stackars patron Teodor! Det är inte godt att ha att göra med dessa fina, ljusa, dunmjuka. De springa i hafvet, då de se de svarta seglen.

Patron Teodor svär i tysthet öfver att dunungen inte är svarthårig, rödkindad, groflemmad.

Då faller åter ett fjun, och det börjar tala:

»Det är jag, som skulle ha följt dig alla dagar. Jag skulle ha hviskat en varning i ditt öra vid spelbordet. Jag skulle ha flyttat undan vinglaset. Du skulle ha tålt det af mig.» – »Det skulle jag,» hviskar han, »det skulle jag.»

Ett annat kommer och talar äfven: »Det är jag, som skulle ha regerat öfver ditt stora hus och gjort det hemlikt och varmt. Det är jag, som skulle ha följt dig genom ålderdomens ödsliga land. Jag skulle ha tändt din brasa, varit ditt öga och din staf. Skulle jag inte ha dugt till detta?» – »Ljufva lilla dun,» svarar han, »det skulle du.»

Ännu kommer där ett fjun, och det talar: »Det är så synd om mig. I morgon reser min fästman ifrån mig utan att ens säga mig farväl. I morgon skall jag gråta, gråta hela dagen, ty jag skall känna det som en sådan skam, att jag inte är god nog åt Maurits. Och då jag kommer hem –. Jag vet inte hur jag skall kunna komma hem, hur jag skall kunna stiga öfver min fars tröskel efter detta. Längs hela bakgatan skall det tissla och tassla, då jag visar mig. Alla skola undra hvad ondt jag har gjort för att bli så illa behandlad. Rår jag för, att du älskar mig?» Han svarar med gråten i halsen: »Tala inte så, lilla dun! Det är för tidigt att tala så.»

Han går därute hela natten, och ändtligen mot midnatt kommer det en smula mörker. Han råkar då i stor ångest, denna dofva, kvalmiga luft tyckes stå stilla af ängslan för någon missgärning, som skall begås på morgonen.

Då söker han lugna natten med att helt högt säga: »Jag skall inte göra det.»

Men då timar det underligaste. Natten råkar i sådan skälfvande ångest. Nu är det inte mer de små fjunen, som falla, utan rundt om honom rassla stora och små vingar. Han hör att något flyktar, men vet inte hvarthän.

Det flyende stryker förbi honom, det rör vid hans kind, snuddar vid hans kläder och händer, och han förstår hvad det är. Det är löfven, som lämna träden, blommorna, som fly från sina stjälkar, vingarna, som flyga bort från fjärilarna, sången, som öfvergifver fåglarna.

Och han förstår, att när solen går upp, skall hans lustgård stå alldeles ödelagd. Tom, kal och tyst vinter skall råda där, men ingen fjärillek, ingen fågelsång.

Han stannar därute, ända tills ljuset kommer åter, och han blir nästan förvånad, då han ser lönnarnas mörka löfmassor. »Jaså,» säger han, »hvad var det då, som härjades, om det inte var trädgården? Här fattas inte så mycket som ett grässtrå. Tusan ock, det är jag, som får gå i vinter och köld hädanefter, inte trädgården. Det är, som om hela lifsmodet vore flyktadt. Ah, din gamle tok, det här går väl öfver som allt annat! Det är för mycket bråk, det här, för det där flickkräket.»

IV.

Hvad »det» uppför sig förfärligt obeskedligt denna morgon, då de skola resa. Under de två dagar, som de ha varit kvar efter balen, har »det» snarare varit något uppeggande, något lifvande, men nu, då dunungen skall resa, då »det» inser, att det är slut på allvar, att det inte skall få spela någon roll i hennes lif, då förvandlar det sig till en dödstyngd, till en dödskyla.

Det är som om hon måste släpa en förstenad kropp utför trapporna ned i frukostrummet. Hon sträcker fram en tung, kall hand af sten, då hon hälsar, hon talar med en trög stentunga, småler med hårda stenläppar. Det är ett arbete, ett arbete.

Men hvem kan låta bli att glädja sig, då man tänker på hur allt denna morgon afgöres så, som gammaldags trohet och heder fordra.

Patron Teodor vänder sig till dunungen under frukosten och förklarar med underligt sträf röst, att han har beslutat ge Maurits förvaltarplatsen på Laxåhyttan. Men som bemälde unge man, fortfar onkel med ett ansträngande försök att taga upp sin vanliga samtalston, inte är mycket hemma i praktiska sysslor, så får han inte tillträda platsen, förrän han har en hustru vid sin sida. Har hon, mamsell Dununge, ansat sin myrten så väl, att den kan bära krona och krans i september?

Hon känner hur han sitter och ser in i hennes ansikte. Hon vet, att han vill ha en blick till tack, men hon ser inte upp.

Maurits åter springer upp. Han omfamnar onkel och väsnas ofantligt. »Men, Anne-Marie, hvarför tackar du inte onkel? Du måste klappa onkel Teodor, Anne-Marie! Laxåhyttan är det härligaste i världen! Seså, Anne-Marie!»

Nu lyfter hon upp sina ögon. Det är tårar i dem, och genom dessa faller på Maurits en blick, full af ångest och förebråelse. Att han inte förstår något, att han nödvändigt skall gå med bart ljus i krutkällaren. Sedan vänder hon sig till patron Teodor, men inte på det blyga, barnsliga sätt hon har brukat förr, utan med en viss grandessa i sättet, med något af martyr, af fången drottning.

»Onkel gör för mycket för oss,» säger hon blott.

Sålunda är allt uppgjordt i enlighet med hederns och ärans fordringar. Det är intet ord mer att spilla på saken. Han har inte beröfvat henne tron på den hon älskar. Hon har inte förrådt sig. Hon är trogen honom, som har gjort henne till sin fästmö, fast hon bara är en fattig flicka från en liten bagarbod vid bakgatan.

Och så kan schäskärran köras fram, kappsäcken snöras till, matsäcken fyllas.

Patron Teodor stiger upp från bordet. Han går och ställer sig borta vid ett fönster. Alltifrån det hon vände sig till honom med den tårfyllda blicken, är han från sina sinnen. Han är afgjordt galen, i stånd att kasta sig öfver henne, lägga henne till sitt bröst och ropa åt Maurits att komma och slita henne därifrån, om han kan.

Han håller händerna i fickorna. I de knutna näfvarna går det ryckningar som i kramp.

Kan han tillåta, att hon sätter på sig hatten, att hon säger bergsrådinnan farväl?

Där står han åter på Naxos klippa och vill stjäla till sig den älskade. Nej, inte stjäla! Hvarför inte ärligt och manligt stå fram och säga: Jag är din rival, Maurits. Din fästmö får välja mellan oss. Ni äro inte gifta, det är ingen synd att söka vinna henne ifrån dig. Tag väl vara på henne. Jag ärnar använda alla medel.

Så vore han ju varnad, och hon visste hvad hon hade att rätta sig efter.

Det knakade i knogarna, när han åter knöt näfvarna. Hvad Maurits skulle skratta åt den gamle onkeln, då han stege fram och förklarade detta! Och hvad skulle det tjäna till? Skulle han skrämma henne, så att han inte ens finge lof att hjälpa dem framdeles?

Men hur skall det gå nu, då hon nalkas för att säga honom farväl? Han är nära att skrika åt henne att akta sig, att hålla sig på tre stegs afstånd från honom.

Han står kvar vid fönstret och vänder ryggen åt dem allihop, under det att de syssla med påklädning och matsäcksinläggning. Bli de då aldrig färdiga att fara? Nu har han redan genomlefvat det tusen gånger. Han har tagit henne i hand, kysst henne, hjälpt henne upp i schäskärran. Han har gjort det så många gånger, att

han redan tror henne vara borta.

Han har också önskat henne lycka. Lycka … Skall hon kunna bli lycklig med Maurits? Hon har inte sett lycklig ut denna morgon. Å jo, visst har hon. Hon grät ju af glädje.

Under det att han står där, har Maurits plötsligt sagt till Anne-Marie: »Ett sådant dumhufvud jag är. Jag glömmer rent att tala med onkel om pappas aktier.»

»Jag tycker det vore bäst, att du läte bli,» svarar dunungen. »Det är kanske inte rätt.»

»Prat, Anne-Marie! Aktierna ge ingenting just nu. Men hvem vet om de inte en dag bli bättre? Och för resten hvad gör det onkel? En sådan småsak …»

Hon tar i med ovanlig hetta, nästan med ångest. »Jag ber dig, Maurits, gör det inte. Gif mig rätt denna enda gång.»

Han ser på henne, litet stött. »Denna enda gång. Som om jag vore en tyrann öfver dig. Nej, vet du, det kan jag inte, bara för detta ord tycker jag, att jag inte bör ge vika.»

»Fäst dig inte vid ord, Maurits. Här gäller det mer än höflighet och fraser. Jag tycker inte det är vackert af dig att vilja narra onkel nu, då han varit så god mot oss.»

»Men tyst då, Anne-Marie, tyst då! Hvad förstår du af affärer?» – Hela hans sätt är ännu retfullt lugnt och öfverlägset. Han ser på henne som en skolmästare på en god elev, som dummar sig på själfva examensdagen.

»Att du inte alls förstår hvad det gäller,» utropar hon. Och hon slår förtvifladt ifrån sig med händerna.

»Jag måste sannerligen tala med onkel nu,» säger Maurits, »om inte för anant, så för att visa honom, att här inte är fråga om något bedrägeri. Du bär dig åt så, att onkel kan tro, att jag och min far äro verkliga uslingar.»

Och han kommer fram till patron Teodor och förklarar för honom hvad meningen är med dessa aktier, som hans far vill sälja till honom. Patron Teodor hör på honom, så mycket han kan. Han förstår genast, att hans bror, borgmästaren, har gjort en dålig spekulation och vill skydda sig för förlust. Men hvad mer, hvad mer? Sådana tjänster brukar han göra hela släkten. Men egentligen tänker han inte på detta, utan på dunungen. Han undrar hvad som ligger i den förtrytelsens blick hon kastar på Maurits. Det var just inte kärlek, detta.

Och så midt, midt i hans förtviflan öfver offret, som han måste göra, börjar det dyka upp för honom en svag glimt af hopp. Han står och stirrar på den liksom en man, som ligger i ett spökrum och ser ett ljust töcken höja sig ur golfvet och förtätas och växa och bli till påtaglig verklighet.

»Kom med in i mitt rum, Maurits,» säger han, »så skall du strax få pengarna.»

Men under det han talar, hvilar hans blick på dunungen för att se om spöket skall kunna lockas till att tala. Men ännu ser han blott stum förtviflan hos henne.

Men inte förr sitter han vid pulpeten i sitt rum, än dörren öppnas och Anne-Marie kommer in.

»Onkel Teodor,» säger hon mycket fast och beslutsamt, »köp inte de här papperen!»

Ack, ett sådant mod, dununge! Hvem skulle ha trott dig om sådant, som sett dig, då du för tre dagar sedan satt vid Maurits sida i schäskärran och tycktes krypa ihop och bli mindre för hvarje ord han sade.

Nu behöfver hon ock allt sitt mod, ty nu blir Maurits ond på allvar.

»Tig,» hväser han åt henne och ryter därpå för att riktigt göra sig hörd af patron Teodor, som sitter vid pulpeten och räknar upp sedlar. »Hvad har du fått för dig? Aktierna ge ingen ränta nu, det har jag sagt onkel, men onkel vet lika väl som jag, att de komma att ge. Tror du onkel låter bedraga sig af en sådan som jag? Onkel lär väl förstå de här sakerna bättre än någon af oss. Har det någonsin varit min mening att ge ut de här aktierna som goda? Har jag sagt annat än att för den, som kan vänta, kan detta bli en god affär?»

Patron Teodor säger ingenting, han bara räcker en sedelbunt till Maurits. Han undrar om detta skall få spöket att tala.

»Onkel,» säger den lilla omedgörliga sanningsförkunnaren, ty det är ju en känd sak, att inga kunna vara mer omedgörliga än dessa dunmjuka, dessa ömtåliga, då de äro på den sidan, »de här aktierna äro inte värda en skilling och skola aldrig bli det. Det veta vi alla där hemma.»

»Anne-Marie, du gör mig till en skurk –»

Hon far öfver honom med ögonen liksom hennes blickar vore ett par gående mejslar i en sax, och hon klipper af honom klut på klut af allt hon har utstyrt honom med, och då hon till sist ser honom i all egenkärlekens och egennyttans nakenhet, fäller hennes lilla förskräckliga tunga domen öfver honom:

»Hvad annat är du då?»

»Anne-Marie!»

»Ja, hvad annat äro vi båda två,» fortsätter den obarmhärtiga tungan, som sedan hon väl blifvit satt i gång finner det bäst att klargöra de här sakerna, som ha pinat hennes samvete, sedan hon har börjat tänka, att också den rike mannen, som ägde detta stora ställe, hade ett hjärta, som kunde lida och längta. Och så säger hon, medan tungan är så förträffligt i gång och all blyghet synes vara viken ifrån henne:

»När vi satte oss i kärran där hemma, hvad tänkte vi då? Hvad talade vi om på vägen? Om hur vi skulle lura honom där. 'Du skall vara morsk, Anne-Marie,' sade du. 'Och du skall vara slug, Maurits,' sade jag. Vi tänkte bara på att ställa oss in. Mycket ville vi ha, och ingenting ville vi ge, annat än förställning. Inte var det vår mening att säga: 'Hjälp oss, därför att vi äro fattiga och tycka om hvarandra', utan vi skulle smickra och smeka, tills onkel blef betagen i mig eller i dig, det var meningen. Men vi ämnade ingenting ge igen, hvarken kärlek eller aktning eller ens tacksamhet. Och hvarför for du inte ensam, hvarför skulle jag med? Du ville visa mig för honom, du ville att jag, att jag …»

Patron Teodor reser sig, då han ser Maurits höja sin hand mot henne. Ty nu har han räknat färdigt och följer med, hvad som sker, med hjärtat svällande af förhoppning. Och det är, som om själfva hans hjärta har flugit upp på vid gafvel för att mottaga henne, då hon nu skriker till och flyger i hans famn, flyger dit utan tvekan eller betänketid, alldeles som om det inte funnes något annat ställe på jorden att fly till.

»Onkel, han vill slå mig!»

Och hon trycker sig fast, fast intill honom.

Men Maurits är nu åter lugn. »Förlåt min häftighet, Anne-Marie,» säger han. »Det gjorde mig ondt att höra dig tala så barnsligt i onkels närvaro. Men onkel skall också förstå, att du endast är ett barn. Dock medger jag, att ingen om än aldrig så rättvis harm ger en man rätt att slå en kvinna. Kom nu hit och kyss mig. Du behöfver inte hos någon söka skydd mot mig.»

Hon rör sig inte, vänder sig inte om, bara klänger sig fast.

»Dununge, skall jag låta honom ta dig?» hviskar patron Teodor.

Och hon svarar bara med en darrning, som också ilar genom hela hans kropp.

Men patron Teodor känner sig så frisk, så upplyftad. Han är också han ur stånd att som förr se den fullkomlige brorsonen i hans fullkomlighets rätta ljus. Han vågar skämta med honom.

»Maurits,» säger han, »du förvånar mig. Kärleken gör dig svag. Kan du förlåta så med ens, att hon kallar dig skurk. Du måste genast slå upp med henne. Din heder, Maurits, tänk på din heder! Ingenting i världen kan tillåta en kvinna att förolämpa en man. Sätt dig upp i schäskärran, min gosse, och res härifrån utan denna förtappade varelse! Det är blott ren och enkel rättvisa efter en sådan skymf.»

Och som han slutar detta tal, lägger han sina stora händer omkring hennes hufvud och böjer upp det, så att han kan kyssa hennes panna.

»Öfvergif denna förtappade varelse!» upprepar han.

Men nu börjar också Maurits att förstå. Han ser hur det spelar i patron Teodors ögon och hur det ena leendet efter det andra dansar öfver hans läppar.

»Kom, Anne-Marie!»

Hon rycker till. Nu kallar han henne som den, till hvilken hon har lofvat bort sig själf. Det är, som om hon måste gå. Och hon släpper patron Teodor så hastigt, att han inte kan hindra det, men inte heller kan hon gå till Maurits, utan så glider hon ned till golfvet, och där blir hon sittande och snyftar.

»Far hem ensam i din pinnskrinda, Maurits,» säger patron Teodor skarpt. »Den här unga damen är gäst i mitt hus än så länge, och jag ämnar beskydda henne för dina öfvergrepp.»

Och han tänker inte mer på Maurits, utan bara på att lyfta upp henne, torka hennes tårar och hviska, att han älskar henne.

Och Maurits, som ser dem så, den ena gråtande, den andre tröstande, utropar: »Å, detta är en sammansvärjning. Jag är bedragen. Detta är en komedi. Man har stulit min fästmö ifrån mig, och man hånar mig. Man låter mig ropa på en, som aldrig ämnar komma. Jag lyckönskar dig till den här handeln, Anne-Marie.»

Och i det han störtar ut och kastar igen dörren, ropar han: »Lycksökerska!»

Patron Teodor gör en rörelse som för att gå. efter ut och tukta honom, men dunungen håller honom tillbaka.

»Ack, onkel Teodor, låt för all del Maurits behålla sista ordet. Maurits har alltid rätt. Lycksökerska, det är just hvad jag är, onkel Teodor.»

Hon smyger sig på nytt intill honom, utan att tveka, utan att fråga. Och patron Teodor är helt förvirrad, nyss grät hon och nu skrattar hon, nyss skulle hon gifta sig med en och nu smeker hon en annan. Då lyfter hon upp hufvudet och småler: »Nu är jag din lilla hund. Du kan inte bli af med mig.»

»Dununge,» säger patron Teodor med sin barskaste röst. »Du har vetat det hela tiden!»

Hon började att hviska: »Hade min broder …»

»Och du ville ändå, dununge … Maurits är lycklig, som slipper dig. En sådan dum, lögnaktig, hycklande dununge, ett sådant orättrådigt litet flarn, ett sådant, ett sådant …»

* * *

Ack, dununge, ack, silkesblomster! Du var väl inte bara en lycksökerska, du var väl ock en lyckogifverska, eljest skulle det väl inte finnas kvar af din goda frid på gården, där du bodde. Än i dag skuggas gården af stora lönnar, och björkstammarna stå där hvita och fläcklösa från roten och ända upp. Än i dag får huggormen sola sig i fred på sin backe, och i parkdammen går en id, som är så gammal, att ingen pojke nänns meta upp den. Och då jag kommer dit, känner jag, att det ligger helg i luften, och det är, som om fåglar och blommor ännu diktade sina vackra visor om dig.

BLAND KLÄNGROSORNA

JAG SKULLE ÖNSKA, att de människor, bland hvilka jag har genomlefvat min sommar, läte sina blickar falla på dessa rader. Nu sedan köld och mörka nätter kommit, skulle jag vilja återföra deras tankar till den ljusa, varma årstiden.

Framför allt ville jag påminna dem om klängrosorna, som omgärdade verandan, om rosa bengalensis fina, något glesa löfverk, som så i solsken som månsken aftecknades i mörkgrå skugga på det ljusgrå stengolfvet och kastade en lätt spetsslöja öfver allt därute, och om hennes stora, ljusa jätteblommor med de upptrasade kanterna.

Andra somrar påminna mig om klöfvervallar eller om björkskogar eller om astrakaner och bärbuskar, men denna sommar hade fått sin karaktär af klängrosorna. De ljusa, ömtåliga knopparna, som tålde hvarken vind eller regn, de lätt vajande, ljusgröna årsskotten, de mjukt böjda stammarna, den öfverdådiga rikedomen på blommor, de muntert surrande insektskarorna, allt detta skall följa mig och resa sig för mig i hela sin prakt, då jag tänker tillbaka på sommaren, den skära, fina, ömtåliga sommaren.

Nu, då arbetstiden har kommit, frågar man mig ofta, hvarmed jag har tillbragt min sommar. Då glider allt annat bort ur mitt minne, och det förefaller mig, som om jag har suttit dag ut och dag in ute på verandan bakom klängrosorna och sugit in doft och solsken. Hvad gjorde jag då? Å, jag såg på hur andra arbetade.

Där fanns ett litet tapetserarbi, som arbetade från morgon till kväll, från kväll till morgon. Ur de mjuka, gröna bladskifvorna utsågade det med sina hvassa käkar en liten prydlig oval, rullade ihop den så, som man rullar samman en riktig tapet, och med den dyrbara bördan tryckt intill sig fladdrade det åstad bort till parken och slog sig ned på en gammal trästubbe. Där fördjupade det sig i mörka gångar och hemlighetsfulla gallerier, tills det ändtligen hann bottnen af ett lodrätt schakt. I dess okända djup, dit hvarken myra eller tusenfoting någonsin hade vågat sig in, bredde det ut den gröna bladrullen och täckte det ojämna golfvet med den vackraste matta. Och när golfvet var täckt, kom biet åter efter nya bladskifvor för att täcka schacktets väggar och arbetade så raskt och ifrigt, att det snart inte fanns ett blad i rosenhäcken, som inte hade en oval utskärning, som vittnade om, att det hade måst bidraga till den gamla trästubbens utsmyckande.

En vacker dag bytte det lilla biet om sysselsättning. Det borrade sig djupt in bland jätterosornas upptrasslade blad, sög och drack allt hvad det förmådde i dessa vackra visthus, och när det väl hade fått en mun full, for det genast åstad till den gamla trästubben för att fylla den nytapetserade kammaren med klaraste honung.

Men det lilla tapetserarbiet var inte den ende, som arbetade därute i rosenhäcken. Där fanns också en spindel, en alldeles makalös spindel. Den var större än något jag har sett i spindelväg, den var klart gulröd med ett tydligt punkteradt kors på ryggen, och den hade åtta långa, röd- och hvitrandiga ben, alla lika väl tecknade. Ni skulle sett den spinna! Hvarje tråd drogs med den yttersta noggrannhet, alltifrån de första, som

bara voro till stöd och fäste, ända till de innersta fina väftrådarna. Och ni skulle ha sett den balansera sig fram längs de smala trådarna för att gripa en fluga eller inta sin tron i midten af nätet, orörlig, tålig, väntande i flera timmar.

Denne store gulröde spindel vann mitt hjärta: han var så tålig och så vis. Hvar dag hade han sin lilla sammandrabbning med tapetserarbiet, och alltid drog han sig ur affären med samma osvikliga takt. Biet, som hade sin väg tätt förbi honom, fastnade gång på gång i hans nät. Genast började det surra och rifva, det slet i det fina nätet och bar sig åt som en galning, hvilket naturligtvis hade till följd, att det fastnade allt värre och värre och fick både ben och vingar inlindade i den klibbiga väfnaden.

Så snart biet hade blifvit utmattadt och förlamadt, kom spindeln krypande fram mot det. Den höll sig alltid på vederbörligt afstånd, men med den yttersta spetsen af ett af de eleganta, rödrandiga benen gaf det biet en liten stöt, så att det svängdes rundt i väfven. Och då biet åter hade surrat och rasat sig trött, fick det åter en den mildaste knuff och så ännu en och ännu en, till dess det for rundt som en snurra och inte visste till sig i sitt raseri och blef så yrt, att det inte kunde försvara sig. Men under detta kringsvängande tvinnades trådarna, som höllo det fast, alltmer tillsammans, och spänningen blef så stor, att de brusto, och biet föll till marken. Ja, det var detta spindeln hade velat naturligtvis.

Och detta konststycke kunde de göra om, dessa två, dag efter dag så länge biet hade arbete i rosenhäcken. Aldrig kunde den lille tapetseraren lära att akta sig för spindelnätet, och aldrig visade spindeln vrede eller otålighet. Jag tyckte verkligen om dem båda två, den lille, ifrige, ludne arbetaren så väl som den store, sluge, gamle jägaren.

Det hände inte ofta några stora tilldragelser på gården med klängrosorna. Mellan spaljén kunde man se den lilla sjön ligga och blinka mot solen. Och det var en sjö, som var för liten och för omgärdad för att kunna häfva sig i verkliga vågor, men för hvarje liten krusning på den grå ytan, flög det upp tusentals små gnistor, som glimmade och lekte på vågorna, det var, som om hela djupet hade varit fullt af eld, som inte kunde slippa fram. Och så var det med sommarlifvet därute, det var vanligen så stilla, men kom blott den allra minsta lilla krusning. Å hvad det kunde skimra och glittra!

Och det behöfdes inga stora ting för att göra oss glada. En blomma eller en fågel kunde ge oss munterhet för flera timmar för att inte tala om tapetserarbiet. Jag skall aldrig glömma hur hjärtans glad jag en gång blef för dess skull.

Biet hade varit inne i spindelnätet som vanligt, och spindeln hade som vanligt hjälpt det loss, men det hade suttit säkert fast, så att det hade måst snurra alldeles ofantligt länge och varit mycket tamt och kufvadt, då det hade flugit sin väg. Jag böjde mig fram för att se om spindelväfven hade tagit stor skada. Det hade den då lyckligtvis inte, men däremot satt en liten gul larv fast i nätet, ett litet trådsmalt odjur, som endast bestod af käkar och klor, och jag blef uppskakad, verkligen uppskakad vid att se den.

Kände jag dem inte, dessa majbaggens larver, som i tusental kräla upp på blommorna och dölja sig under deras kronblad. Kände jag dem inte och beundrade dem ock, dessa ihärdiga, sluga parasiter, som sitta dolda och vänta, bara vänta, om det så skulle vara i veckotal, till dess ett bi kommer i hvars gulsvarta päls de kunna gömma sig. Och visste jag inte om deras hatfulla skicklighet, att just då den lille cellbyggaren har fyllt ett rum med honung och på dess yta lagt det ägg, ur hvilket den rätte ägaren till cellen och honungen skall framkomma, att just då krypa ned på ägget och under ifrigt balanserande sitta kvar på detta som på en båt, ty komme de ned i honungen, skulle de drunkna. Och medan biet täcker det fingerborgsliknande boet med ett grönt tak och försiktigt stänger igen om sin unge, så rifver den gula larven med skarpa käkar upp ägget och förtär dess innehåll, medan äggskalet alltjämt måste tjänstgöra som farkost på den vådliga honungssjön.

Men så småningom blir den smale gule platt och stor och kan själf simma på honungen och dricka af den, och i tidens fullbordan kommer en fet, svart skalbagge ut ur bicellen. Men det är säkert inte detta det lilla biet har velat åstadkomma med sitt arbete, och hur slugt och behändigt skalbaggen än har burit sig åt, så är han dock ingenting annat än en lat parasit, som ingen barmhärtighet förtjänar.

Och mitt bi, mitt eget lilla flitiga bi hade flugit omkring med en sådan där gul snyltgäst i pälsen. Men medan spindeln har snurrat rundt med det, hade den lossnat och fallit ned på spindelväfven, och nu kom den store gulröde och gaf den ett bett med giftkroken och förvandlade den på ett ögonblick till ett skelett utan lif och innehåll.

Och då det lilla biet kom åter, var dess surrande som en hymnsång åt lifvet.

»Å, du vackra lif,» sade det. »Jag tackar dig, att jag har fått på min lott det lustiga arbetet bland rosor och solsken. Jag tackar dig, att jag kan njuta dig utan ängslan och fruktan. Väl vet jag, att spindlar lura och skalbaggar stjäla, men mitt är det lustiga arbetet och den modiga sorglösheten. Å, du vackra lif, du härliga tillvaro!»

Innehåll.

En julgäst	5
En historia från Halstanäs	19
Den förste i förste år nittonhundra	35
De fågelfrie	59
Stenkumlet	89
Reors saga	119
Gudsfreden	129
Valdemar Atterdag brandskattar Visby	149
Tale Thott	159
Mamsell Fredrika	187
En fiskarhustrus roman	201
Mors porträtt	217
En fallen kung	227
Morbror Ruben	259
Grafskriften	273
Bröderna	289
Romarblod	301
I Vineta	327
Dunungen	353
Bland klängrosorna	397
